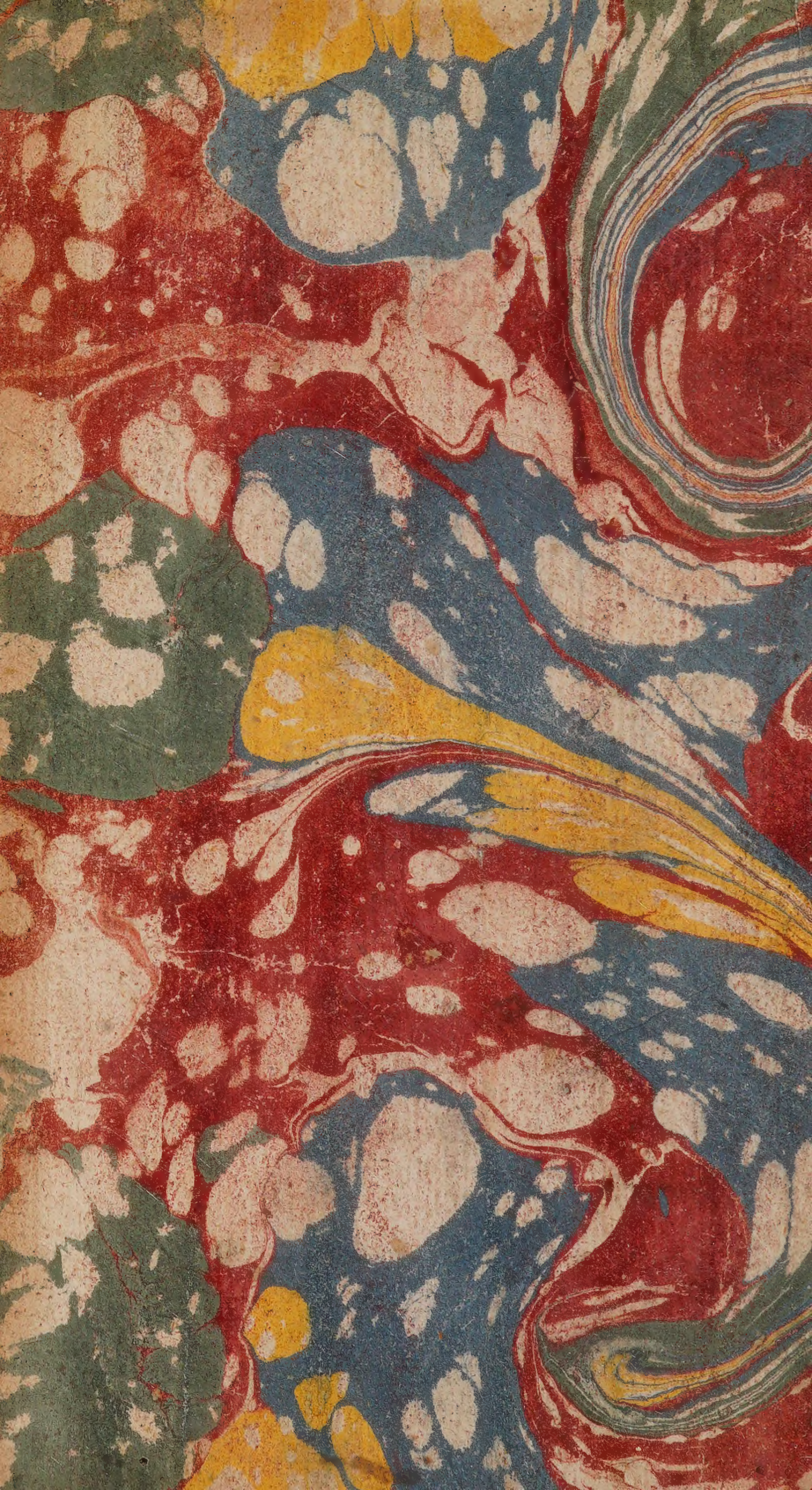
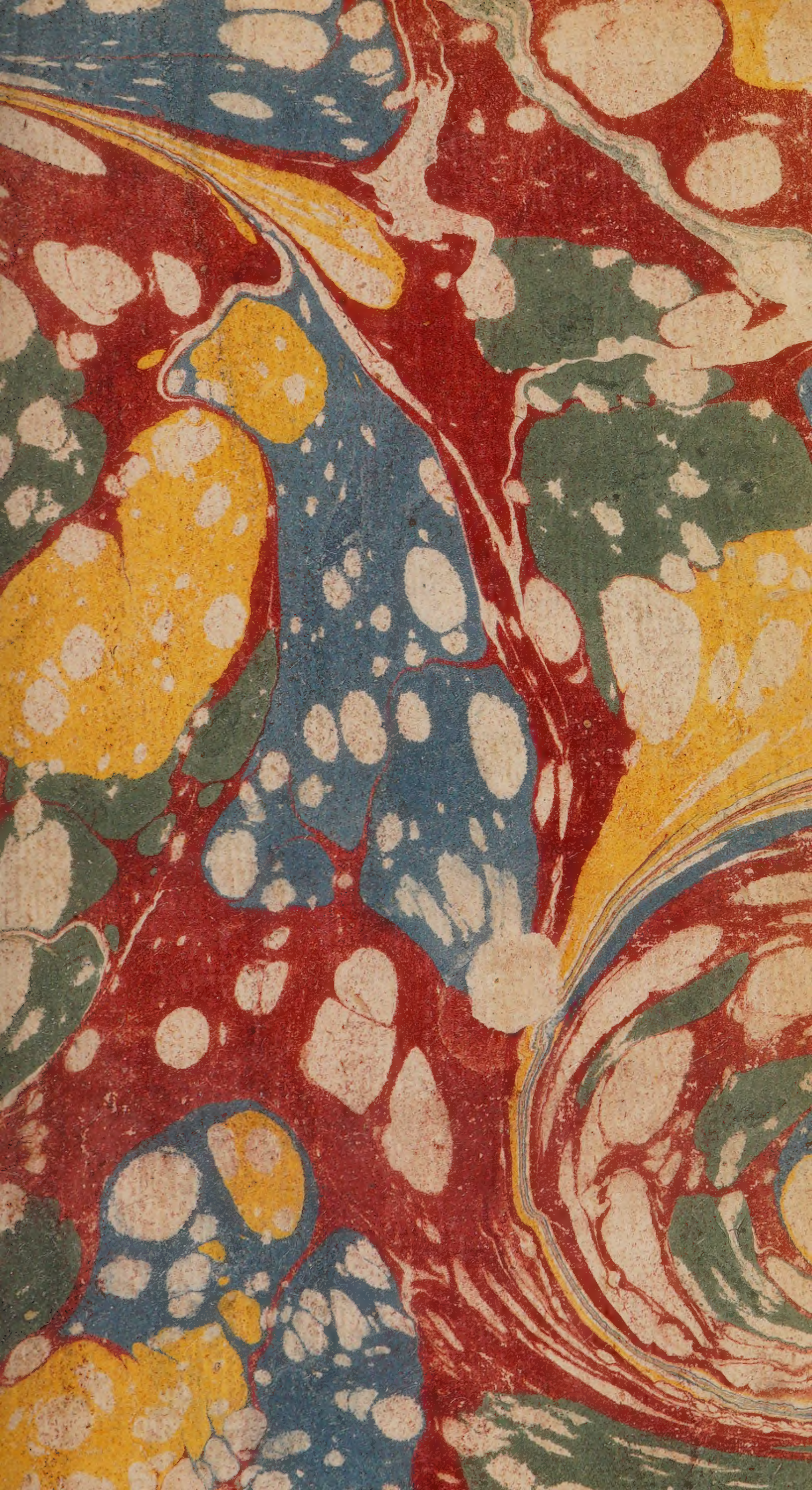

2 vol.
A XVII. a
17182|A|2 1
70

A·CORN·CELSI
de
MEDICINA
LIBRI·OCTO
LVGDVNI BATAVORVM
Apud JOH : ARN : LANGERAK.
1730

55151

AUR. CORN. CELSI DE MEDICINA LIBRI OCTO

Brevioribus ROB. CONSTANTINI, IS. CASAUBONI ALIORUMque Scholiis ac locis parallelis illustrati

Cura & Studio

TH. J. AB ALMELOVEEN, M. D. ET PROFESSORIS.

Accedunt Joh. Rhodii vita C. Celsi, item contenta Capitum & Index Auctorum Veterum qui passim in hoc opere citantur, præterea collatio trium Vet. Edition. & MSS. Ital. &c.

Editio ultima prioribus multo auctior & emendatior.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud JOH. ARN. LANGERAK,
M DCC XXX.

[illegible]

GUILIELMO ROËL,

ANATOMIÆ ET CHIRURGICES APUD AMSTELODAMENSES PROFESSORI CELEBERRIMO.

ELSUM tibi offero Medicæ apud Romanos artis facile ut & Chirurgicæ Principem. Offero tibi, quo & publice teſter gratum animum propter communicationem Editionis Vulpianæ, quæ apud Italos cum doctiſſimi Morgagnii Epiſtolis prodiit. Nec tantum huic meæ Editioni in qua

quam accuratiſſime Celſi verba dare conatus fui, Patronus ut ſis, ſed Celſus ipſe te ſibi Patronum atque integritatis vindicem accipere poſſit. Scio enim te a multis annis conquirere undique ex manuſcriptis & aliunde, quæ Celſo uberius illuſtrando faciant, quem ipſum quoniam ampliori forma, atque exornatum indice copioſiſſimo omnium verborum in Lexici ſeu Pandectarum morem exornato edere geſtit animus, quæſo nec hanc meam ſpernas oblationem, nec Celſo ut per te celſiore & ampliore forma conſpiciendus præbeatur, deneges. In hac Editione Vulpianam & Almeloveenianam ad verbum

ſumus

ſumus ſecuti, menda typographica ſuſtulimus, quæ ad prolegomena pertinent, auximus; Almeloveenii notas ex Manuſcriptis ejus auctiores exhibuimus, & ex iiſdem illis quoque Caſauboni excerpta uberiora dedimus, ex epiſtolis Morgagnii, excerpta ſuis locis inſeruimus, collationem quoque trium vetuſtiſſimarum editionum manu Almeloveenii conſcriptam diligenter expreſſimus, & hoc a nobis exiguæ huic & portatili editioni eſt præſtitum, a te vero magna majoraque aliquando, & genere tuo, fama, eruditione digna exſpectamus, oramus. Precati interim Deum ut te diu ſervet in-

columem, neque minori per orbem vehat laude, quam nunc ubique decantatur fama ſenis optimi nunquam intermoritura Frederici Ruyſchii.

Lugduni Batavorum Id. Novemb. MDCCXXIX.

JO. ARNOLDUS LANGERAK.

VIRIS

VIRIS CELEBERRIMIS,

PETRO PETITO

ET

MATTH. SLADO

ILLI GALLORUM, HUIC
BATAVORUM MEDICORUM
PRINCIPIBUS,

THEOD. JANS. AB ALMELOVEEN

S. D.

Ntiquioris Medicinæ parentes nobilissimos licet, atque ob eleganter fidelissimeque tradita præcepta summopere necessarios, à plurimis nostri seculi hominibus non modo negligi & contemni, verum etiam acerrimis proscindi dicteriis, usque adeo percrebruit, Viri Præstantissimi, ut hospes in

in literis, in Arte quoque nostra plane peregrinus sit oporteat, qui tam nota atque vulgaria se nescire fateatur. Nec tantum illi, verum etiam (en quo tandem pigrities desidiaque homines perduxit?) illorum cultores vel maximo odio, imo ludibrio habentur. Quod cum animadvertissem, quorum nominibus scriptorem hunc, quem ob innumera translata loca, non immerito quidam Latinum appellare solent Hippocratem, de novo nostra cura prodeuntem, inscribi gratum esset, non ita diu quærere debui, siquidem non alios nisi Vos, Viri eruditionis fama, multisque ac magnis in universam literarum rempublicam meritis celeberrimi, operis hujus patronos certissimos antiquissimosque potui eligere, quos ne Celsus ipse quidem, si in vitam ei daretur reditus, scriptorum suorum censores recusaret. Nunc itaque nihil mihi restat, quam ut obnixe Vos rogem, ut me in amicitiam Vestram recipere,

hanc-

hancque inſcriptionem, tamquam benevolentiæ obſervantiæque erga Vos meæ, qualecunque documentum admittere dignemini. Valete. Dabam Trajecti ad Rhenum a. d. Kal. XV. *Febr.* CIƆ IƆ CXXCVII.

THEOD.

THEOD. J. AB ALMELOVEEN

LECTORI BENEVOLO

S. D.

M*Ultos non modo proximi, verum etiam hujus seculi eruditione atque fama præstantissimos viros operam in emendandis atque illustrandis A. C. CELSI de* Medicina *libris, non vulgarem posuisse, qui ignorat, næ scriptorem illum ignoret necesse est. Quis enim est, qui vel primis labris Medicinam gustasse præ se ferat, quem Cæsarii, Pantini, Constantini nomen fugiat? quis Jeremiam Threverium, quis Balduinum Ronsseum de fama non noverit? quis de Jodoco Lommio, Petro Pavio nil audivisse se ausit profiteri? quis denique, quid Joannes Antonid. van der Linden præstiterit non observarit? quorum Virorum exemplis, quibus duci solemus, incitatus incredibile quanto legendi, relegendique flagraverim desiderio? quod repetita aliquoties lectio-*

lectione non leviter accrevit, adeo ut notare quædam ab aliis prætermissa, & hunc Auctorem cum aliis conferre scriptoribus subinde cœperim, quod cum vidissent Celsi nostri cultores diligentissimi, operæ pretium me facturum existimarunt, si cum orbe literato hunc nostrum communicarem laborem, promissisque abhinc fere anno datis satisfacerem. Quod cum altius in animum descendisset meum, protinus istis expoliendis memet applicui. Veruntamen quum variarum lectionum numerum in majorem molem excurrere viderem, editionem vero formæ commodioris, & si ita loqui liceat, portatilis desiderari, consilium mutavi, satis habens loca duntaxat sive nostri auctoris, sive alterius medici, parallela indicare, scriptoris nostri sententiam quæ aut illustrarent aut confirmarent. Editioni autem huic rerum atque verborum indicem, quem in omnibus aliis desiderari sciebam editionibus adjicemus, de industria, ne nimiam in molem assurgeret nunquam è manibus deponendum hoc Medicinæ ἐγχειρίδιον, aliquanto contractiorem; quod præ manibus nobis sit, ejusmodi lexicon, quale una cum notis eruditissimis in Celsum à viro fama super æthera

thera noto, Joanne Rhodio confectum, incendio tristissimo absumptum summopere dolemus, alii editioni subnectendum. Subjunximus, quæ loca difficiliora explicant R. Constantini annotationes selectas ex exemplari, alias rarissimo, è Cl. Grævii Bibliotheca deprompto. Scholia eruditorum facile principis Isaci Casauboni, margini codicis quo fuerat usus, festinantissime illita, quæ ex τοῦ πάνυ Isaaci Vossii Gazophylacio secum attulit Gothofredus Thomasius, ὁ χαριέστατος, pro amicitia atque necessitudine, quæ inter nos intercedit non vulgaris, quam benignissime mecum communicavit; quæ licet breviora, numero pauciora, minimeque publicæ luci ab Autore adaptata, ob religionem tamen, qua summa eum colo, supprimere non potui aut minus grata fore putavi. Quid vero ipsi præstiterimus lectione ipsa consequetur H. Lector, quem duo monitum velimus, numerum margini impressum loci paralleli paginam versumque indicare, alterum in notulis, ubi citati libri sæpe numero auctoris reticetur nomen, Hippocratis debere intelligi.

CLA-

CLARISSIMO VIRO,

DOMINO GUIDONI PATINO BELLOVACO,

DOCTORI MEDICO PARISIENSI, ET PROFESSORI REGIO, AMICO SUO MAGNO SALUTEM.

CLARISSIME VIR,

CICERONIS iſta gloriatio eſt: *Latinos omnia inveniſſe melius, quam Græcos; aut ab illis accepta feciſſe meliora.* Auguſta profectò, & magno viro magnarumque rerum fiduciam habente digna! Quam & veram minimeque vanam deprehendit, quiſquis à Romanis poſteritati tradita comparat cum Græcis. Ne longum abeam, Oratorum quidem laus ita ducta fuit ab humili ad ſummum: fuere & Philoſophiæ ſtudia ſic ad Latinos traducta, ut ne bibliothecis quidem Græcis eguerint. Neque vulgare eſt, quod de noſtra arte Celſus promeruit. Quam enim ab Hippocrate, ab Aſclepiade, ab aliis Græcorum plurimis accepit ſcribendi de Medicina materiam, hoc ipſo fecit meliorem, quod primus eam ſic conceperit, ut eſſet ad diſcendum aptior, ad faciendum promtior. Græcorum antea nemini, quod ſciam, id laudis datum, quod artem redegerit in ſyſtema, & corpus methodo conſti-

tutum. Celſus præſtitit, & res faciendæ medicinæ utiles ac ſolum neceſſarias ita ingenioſe ac diligenter ex antiquis elegit, ita per partes digeſſit, haſque ipſas innexuit inter ſe, ut vel Recentiores inter non noverim, quem ipſi jure poſſis anteponere. Neque ad eam laudem refert, ſermone tantum, an etiam opere fuerit medicus. Si enim coire iſta ſemper neceſſe eſt, quotuſquiſque hodie medicus eſt? Cathedrarios quippe videas medicinæ ſcientiam plerumque ſubtilius, quam ex uſu, excolere, atque hoc per ambitionem, quam vocant veri ſcrutationem, agere, ut ingenio & facundia vincant. Contra, qui quæſtui ſerviunt, bene gnari, morbos non eloquentia, ſed remediis curari, ut populo placeant, ex quo ille major eſt, ſufficere credunt ſecreta jactare & his curatorum longas oſtentare tabellas. Hippocrates certe pro Medicis habet, qui veram artis ſibi cognitionem compararunt: ſed transferre ad uſum ſuadet, & fructum eorum, quorum gratia eſt inventa. Saperene putandus eſt, qui lucernam accendit, & ſubter modium ponit? Sapit, & bene de ſe ac proximo meretur, qui accenſam imponit candelabro, ut alluceat omnibus qui ſunt in domo. Cæterum hoc dubitare de Celſo docti ſolent, fueritne in operibus Artis exercitatus. Quo de quia meam aliquando ſententiam rogaſti, dicam paucis. Magnum quid medendi ſcientia eſt: majus, prudentia atque ſapientia. illa quippe ſcientiæ oculus; hæc manus eſt. Abſque prudentia ſi eſt, neque tempora luſtrare Medicus rei bene gerendæ, neque præcipites captare occaſiones poteſt. Abſque ſapientia ſi eſt, tractare homines ignorat, & ſuo quemque calopodi calceare. Uti vero ſcientia niſi diſcendo, ho

eſt

est, legendo, audiendo, cogitando; ita prudentia & sapientia, nisi faciendo & rebus se gerendis accommodando, non comparantur. Ex artis scientia Celsus si venit æstimandus, vix persuaderi potest, ut is non habeatur pro Medico, & quidem usu longo atque exercitatione perfecto, qui suis scriptis Medicinæ intima penetralia subiisse, abdita quæque enucleasse, penitus abstrusa rimatum esse, suam ubique de iis sententiam interponendo se prodit. Quod esse judicium novisti ejus, qui præfatus olim ad Rubeum fuit. Probum mihi, & ex toto probatum. Si, quæ in nullius non morbi curatione elucent, prudentiam atque sapientiam spectemus, ubi, te quæso, unum Hippocratem si excipias, utriusque aut salubriora præcepta, aut fideliora monita reperisti? Quæ, si numquam noster venit in rem, quemadmodum fuit assecutus? Putasne secreta atque arcana artis, hoc est intimas & occultas ad salutem cujusque pertinentes rationes scire posse eum, qui in conclave numquam penetravit? Quæ sola felicis ingenii magnitudine complexum, & ob id alieni operis interpretem atque Hippocratis ejusque sectatorum discipulum, & exscriptorem habendum esse potius, quam medicinæ aliquem auctorem, judicium est viri egregie eruditi. Cui per me subscribere, quibus libet, licet, nam à me non impetro. Si rectum tamen, heu! quantos auctores amisimus! Ex toto quippe Galeni oceano, si dicere per invidiam fas est, non tot interiora medendi consilia quis hauserit, quam ex ubere hoc Cornelii rivo. Fateor, plus est in Galeno florum, ut & foliorum: sed fructuum plus in Celso est. Taceo multis locis sic illum loqui, ut, se fecisse medicinam, liquido satis demonstret: nullo sic, ut

contrarium inde queat liquere. Solum obſtare videtur, quod Plinius ſua ætate, hoc eſt centum & viginti præter propter annis poſt, ſolam hanc artium Græcarum nondum exercuiſſe ſcribit Romanam gravitatem, & in tanto fructu pauciſſimos Quiritium attigiſſe, eoſque ipſos ſtatim ad Græcos transfugiſſe; imo vero authoritatem aliter quam Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos experteſque linguæ, non fuiſſe. Si ex vero iſta; ſicuti cauſam non credendi non habemus oculato teſti, quei credimus Celſum, ex gente Cornelia, omnium Romæ nobiliſſima, oriundum, factitaſſe artem, populus quam expertus damnavit? Non hoc ulli volo perſuaſum, fuiſſe ἐκ τῶν περιοδευτῶν, quos vocat Modeſtinus l. 6. §. 1. ff. de Excuſationibus; atque adeo ſolitum ἀνὰ τὴν πόλιν φοιτᾶν, & ægros viſitatum circuire mercedis cauſa. M. Catonem meminit idem Secundus profeſſum, eſſe commentarium ſibi, quo mederetur filio, ſervis, familiaribus. Nec alia ratione medicinam exercuiſſe Cornelium puto; nec apud alios, niſi forte quod nonnemini video placere, in gravioribus caſibus ſit paſſus ſe adiri, & eam rogari operam, quæ virum nobilem non dedeceret. Verbo: talem opinor fuiſſe Medicum, qualis Cato fuit, aut quales ſunt hodieque Regum archiatri. Qui, etſi non omnibus vigilant, miſerabilibus tamen perſonis & ad ſe, ceu Æſculapium aliquem, confugientibus ſuam negare opem non ſuſtinent; ſcientes, nulla re hominem magis accedere ad Deum, quam ſalutem hominibus dando. Præter hæc quæ aut dici in eamdem ſententiam, aut objici poſſunt, jam ſunt ab aliis vel occupata vel refutata: ut neceſſe non ſit illis repetendis vel tempus prodigere, vel doctas tuas aures & gravioribus intentas

curis

curis obtundere. Hoc unum dicam, qualis qualis noſter fuerit, digniſſimus eſt, vel doctrinæ cultu, vel elegantiæ nitore, non ſolum qui legatur, ſed qui numquam de manibus deponatur. Me, fateor, nullius poſt Hippocratem lectione vel affici magis, vel erudiri. Quo factum, ut & ſæpius relegerim, & numquam ſine voto, exiſteret aliquis, qui aut daret eum nobis quam emendatiſſimum, aut emendandi materiam ſuppeditaret. Quam tuo tandem beneficio conſecutus nobilem & locupletem, ſtatim operi admovi manum; quo & meæ ſatisfacerem cupiditati, & expectationi eorum, apud quos nulla non occaſione & laudare Cornelium noſtrum, & ſerio commendare ſum ſolitus. Quam autem feliciter mihi res ſub manu ſucceſſerit, te velim vel in primis judicare. Nam hæc inter plurimas mihi cauſa eſt, quod Celſum iſtum, quem meum imagine quadam adoptionis feci, celeberrimo tuo nomini, & multis mihi nominibus ſuſcipiendo colendoque conſecrarim. In ſeculi quippe hujus & tam antiquitatis faſtidioſi, quam novitatis omnis cupidi, conſpectum proditurientem, nec ſine patrono auſum, cujus in clientelam potius, quam tuam debui dare? Abſque illis certe ſubſidiis, quæ mihi numquam ſine ſumma laude loquendum ſtudium tuum juvandi publicum tulit, ſi fuiſſet, vel animum non applicuiſſem ad recognitionem Auctoris ut eruditiſſimi, ita & corruptiſſimi. Quis credat, poſt Egnatii, Cæſarii, Conſtantini, Stephani, Pantini, Ronſſei, Rubei, tot illuſtrium virorum diligentiſſimas curas, fuiſſe mihi pluſquam bis mille locis corrigendum? Quo ipſo quia feciſſe me opus putabam non pœnitendum, aut tuo nomine & ſeculo indignum, etiam hoc auſus ſum illi inſcribere. quamvis non ignorem multo plura majora-

 que

que me debere amori & beneficiis in me tuis. Itaque te rogo; Vir Clarissime, hanc cautionem accipere crediti, & animi ad omnem se gratitudinis memoriam obligantis. Certe hunc, quem eo vultu, quo omnes literatos soles amplecti, suscipiendum tibi offero, si non industriæ, saltem laboris mei fœtum, testem esse volo, quanti & sim & in perpetuum tibi sim futurus debitor. Deus autem immortalis diu te sospitem atque incolumem Rei medicæ, literariæ, publicæ, imo mihi & omnibus bonis conservet. Dabam Lugduni-Batav. Mense Augusto, anni cIↃIↃcↃLVII.

Tui nominis atque dignitatis
cultor propensissimus

JOH. ANTONIDES
VAN DER LINDEN.

LECTO-

LECTORI S.

ISTO *tibi, amice Lector,* A. CORN. CELSUM, *auctorem latinissimum, medicum sapientissimum, prudentissimumque. Cujus ego amorem tibi si velim commendare, idem fecero, quod hederam qui suspendit vino veteri & bono. Quemadmodum namque virtutem non potest non amare ac sequi quisquis ejus pulchritudinem atque pretium novit: ita Celsum nemo non æstimat, nemo non diurna versare manu, versare nocturna studet, quin in succum & sanguinem, quod aiunt, convertere; nisi qui ignorat, quanto nitore atque cultu, quanta industria atque solertia istos de Re medica libros octo (solos nobis ex pluribus eisque eruditissimis ingenii ac vigiliarum egregie elaboratarum monumentis reliquos) scripserit, atque ex Hippocrate cum primis, medicinæ parente, contraxerit, adhibitis in omni graviore negotio etiam in consilium aliis, & semper quidem optimis auctoribus. Quales omnino necesse est fuisse, si sola confisus ingenii magnitudine, nulla artis exercitatione comparata notitia, tam admirandum nobis opus concinnare est agressus. Quod me non credere, jam supra dixi. Scepticos in scribendo sequu-*

quutum, auctor est Quintilianus. Quod si de sermonis ornatu intellexit, concedi potest: non facile, si de modo doctrinæ. Ita enim scripsit, ut qui neutiquam dubitavit, non suam modo sententiam aperte profiteri, sed & summorum quoque virorum ad incudem cum rationis tum experientiæ revocare; quia & necessaria ac laudanda in artibus libertate mutare præcepta eorum, qui medendo scribendoque se ostendebant aberrare, non tam à placitis & à doctrina majorum, quam ab officio medici. quod Asclepiades esse dicebat, referente nostro, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Ubique autem ea usus est modestia Celsus, ut, etsi numquam tanti putaret auctorem, quanti hominum salutem, neminem sua tamen laude fraudaret. Quamquam vero jam ipsius ætate medicina esset in tres sectas, easque plurimum inter se dissentientes, diducta; ita tamen Dogmaticæ (quæ minime omnium deflectebat ab Hippocratica) se applicuit adhæsitque, ut nihilominus etiam ab Empiricæ atque Methodicæ principibus acceperit, quæ rationalis conjectura atque fidelis usus comprobassent: dignus vel ipso proposito, ut eum penetrasse cujusvis sectæ omnia, atque delectu habito, in hanc velut multorum operum epitomen congessisse meliora quæque, credamus. Forma operis,

supra

ſupra quam noſtrum putat vulgus, ornata eſt, & ordinata. Sermo toto in opere plenus, purus, venuſtus, caſtus, &, quod præcipuum eſt, accommodus rei tradendæ; adeo ut in medicina quidem nemo uti meliore ſcribendi magiſtro queat. Ordo, quam in toto dilucidus, in partibus articulatus, tam eſt in utriſque appoſitus ad uſum. Quem ut ſolum Celſus ſpectavit, ita nihil eo non pertinens, non neceſſarium attulit: quin, reſectis omnibus, non dicam ſuperfluis, ſed quæ aliunde & poſſunt & revera debent accipi, eam ſolummodo Medicinæ partem perſecutus eſt, in qua proprie & principaliter ars conſiſtit. Quo de dicerem plura, niſi te diſcere hoc ex ipſo auctore mallem. Ego certe, propter quæ dixi, illum mihi ſemper habui familiarem, & dignum, in quo non ſolum verſando ſtudii, ſed & emendando operæ plurimum, atque laboris ponerem. Itaque conquiſitis in eam rem neceſſariis, quæ quidem potui, hoc in præſenti egi, ut textum exhiberem quam maxime emendatum. Feci id adjutus iis ſubſidiis, quorum mox catalogum exhibebo. Quantum fecerim, non aliunde rectius cognoſces, quam ſi conferre editionem hanc cum omnibus velis, quæ prodierunt hactenus. Præter quæ dixi, ſæpe mihi fuit Hippocrates adeundus.

Quem quanti noſter fecerit, non tam ex ore ipſius, quam opere diſces. quod, quia omnibus paginis quamplura exinde tranſſumta continet, auctori meruit nomen Hippocratis Latini. Quæ cauſa mihi curatius utrumque conferendi, & colligendi quoque, quæ Foëſius in doctiſſimis ſuis ad Hippocratem notationibus pridem obſervavit. Quædam, ſed admodum pauca, ex ingenio tentavi, & niſi cum res aperte poſtularet. In cæteris, ubi mei mihi libri & ingenioſæ ſummorum virorum conjecturæ non prælucebant, malui errorem retinere, aut locum in ſuſpicione ſaltem relinquere. Quod & eo ſecurius mihi licere putavi, quia Cl. D. Johannem Rhodium, virum inter ſeculi & noſtræ artis primos, à multis annis ex multo plurimis cum membranis tum libris emaculatiſſimum &, quem ab Auctore habuit, nitori haut dubie reſtitutum ac locupletiſſimis commentariis illuſtratum, penes ſe ſervare ſcio. Quem & rogo (ſi quid veteris ſe amicitiæ memoria patitur rogari) ut ne diutius protollat exſpectationem atque deſiderium eorum, qui & Celſum & Rhodium in pretio & amore magno ſuo merito habent. Gloſſemata offendi plura: nullum tamen, præter forte unum, quod nimio erat ἀπροσδιόνυσον auſus ſum de medio tollere, quia nullum

lum huc præeuntem habebam librum. Librorum in capita diſtinctiones uti ab ipſo auctore eſſe certum eſt ex VI. 12. *&* VIII. 9. *in fine: ita lemmata illis adſcripta eſſe à librariis, & è margine in titulos tranſſumta, ne locus quidem dubitandi eſt. unde & aliliquid licere mihi in iſtis putavi. quin, ſi forma operis ſiviſſet, redire eo, unde venerant auctoris injuſſu, juſſiſſem. Præter hæc animus erat, notas addere, & quaſdam noſtras in auctorem obſervationes: ſed, præter quam modo retuli, cauſa alia fuit libri forma. Quam & ego & typographus* εὐμετακόμιστον *in præſens malebamus: ille, lucri gratia; ego, auctoris. Quem mihi ſpes eſt reperturum tanto plures emtores lectoreſque, quanto eſt editio iſta cæteris emendatior, & elegantior atque aptior ad circumferendum. Vale & tuus mihi favor ſit ſtimulo ad tuum in commodum majora melioraque conandum.*

JO.

JOANNES BAPTISTA VULPIUS

M. D.

Medico, & Erudito Lectori

S. P. D.

On ſolum ſuſcepta a Fratrib meis Antiquos Latinos Auctor edendi provincia, verum etia quotidianæ Amicorum poſtulati nes, duos, inter illos, eruditiſſ mos Medicinæ Scriptores a m potiſſimum depoſcentium, in ca ſa fuerunt, ut Aur. Corn. Celſi, & Q. Ser. Sa monici libri Cominianis typis, eadem prorſ diligentia, qua ceteri hactenus prodierunt, recu derentur. Qua in re præſtanda, quod ad Ce ſum attinet, Th. J. Almeloveenii Viri Doctiſſi mi, & de hoc Auctore optime meriti, Edition ultima Amſtelodamenſi, habita apud Jo. Wolter in 8. anno 1713. tamquam meliori, uſi ſumus nihil quidquam (ne ipſis quidem Præfationibu exceptis) quod in ea propoſitum ſit, omittentes imo eandem tanta cum fide exprimentes, u noſtræ hujus paginæ illius paginis, & lineæ li neis reſpondeant. Eam tamen quotieſcumque opus eſſe credidimus, cum accuratioribus ali contulimus, ſemper autem, & diligentiſſime qui dem, cum Elſeviriana anni 1657. a Famigeratiſ ſimo Lindenio curata, utpote quam in pleriſque ipſe eſt ſecutus Almeloveenius. Itaque multos typographicos errores in prima; nonnullos vero

in

in hac etiam Elſeviriana deprehenſos ſuſtulimus. Ceteros autem ea qua licuit ratione ex parte indicavimus. Cum enim Cel. Præceptor meus Jo. Bapt. Morgagnus, cujus vel ſolum nomen maximum per ſe ipſum præconium eſt, plurima mihi partim vetera, partim nova in Celſo menda, & plerorumque facilem, manifeſtamque emendationem doctiſſima ad me ſcripta Epiſtola demonſtraſſet; etſi ab ipſo impetravi ut edere hanc poſſem, id tamen ita impetravi, ut nihil propterea me in Celſi verbis novaturum eſſe, promitterem. Quod igitur potui, eandem huic noſtræ Editioni præfixi; ſingulis autem Celſi locis, de quibus ea in Epiſtola ſermo eſt, magno tuo commodo in paginarum marginibus numeros appoſui, romanos quidem Epiſtolæ paginis, barbaros autem ipſius lineis reſpondentes, ut nullo negotio quid de quoque loco Vir Cl. cenſeat, poſſis invenire. Idemque ad ea quoque loca præſtitimus quæ de obſcuris, eruditionis ſuæ luce, præclariſſima reddidit. Quoniam vero & de Vita, & de Elogiis, & de Scriptis Celſi haud pauca præmiſit, & inter hæc, Fragmenta etiam ipſius nonnulla, a nemine adhuc prolata; idcirco miſcellaneas de Celſo ejuſque Scriptis Notitias quas Eruditiſſimus Jo. Alb. Fabricius in Bibliotheca ſua Latina, ejuſque novo ac pleniori Supplemento congeſſit, in hoc Auctore recudendo omittere viſum eſt, ne quæ ſatis a Sapientiſſimo Morgagno, Joanne Rhodio, aliiſque Præſtantiſſimis Viris in hac noſtra Editione luculenter de Celſo expoſita ſunt, inutiliter repeterentur: ceteroquin hoc noſtrum, a multis probatum, inſtitutum alias in reliquis Auctoribus, quos in animo emittere eſt, ſervaturi. Auctorum tantummodo a Celſo citatorum Indiculum diligenter a laudato Fabricio collectum, ex memo-

memorato ejus novo Supplemento depromtum & a nobis paginis lineisque hujus nostræ Editionis accommodatum, addidimus, sublatis idcirco eorumdem Auctorum nominibus e rerum & verborum Indice qui in fine occurrit, aliquantulum meliori ordine dispositum nunc & concinnatum. Catalogum quoque Editionum non solum emendavimus, verum etiam adauximus. Ut autem nonnullorum Doctorum Virorum morem, Serenum Samonicum in Celsi calce, tamquam ejus pedisequum in publicum emittentium, persequeremur (est enim Sereni Opusculum non cum Celsi quidem libris comparandum, sed tamen latinæ tum antiquitatis, tum medicinæ monumentum) probatissimam Roberti Constantini Editionem expressimus, qui Lugduni typis Gulielmi Rovillii A. 1566. in 8. una cum Celso Serenum emisit. Hanc nobis, non ubivis obviam, Editionem libentissime utendam dedit Humanissimus Morgagnus. Textum cum Londinensi Editione quæ II. Poëtarum Latinorum collectionis volumine occurrit, aliisque vetustioribus collatum, non parum emaculatiorem reddidimus. Quinetiam, cum ad eundem tum emendandum, tum illustrandum inservire plurimum possit Epistola, reconditæ & abstrusioris eruditionis plenissima, quam de Sereno ad nos scripsit idem quem merito sæpius laudavimus, J. B. Morgagnus; hanc bona Auctoris venia textui præmisimus: & quemadmodum Varias Lectiones, & breves, sed eruditas, Notas, quæ Constantinianæ Editionis marginibus appositæ sunt, signis parum certis & claris indicatæ, ad singularum paginarum calcem rejecimus, perpetuo & sæpius iterato literarum alphabeti ordine, veluti digito, demonstratas: ita

ita numeris ſuo loco interjectis, quotieſcunque memoratam Epiſtolam, & qua in pagina, lineaque conſulere oporteat, te, Benigne Lector, diligenter admonuimus. Cum autem in eadem Epiſtola, non tantum de Sereni Samonici, verum etiam de Pſeudo-Macri, de Strabi, de Trotulæ ætate diſſeratur, ac de ejuſdem Samonici Vita, Elogiis, Scriptis, Editionibus pleraque omnia quæ ſcitu digna ſunt, exponantur; hac de cauſa quæ ex aliis, & nominatim ex Cl. Fabricio præmittere in noſtris Editionibus conſuevimus, in hac prætermiſimus. Tantummodo Indiculum Sereni capitum attexere non inutile omnino arbitrati ſumus. Tandem, ne aliquid prorſus huic Editioni noſtræ deeſſet quod in aliquibus, antiquis præſertim, occurreret; Carmina illa quæ ſub nominibus Q. Rhemnii Fannii Palæmonis, & Vindiciani feruntur, ex eadem Conſtantini Editione petita (ipſis tamen ope Stephanianæ Editionis aliquantulum emendatioribus redditis) in hunc librum eo libentius recepimus, quod Carminis Vindiciano attributi, in laudata Epiſtola mentio fit, nonnullis ex eo verſibus expenſis, veroque omnium Auctore luculentiſſime patefacto.

Atque hæc, noſtra Editione jam jam ad finem properante, perſcripſeram, cum in eam ſpem veni ut duas alias Præſtantiſſimi Morgagni in Celſum Epiſtolas, ad me perbenigne ſcriptas, eo permittente, poſſem adjicere. Hæ quidem brevitate prioribus longe cedunt; rerum autem pondere, novitate, atque utilitate minime cedunt. Altera enim, quæ ipſe in MS. Celſi Codice invenerit, cum primam ſuam conferret Epiſtolam, docet, ejuſdemque Codicis ope rem prorſus inexſpectatam demonſtrat, ſcilicet aliquot Capita

(&

(& quibus quidem de rebus agentia) in libro Celſi IV. deeſſe. Altera, MS. alterius Codicis auctoritate, eadem omnia confirmat: & præterea Viri Cl. Jacobi Facciolati, in hoc Celeberrimo noſtro Seminario Studiorum Præfecti Eruditiſſimi, & de ſaniori latini ſermonis cultu, atque elegantia præclare meriti, pulcherrimas Animadverſiones XV. in totidem Celſi loca complectitur, cum his illuſtrandis, tum vero maxime latinæ linguæ a nonnullis vocibus quas Eruditi omnes tamquam certas Celſo tribuere, & ejus auctoritate in accuratoria quæque Lexica inferre non dubitabant, repurgandæ utiliſſimas. Harum ſingulis accedunt laudati Morgagni Additamenta ex Codicum etiam inſpectione petita, quibus conſentientibus vocem illam in primis *verticillati* quæ occurrit libr. 8. cap. 1. pag. 504. l. 24. ejuſque unius loci auctoritate in latina Lexica invecta eſt, Librariorum oſcitantiæ deberi, oſtendit, cum ſit ibi omnino legendum *vertici lati*. Sed id, atque alia in iiſdem Epiſtolis per te leges. Viro enim Modeſtiſſimo quidem, ſed tamen noſtri Amantiſſimo, exorato, tandem obtinuimus ut quæ in privatum noſtrum commodum properante calamo exaraverat, ea in commune Studioſorum omnium, ut nobis placeret, vulgare poſſemus. Itaque has ambas poſteriores Epiſtolas poſt breviora Variorum Auctorum in Celſum Scholia collocavimus, futuras procul dubio cum duabus illis prioribus ſplendidius noſtræ hujuſce Editionis ornamentum. Vale.

AURE-

AURELII CORNELII CELSI
VITA
à
Clarissimo Viro
JOANNE RHODIO
Conscripta.

CORNELLII CELSI laudabilem in Re Medica operam annis jam mille sexcentis, & quod superat, Experientia, veritatis prima parens, feliciter probavit. Nec melioris animi quisquam ita ab omni humanitate remotus fuit, cui non venerandum tam illustre nomen. At ingenio magis, quam origine notum, quam, relicta soli animo gloriâ, temporis diuturnitas posteritatis memoriæ exemit. Quamvis enim Romæ vixisse Celsum, ipsius, sive ut aliis visum, Scribononii Largi ad J. Callistum Epistola indicio sit: non desunt tamen causæ, cur addubitem, patriâ, an jure civitatis ipsum Romanis

accenſeam. Maximeque, quum præter hunc, quidam Julius Celſus Hadriano Imperatori à Conſiliis, vel ex aliorum ſententia, Alexandri Severi temporibus, Juris ſcientia perhibeatur claruiſſe. Vid. Spartianum in Hadr. 30. & Pompon. Jc. lib. 2. in fin. de Orig. Jur. & Politianum lib. 5. Epiſt. ad Jac. Modeſtum. Equidem Celſum Patrem ac Filium Jureconſultis annumerat Hotomannus in Deſcriptione Jurisconſultorum, & Juventium Celſum Patrem ad Veſpaſiani Imperatoris tempora refert Jacob. Gothofred. Hiſtor. Jur. Civil. cap. 7. de Juriſconſultorum ſucceſſione. Idem Celſum Patrem & Filium ſub Trajano, Hadriano, Antonino Pio vixiſſe cenſet. Verùm & Apulejus Celſus Valentis ac Scribonii Largi in Medicis Magiſter occurrit apud Scribonium Largum de Compoſ. Med. cap. 94. & 171. Cujus præter Agricolam Woverius in Apulei Vita mentionem injecit. Niſi fortè cum Cornario in Marc. Empirici Præfat. interpoſito inciſo, Apulejo, Celſo, diſtinctè legendum fuerit. Ita in præfat. Marcell. & Apulejus

&

& Celſus occurrunt. Volaterranus etiam meminit in Anthropologia lib. 14. Celſi cujuſdam, qui Philoſophiæ Stoicæ ſectator, Origenis erat adverſarius, magiæ ſcientiâ notus, cui Lucianus Pſeudo-Mantem inſcripſit. Ejuſdem quoque nominis ibidem, imperante Nerone è Galliis puer novennis martyrio nobilitatus. Numo etiam innotuit apud Auguſtin. Dialogo 5. de Num. Celſus quidam III. Vir. Noſter autem Auguſti ævo floruit, ex quorundam ſententia, inter quos Jo. Britannic. in Juvenal. Sat. 6. & 7. Ovidii auctoritate, vel ut Jo. Cajo placuit, Cl. Tiberii, A. C. 29; aut certè Caji Imp. conje&urâ Sambuci, Viri Antiquitatis notitiâ clariſſimi. Major tamen eruditorum pars ſub Tiberio vixiſſe, vel fortè ipſo imperante natum uſque ad Trajani tempora vitam produxiſſe cenſet; quamvis & ſub Nerone vixiſſe putet Thom. Fienus. Ut uno ſeculo vetuſtior Galeno videatur. Cæterum, non levem hic de Patria ejus dubitandi occaſionem præbet Cæl. Rhodiginus, qui Antiq. Lect. Lib. 14. cap. 5. Vero-

nenſes, ait, cum Macrobio, Vitruvio, & Plinio, Celſum quoque ſuum ortu civem agnoſcere. Librorum inſcriptionibus hujuſmodi divinationes ſtabiliri aſſolent. Sed exigui momenti munimento. Notius enim eſt, quam ut pluribus confirmetur, Librorum titulos Literatoribus & Librariis arbitrarios fuiſſe, vixque veterum quempiam ulli ſuorum Commentariorum quidquam prænotaſſe, referente de ſemet idipſum Galeno lib. 7. Meth. Med. cap. 1. qui id officii ab Amicis habuit: haud dubiè iſtius ævi modeſtiâ, quod ingenia admiratione ſuperiora protulit. Sed enim, ut mala exempla ex bonis initiis orta: Ita ex æmula, in conquirendis magnorum ingeniorum monumentis, Principum munificentia, accreſcente paulatim Librariorum avaritiâ, omnes propè optimorum etiam Auctorum præſcriptiones impunè, ad lucroſam cujuſque libidinem, immutatæ, ne dicam adulteratæ.

Atque ut ad Celſum redeam; quot ejus hodie Editiones, tot fermè Inſcriptiones diverſæ. Cæſarii habet, *Au-*

AUR. CORN. CELSI VITA.

Aurelii Cornelii Celſi de Re Medica VIII. Libri eruditiſſimi. Vulgatæ Lugdunenſes omnes, & Leydenſis modeſtius ſine phalerato encomio A. C. C. D. M. L. VIII. Horum priorem Cajus ſic mutavit: *Aurelii Cornelii Celſi Romani de Re Medica Libb. VIII. pereruditi.* H. Stephanus in ſuo exemplari cæteris Medicinæ Principibus adjecto receptæ lectioni ſubdidit; *Operis ab eo ſcripti Pars Sexta.* Vett. Codicum MS. auctoritatem ſecutus, quibus communis hæc inſcriptio: *A. Cornelii Celſi Artium Liber VI.* Nihil tamen hic præter conſilium & rem ab illo temerè factum. Patriam enim ſive Auctor ipſe ſive alius quiſpiam addiderit, id certè non caret vetuſtatis exemplo, potiſſimum apud Græcos, quos inter Celſus ſibi *Hippocratem Coum* inprimis imitandum propoſuit, cujus etiam pleraque non infeliciter Latino ſermone reddidit, ſuam ipſe teſtatus in Epiſt. ad Pullum Natalem, in hoc ſtudiorum genere diligentiam, longè accuratiorem, quam Largii deſignationi, qui Epiſtolâ ad filios ſe fuiſſe liberiorem fatetur, quemadmodum notante Corna-

tio in Dedicat. Marcelli, in plerisque Hippocratem expressit, ut integras sententiarum periodos ex ipso desciptas subinde in eo videas; imò tota capita nihil aliud quam Hippocratis sententias ad verbum reddunt. Hinc non immeritò Hippocratis Simiam dixit Nic. Monardus, de V. S. in Pleurit. f. 8. Etsi verò Latini Scriptores Patriam haut usque jactabant: neutiquam tamen diffitendum, antiquitus Romanæ civitatis jus gloriosum fuisse. Quo fortè venditores Autorem nostrum commendare satagebant; sive is meritis & gratiâ civium numero adscriptus esset; sive Româ oriundus. Posterius tamen ut credam, suadet præter apertum Autoris lib. 5. cap. 21. textum, Epistola ejusdem ad Callistum, & persuadet ad Pullum Natalem altera; in quibus inprimis Viri boni genius conspicitur. Imo Marcellus in Præf. Operis Cornelium Celsum inter viros illustres & cives enumerat, quicquid ei imposuerit Verderius Cens. p. 144. Ejus Columella, Claudii tempore clarus, ut æqualis aut certè paulo superioris, Rei Rust. lib. 1. cap.

cap. 1. ſic meminit : *Noſtrorum temporum Cornelius Celſus, totum corpus Diſciplinæ, quinque libris complexus eſt.* Quem Ruſticam intellexiſſe, vero proximum eſt. Quintiliani ſententia Inſt. Orat. lib. 10. cap. 1. is *Vir Eruditus, iuter eos Philoſophos Latinos, quos eloquentes literæ Romanæ tulerunt, qui ſcripſit non parum multa, ſcepticos ſequutus, non ſine cultu & nitore.* Ideoque ob nimiam novitatis cupiditatem, ejuſdem cenſurâ notatur. Scripta ejus ſigillatim prodidit Volaterranus Anthropol. l. d. „ Cornelius Celſus mediocri Vir inge- „ nio, non ſolum artem Rhetoricam, ſed „ de re Militari, & de Ruſticana, deque „ Medicina libros compoſuit. „ Quæ omnia J. Douſa æternum gentis & generis ſui decus in Sylva Extemporal. hoc Epigrammate venuſtiſſimè complexus:

Facta urbana tuo res Ruſtica munere, ſcriptis
Nec minus illuſtris eſt Medicina tuis.
Hinc quoque Militiæ tractaſti commoda Rethor;
Hoc Martem Muſis jungere, Celſe, fuit.

Subjungit Polyhiſtor Italus : *Ad nos tantum ejus Medicina pervenit Oratorio more conſcripta.* Sed & quædam Rhetorica ejus noſtrâ ætate Sixti Popmæ ſtudio feruntur emiſſa. Veterinariam quoque conſcripſiſſe autor eſt Mercurialis lib. 4. cap. 2. & Phil. Ingraſſ. Quæſt. de Veterinar. cap. 9. Herbarium verò ei adſcriptum, Apulejii potius credit in vita Apuleji Elmenhorſtius. Julium quidem Celſum inter rei militaris Scriptores enumerat Rob. Valtur. quemadmodum huic à nonnullis adſcripta ſunt Julii Cæſaris Commentaria. De quibus tamen nihil verè conſtat. Varia ſanè ejus eruditio aliud prodere non poteſt quam Virum ingenuè natum, magna ſeculi felicitate, quod bonarum literarum erat feraciſſimum. Excepit nempe coluitque ea ætas Viros ſcientiâ, prudentiâ, ac eloquentiâ ſummos, Tullium, Saluſtium, Catullum, Virgilium, Propertium, Horatium, Tibullum, Manilium, Vitruvium, Antonium Muſam, Ovidium, Livium, Scribonium Largum, Valerium Maximum,

mum, Velleium Paterculum: atque ſi ſe in Claudii imperium ipſius extenderit vita, Quintum Curtium, Perſium, Senecam, Silium Italicum, Plinium, Viros omnes conſummatiſſimos, in quibus tamen poſtremum nonnulli Celſo Juniorem cenſent. Opinionem meam firmat laudabillis veterum conſuetudo, qua tria nomina Nobiliorum, Celſo etiam Plinii auctoritate rata; Libertis rarò, nec fermè ſine gravi cauſa unquam conceſſa ſcimus, quibus tamen ſemper ſervile nomen remanſit. Nec moror, quod Celſi Epiſtolæ apud Marcellum in limine Operis Prænomen deſit, quo ſoli Romani inſigniebantur. Nomen enim apud bonos Auctores ſæpe Prænomen & Cognomen includit. Hinc Martialis:

Ut jugulem curas, nomen utrumque
bibam.

Salutaribus itaque diſciplinis Græciſque literis, non levi nobilitatis indicio, rectè inſtitutus, facilè potuit ſeculo tam auguſto ac beato, nihil non (ut ipſe in Epiſtola ad Natalem refert)

 di-

dignum ſublimi Romanorum majeſtat de bono Medicinæ Artis ſplendidiſſim ſcribere, idque perennitati & literi mandare, utilitatis magis quam delecta- tionis cauſa.

Scio equidem, non deeſſe multæ au- ctoritatis Viros, qui ex modo adducta Celſi Epiſtola opinantur, ipſum animo in diverſa ſtudia diviſo, Græca dun- taxat medicinalia in Latinum conver- tiſſe, aut Empedoclis & Democriti ex- emplo non ut merus atque ad quæ- ſtum Medicus, ſed ut ſapientem, atque, ut Columellæ verbis utar, univerſæ naturæ prudentem, Medicinam veluti Philoſophiæ partem cum ſapientiæ ſtu- dio conjunxiſſe. Ideoque nec factam ejus ab Aureliano mentionem, Barthio Adv. lib. 38. cap. 3. cenſente. Nec denique unquam Medicinæ operatum. Credat qui volet. Nec eam litem meam facio. Medicum certè agnovit magnus Scaliger de Re Num. 36. Re- media quidem, Hippocratis & Galeni exemplo, aliunde congeſta digeſſiſſe, ultrò lagior, ipſam verò Morborum τέκμαρσιν & θεραπείαν proprio ingenii ductu

ductu contextam pro me res ipſa loquitur. Quin ipſum Pharmaca præbuiſſe, non mediocri gloriâ, ex ipſius ad Julium Caliſtum Epiſtola ſatis liquet. Quorum artificioſam miſtionem ſe accuratè intellexiſſe prodit ipſe lib. 7. cap. 26. Unde Cornarius fortaſſis inter Pharmaceuticos repoſuit. Imò deditâ operâ ab aliis prætermiſſa proferre ac illuſtrare voluiſſe cenſuit Minadous variæ eruditionis Medicus, de Ext. Affect. lib. 2. cap. 3. Maximeque Medicum ejus Chirurgica probant, quæ Geſneri in Catalogo Chirurgorum ſententiâ, veterum ſolus Latine ſcripſit, ut verè ipſum inter Chirurgos reponat doctiſſimus Septalius Animadv. lib. 8. Caut. 1. & 40. Tantâ verò id fide peregit, ut Hieronymus ab Aquapendente, Medicus & Chirurgus uſu vel annis nemini ſecundus, in Operat. Chirurg. cap. de Chir. Dent. his verbis ſeſe in ipſius laudes diffuderit: *Mirabilis Celſus in omnibus: quem nocturnâ verſare manu, verſare diurnâ, conſulo.* Nec mirum: quum Celſus eruditiſſimo Manardo Epiſt. Medic. lib. 9. Epiſt. 1. bonus & fidelis Hip-

Hippocratis interpres, licet in aliqu verbo quandoque lapsus videatur. Quod Viro in omni literarum gene exercitato vel ipsa πολυγραφία libenti profectò condonari jubet, quamvis non diffiteatur ipse non pauca se e aliena quandoque sententia posuisse. Hic ratio pariter Augenio de Miss. Sangui lib. 8. cap. 1. Lomnio, Ronssee Epist. Medic. lib. 8. sect. 3. cap. 7 Schenckio, Jo. Heurnio, Bened. Mia tamoro, Rod. à Castro, innumerisque præclari judicii Medicis, propter singu larem & succinctam cum elegantia do ctrinam, Latinus Hippocrates appella tur, in quo Pantini judicio Comment ad Celsi lib. 1. cap. 1. optimæ Methodi ac viæ rationisque docendi discendique, & in summa brevitate mira Artis & Sapientiæ observatio plerunque anim advertatur. Rectè igitur Agricola de Pond. Rom. lib. 4. *Celsi*, inquit *autoritas Medicis nota est, aut saltem esse debet.* Quam elegantissimis verbis Cælius Rhodiginus Antiq. Lect. lib. 26. cap. 3. insinuavit: *A Cornelio Celso versuram faciunt multi. Verùm citra illius*

sen-

ententiam nihil fermè promunt; perinde ac erba ſint veterum ſacrorum, quæ demutaſſe iaculare flagitium planè cenſeri debeat, quodue hoſtiis majoribus procures. Inde Ferelio, Franciæ Hippocrati, referente 'lantio in Vita Fernelii cum ob oraionis puritatem, tum ob ſententiaum pondus, quam chariſſimus fuit. uriſconſultis procul dubio iiſdem noiinibus uſque adeò venerabilis, ut Panectas ſuas hujus Viri auctoritate muniri oluerint. Verum, ne nimiis laudibus eriùs is oneretur, quam ornetur, uem mortalium nemo rectè vituperait: unicum Heurnii judicium, inter etera graviſſimum, huic Virtutum coonæ lemniſci loco ſatis erit. Ita ille Aeth. Stud. Med. cap. 5. *Latinos inter Aedicos primus eſt Cornelius Celſus: ſed pruenter legendus. Nam in multis Aſclepiaem Methodicum ſectatur, ut fatetur ipſe. Iujus cote ſtylum ſubigemus, & pluris Lainitatem ejus quam Medicinam faciemus.* Jnicus itaque Celſus, ut ſcitè idem in ;piſt. ad Ronſſ. Celſo præfixa, Meicis Latinis præferatur: qui pomœria Romanæ eloquentiæ eò protulit, ut

Me-

Medicina ſuaviſſimo ore eloquentiæ ja
ſeſe cultioribus ingeniis meritò commen
det.

His quotquot naturæ aſſociavit lib
nignitas, æquos adferte animos, elegan
ti favete linguæ. Ita Vobis, & verum
animi ſermoniſque cultum, & firma va
letudinis præſidia parabitis. Tantum e

Optandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore
ſano!

LIBRI

Quibus J. A. van der Linden usus fuit in hoc opere recognoscendo.

MSS. seu ἀπόγραφον *codicis Parisiensis, descriptum anno* CIↃCXXIV. *Communicavit V. Cl. D. Joh. Hoornbeek, SS. Theol. D. & Prof. Ordin. in Academia, ac V. D. Min. in Ecclesia, quæ est Lugd. Batavorum, Collega reverendus.*

Liber editus Venetiis, apud Aldum 1528. *in* 4. *sed sedulo collatus atque emendatus à V. Cl. Jac. Carpentario, Doct. Med. Parisiensi & Prof. Regio, ex codicibus duorum Med. Parisiensium, nempe Joh. Fernelii, viri incomparabilis, & Joh. Capellani, qui ei in comitina Archiatrῶn anno* CIↃ IↃ LVIII. *successit apud Henricum II. Galliarum Regem. Mutuo dedit V. Cl. D.* [1] *Guido Patinus, Bellovacus, Doct. Med. Parisiensis & Professor Regius, amicus mihi eximius.*

Alius ibidem editus 1549. *in folio cum Medicis antiquis. Quem sua manu V. Cl. Nic. Nancelius contulit cum editionibus, quotquot suo tempore extabant, excepta Stephani;*

1 *Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre* CXVI.

toto opere ad marginem adſcriptis non modo lectionibus, ubi à libro, qui erat præ manu variabant; ſed & propriis conjecturis, rarò non bonis & doctis. Hunc quoque utendum dedit V. Cl. D.[1] Guido Patinus, ob ſingulare publicum juvandi ſtudium nunquam & nulli non laudandus.

Alius Lugduni editus apud Joan. Tornæſium 1554. *in* 12. *cui ad oram V. ill. Joſ. Scaliger, ſeculi miraculum, & veteris cujuſdam codicis lectiones & ſuas emendationes atque notas adſcripſit. Quem ipſe teſtamento reliquit V. Cl. D. Ælio Everhardo Vorſtio, Botanices ac Medicinæ, dum viveret, Profeſſori primario; ego autem uſum acceptum debeo V. Cl. D. Adolfo Vorſtio, Parenti optimo in utraque & profeſſione & dignitate ſucceſſori digniſſimo, ac Collegæ meo honorando.*

Variæ lectiones, è Ms. Codice antiquo Bibl. Regiæ Pariſienſis, qui inſcriptus erat, Medicina antiqua, deſcriptæ anno 1631. *à V. Cl. D. Joh. Walæo, Med. Doct. & poſtea Profeſſore inſigni.*

Variæ lectiones è libro Sacri Johannis, ab eodem excerptæ. Et has & præcedentes mihi utendas dedit D. Antonius Clementius,

μακαρ

1 *Lettre de Feu Mr. Guy Patin, Lettre* CXVI.

μακαρίτης, Cl. D. Walæi ex sorore nepos, juvenis doctus, probus, pius, & si fata sivissent, longiore vita dignus.

Præter quæ contuli etiam eorum editiones, emendationes, annotationes, lectionesque varias, quarum in epistola ad Cl. D. Patinum feci mentionem. Quemadmodum & illa, quæ Janus Cornarius in comm. ad Gal. de Comp. pharm. quæque alii & celebres inter Criticos (quos Fax Artium liberalium exhibet) auctores observarunt. Hoc quoque te scire tua interesse, Lector amice, putavi. Nunc adi ad auctorem. Quem, si cum cura & studio leges, spondeo,

Lectio lecta, magis decies repetita, placebit.

INDICULUS EDITIONUM
CELSI.
AUCTUS ET EMENDATUS,

In Folio. Apud

NIcolaum, *Florentiæ* 1478.
Leonardum Bachel Uldericum Sinczenzeler, *Mediolan.* 1481.
Joannem Rubeum, *Venet.* 1493.
„ -- -- *Ibib.* 1496. ex Maittaire de Orig. Artis Typograph. pag. 337. „
„ Lucam Ant. Juntam, *Venet.* 1524. „

** **

Phi-

Philippum Pinzi, *Venet.* 1497.
Aldum ex emendatione Bapt. Egnatii, *Venet.* 15
Christia. Wechelum, *Parif.* 1529. „ cum Scri
„ Largo; non in 4. ut alii ponunt. „
Aldi filios cum Medicis antiquis, *Venet.* 1547.
Joannem Oporinum cum Notis Guilielmi Pantii
Basileæ 1552.
Henricum Stephanum Tom. III. Medicor. Princi
Parif. 1567.

In Quarto, apud

„ -- -- *Lugduni* 1516. ex Fabricii Bibliotheca L
tina. „
Aldum & Andr. Asulanum, *Venet.* 1528. „ ex
„ mend. Bapt. Egnatii. „
Francisc. Raphelengium, cum Notis Jere
Thriverii Brachelii & Balduini Ronssei, *Lugd. B*
tav. 1592.

In Octavo, apud

Johan. Soterem, cum Notis Joh. Cæsarii, *Hag*
noæ 1528. *Salingiaci* 1538. *Parif.* 1533.
Matthæum Cerommium cum Notis Thriveri
Antverp. 1539.
-- -- *Tiguri* 1540.
„ Sebast. Gryphium „ *Lugd.* 1542.
Marc. Anton. de Galassis, *Patavii* 1563.
Guilielm. Rovillium cum Annotationibus R. Co
stantini, *Lugd.* 1566. „ & in 12. ut in Lind. R
„ novato. „
Hieronymum Scotum, *Venet.* 1566.

In Duodecimo, & minori forma, apud

Joann. Tornæsium, *Lugd.* 1549.
Joann. Tornæsium & Guilielmum Gazeium; *L*
dun. 1554.
-- -- *Lugd.* 1587. Epistre Françoise à Monsr. de
Scala, p. 325.
-- -- *Lugdun.* 1592. *Ibid.* 1608.
Joann. de Tournes, *Genev.* 1625. „ & 1626.
„ ait Fabricius in Biblioth. Latina. „

Joan

Joann. Elsevirium ex recognitione Joan. Antonid. van der Linden, *Lugd. Batav.* 1657.

Salom. Wagenaar, *Lugd. Batav.* 1665.

„ Joann. Wolters, ex emendatione Theol. Janso-
„ nii ab Almeloveen, & cum ejusdem aliorumque
„ Scholiis brevioribus, & locis parallelis. *Amstel.*
„ 1687. „

„ *Ibid.* recusa edit. 1713. apud eundem, in 8. „
„ Et Joh. Fel. Bielkium, cum Præfat. Georgii
„ Wolfgangii Wedelii, & Indice locupletissimo,
„ *Jenæ*, eodem anno, in 8.

Josephum Cominum Pav. ann. 1722. cura Joh. Bap. Vulpii, una cum Ser. Samonico.

In Bibliotheca Eduardi Bernardi sunt binæ editiones, seu duo exemplaria cum Mss. collata. Exstant No. 7489. seu 143. & 7495. seu 149. *pag.* 227. *Catal. Mss. Angliæ.*

Simon Bevelaqua *Lugdun.* 1516. in 4.

Simon Silvius. Ejus dedicatio exstat in Edit. *Paris.* 1529. Sed est impressus apud Chr. Wechelum in fol.

JODOCI LOMMII, Commentarii de Sanitate tuenda in primum librum de Re Medica Aurelii Cornelii Celsi, Medicorum Romanorum longè principis, *Lovanii* apud Anton. Mariam Bergagne, 1558. in 8.

HIERONYMI RUBEI Annotationes in libros VIII. A. C. Celsi de Re Medica, quibus omnia, quæ ad universam Medicinam spectant, dilucide & compendiose explicantur. *Venet.* ex Typographia Francisci Rampazeti, 1614. in 4.

PETRI PAAW Amstelædamensis Succenturiatus Anatomicus, continens Commentaria in Hippocratem de capitis vulneribus. Additæ in aliquot capita libri VIII. A. C. Celsi explicationes. *Lugd. Bat.* apud Jodocum à Colster A. 1616. in 4.

JOANNES MORISOTUS scripsit Annotationes in Corn. Celsum, *Basil.* ap. Joan. Oporin. 1547.

„ JOANNES RHODIUS quoque videtur posse a„ di inter eos qui Commentaria in Celsum sc„ psere, propter Dissertationem de Acia ad Co„ nelii Celsi mentem &c. quæ primo prodiit B„ tavii apud Paul. Frambottum 1639. 4. deinde s„ cundis curis auctior &c. Accedit de Ponderib„ & Mensuris Vett. Medicor. inprimis C. Celsi, „ jusd. Rhodii Dissertatio, & Vita Celsi. Hafniæ „ litteris Matthiæ Godicchenii, sump. Petri Ha„ boldi Bibl. 1672. in 4. „

PROMISSÆ EDITIONES.

Franc. Vertunianus in Epistol. Dedicat. in Libru Hippocrat. de Capitis vulner. cum Notis Scaligeri.

UNum addam, quod tibi ac Asclepiadis om nibus scio fore gratissimum, si à te tuiqu simillimis hunc primum suum conatu probatum iri animadverterit Scaliger, idem i reliquo Hippocrate tentaturum: quod jam i non minus eloquenti, quam fido ejusdem Hippo cratis interprete Celso, cursim volutando, perf cit, cujus novam editionem, si per otium rel gere dignabitur, cassæ emendatæque Latinitati amantibus propediem adornat.

Joannes Tornæsius in Epistolis Gallicis ad Jos. Scaligerum, pag. 325.

J'Imprime *Corn. Celsus* en petit volume, com me autrefois feu mon Pere l'avoit imprime Je me sers de ce que je treuve de bon e l'edition de Constantin par Rouillé, & en cell de Henri Estienne. J'ay entendu depuis deu jours que vous avez des Notes sur cet Auteu là, tant de feu Monsieur vôtre Pere que de vou Je vous supplie bien fort & avec toute affection qu'il vous plaise me vouloir faire part de c que vous avez: je l'imprimeray avec toute l diligence qu'il me sera possible. Vous ferez d bien au public, & je recognoistray le secours qu vous m'aurez fait ainsi que le trouverez bon.

Paul.

Paulo post.

Pour revenir à mon affaire, je vous prieray me faire ce bien que d'envoyer à Paris au Sire Ambroise Drouard Libraire juré près Saint Benoist ce que vous aures sur *Celsus*, afin qu'il me le fasse tenir le plus promptement qu'il pourra. &c.

P. Colomesius Galliæ Oriental. pag. 116.

Celsum etiam pollicebatur Joh. Walæus D. M. de cujus morte Sam. Sorberius in Epistol. Gallicis p. 442. In eundem Auctorem notas parabat Ælius Everardus Vorstius apud Leydenses primarius Medicinæ Professor, de quo Cunæus in laudatione funebri.

Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre CXVI. *de la derniere edition.*

On dit que Mr. Rhodius en fait imprimer un (Celse) à Padouë, & nous avons ici (à Paris) Mr. Mentel qui en promet un pareillement en vertu de plusieurs manuscrits & revisions qu'il a devers soi. Pour ce dernier, quoi qu'il dise & promette beaucoup, il ne fait jamais rien, & dit toûjours qu'il fera merveille.

JACOBUS HOLSTIUS Tonningæ Medicus scripsit commentarium in Celsum *Morhof. Polyhistor. liter. IV. pag.* 174.

PETRUS DACQUETUS Furnensis Medicus scripsit Commentarium in Celsum. *Valer. Andr. Dessel. Biblioth. Belgic. p.* 734.

TESTIMONIA
ET
ELOGIA de CELSO.

Quintil. Instit. Orat. L. XII. C. XI.

QUid plura? cum etiam Cornelius Celsus mediocri vir ingenio non solum de his omnibus conscripserit artibus, sed amplius rei mili-

militaris, & rusticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquerit? dignus vel ipso proposito, ut eum scisse omnia illa credamus.

Franciscus Floridus Sabinus Lection. Subcisiv. lib. I. cap. IV.

Cornelium Celsum ego tam excellentem scriptorem fuisse reor, ut paucos ei anteponendos Latium protulisse censeam, cum medicinam tam candide, eleganterque Romanis literis illustraverit, quam potuit, qui ingenium sic ad omnes scientias versatile habuit, ut ad id unum à natura formatus videretur, quod vir præstantissimus tractare constituisset. Itaque cum ejus, quæ exstant, lucubrationibus nihil sit pulcrius, nihil elegantius, quam ornate Philosophica explicasse credendus est? de quibus non pauca ab illo Scepticis imitato scripta fuisse, memoriæ prodidit Fabius Quintilianus, in iis etiam Celso persæpe (ut ejus de Oratoria Institutione libri testantur) adversatus, quæ ad Oratoriam artem spectantia, utinam cum infinitis aliorum voluminibus commune naufragium passa non fuissent. Nam & Celsi ingenium latius agnosceremus, & Rhetoricos ad Herennium libros non modo non ad Celsum, sed ne ad mediocrem quidem Celsi auditorem esse referendos, tamquam in speculo (ut est in proverbio) conspicaremur.

Claudius Verderius Cension. in Auctores, pag. 144.

Cornelius (Celsus) de Latinitate est tam bene meritus, ut inter Latinos videatur is, qui inter Gra-

Græcos Theophrastus fuit. Sed Hippocratem, & Græca pene omnia parum feliciter vertit. Exemplo sit Aphorismus quidam Hippocratis, quem ille sic interpretatur lib. II. cap. VII. circa finem. *Alvus nigra*, inquit, *sanguini atro similis repentina, sive cum febre, sive sine febre perniciosa est*. αὐτόματος autem in Hippocratis Græco non repentinum, sed spontaneum significat: ut idem alio Aphorismo αὐτομάτους κόπους προαγγέλους καὶ κήρυκας τῶν νόσων esse dixit, hoc est lassitudines non quidem repentinas, sed spontaneas, prænuncias & præcones morborum esse. Etenim ex repentino motu repentina lassitudo evenire potest, non tamen erit morbi prænuncia, quia causam habet motum: deinde vero Celsus, *repentina*, particulam ita collocat, ut ad *alvumne* an ad *febrem* referatur, vix dignoscas. Melius itaque vertit Theodorus: *Dejectiones nigræ modo sanguinis atri sponte venientes, cum febre sive sine febre pessimæ sunt, & quo plures sunt pravi colores eo pejus: sed si ex medicamento tales digeruntur melius est, & quo plures non pravi colores eo melius.* Nec quoque integrum Aphorismum vertit Celsus, sed sententiam Hippocratis secuit per medium. Nec Theodorus utique bene vertit, sic enim transtulit Aphorismum 79. particulæ IV. *Si quis sanguinem mingit, & grumos, & guttatim emittit urinam, ac dolorem ad ventrem imum, & pectinem & fæmen, vitiis vesicæ laborat.* Celsus in eundem errorem incidit. *Aut si paulatim distillat*, ait Celsus, *vel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt, idque ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores partes dolent, in vesica vitium est*. Græcum autem Hippocratis, *in vesica*, non habet, sed *circa vesicam* hoc est, περὶ κύστης. Celsus lib. II. cap. 2. *Si Austri pluviæque hyemem occuparint, ver autem frigidum & siccum est gravidæ quidem fœminæ, quibus adest partus*

abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecilli vixque vitales edunt. Ceteros lippitudo arida, & seniores sunt, gravedines atque distillationes, male habent. Hæc ad verbum ex Hippocrate esse videtur, nisi quod συντόμως ἀποθνήσκειν, male habere non est. Magna certe est differentia inter male habere & continuo mori. at male habet, qui continuo moritur. credo equidem: sed ita sit, Celsus Hippocratem non bene vertit. Pylorum intestinum à Græcis ita dictum esse commentatur quod per partes inferiores, tanquam per ostium, ea quæ in corpore excrescunt, emittat: cum Pylorum, pugnante e diametro ratione, tale nomen sortitum esse ex Galeno pateat, quia scilicet nihil nisi prius in chylum (chylum enim pro Latina voce usurpant medici) conversum tamquam bonus janitor exire sinat, & postea ad inferiora intestina deducit, non ut dejiciat, sed ut remoretur potius in corpore, & ab hepate in sanguinem transmittatur. Eaque ratione permotus Galenus V. de Usu partium, non τῶν περιττωμάτων, sed alimentorum ait esse instrumenta: ideoque à natura flexuosa facta ut cibus non repente fluat, sed perstans concoquatur & nutriat. Apud Celsum denique observationes quædam sunt ludicræ: qualis hæc, si nimirum ægrotus summis digitis extrema parietum evellat, hoc est lapillos ex muro exradicet, signum mortis esse.

Ab hoc Latinitatis amantes Latinas morborum nuncupationes repetere debebant. *Vertunianus in Hippocrat. librum de vulneribus cap. p. 71.*

Medicorum Deus. *Casaub. Ep. 29.*
Purissimus Scriptor Cornelius Celsus.
Voss. de Vitiis Serm. l. c. 16.

Ja-

Janus Dousa, Epigram. Acad. Leyd. Præf.
Ad Cornelium Celsum.

Facta urbana tuo res Rustica munere scriptis
Nec minus illustris est Medicina tuis.
Hinc quoque militiæ tractasti commoda Rhetor,
Hoc Martem Musis jungere Celse fuit.

Balduinus Ronssaeus, Gandav.
De Cornelio Celso.

Hippocrati quantum debet Cos insula magno;
Pergama tantundem docte Galene Tibi.
His tamen ambobus quantum sua patria debet,
Tantum Corneli, maxima Roma Tibi!

Joan. Sambucus, Sub imagine Celsi,
De Eodem.

Ausonias Cous votis perductus in oras
Edidit hunc fœtum, veste fovetque sua.
Hic puris repetit verbis quæcumque probantur,
Et superat molem, Forliviane, tuam.

Pithæus Epigram. Vet. lib. 2. pag. 48.
Cornelius Celsus.

Dictantes medici quandoque & Apollinis artes
Musas Romano jussimus ore loqui.
Nec minus est nobis per pauca volumina famæ,
Quam quos nulla satis bibliotheca capit.

De Cornelio Celso
Incerti.

Cui Celsum ingenium dederat natura, quid illi
Mirum, si CELSI nomine nomen adest?

Incerti.

Hippocrati multum debebas Graie quod artem
Partibus innumeris excoluit medicam.
Plus meruit CELSUS: Latiis namque intulit oris
Artem hanc; quod majus quam excoluisse reor.
Hippocrates arti Graios invenit amicos,
Nec suasisse quis huic, sed docuisse, fuit.
CELSUS abhorrentes Romanos traxit ad artem,
Et miro medicos reddidit eloquio.
Omnia quæ Cous, scripsit, sed plura; quid ergo
Est opus ut magno cedat hic Hippocrati.

Lilius Gregorius Gyraldus Dialogismo XV.

Existimo te, Hieronyme doctissime, probe scire, quantæ auctoritatis sit Cornelius Celsus apud Latinos, probeque accedere ad Ciceronis elegantiam. Quapropter soleo libenter ejus lectione delectari.

Caspar. Barthius ad Statii Thebaid. L. III. vs. 367. p. 777.

Pariter loquitur elegantissimus eorundem temporum aut paullo superiorum auctor Cornelius Celsus, cujus utinam omni genere edita scripta ad nos pervenissent.

Caspar Barthius ad Statii Thebaid. L. II. vs. 677. pag. 611.

Nos Corn. Celsum secuti ita optime nos Latine loqui putamus, quem ille (*Nonius*) cum minoris alibi auctoritatis esse jactat, cum supercilio suo Grammatico. &c.

God Stewechius ad Veget. de R. M. III. 6.

Cornelius Celsus auctor Latinæ Linguæ idoneus, & locuples, si quis alius.

Jacobus Mosantus Briosius,
Cornelio Viqmanno Cadomensi Medico.

Et ut innumeros alios omittam, sit unus instar omnium inclytus ille tui agnominus Cornelius Celsus:

ſus: Deus bone! quam diſerta illius dictio, quam Latina & caſtigata! quam beatum, in quo vixit, ævum redolens! Scio ſibi perſuadere multos, illum non medicum de re medica ſcripſiſſe, ſed fallunt aut falluntur. Epiſtol. pag. 77.

Ulyſſ. Aldrovand. de Inſect. L. 1. c. 3. de Cera.

Nihilo ſcilicet inſolentius atque a Celſo gravi, & Latinæ Linguæ auctore.

H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. Part. 1. cap. 7.

Primo ſeſe offert Celſi maxime proprius Latine loquendi modus, quem ego inter cæteros admiror.

Idem.

Operat. Chirurg. Part. 1. cap. 17.

Notetis Celſum, qui ad amuſſim ſemper loquitur, tres uſurpare voces, *filum, linum, & aciam.*

Idem.

Operat. Chirurg. Part. 1. cap. 32.

Mirabilis Celſus in omnibus quem nocturna verſare manu, verſare diurna conſulo.

Chriſtophorus Cellarius in Prolegom. Curar. Poſteriorem de Barbariſmis & Idiotiſmis Sermonis Latini pag. 19.

Proximus Auguſti temporibus Cornelius Celſus fuit Medicinæ ſcriptor elegantiſſimus a Columella I. cap. 1. & Quintiliano XII. cap. ult. laudatus, quem ipſi aureo ſeculo nonnulli inſerunt.

Idem in Aureo ſæculo p. 81.

Accedit Celſus, ſcriptor vix inferior iis, qui ſub Auguſto floruerunt.

Idem ſæculo Argenteo p. 110.

At Cornelius Celſus, niſi ipſe conſors Auguſti ævi, certe eidem proximus.

INDEX

SCRIPTORUM & MEDICORUM

A CELSO LAUDATORUM

COLLECTUS A

CL. Jo. ALBERTO FABRICIO

Pag. 444. novi supplementi Biblioth. suæ Latinæ, nunc vero huic Editioni accommodatus.

Ascle-

Gor-

A. CORN

A. CORN. CELSI
MEDICINÆ
LIBER PRIMUS.

Præfatio.

T ALIMENTA ſanis corporibus Agricultura, ſic [1] ſanitatem ægris Medicina promittit. p. 16. 30. Hæc nuſquam quidem non eſt. Siquidem etiam imperitiſſimæ gentes herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum morborumque noverunt. Veruntamen apud Græcos aliquanto magis, quam in cæteris nationibus, exculta eſt; ac ne apud hos quidem à prima [2] origine, ſed paucis ante nos ſeculis; utpote cum vetuſtiſſimus auctor Æſculapius celebretur. Qui, quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc ſcientiam paulo ſubtilius excoluit, [3] in deorum numerum receptus eſt. Hujus deinde duo filii, Podalirius & [4] Machaon, bello Trojano ducem Agamemnonem ſecuti, non mediocrem opem commilitonibus ſuis attu-

1 De Vet. Med. T. VIII. 22. 2 De Vet. Med. III. 8. 3 Orat. Theſſ. N. 178. 4 Orat. Theſſ. 183. Maxim. Tyr. Diſſert. XXIX. Plato de Rep. l. III. pag. 407. T. 2. ed. H. Steph. Ariſtides Oration. in Aſclepiada.

lerunt. Quos tamen Homerus non in pestilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii, sed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi solitos esse proposuit. Ex quo ap-
405, paret, has partes medicinæ solas ab his es-
29. se tentatas, easque esse vetustissimas. † Eodemque auctore disci potest, morbos tum ad iram deorum immortalium relatos esse; & ab iisdem opem posci solitam. Verique simile est, inter non multa auxilia adversæ valetudinis, plerumque tamen eam bonam contigisse ob bonos mores, quos neque desidia, neque † luxuria vitiarant. Siquidem hæc duo corpora, prius in Græcia, [1] deinde apud nos afflixerunt. Ideoque multiplex ista medicina, neque olim, neque apud alias gentes necessaria, vix aliquot ex nobis ad senectutis principia perducit. Ergo etiam post eos, de quibus retuli, nulli clari viri medicinam exercuerunt; donec majore studio literarum disciplina agitari cœpit, quæ ut animo præcipue omnium necessaria, sic corpori inimica est. Primoque medendi scientia, sapientiæ pars habebatur, ut & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio sub iisdem auctoribus nata sit:
21, 30. scilicet his hanc maxime [2] requirentibus, qui corporum suorum robora inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia minuerant. Ideoque multos ex sapientiæ professoribus peritos ejus fuisse accepimus: clarissimos vero ex his † Pythagoram, & Empe-

1 Serv. ad Virg. Aen. I. 641. Isid. Orig. L. XIV. c. III. p. 1162. Suidas V. Αβροδιαὶ. 2 Cælius Aurelian. Tard. Pass. l. 5. c. 9. Hippocrat. Democrit de nat. hom. 13.

Empedoclem, & † Democritum. Hujus autem (ut quidam crediderunt) diſcipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignis, ab ſtudio ſapientiæ diſciplinam hanc ſeparavit, vir & arte & facundia inſignis. Poſt quem Diocles Caryſtius, deinde Praxagoras & Chryſippus, tum Herophilus & Eraſiſtratus ſic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diverſas curandi vias proceſſerint.

Iiſdem temporibus in tres partes medicina diducta eſt: ut una eſſet, quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, ſecundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν Græce nominaverunt. Ejus autem, quæ victu morbos curat, longe clariſſimi auctores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoque naturæ [1] ſibi cognitionem 13, 11. vendicaverunt, tanquam ſine ea, trunca & debilis medicina eſſet. Poſt quos † Serapion, primus omnium, nihil hanc rationalem diſciplinam pertinere ad medicinam, profeſſus, in uſu & experimentis eam poſuit. Quem Apollonius, & Glaucias, & aliquanto poſt Heraclides Tarentinus, & alii quoque non mediocres viri ſecuti, ex ipſa profeſſione ſe ἐμπειρικοὺς appellaverunt. Sic in duas partes ea quoque, quæ victum curat, medicina diviſa eſt, aliis rationalem artem, aliis uſum tantum ſibi vendicantibus: nullo vero quicquam poſt eos, qui ſupra comprehenſi ſunt, agitante, niſi quod acceperat: donec Aſclepiades medendi ratio-

1 De Vet. Med. XXXVI. 18. de Steril. XVIII. 1.

nem magna ex parte mutavit. Ex cujus ſucceſſoribus Themiſon nuper ipſe quoque quædam in ſenectute deflexit. Et per
11, 7. hos quidem maxime viros ſalutaris iſta nobis profeſſio increvit.

Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus, ut difficillima, ſic etiam clariſſima eſt ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum eſt. Et, quia prima in ea diſſenſio eſt, quod alii ſibi experimentorum tantummodo notitiam neceſſariam eſſe contendunt: alii, niſi corporum rerumque naturalium ratione comperta, non ſatis potentem uſum eſſe proponunt: indicandum eſt, quæ maxime ex utraque parte dicantur, quo facilius noſtra quoque opinio interponi poſſit.

Igitur hi, qui rationalem medicinam profitentur, hæc neceſſaria eſſe proponunt: Abditarum & morbos continentium cauſarum notitiam, deinde Evidentium, poſt hæc etiam Naturalium actionum, noviſſime Partium interiorum. Abditas cauſas vocant, in quibus requiritur, ex quibus principiis noſtra corpora ſint, quid ſecundam, quid adverſam valetudinem fa-
5, 10. ciat. Neque enim credunt, poſſe eum ſcire,
32, quomodo morbos curare conveniat, qui,
6, 32. unde hi ſint, [1] ignoret. Neque eſſe dubium,
7,3,19. quin alia curatione opus ſit, ſi ex quatuor principiis vel ſuperans aliquid vel deficiens adverſam valetudinem creat; ut quidam ex ſapientiæ profeſſoribus dixerunt: alia, ſi in humidis omne vitium eſt; ut Hero-

1 De Flatib. II. 3. 4. Pallad. ad Hippocr. Epid. VI. pag. 224.

rophilo viſum eſt : alia , ſi in ſpiritu ; ut
Hippocrati : alia , ſi ſanguis in eas venas ,
quæ ſpiritui accommodatæ ſunt , transfun- 16, 20.
ditur , & inflammationem , quam Græci
φλεγμονὴν nominant , excitat , eaque in-
flammatio talem motum efficit , qualis in
febre eſt ; ut Eraſiſtrato placuit : alia , ſi 139, 15.
manantia corpuſcula per inviſibilia forami-
na ſubſiſtendo iter claudunt ; ut Aſclepiades
contendit. Eum vero recte curaturum , 4, 27.
quem prima [1] origo cauſæ non fefellerit.
Neque vero inficiantur , † experimenta quo-
que eſſe neceſſaria ; ſed , ne ad hæc quidem
aditum fieri potuiſſe ; niſi ab aliqua ratio-
ne , contendunt. Non enim quidlibet an-
tiquiores viros ægris inculcaſſe ; ſed cogi-
taſſe , quid maxime conveniret ; & id uſu
exploraſſe , ad quod ante conjectura aliqua
ducti eſſent. Neque intereſſe , an initio ple-
raque explorata ſint , ſi à conſilio tamen
cœperunt. Et id quidem in multis ita ſe
habere. Sæpe vero etiam nova incidere ge- 13, 27.
nera [2] morborum , in quibus nihil adhuc
uſus oſtenderit , ut ideo neceſſarium ſit
animadvertere , unde ea cœperint ; ceu ſine
quo nemo mortalium reperire poſſit , cur
hoc , quam illo , potius utatur. Et ob hæc
quidem in obſcuro poſitas cauſas perſe-
quuntur. Evidentes vero has appellant ,
in quibus quærunt , initium morbi calor
attulerit , an frigus ; fames , an ſatietas ; &
quæ ſimilia ſunt. Occurſurum enim † ini- 4, 27.
tio dicunt eum , qui originem non igno- 6, 32.
rarit. Naturales vero corporis actiones 13, 4.

 appel-

1 Hippocr. de Art. xx. 4. 2 Plato de Republ. l. 3. Tom. 2. pag. 405. ed. H. Steph. Lindan. Exercitat. Batav. pag. 754.

appellant, per quas ſpiritum trahimus & emittimus; cibum potionemque aſſumimus & concoquimus: itemque, per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur. Tum requirunt etiam, quare venæ noſtræ modo ſubmittant ſe, modo attollant: quæ ratio ſomni, quæ vigiliæ ſit. Sine quorum notitia, neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis, intra hæc naſcentibus, poſſe. Ex quibus quia quam maxime pertinere ad rem concoctio videtur, huic potiſſimum inſiſtunt; &, duce, alii, Eraſiſtrato [1], atteri cibum in ventre contendunt: alii, Pliſtonico Praxagoræ diſcipulo, putreſcere: alii credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Acceduntque Aſclepiadis æmuli, qui, omnia iſta vana & ſupervacua eſſe, proponunt. Nihil enim concoqui, ſed [2] crudam materiam, ſicut aſſumpta eſt, in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parum conſtant. Illud vero convenit, alium dandum cibum laborantibus, ſi hoc; alium, ſi illud verum eſt. Nam ſi teritur intus, eum quærendum eſſe, qui facillime teri poſſit, Si putreſcit, eum, in quo hoc expeditiſſimum eſt. Si calor concoquit, eum, qui maxime calorem foveat. At nihil ex his eſſe quærendum, ſi nihil concoquitur: ea vero ſumenda, quæ maxime manent, qualia aſſumpta ſunt. Eademque ratione, cum ſpiritus gravis eſt, cum ſomnus aut vigilia urget, eum mederi poſſe arbitrantur, qui prius illa ipſa, qualiter eve-
4 27. niant, perceperit. Præter hæc, cum in interiori-

1 Macrob. Satur. VII. 15. 2 Cælius Aurelian. Acut. Morb. l. I. c. 14.

rioribus partibus & dolores & morborum varia genera naſcantur, neminem putant his adhibere poſſe remedia, [1] quas ipſe i- 4, 27. gnoret. Neceſſarium ergo eſſe, incidere [2] 13, 4. corpora mortuorum, eorumque viſcera atque inteſtina ſcrutari. Longeque optime feciſſe Herophilum [3] & Eraſiſtratum, qui nocentes homines, à regibus ex carcere acceptos, vivos inciderint, conſiderarintque etiamnum ſpiritu remanente, ea, quæ natura 11, 12. ante clauſiſſet, eorumque [4] poſituram, colorem, figuram, magnitudinem, [5] ordinem, duritiem, mollitiem, lævorem, confractum: proceſſus deinde ſingulorum & receſſus, ſive quid inſeritur alteri, ſive quid partem alterius in ſe recipit. Neque enim, cum dolor intus incidit, ſcire, quid doleat, eum, qui qua parte quodque viſcus inteſtinumve ſit, non cognoverit. Neque curari id, quod ægrum eſt, poſſe ab eo, qui, quid ſit, ignoret. Et cum per vulnus alicujus viſcera patefacta ſunt, eum, qui ſanæ cujuſque colorem partis ignoret, neſcire, quid integrum, quid corruptum ſit; ideo nec ſuccurrere quidem poſſe corruptis: aptiuſque extrinſecus imponi remedia, compertis interiorum & ſedibus & figuris, cognitaque eorum magnitudine: ſimileſque omnia, quæ propoſita ſunt, rationes habere. Neque eſſe crudele, ſicut plerique proponunt, hominum nocentium, & horum quoque paucorum, ſuppliciis remedia populis innocentibus ſeculorum omnium quæri.

Contra hi, qui ſe ἐμπειρικοὺς ab experien-

1 De diæt. I. T. 1. Gal. Med. M. l. 2. 2 Cic. T. Q. II. 29. 3 Tert. de An. c. x. & xxv. Gal. Adm. An. III. 5. 4 Gal. ad Eug. de prop. l. p. 50. T. I. 5 De Vet. Med. XII. 25. ſeq. A. Tral. VII. 3.

tia nominant, evidentes quidem causas, ut necessarias, amplectuntur: obscurarum vero causarum & naturalium actionum quæstionem ideo supervacuam esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura sit. Non posse vero comprehendi, patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia: cum de ista re, neque inter sapientiæ professores, neque inter ipsos medicos conveniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati credat, quam Herophilo? cur huic potius, quam Asclepiadi? Si rationes sequi velit, omnium posse videri non improbabiles: si curationes, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatem. Itaque neque disputationi, neque auctoritati cujusquam fidem derogari oportuisse. Etiam sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hos faceret: nunc illis verba superesse, deesse medendi scientiam. Dif-
18, 33. ferre [1] quoque pro natura locorum, genera medicinæ; & aliud opus esse Romæ,
119, 15. aliud in Ægypto, aliud in Gallia. Quod si morbos hæ causæ facerent, quæ ubique eædem essent, remedia quoque ubique eadem esse debuisse. Sæpe etiam causas apparere, ut puta lippitudinis, vulneris; neque ex his patere medicinam. Quod si scientiam hanc non subjiciat evidens causa, multo minus eam posse subjicere, quæ in dubio est. Cum igitur illa incerta incomprehensibilisque sit, à certis potius & exploratis petendum esse præsidium; id est, his, quæ experientia in ipsis curationibus docuerit, sicut in

1 Thessal. orat. 130. Galen. de Simpl. Med. Facult. III. 12. Clem. Alex. Strom. l. VI. Valeriol. Enarrat. lib. II. Enar. V.

in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem aut gubernatorem disputatione, sed usu fieri. Ac, nihil istas cogitationes ad medicinam pertinere, eo quoque disci, quod, qui diversa de his senserint, ad eandem tamen sanitatem homines perduxerint. Id enim fecisse, quia non ab obscuris causis, neque à naturalibus actionibus, quæ apud eos diversæ erant; sed ab experimentis: prout cuique responderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab istis quæstionibus deductam esse medicinam, sed ab [1] experimentis. 15, 28. Ægrorum enim, qui sine medicis erant, alios propter aviditatem primis diebus protinus cibum assumpsisse, alios propter fastidium [2] abstinuisse, levatumque magis eorum morbum fuisse, qui abstinuerant. Itemque alios in ipsa febre aliquid edisse, alios paulo ante eam, alios post remissionem ejus: optime deinde his cessisse, qui post finem febris id fecerant. Eademque ratione alios inter principia protinus usos esse cibo pleniore, alios exiguo; gravioresque eos factos, qui se implerant. Hæc similiaque cum quotidie inciderent, diligentes homines [3] notasse, quæ plerumque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpisse. Sic medicinam ortam, subinde aliorum salute, [4] aliorum interitu, perniciosa discernentem à salutaribus. Repertis deinde medicinæ remediis, homines de rationibus eorum disserere cœpisse: nec post rationem, medicinam esse

1 Diod. Sicul. 1. 82. 2 Hippocrat. de Arte T. VI. de Vet. Med x. 17. 3 Præcept. 11. 26. 27. 4 Columell. l. 1. c. 1.

ſe inventam; ſed poſt inventam medicinam, rationem eſſe quæſitam. Requirere etiam, ratio idem doceat, quod experientia, an aliud. Si idem, ſupervacuam eſſe: ſi aliud, etiam contrariam. Primo tamen remedia exploranda ſumma cura fuiſſe, nunc vero illa explorata eſſe: neque ulla aut nova genera morborum reperiri, aut novam deſiderari medicinam. Quod ſi jam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obſcuris: ſed eum protinus viſurum, cui morbo id proximum ſit; tentaturumque [1] remedia ſimilia illis, quæ vicino malo ſæpe ſuccurrerint; & per ejus ſimilitudinem opem reperturum. Neque enim ſe dicere, conſilio medicum non egere, & irrationabile animal hanc artem poſſe præſtare; ſed has latentium rerum conjecturas ad rem non pertinere, quia non interſit, quid morbum faciat, ſed quid tollat. Neque ad rem pertinere, quomodo; ſed † quid optime digeratur, ſive hac de cauſa concoctio intercidat, ſive de illa; & ſive concoctio ſit illa, ſive tantum digeſtio. Neque quærendum eſſe, quomodo ſpiremus, ſed, quid gravem tardumque ſpiritum expediat: neque, quid venas moveat; ſed, quid quæque motus genera ſignificent. Hæc autem cognoſci experimentis. Et in omnibus ejuſmodi cogitationibus in utramque partem diſſeri poſſe. Itaque ingenium & facundiam vincere: morbos autem, † non [2] eloquentia, ſed remediis curari. Quæ ſi quis elinguis uſu diſcre-

1 Maxim. Tyrius ſerm. XI. pag. 503. Tom. II, ed. Bened.

2 Lucian. Hippias.

† diſcreta bene norit, hunc aliquanto ma-
jorem medicum futurum, quam ſi ſine uſu
linguam ſuam excoluerit. Atque ea qui-
dem, de quibus eſt dictum, ſupervacua eſſe
tantummodo. Id vero, quod reſtat, etiam
crudele; vivorum hominum alvum atque
præcordia incidi; & ſalutis humanæ præ- 4, 4.
ſidem artem, non ſolum peſtem alicui, ſed
hanc etiam atrociſſimam inferre: cum præ-
ſertim ex his, quæ tanta violentia quæran-
tur, alia non poſſint omnino cognoſci, a-
lia poſſint etiam ſine ſcelere. Nam colo- 7, 11.
rem, lævorem, mollitiem, duritiem, ſimi-
liaque omnia, non eſſe talia, inciſo cor-
pore, qualia integro fuerint. Tum quia,
corporibus inviolatis, hæc tamen metu,
dolore, inedia, cruditate, laſſitudine, &
mille aliis mediocribus [1] affectibus ſæpe
mutantur. Unde multo magis veriſimile,
interiora, quibus major mollities & lux ipſa
nova eſt, ſub graviſſimis vulneribus & ipſa
trucidatione mutari. Neque quicquam eſ-
ſe ſtultius, [2] quam quale quid vivo homine
eſt, tale exiſtimare eſſe moriente, imo jam
mortuo. † Nam ne uterum quidem, ut nihi-
lominus aerem contineat, ſpirante homine
poſſe diduci: ſimulatque vero ferrum ad
præcordia acceſſit, & diſciſſum tranſver-
ſum ſeptum eſt, quod membrana qua-
dam ſuperiores partes ab inferioribus di-
ducit (διάφραγμα Græci vocant) hominem
protinus animam amittere: itaque demum
mortui præcordia & viſcus omne in con-
ſpectum latrocinantis medici dari: quod
neceſ-

1 Quintil. declam. VIII. pag. 116. ed. Gron. 2 Ariſtot. Hiſt. Anim. III, 2.

necesse sit tale esse, quale mortui sit, non quale vivi fuit. Itaque consequi medicum, ut hominem crudeliter jugulet; non ut sciat, qualia vivi viscera habeamus. Si quid tamen sit, quod adhuc spirante homine conspectui subjiciatur; id sæpe casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in arena, vel militem in acie, vel viatorem à latronibus exceptum sic vulnerari, ut ejus interior aliqua pars, & in alio alia, aperiatur; atque ita sedem, positum, ordinem, figuram, similiaque cognoscere
7, 12. prudentem medicum, non cædem, sed
20, 7. sanitatem molientem; idque per misericordiam discere, quod alii dira crudelitate cognoverint. Ob hæc, ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse. Quæ, etsi non crudelis, tamen fœda sit, cum aliter pleraque in mortuis se habeant: quantum vero in vivis cognosci potest, ipsa curatio ostendat.

Cum hæc per multa volumina, perque magnæ contentionis disputationes à medicis sæpe tractata sint atque tractentur: subjiciendum est, quæ proxima vero videri possint, neque addicta alterutri opinioni, neque ab utraque nimium abhorrentia, sed media quodammodo inter diversas sententias. Quod in plurimis contentionibus deprehendere licet, sine ambitione verum scrutantibus, perinde ut in hac ipsa re. Nam quæ demum causæ, vel secundam valetudinem præstent, vel morbos excitent; quomodo spiritus, aut cibus,

vel deferatur, vel digeratur, ne sapientiæ quidem professores scientia comprehendunt, sed conjectura prosequuntur. Cujus autem rei non est certa notitia, ejus opinio 5, 33.
certum reperire remedium non potest. Verumque est, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quam experientiam. Quanquam igitur multa sint, ad ipsas artes proprie [1] non pertinentia, tamen eas adjuvant, excitando artificis ingenium. Itaque ista quoque naturæ rerum contemplatio, 406,
quamvis non faciat medicum, aptiorem 29.
tamen medicinæ reddit. Profecto verisimile est, & Hippocratem & Erasistratum & quicunque alii, non contenti febres & ulcera agitare [2], rerum quoque naturam ex aliqua parte scrutati sunt, non ideo quidem medicos fuisse, verum ideo quoque majores medicos extitisse. Ratione vero opus est ipsi medicinæ, si non semper inter obscuras causas, neque inter naturales actiones, tamen sæpe. Est enim hæc ars [3] con- 57, 16.
jecturalis, neque respondet ei plerumque non solum conjectura, sed etiam experientia. Et interdum non febris, non cibus, non somnus subsequitur, sicut assuevit. Rarius, sed aliquando morbus quoque ipse 5, 22.
novus est: quem non incidere, manifeste falsum est; cum ætate nostra quædam, ex naturalibus partibus carne prolapsa & arente, intra paucas horas expiraverit; sic ut nobilissimi medici neque genus mali, neque remedium invenerint. Quos ideo nihil tentasse judico, quia nemo in splendida persona

1 Augustin. de Doctrin. Chr. II. 39. Hippocrat. Epist. ad Thessal. fil De decent. Ornat. T. I. II. III. 2 i. e. *tradere*. 3 Hip. Cratev. ep. 7. Plato de leg. XIII. p. 976. T. 2. Arist. Or. Plat. I. p. 364.

persona periclitari conjectura sua voluerit;
283, 5. ne occidisse, nisi servasset, videretur. Veri tamen simile est, potuisse aliquid excogitare, detracta tali verecundia, & fortasse responsurum fuisse id, quod aliquis esset expertus. Ad quod medicinæ genus, neque semper similitudo aliquid confert; & si quando confert, tamen idipsum rationabile est, inter multa similia genera, & morborum & remediorum, cogitare, quo potissimum medicamento sit utendum. Cum igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inveniat, quod non ubique fortasse; sed sæpius tamen etiam respondeat. Petet autem novum quoque consilium, non ab rebus latentibus (istæ enim dubiæ & incertæ sunt) sed ab his, quæ explorari possunt; id est, evidentibus causis. Interest enim, fatigatio morbum, an sitis; an frigus, an calor; an vigilia, an fames fecerit; an cibi vinique abundantia, an intemperantia libidinis. Neque ignorare hunc
27, 33. oportet, quæ sit ægri natura: humidum magis, an magis siccum corpus ejus sit: validi nervi, an infirmi: frequens adversa valetudo, an rara: eaque, cum est, vehemens esse soleat, an levis; brevis, an longa: quod is vitæ genus sit secutus; laboriosum, an quietum; cum luxu, an cum frugalitate. Ex his enim, similibusque, sæpe curandi nova ratio ducenda est. Quamvis ne hæc quidem sic præteriri debent, quasi nullam controversiam recipiant. Nam & Erasistratus non ex his fieri morbos dixit: quoniam

niam & alii, & idem alias poſt iſta non febricitarent.

Et quidam Methodici ſeculi noſtri, ſub auctore (ut ipſi videri volunt) Themiſone contendunt, nullius cauſæ notitiam quicquam ad curationes pertinere: ſatiſque eſſe, quædam communia morborum intueri, Et quidem horum tria genera eſſe, unum adſtrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Nam modo parum excernere ægros, modo nimium: modo alia parte parum, alia nimium. Hæc autem genera morborum, modo acuta eſſe, modo longa; & modo increſcere, modo conſiſtere, modo minui conſueviſſe. Cognito igitur eo quod ex his eſt, ſi corpus adſtrictum eſt, digerendum eſſe: ſi profluvio laborat, continendum: ſi mixtum vitium habet, occurrendum ſubinde vehementiori malo. Et aliter acutis morbis medendum, aliter vetuſtis: aliter increſcentibus, aliter ſubſiſtentibus, aliter jam ad ſanitatem inclinantibus. Horum obſervationem medicinam eſſe, quam ita 9, 13.
finiunt, ut quaſi viam quandam, quam μέθοδον Græci nominant, eorumque, quæ in morbis communia ſunt, centemplatricem eſſe contendant. Ac neque rationalibus ſe, neque experimenta tantum ſpectantibus annumerari volunt: cum ab illis eo nomine diſſentiant, quod in conjectura rerum latentium nolunt eſſe medicinam: ab his eo, quod parum artis eſſe in obſervatione experimentorum credunt. Quod ad Eraſiſtratum pertinet, primum, ipſa evidentia ejus opini-

opinioni repugnat; quia raro, nisi post horum aliquid, morbus venit. Deinde non sequitur, ut quod alium non afficit, aut eundem alias, id ne alteri quidem, aut eidem tempore alio noceat. Possunt enim quædam subesse corpori, vel ex infirmitate ejus, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt, vel in hoc alias non fuerunt, eaque per se non tanta, ut concitent morbum; tamen obnoxium magis aliis injuriis
13, 11. corpus efficiant. Quod si contemplationem rerum naturæ [1] (quam non temere Medici sibi vendicant) satis comprehendisset, etiam illud scisset, nihil omnino ob unam causam fieri, sed id pro causa apprehendi, quod contulisse plurimum videtur. Potest autem id, dum solum est, non movere, quod junctum aliis maxime movet. Accedit ad hæc, quod ne ipse quidem
5, 3. Erasistratus, qui transfuso in arterias sanguine febrem fieri dicit, idque nimis repleto corpore incidere, reperit, cur ex duobus æque repletis, alter in morbum inciderit, alter omni periculo vacarit; quod quotidie fieri apparet. Ex quo disci potest, ut vera sit illa transfusio, tamen illam non per se, cum plenum corpus est, fieri; sed cum horum aliquid accesserit.

Themisonis vero æmuli, si perpetua, quæ [2] promittunt, habent, magis etiam, quam illi rationales sunt. Neque enim, si quis non omnia tenet, quæ râtionalis alius probat, protinus alio novo nomine artis indiget: si modo, quod primum est, non me-

1 De Vet. Med. XXXVI. 18. 2 Horat. II. Ep. I. 115. 116. *quod medicorum est promittunt medici.*

memoriæ ſoli, ſed rationi quoque inſiſtit.
Sin, quod vero propius eſt; vix ulla[1] perpe- 119.
tua præcepta medicinalis ars recipit, iidem 25.
ſunt, quod ii, quos experimenta ſola ſuſti-
nent: eo magis, quoniam, ſi compreſſerit
aliquem morbus, aut fuderit, quilibet etiam
imperitiſſimus videt. Quid autem com-
preſſum corpus reſolvat, quid ſolutum te-
neat, ſi à ratione tractum eſt, Rationalis eſt
medicus: ſin, ut ei, qui ſe rationalem ne-
gat, confiteri neceſſe eſt, ab experientia,
Empiricus. Et ita apud eum morbi cogni-
tio extra artem, medicina intra uſum eſt.
Neque adjectum quicquam Empiricorum
profeſſioni, ſed demtum eſt; quoniam illi
multa circumſpiciunt, hi tantum facillima,
& non plus, quam vulgaria. Nam & hi, qui
pecoribus ac jumentis medentur, cum pro-
pria cujuſque ex mutis animalibus noſſe
non poſſint, communibus tantummodo in-
ſiſtunt. Et exteræ gentes, cum ſubtilem
medicinæ rationem non noverint, com-
munia tantum vident. Et qui ample va-
letudinarios nutriunt, quia ſingulis ſum-
ma cura conſulere non ſuſtinent, ad com-
munia iſta confugiunt. Neque, hercules,
iſtud antiqui medici neſcierunt, ſed his
contenti non fuerunt. Ergo etiam vetuſtiſ-
ſimus auctor Hippocrates, dixit[2] mederi 19, 20.
oportere, & communia, & propria intuen- 18, 10.
tem. Ac ne iſti quidem ipſi intra ſuam 96, 15.
profeſſionem conſiſtere ullo modo poſſunt.
Siquidem & compreſſorum & fluentium
morborum genera diverſa ſunt; faciliuſ-

B que

1 De Loc. in Homin. T. L. 2. 2 Epidem. I. 5. & III. 2.

que id in his, quæ fluunt, inſpici poteſt.
Aliud eſt enim ſanguinem, aliud bilem, a-
liud cibum vomere: aliud dejectionibus,
aliud torminibus laborare: aliud ſudore
digeri, aliud tabe conſumi. Atque in partes
quoque humor erumpit, ut oculos, aureſ-
que, quo periculo nullum humanum mem-
brum vacat. Nihil autem horum ſic, ut
aliud curatur. Ita protinus in his à com-
muni fluentis morbi contemplatione ad
propriam medicina deſcendit. Atque in
96, 16 hac quoque rurſus alia proprietatis notitia
ſæpe neceſſaria eſt; quia non eadem omni-
bus, etiam in ſimilibus caſibus, opitulan-
tur. Siquidem certæ quædam res ſunt,
112, 17. quæ in pluribus ventrem aut aſtringunt,
aut reſolvunt. Inveniuntur tamen, in qui-
405, 17. bus aliter, atque in cæteris, idem eveniat.
In his ergo communium inſpectio contra-
ria eſt, propriorum tantum ſalutaris. Et
cauſæ quoque æſtimatio ſæpe morbum
ſolvit. Ergo etiam ingenioſiſſimus ſeculi
noſtri medicus, quem nuper vidimus, Caſ-
ſius, febricitanti cuidam & magna ſiti affe-
cto, cum poſt ebrietatem eum premi cœ-
piſſe cognoſceret, aquam frigidam ingeſ-
ſit, qua ille epota, cum vini vim miſcen-
do fregiſſet, protinus febrem ſomno & ſu-
dore diſcuſſit. Quod auxilium medicus
opportune providit, non ex eo, quod aut
ſtrictum corpus erat, aut fluebat; ſed ex
cauſa, quæ ante præceſſerat. Eſtque etiam
8, 21. proprium aliud [1] & loci & temporis, iſti
119, 32. quoque authoribus. Qui, cum diſputant
quem

1 Aphor. 1, 2. Orat. Theſſ. filii. 130.

quemadmodum ſanis hominibus agendum
ſit, præcipiunt, ut gravibus aut locis aut
temporibus magis vitetur frigus, æſtus, ſa-
tietas, labor, libido; magiſque ut conquie-
ſcat iiſdem aut locis aut temporibus, ſi quis
gravitatem corporis ſentit; ac neque vomi-
tu ſtomachum, neque purgatione alvum
ſollicitet. Quæ vera quidem ſunt; à com-
munibus tamen ad quædam propria de-
ſcendunt. Niſi perſuadere nobis volunt,
ſanis quidem conſiderandum eſſe, quod
cœlum, quod tempus anni ſit: ægris vero
non eſſe. Quibus tanto magis omnis obſer-
vatio neceſſaria eſt, quanto magis obnoxia
offenſis infirmitas eſt. Quinetiam morbo-
rum in iiſdem hominibus aliæ atque aliæ
proprietates ſunt: &, qui ſecundis aliquando
fruſtra curatus eſt, contrariis [1] ſæpe reſtitui- 405,
tur. Plurimaque in dando cibo diſcrimina 16.
reperiuntur: ex quibus contentus uno ero.
Nam famem facilius fert [2] adoleſcens, quam 32, 25.
puer: † facilius in denſo cœlo, quam in tenui:
facilius hieme, quam æſtate: facilius uno ci- 33, 7.
bo, quam prandio quoque aſſuetus: facilius
inexercitatus, quam exercitatus homo Sæpe
autem in eo magis neceſſaria cibi feſtina-
tio eſt, qui minus inediam tolerat. Ob quæ
conjicio, eum, qui propria non novit, com- 17, 30.
munia tantum intueri debere: eumque, qui
noſſe propria poteſt, illa quidem non opor-
tere negligere, ſed his quoque inſiſtere.
Ideoque, cum par ſcientia ſit, utiliorem ta-
men medicum eſſe [3] amicum, quam extra-
neum. Igitur, ut ad propoſitum meum re-

1 Aphor. II. 22. 2 Aphor. I. 13. 3 Plaut. Perſ. IV. 4, 46. Hippocrat. Dionyſ. 29. 30. 31.

deam, rationalem quidem puto medicinam
esse debere: instrui vero ab evidentibus
causis, obscuris omnibus, non à cogitatio-
ne artificis, sed ab ipsa arte rejectis. Inci-
dere autem vivorum corpora, & crudele,
& supervacuum est, mortuorum vero,[1] di-
12, 11. scentibus necessarium. Nam positum &
ordinem nosse debent. Quæ cadavera me-
lius, quam vivus & vulneratus homo, re-
præsentant. Sed & cætera, quæ in vivis
cognosci modo possunt, in ipsis curationi-
bus vulneratorum paulo tardius, sed ali-
quanto mitius usus ipse monstrabit. His
propositis, primum dicam, quemadmodum
Sanos agere conveniat, tum ad ea transibo,
quæ ad Morbos & curationes eorum perti-
nebunt.

CAPUT I.

Quemadmodum sanos agere conveniat.

SANUS homo, qui & bene valet, &
suæ spontis est, nullis obligare se legi-
bus debet; ac neque medico, neque iatro-
alipta egere. Hunc oportet[1] varium habere
vitæ genus: modo ruri esse, modo in urbe
sæpiusque in agro: navigare, venari, quie-
scere interdum, sed frequenter se exercere.
28, 12. Siquidem ignavia[2] corpus hebetat, labor
firmat, illa maturam senectutem, hic lon-
gam adolescentiam reddit. Prodest etiam
interdum balneo, interdum aquis frigidis
uti: modo ungi, modo id ipsum negligere:
nullum cibi genus fugere, quo populus
utatur: interdum in convictu esse, inter-
dum

1 Cicero A. Qu. II. 39. 1 Cæl. Aurel. de Morb. Acut. I. 14. 2. De Diæta l. I. T. I. 18. l. II. T. XXXVII. 13. & 28. 1. Off. Med. XII. 4. Dion. Chrys. Or. I. p. 5. ed. Cas. Pallad. ad Hipp. l: 6. Epid p. 252.

dum ab eo ſe retrahere: modo plus juſto, modo non amplius aſſumere: [1] bis die potius, 33, 29. quam ſemel cibum [2] capere: & [3] ſemper quam plurimum, dummodo hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes cibique neceſſarii ſunt; ſic athletici ſupervacui. Nam & intermiſſus propter aliquas civiles neceſſitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more eorum repleta ſunt, celerrime & ſeneſcunt, & ægrotant.

De Concubitu.

Concubitus vero neque nimis concupiſcendus, neque nimis pertimeſcendus eſt. Rarus, corpus excitat; frequens, [4] ſolvit. Cum autem frequens, non numero ſit, ſed natura, ratione ætatis, & corporis, ſcirelicet, eum non inutilem eſſe, quem corporis neque languor, neque dolor ſequitur. Idem interdiu pejor, tutior noctu: ita tamen, ſi neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor ſtatim ſequitur. Hæc firmis ſervanda ſunt: cavendumque, ne in ſecunda valetudine adverſæ præſidia conſumantur.

CAP. II.

Quæ imbecillis ſervanda ſint.

At imbecillis (quo in numero magna pars urbanorum, omneſque pene cupidi literarum [5] ſunt) obſervatio major 2, 29. neceſſaria eſt: ut, quod vel corporis, vel loci, vel ſtudii ratio detrahit, cura re-

1 Vide Nonn. de Re Cibar. l. 1. c. 4. 2 De Vet. Med. XVIII. 3 Caſaub. in Athen. II. 8. 4 De Gen. I. 5. II: Præd. VIII. 15. 16. 5 Nazian, Orat. Funeb. in Baſil. Magn.

ſtituat. Ex his igitur, qui bene concoxit,
mane tuto ſurget: qui parum, quieſcere de-
bet; &, ſi mane ſurgendi neceſſitas fuerit,
25, 21. redormire. Qui non concoxit, ex toto con-
24, 8. quieſcere, ac neque labori ſe, neque exer-
14. citationi, neque negotio credere. Qui cru-
37, 19. dum ſine præcordiorum dolore ructat, is
ex intervallo aquam frigidam bibere, & ſe
nihilominus continere. Habitare vero ædi-
ficio lucido, perflatum æſtivum, hibernum
ſolem habente: cavere meridianum [1] ſo-
lem, matutinum & veſpertinum frigus;
itemque auras fluminum atque ſtagnorum;
minimeque nubilo cœlo, ſoli aperienti ſe
committere, ne modo [2] frigus, modo calor
moveat: quæ res maxime gravedines de-
ſtillationeſque concitat. Magis vero † gra-
vibus locis iſta ſervanda ſunt, in quibus
etiam peſtilentiam faciunt. Scire autem
40, 17. licet, integrum corpus eſſe, cum quotidie
mane urina alba, dein rufa eſt. Illud con-
coquere, hoc concoxiſſe ſignificat. Ubi ex-
perrectus eſt aliquis, paulum intermittere;
36, 11. deinde, niſi hiems eſt, fovere os multa
aqua frigida debet. Longis diebus meri-
diari potius ante cibum; ſin minus, poſt
eum. Per hiemem potiſſimum totis nocti-
bus conquieſcere. Sin lucubrandum eſt,
37, 19. non poſt cibum id facere, ſed poſt conco-
ctionem. Quem interdiu vel domeſtica,
vel civilia officia tenuerunt, huic tempus
aliquod ſervandum curationi corporis ſui
eſt. Prima autem ejus curatio, exercitatio
eſt, quæ ſemper antecedere cibum debet:
in

1 De Diæta. III. x. 6, 7. 8. 2 Aphor. III. 1. Epidem VI. 4. 41. 3 Plin. XXVIII. 6.

in eo, qui minus laboravit, & bene concoxit, remissior: in eo, qui assuetus est, & minus concoxit, amplior. Commode vero exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, 38,26.
ambulatio, atque hæc non utique plana, commodior est: siquidem melius ascensus quoque & descensus, cum quadam varietate corpus moveat; nisi tamen id perquam imbecillum est. Melior autem est sub divo, quam in porticu: melior, si caput patitur, in sole, quam in umbra: melior in umbra, quam parietes aut viridaria efficiunt, quam quæ tecto subest: melior recta, quam flexuosa. Exercitationis autem plerunque finis esse debet [1] sudor, aut certe lassitudo, quæ citra fatigationem sit: idque ipsum, modo minus, modo magis faciendum est. Ac ne his quidem, athletarum exemplo, vel certa esse lex, vel immodicus esse labor debet. Exercitationem recte sequitur, modo unctio, vel in sole, vel ad ignem; modo balneum, sed in conclavi quam maxime & alto & lucido & spacioso. Ex his vero neutrum semper fieri oportet; sed sæpius alterutrum, pro corporis natura. Post hæc paulum conquiescere opus est. Ubi ad cibum ventum est, nunquam [2] utilis est nimia 24,33.
satietas: sæpe inutilis nimia abstinentia: sæpe, si qua intemperantia subest, tutior est in potione, quam in esca. Cibus à salsamentis, oleribus, similibusque rebus melius incipit. Tum caro assumenda est, quæ assa optima, aut elixa est. [3] Condita omnia duabus de causis inutilia sunt, quoniam & plus

1 Epid. VI. 3. 13. 2 Aph. II. 51. Vet Med. XV. 10 15. Tert. carm. ad Sen. Leon. Imp. nov. Const. 1. Arist. de Mor. II. 2. 3 Salmas. ad Simplicium p. 21. 22.

propter dulcedinem assumitur, & quod modo par est. tamen ægrius concoquitur. Secunda mensa bono stomacho nihil nocet, in imbecillo coacescit. Si quis itaque hoc parum valet, palmulas, pomaque, & similia melius primo cibo assumit. Post multas potiones, quæ aliquantum sitim excesse-
22, 6. runt, nihil edendum est: post satietatem,
35, 31. nihil agendum. Ubi expletus est aliquis,
36, 15. facilius concoquit, si, quicquid assum-
38, 31. psit, potione aquæ frigidæ includit, tum paulisper invigilat, deinde bene dormit. Si quis interdiu se implevit, post cibum neque frigori, neque æstui, neque labori se debet committere. Neque enim tam facile hæc inani corpore, quam repleto nocent. Si quibus de causis futura [1] inedia est, labor omnis vitandus est.

CAP. III.

Observationes quædam, prout res novæ incidunt, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt.

ATQUE hæc quidem pene perpetua sunt: quasdam tamen observationes desiderant & novæ res, & corporum genera, & sexus, & ætates & tempora anni. Nam neque ex salubri loco in gravem, neque ex gravi in salubrem transitus satis tutus est. Ex salubri in gravem, prima hieme: ex gravi in eum, qui salubris est, prima æstate transire melius est. Ne-
22, 20. que vero ex multa fame nimia [1] satietas: ne-
23, 27. que ex nimia satietate fames idonea est. Peri-

1. Aphor. I. 16. 1 Aphor. II. 16.

Periclitaturque &, qui ſemel, &, qui bis die cibum incontinenter, contra conſuetudinem, aſſumit. Item, neque ex nimio labore ſubitum ocium, neque ex nimio ocio ſubitus labor, ſine gravi noxa eſt. Ergo, cum quis mutare aliquid volet, paulatim debebit [1] aſſueſcere. Omnem etiam [2] laborem facilius vel puer vel ſenex. quam inſuetus homo ſuſtinet. Atque ideo quoque nimis ocioſa vita utilis non eſt; quia poteſt incidere laboris neceſſitas. Si quando tamen inſuetus aliquis laboravit, aut multo plus, quam ſolet, etiam is qui aſſuevit, huic jejuno dormiendum eſt: multo magis, ſi etiam † os amarum eſt, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo jejuno eſt, ſed etiam in poſterum diem ita permanendum, niſi cito id quies ſuſtulit. Quod ſi factum eſt, ſurgere oportet, & lente paululum ambulare. At ſi ſomni neceſſitas non fuit, quia modi- 22, 3.
ce magis aliquis laboravit, tamen ingredi aliquantum eodem modo debet.

Communia deinde omnibus ſunt poſt fatigationem cibum ſumpturis, ubi paulum ambulaverunt, ſi balneum non eſt, calido loco, vel in ſole, vel ad ignem ungi, atque ſudare: ſi eſt, ante omnia in tepidario reſidere: deinde, ubi paulum conquieverunt, intrare & deſcendere in [4] ſolium; tum multo oleo ungi, leniterque perfricari; iterum in ſolium deſcendere; poſt hæc, os aqua calida fovere, deinde frigida. Balneum his fervens idoneum non eſt. Ergo ſi ni-

1 Aphor. II. 50. II. De Diæt. VLIV. 2. 3. 2 Aph. II, 49. 4 Alveum A. ad Heren. lib. IV. 10.

nimium alicui fatigato pene febris eſt, huic abunde eſt, loco tepido demittere ſe inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulum olei adjectum ſit: deinde totum quidem corpus, maxime tamen eas partes quæ in aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum & paulum contriti ſalis ſit adjectum. Poſt hæc, omnibus fatigatis aptum eſt, cibum ſumere, eoque humido uti; aqua, vel certe diluta potione eſſe contentos; maximeque ea, quæ moveat urinam. Illud quoque noſſe oportet, quod ex labore
209. ſudanti frigidæ potio pernicioſiſſima eſt:
19. atque etiam, cum ſudor remiſit, itinere fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Aſclepiades inutilem eam judicavit. Quod in his verum eſt, quibus alvus facile, nec tuto, reſolvitur, quique facile inhorreſcunt: perpetuum in omnibus non eſt, cum potius naturale ſit, potione æſtuantem ſtomachum refrigerari, frigentem calefieri. Quod ita præcipio, ut tamen fatear, ne ex hac quidem cauſa ſudanti adhuc frigidam bibendam eſſe. Solet etiam prodeſſe, poſt varium cibum, frequenteſque dilutas potiones, vomitus, & poſtero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si aſſidua oſcitatio urget, invicem modo aqua, modo vinum bibendum eſt, raroque balneo utendum. Levatque laſſitudinem etiam laboris mutatio: eumque quem novum genus cujuſdam laboris preſſit, id, quod in conſuetudine eſt, reficit. Fatigato quotidianum cubile [1] tutiſſimum eſt: inſolitum con-

[1] Aphor. II, 48.

contra, laſſat. Quod enim contra [1] conſuetudinem eſt, nocet, ſeu molle, ſed durum eſt.

Proprie quædam ad eum pertinent, qui ambulando fatigatur. Hunc reficit in ipſo quoque itinere frequens frictio: poſt iter, primum ſedile, deinde unctio; tum calida aqua aut balneo magis inferiores partes, quam ſuperiores foveat. Si quis vero exuſtus in ſole eſt, huic in balneum protinus eundum eſt, perfundendumque oleo corpus & caput: deinde in ſolium bene calidum deſcendendum eſt, tum multa aqua per caput infundenda prius calida, deinde frigida eſt. At ei, qui perfrixit, opus eſt in laconico primum involuto ſedere, donec inſudet; tum ungi; deinde lavari: cibum modicum, potiones meracas aſſumere

Is vero, qui navigavit, & nauſea preſſus eſt, ſi multam bilem evomuit, vel abſtinere cibo debet, vel paulum aliquid aſſumere. Si pituitam acidam effudit, utique ſumere cibum, ſed aſſueto leviorem: ſi ſine vomitu nauſeavit: vel abſtinere, vel poſt cibum vomere Qui vero toto die, vel in vehiculo, vel in ſpectaculis ſedit, huic nihil currendum, ſed lente ambulandum eſt. Lenta quoque in balneo mora, dein cœna exigua prodeſſe conſueverunt. Si quis in balneo æſtuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum: ſi id non eſt, eodem modo frigida aqua aſſumpta, Ante omnia autem ſcire convenit [2] naturam corporis: quia alii graciles, alii obeſi ſunt; alii ca-

1 Aphor. II. 50. 2 Cicero de Orat. II. 44.

calidi, alii frigidiores; alii humidi, alii ficciores; alios adftricta, alios refoluta alvus exercet. Raro quifquam non aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis vero homo implere fe debet, plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madens ficcare, ficcus madefacere. itemque alvum firmare is, cui fufa: folvere is, cui adftricta eft. Succurrendumque femper parti maxime laboranti eft.

De caufis quæ implent corpus.

20, 28. Implet autem corpus modica [1] exercitatio, frequentior quies, unctio, &, fi poft prandium eft, balneum, contracta alvus, modicum frigus hieme, † fomnus plenus & non multum nimis longus, molle cubile, animi fecuritas, affumpta per cibos & potiones maxime dulcia & pinguia, frequentior cibus, &, quantum pleniffime poteft digerere.

De his, quæ extenuant corpus.

40, 6. Extenuat corpus aqua calida, fi quis in eam defcendit, magifque fi falfa eft: in jejuno balneum, inurens fol, & omnis calor, cura, vigilia, fomnus nimium vel brevis vel longus: lectus, per æftatem, terra; hieme, durum cubile: curfus, multa ambulatio, omnifque vehemens exercitatio, vomitus, dejectio, acidæ res & aufteræ, & femel in die affumptæ epulæ, & vini non perfrigidi potio jejuno in confuetudinem adducta.

Cum vero inter extenuantia pofuerim vomitum & dejectionem, de his quoque pro-

[1] Caffiodor. Variar. I. Ep. 39.

propria quædam dicenda ſunt. Rejectum eſſe ab Aſclepiade vomitum [1] in eo volumine, quod de tuenda ſanitate compoſuit, video: neque reprehendo, ſi offenſus eorum eſt conſuetudine, qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulo etiam longius proceſſit. Idem purgationes [2] quo- 85, 7.
que eodem volumine expulit. Et ſunt hæ 118,
pernicioſæ, ſi nimis valentibus medica- 10.
mentis fiunt. Sed hæc tamen ſubmovenda eſſe, non eſt perpetuum: quia corporum temporumque ratio poteſt ea facere neceſſaria, dum & modo, & non niſi cum opus eſt, adhibeantur. Ergo ille quo- 31. 14.
que ipſe, ſi quid jam corruptum eſſet, expelli debere confeſſus eſt. Ita non ex toto res condemnanda eſt. Sed eſſe ejus etiam plures cauſæ poſſunt: eſtque in ea quædam paulo ſubtilior obſervatio adhibenda.

De Vomitu. 87.

Vomitus utilior eſt [3] hieme, quam æſtate, nam tum & pituitæ plus, & capitis gravitas major ſubeſt. [4] Inutilis eſt gracilibus, & imbecillum ſtomachum habentibus, utilis vero plenis & bilioſis omnibus, ſi vel nimium ſe replerunt, vel parum concoxerunt. Nam, ſive plus eſt, quam quod concoqui poſſit, periclitari, ne corrumpatur, non oportet: ſive jam corruptum eſt, nihil commodius eſt, quam id, qua via [5] primum expelli poteſt, ejicere. [6] Itaque, ubi amari ructus cum dolore & gravitate præcordiorum ſunt, ad hunc protinus confugiendum eſt. Idem prodeſt ei, cui pectus [7] æſtuat &

1 Plin. L. XXVI. 3. 2 Scribon. Larg. Epiſt. ad Caliſt. 3 De Salubr. diæt. VI. 2 3. 4. 4 Aph. IV 6 5 De loc. in Hom. L. V. 11. 12. 6 Soran Epheſ. Iſagog. c. 7. 7 Aph. IV. 17.

& frequens saliva, vel nausea est; aut sonant aures, aut madent oculi, aut [1] os amarum est. Similiterque ei, qui vel cœlum, vel locum mutat; hisque, quibus, si per plures dies non vomuerunt, dolor præcordia infestat. Neque ignoro, inter hæc præcipi quietem, quæ non semper contingere potest agendi necessitatem habentibus: nec in omnibus idem facit. Itaque istud luxuriæ causa fieri non oportere confiteor: interdum valetudinis causa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere & senescere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet assumere; si difficilius, aquæ vel salis, vel mellis paulum adjicere. At, qui mane vomiturus est, ante bibere mulsum, vel hyssopum esse, aut [2] radiculam debet; deinde aquam tepidam, ut supra scriptum est, bibere. Cætera, quæ antiqui medici præceperunt, stomachum omnia infestant. Post vomitum, si stomachus infirmus est, paulum cibi, sed hujus idonei, gustandum; & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi sunt, siquidem vomitus fauces exaspiravit. Qui vomuit, si mane id fecit, ambulare debet, tum ungi, deinde cœnare: si post cœnam, postero die lavari, & in balneo sudare. Huic proximus cibus mediocris utilior est: isque esse debet cum pane hesterno, vino austero meraco, & carne assa, cibisque omnibus quam siccissimis. Qui vomere bis in mense vult, melius

1 Aphor. IV. 17. Coac. Prænot. 200. 2 Soran. Ephes. I. Isag. c. VII.

lius consulet, si biduo [1] continuarit, quam si post quintum decimum diem, vomuerit; nisi hæc mora gravitatem pectori faciet.

De Dejectionibus.

Dejectio autem à medicamento quoque petenda est, ubi venter suppressus parum reddit, ex eoque inflationes, caligines, capitis dolores, aliaque superioris partis mala increscunt. Quid enim inter hæc adjuvare possunt quies & inedia, per quæ illa maxime eveniunt? Qui dejicere volet, primum cibis vinisque utatur his, quæ hoc præstant. Dehinc, si parum illa proficiunt, aloen sumat. Sed purgationes quoque, ut inter- 29, 4.
dum necessariæ sunt, sic, ubi frequentes sunt, periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus; & ob hoc infirmum erit: cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas sit.

De his, quæ calefaciunt & refrigerant corpus. p. 105.

Calefaciunt unctio, aqua [2] salsa, magisque si calida est; omnia salsa, vinum austerum. Contra [3] refrigerant, in jejuno, amara, carnosa; si post cibum est, balneum, & somnus, nisi nimis longus est, & omnia acida; aqua quam frigidissima: oleum, si aqua miscetur; & lotus.

De his, quæ humidant, & siccant.

† Humidant autem corpus labor minor, quam ex consuetudine, frequens balneum; cibus plenior, multa potio; post hanc, ambulatio, & [4] vigilia. Per se quoque ambulatio multa & vehemens, & matutinæ exercita-

1 De Salubri Diæt. T. VII. 13. 2 II. De diæt. XXXV. 4. 3 De diæta XXXV. 7. 4 Siccare, ait Galenus M. Med. c. 7.

tationi non protinus cibus adjectus; ea genera eſcæ, quæ veniunt ex locis frigidis, & pluviis, & riguis. Contra ſiccant immodica exercitatio, fames, unctio, ſine aqua calor, ſal immodicus, frigida aqua, cibus exercitationi ſtatim ſubjectus, & is ipſe ex ſiccis & æſtuoſis locis veniens.

De his, quæ alvum adſtringunt & ſolvunt.

106. Alvum adſtringit labor, ſedile, creta
107. figularis corpori illita, cibus imminutus, & is ipſe ſemel die aſſumptus ab eo, qui bis ſolet: exigua potio, neque adhibita, niſi cum cibi quis quantum aſſumpturus eſt, cepit: poſt cibum quies. Contra ſolvit aucta ambulatio atque eſca, motus qui poſt cibum eſt, ſubinde potiones cibo immixtæ. Illud quoque ſcire oportet,
69, 28. quod ventrem vomitus ſolutum comprimit, compreſſum ſolvit. Itemque comprimit is vomitus, qui ſtatim poſt cibum eſt: ſolvit is, qui tarde ſupervenit.

De ætatum varietate.

19, 19. Quod ad ætates vero pertinet, inediam facillime ſuſtinent [1] mediæ ætates, minus juvenes, minime pueri & ſenectute confecti. Quo minus fert facile quiſque, eo ſæpius debet cibum aſſumere; maximeque eo eget, [2] qui increſcit. Calida lavatio, & pueris & ſenibus apta eſt. Vinum dilutius pueris, ſenibus meracius, neutri ætati, quæ inflationes movent. Juvenum minus, quæ aſſumant, & quomodo curentur, intereſt. Quibus juvenibus fluxit alvus [3], plerumque in

1 Aphor. I, 13, 14. Aphor. I, 14. Caſſii Medic. Probl. 46. 3 Aphor. II. 20. 53.

in senectute contrahitur. Quibus in adolescentia fuit adstricta, sæpe in senectute solvitur. [1] Melior est autem in juvene fusior, in sene adstrictior.

De varietate temporum.

Tempus quoque anni considerare oportet. Hieme plus esse [2] convenit; minus, sed 19, 23.
meracius bibere; multo pane uti, carne potius elixa, modice oleribus; semel die cibum capere, nisi si nimis venter adstrictus est. Si prandet aliquis, utilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine potione sumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius utendum est, vel calorem moventibus. Venus tum non æque perniciosa est. At vere [3] paulum cibo demendum, adjiciendumque potioni, sed dilutius tamen bibendum est: magis carne utendum, magis oleribus, transeundum paulatim ab elixis ad assa. Venus eo tempore anni tutissima est.

De diæta ciborum potionumque.

Æstate vero & [4] potione & cibo sæpius corpus eget; ideo prandere quoque commodum est. Eo tempore aptissima sunt & caro & olus: potio quam dilutissima, ut & sitim tollat, nec corpus incendat: frigida lavatio, caro assa, frigidi cibi, vel qui re- 12, 2.
frigerent. Ut sæpius autem cibo utendum, sic exiguo est.

Autumnalis diæta.

Per autumnum vero, propter [5] cœli varietatem, periculum maximum est. Ita- 42, 21.
que neque sine veste, neque sine calceamentis

C

1 Aph. II. 53. 2 De Sal. diæt. I. 2. De diæt. III. III. N. II. 12. 13. Aph. I. 15. Orib. Sard. de Vict. rat. Ægin. I. 53. 3 De Sal. diæt. I. 8. 4 De Diæt. sal. I. 17. 5 Aph. III. 4.

mentis prodire oportet, præcipueque diebus frigidioribus, neque sub divo noctu dormire, aut certe bene operiri. Cibo vero jam paulo [1] pleniore uti licet; minus, sed, meracius bibere. Poma [2] nocere quidam putant, quæ immodice toto die plerumque sic assumuntur, ut ne quid ex densiore cibo remittatur. Ita non hæc, sed [3] consummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quam in his noxa est. Sed his uti non sæpius, quam alio cibo convenit. Denique aliquid densiori cibo, cum hic accedit, necessarium est demi. Neque [4] æstate vero, neque autumno utilis venus est. Tolerabilior tamen per autumnum: æstate in totum, si fieri potest, abstinendum est.

CAP. IV.

De his, quibus Caput infirmum est.

PROXIMUM est, ut de his dicam qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum est, is si bene concoxit, leniter perfricare id mane manibus suis debet; nunquam id, si fieri potest, veste velare, aut ad cutem tondere: utileque lunam [5] vitare, maximeque ante ipsum lunæ solisque concursum: sed nusquam post cibum progredi. Si cui capilli sunt, eos quotidie pectere: multum ambulare; sed, si licet, neque sub tecto, neque in sole: utique autem vitare solis ardorem, maximeque post cibum & vinum: potius ungi, quam lavari; nunquam ad flammam ungi, interdum ad prunam. Si in balneum venit,

1. De Salubr. Diæt. I. 15. 2 Æginet. I. 53. de Affect. L. I. 3. 3. Aphor II. 51. Actuar M. M. III. 9. 4. Aëtius Tetrab. I, Serm, III. c. 8. 5 Macrob Saturn. VII. 16.

venit, ſub veſte primum paulum in tepidario inſudare, ibi ungi, tum tranſire in calidarium: ubi ſudarit, in ſolium non deſcendere, ſed multa calida aqua per caput ſe totum perfundere, tum tepida, dein frigida; diutiuſque ea caput, quam cæteras partes perfundere; deinde id aliquandiu perfricare; noviſſime detergere & ungere. Capiti nihil æque prodeſt atque aqua fri- 36, 5.
gida. Itaque is, cui hoc infirmum eſt, per 39, 30.
æſtatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu ſubjicere. Semper autem, etiamſi ſine balneo unctus eſt, neque totum corpus refrigerari ſuſtinet, caput tamen aqua frigida perfundere. Sed cum cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad cervices aqua deſcendat; eamque, ne quid oculis, aliiſve partibus noceat, defluentem ſubinde manibus ad hoc regerere. Huic modicus cibus neceſſarius eſt, quem facile concoquat: iſque, ſi jejuno caput læditur, aſſumendus etiam medio die eſt: ſi non læditur, ſemel potius. Bibere huic aſſidue vinum dilutum lene, quam aquam magis expedit; ut, cum caput gravius eſſe cœperit, ſit, quo confugiat: eique ex toto neque vinum, neque aqua ſemper utilia ſunt: medicamentum utrumque eſt, cum invicem aſſumitur. Scribere, legere, voce contendere, huic opus non eſt, utique poſt cœnam: poſt quam nec cogitatio 24, 8.
quidem ei ſatis tuta eſt; maxime tamen vomitus alienus eſt.

Cap. V.

De his, qui lippitudine, gravedine, deſtillatione, tonſilliſque laborant.

35, 9. Neque vero his ſolis, quos capitis imbecillitas torquet, uſus aquæ frigidæ prodeſt; ſed iis etiam, quos aſſiduæ lippitudines; gravedines, deſtillationes, tonſillæque male habent. His autem non caput tantum quotidie perfundendum; ſed
22, 24. os quoque multa frigida aqua fovendum eſt: præcipueque omnibus, quibus hoc utile auxilium eſt, eo utendum eſt, ubi gravius cœlum Auſtri reddiderunt. Cum-
24. 8. que omnibus inutilis ſit poſt cibum aut contentio, aut fatigatio animi; tum his præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere conſueverunt, vel quoſlibet alios oris affectus. Vitari etiam gravedines, deſtillationeſque poſſunt, ſi quam minime is, † qui his opportunus eſt, aërem vel loca aquaſque mutat; ſi caput in ſole protegit, ne incendatur, neve ſubitum ex repentino nubilo frigus dimoveat: ſi poſt concoctionem jejunus caput radit: ſi poſt cibum neque legit, neque ſcribit.

Cap. VI.

Ad ſolutam Alvum remedia.

Quem vero frequenter cita alvus exercet, huic opus eſt pila ſimilibuſque ſuperiores partes exercere; dum jejunus eſt, ambulare; vitare ſolis nimium ardorem, continua balnea; ungi

ungi citra sudorem; non uti cibis variis, minimeque jurulentis aut leguminibus, oleribusve his, quæ celeriter descendunt; omnia denique sumere, quæ tarde concoquuntur. Venatio, durique pisces, & ex domesticis animalibus assa caro maxime 108, 1. juvant. Nunquam vinum salsum bibere expedit, ne tenue quidem; aut dulce; sed austerum, & plenius, neque id ipsum pervetus. Si mulso uti volet, id ex decocto melle faciendum est. Si frigidæ potiones ventrem ejus non turbant, his utendum potissimum est. Si quid offensæ in cœna sensit, vomere debet; idque postero quoque die facere: tertio, modici ponderis panem ex vino esse; aut ova fricta ex oleo, vel ex defruto, similibusque aliis: deinde, ad consuetudinem redire. Semper autem 24, 8. 22, 28. post cibum conquiescere, ac neque intendere animum, neque ambulatione quamvis leni dimoveri.

CAP. VII.

Remedia ad Coli dolorem.

AT si laxius intestinum dolere consuevit, quod κόλον nominant, cum id nihil nisi genus inflationis sit, id agendum est, ut concoquat aliquis; ut lectione, & aliis generibus exerceatur; utatur balneo calido, cibis quoque & potionibus calidis; denique omnimodo frigus evitet, item dulcia omnia, leguminaque, & quicquid inflare consuevit.

Cap. VIII.

Quæ agenda ſint Stomacho laborantibus.

SI quis vero ſtomacho laborat, legere clare debet; poſt lectionem ambulare; tum pila, vel armis, aliove quo genere, quo ſuperior pars movetur, exerceri. Non aquam, ſed vinum calidum bibere jejunus. Cibum bis die aſſumere; ſic tamen, ut facile concoquat. Uti vino tenui & auſtero; & poſt cibum, frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant pallor, macies, præcordiorum dolor, nauſea, & nolentium vomitus, in jejuno dolor capitis. Quæ in quo non ſunt, is firmi ſtomachi eſt. Neque credendum utique noſtris eſt, qui cum in adverſa valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt, delitiarum patrocinium in accuſationem non merentis ſtomachi habent. At, qui tarde concoquunt, & quorum ideo præcordia inflantur, quive propter ardorem aliquem noctu [1] ſitire conſueverunt, ante quam conquieſcant, duos treſve cyathos per tenuem fiſtulam bibant. Prodeſt etiam adverſus tardam concoctionem clare legere, deinde ambulare, tum vel ungi vel lavari; aſſidue vinum frigidum bibere; & poſt cibum, magnam potionem, ſed, ut ſupra dixi, per ſiphonem: deinde omnes
24, 11. potiones aqua frigida includere. Cui vero cibus aceſcit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At ſi cui ex hoc frequens dejectio incidit, quotiens alvus

1 Aphor. v. 27.

alvus ei constiterit, frigida potione potissimum utatur.

CAP. IX.

Quid observandum sit dolore Nervorum laborantibus.

SI cui vero dolere nervi solent, quod
in podagra chiragrave esse consuevit,
huic, quantum fieri potest, exercendum
id est, quod affectum est, objiciendum-
que labori & frigori: nisi cum dolor in-
crevit, sub quo quies optima est. Venus
semper inimica est. Concoctio, sicut in
omnibus corporis affectibus, necessaria.
Cruditas enim id maxime lædit, & quo-
tiens offensum corpus est, vitiosa pars
maxime sentit. Ut concoctio autem omni-
bus vitiis occurrit, sic rursus aliis frigus,
aliis calor. Quæ sequi quisque pro [1] habitu
corporis sui debet. Frigus inimicum est
seni, tenui, vulneri, [2] præcordiis, intestinis, 46, 14.
vesicæ, auribus; coxis, scapulis, naturali-
bus, [3] ossibus, dentibus, nervis, vulvæ, cere- 75, 34.
bro. Idem summam cutem facit pallidam,
aridam, [4] duram, nigram. Ex hoc horrores
tremoresque nascuntur. At prodest [5] juveni-
bus, & omnibus plenis. Erectiorque mens
est, & melius concoquitur, ubi frigus qui-
dem est, sed cavetur. Aqua vero frigida
infusa, præterquam capiti, etiam stomacho 35, 9.
prodest. [6] Item articulis doloribusque, qui
sunt sine ulceribus. [7] Item rubicundis nimis
hominibus, si dolore vacant. Calor autem
adjuvat omnia, quæ frigus infestat: item
lip-

1 Aph. III, 2. 2 Aph. V, 24. 3 Aph. V, 18. 4 Aph. V, 20. 5 Aph. V, 21. 6 Aph. V, 25. 7 Aph. V, 23.

lippientes, si nec dolor, nec lachrymæ
sunt: nervos[1] quoque, qui contrahuntur,
præcipueque ea ulcera, quæ ex frigore
sunt. Idem corporis colorem bonum fa-
cit: urinam movet. Si nimius est, corpus
28, 22. [2] effœminat, nervos[3] emollit, stomachum
solvit. Minime vero aut frigus aut calor
tuta sunt, ubi [4] subita insuetis sunt. Nam
frigus, lateris dolores, aliaque vitia; frigi-
da aqua, strumas excitat. Calor conco-
ctionem prohibet, somnum aufert, sudorem
digerit, obnoxium morbis pestilentibus cor-
pus efficit.

CAP. X.

Observatio in Pestilentia.

EST etiam observatio necessaria, qua quis
in pestilentia utatur adhuc integer,
cum tamen securus esse non possit. Tum
igitur oportet peregrinari, navigare. Ubi
id non licet, gestari, ambulare sub divo,
ante æstum, leniter; eodemque modo un-
gi: &, ut supra comprehensum est, vitare
fatigationem, cruditatem, frigus, calorem,
22, 4. libidinem: multoque magis se continere.
Si qua gravitas in corpore est, tum neque
mane surgendum, neque pedibus nudis
ambulandum est, minimeque post cibum,
aut balneum: neque jejuno, neque cœna-
to vomendum est: neque movenda alvus;
atque etiam, si per se mota est, compri-
menda est. Abstinendum potius, si ple-
nius corpus est. Itemque vitandum bal-
neum, sudor, meridianus somnus, utique
si ci-

1 Aphor. v. 22. 2 Aphor. v. 16. 3 Aphor. v. 22.
4 Aphor. 111.

si cibus quoque antecessit; qui tamen semel die tunc commodius assumitur; insuper etiam modicus, ne cruditatem moveat. Alternis diebus invicem, modo aqua, modo vinum bibendum est. Quibus servatis, ex reliqua victus consuetudine quam minimum mutari debet. Cum vero hæc in omni pestilentia facienda sint, tum in ea maxime, quam Austri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem necessaria sunt, ubi gravi tempore anni discesserunt ex suis sedibus, vel ubi in graves regiones venerunt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, utique abstinere debebit: atque ita à vino ad aquam, ab hac ad vinum, eo, qui supra positus est, modo, transitus ei esse.

LIBER SECUNDUS.

Præfatio.

NSTANTIS autem valetudinis signa complura sunt. In quibus explicandis non dubitabo authoritate antiquorum virorum uti, maximeque Hippocratis; cum recentiores quoque medici, quamvis in curationibus mutarint, tamen hæc illum optime præsagisse fateantur. Sed antequam dico, quibus præcedentibus morborum timor subsit; non alienum videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qua-

lia corpora maxime tuta vel periculis opportuna sint, quod genus adversæ valetudinis in quoque timeri maxime possit. Non [1] quod non omni tempestatum genere, omnis ætatis, omnis habitus homines per omnia genera morborum & ægrotent & moriantur; sed quod frequentius tamen quædam eveniant. Ideo utile est scire unumquemque, quid, & quando maxime caveat.

CAP. I.

Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta vel morbis opportuna sunt, & quod valetudinis genus in quoque timeri possit.

IGITUR saluberrimum [2] ver est: proxime deinde ab hoc, hiems: periculosior æstas, autumnus [3] longe periculosissimus. [4] Ex tempestatibus vero optimæ [5] æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ: pessimæ, quæ
33, 31, maxime variant. Quo fit, ut [6] autumnus plurimos opprimat. Nam fere meridianis temporibus calor: nocturnis atque matutinis, simulque etiam vespertinis, frigus est. Corpus ergo, & æstate, & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed ut eo tempore id maxime fit, sic quandocunque evenit, noxium est. Ubi æqualitas autem est, saluberrimi sunt [7] sereni dies: meliores pluvii, quam tantum nebulosi, nubilive: optimique hieme, qui omni vento vacant: æstate, quibus Favonii perflant. Si genus aliud ventorum est, salubriores

1. Aph. III. 19 2 Aph. III. 9. 3. Aph. III. 9. 4. Aph. III. 8. 5. Aphor. III. 9. 6. Aphor. III 15.

briores Septentrionales, quam Subſolani, vel [1] Auſtri ſunt. Sic tamen hæc, ut interdum [2] regionum ſorte mutentur. Nam fere ventus ubique à mediterraneis regionibus veniens, ſalubris; à mari, gravis eſt. Neque ſolum in bono tempeſtatum habitu certior valetudo eſt; ſed pejores morbi quoque, ſi qui inciderunt, leviores ſunt, & promptius finiuntur. Peſſimum ægro eſt cœlum, quod ægrum fecit; adeo ut in id quoque genus, quod naturâ pejus eſt, in hoc ſtatu ſalubris [3] mutatio ſit. Ætas media, tutiſſima eſt: quia neque juventæ calore, neque ſenectutis frigore infeſtatur. Longis morbis ſenectus, acutis adoleſcentia magis patet. 47, 8.
[4] Corpus autem habiliſſimum quadratum eſt, neque gracile, neque obeſum. Nam longa [5] ſtatura, ut in juventa decora eſt, ſic matura ſenectute conficitur. Gracile corpus infirmum: obeſum hebes eſt. Vere tamen maxime, quæcunque [6] humoris motu novantur. in metu eſſe conſuerunt. Ergo tum lippitudines, puſtulæ, profuſio [7] ſanguinis, abſceſſus corporis, quæ ἀποστήματα Græci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant; inſania, morbus comitialis, angina, gravedines, deſtillationes oriri ſolent. Hi quoque morbi qui in articulis nervisque modo urgent, modo quieſcunt: tum maxime & inchoantur & repetunt. At 238, 4.
æſtas [8] non quidem vacat pleriſque [9] his morbis; ſed adjicit febres, vel ardentes, vel tertianas. vomitus, alvei dejectiones, auricularum dolores; ulcera oris, cancros, cum in cæteris

1. Galen de Theriac. l. 1. c. 11. p. 945. T. 13 2. Aph. III. 3. 3. Dicæarch. Geogr. c. x. p. 56. Aph. II. 54. 4. Soran. Ephes. Iſag. c. 5. 5 Aph. III. 10. 6. Aph. III. 21. 7. Soran. Epheſ. Iſag. c. 5.

cæteris quidem partibus, tum maxime ob-
ſcœnis; & quicquid ſudore hominem reſol-
vit. Vix quicquam ex [1] his in autumnum non
incidit: ſed oriuntur eo quoque tempore fe-
bres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem,
167. tabes, quam Græci φθίσιν nominant; urinæ
difficultas, στραγγουρίαν quam appellant; te-
nuioris inteſtini morbus, quem εἰλεὸν nomi-
nant. Fit item lævitas inteſtinorum, quæ
λειεντερία vocatur; coxæ dolores, morbi
comitiales. Idemque tempus & diutinis
malis fatigatos, & ab æſtate, etiam proxi-
ma preſſos interimit: & alios novis mor-
bis conficit; & quoſdam longiſſimis impli-
cat, maximeque quartanis, quæ per hie-
mem quoque exerceant. Neque aliud ma-
gis tempus peſtilentiæ patet, cujuſcumque
ea generis eſt; quamvis variis rationibus
nocet. Hiems autem [2] capitis dolores, tuſ-
ſim, & quicquid in faucibus, in [3] lateribus,
in viſceribus mali contrahitur, irritat.

Ex tempeſtatibus [4] Aquilo tuſſim movet,
fauces exaſperat, ventrem [5] adſtringit, uri-
nam ſupprimit, horrores excitat, item dolo-
rem lateris & pectoris. Sanum tamen [6] corpus
ſpiſſat, & mobilius atque expeditius red-
dit. Auſter [7] aures hebetat, ſenſus tardat,
capitis dolorem movet, alvum ſolvit, to-
tum corpus efficit hebes, humidum, lan-
guidum. Cæteri venti, quo huic vel illi
propiores ſunt, eo magis vicinos his il-
liſve affectus faciunt. Calor omnis & je-
cur & lienem inflammat, mentem hebe-
tat, & ut [8] anima deficiat, ut ſanguis pro-
rumpat,

1 Aph. III. 22. 2 Aph. III. 23. 3 Cæl. Aurel. Acut. Morb. II. 4 Aph. III. 5. 5 Aph. III. 17. 13. 6 Aph. III. 17. 7 Aph. III. 17. 8 Aph. V. 16.

rumpat, efficit. Frigus modo [1] nervorum distentionem, modo rigorem infert; illud σπασμὸς, hoc τέτανος Græce nominatur: nigrorem in ulceribus, & horrorem in febribus excitat. In siccitatibus,[2] acutæ febres, lippitudines, [3] tormina, urinæ difficultas, articulorum dolores oriuntur. Per imbres, [4] longæ febres, alvi dejectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio nervorum, quam παράλυσιν Græci nominant. 178.
Neque solum interest, quales dies sint, sed etiam quales ante præcesserint. Si hiems sicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Austros & pluvias exhibet, fere subeunt [5] lippitudines, tormina, febres, maximeque in mollioribus corporibus, præcipue in muliebribus. Si vero, Austri [6] pluviæque hiemem occuparunt, ver autem frigidum & siccum est, gravidæ quidem fœminæ, quibus tum adest partus, abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecillos, vixque vitales edunt. Cæteros lippitudo arida, &, si seniores sunt, gravedines atque destillationes male habent. At si à prima hieme Austri ad ultimum ver continuarint, laterum dolores, & insania febricitantium, † quam φρενῖτιν ap- 148.
pellant, quam celerrime rapiunt. Ubi vero calor à primo vere orsus æstatem quoque similem [7] exhibet, necesse est multum sudorem in febribus subsequi. At si sicca æstas [8] Aquilones habuit, autumno vero imbres Austrique sunt, tota hieme, quæ proxima est, tussis, destillatio, raucitas, in quibusdam etiam tabes

1 Aph. v. 17. 2 Aph. III. 7. 3 III. 16. 4 Aph. III. 16. 5 Aph. III. 11. 6 Aph. III. 12. 7 Aph. III. 6. 8 Aph. III. 13.

tabes oritur. Sin autem autumnus quoque æque siccus [1] iisdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit: durioribus vero instare possunt, aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile nascuntur.

[2] Quod ad ætates vero pertinet, pueri proximique his vere optime valent, & æstate prima tutissimi sunt: senes æstate & autumni prima parte: juvenes hieme, quique inter juventam senectutemque sunt. Inimicior senibus hiems, æstas adolescentibus est. Tum
39, 21. si qua imbecillitas oritur, proximum est, ut infantes, tenerosque adhuc pueros serpentia [3] ulcera oris, quæ ἄφθας Græci nominant,
386, 10. vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa umbilicum inflammationes exerceant. Propria etiam [4] dentientium, gingivarum exulcerationes, distentiones nervorum, febriculæ, alvi dejectiones, maximeque caninis dentibus orientibus male habent. Quæ pericula plenissimi cujusque sunt, & cui maxime venter adstrictus est. At ubi ætas paulum processit, † [5] glandulæ, & vertebrarum, quæ in spina sunt, aliquo inclinationes, strumæ, verrucarum quædam genera dolentia, ἀκροχορδόνας Græci appel-
334, 11. lant, & plura alia tubercula oriuntur. Incipiente vero jam pube, [6] ex iisdem multa, & longæ febres, & sanguinis ex naribus cursus. Maximeque omnis pueritia, [7] primum circa quadragesimum diem; deinde septimo

1. Aphor. III. 4. 2. Aphor. III. 18. 3. Aphor. III. 24. 4. Aphor. III. 25. 5. Aphor. III. 26. 6 Aph. III. 27. 7. Aphor. III. 28.

septimo mense, tum septimo anno, postea circa pubertatem periclitatur. Siqua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus, neque in fœmina primis menstruis finita [1] 172,
sunt, fere longa sunt: sæpius tamen his 17.
morbi pueriles, qui diutius manserunt, terminantur. Adolescentia [2] morbis acutis, 43, 15.
item comitialibus, tabique maxime objecta est: fereque juvenes sunt, qui sanguinem expuunt. Post hanc ætatem [3] laterum & pulmonis dolores, lethargus, cholera, insania, sanguinis per quædam etiam velut ora venarum, αἱμορροΐδας Græci appellant, profusio. In senectute, [4] spiritus & urinæ difficultas, gravedo, articulorum & renum dolores, nervorum [5] resolutiones, malus corporis habitus, καχεξίαν Græci appellant, 62, 12.
nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium, 401.
oculorum, etiam narium, præcipueque soluta alvus, &, quæ sequuntur hanc, tormina, vel lævitas intestinorum, cæteraque fusi ventris mala. Præter hæc graciles, tabes, dejectiones, destillationes, item viscerum & laterum dolores fatigant. Obesi plerunque acutis morbis, & difficultate spirandi, strangulantur, subitoque [6] sæpe moriuntur, quod in corpore tenuiore vix evenit. 494.

CAP. II.

De signis adversæ valetudinis futuræ.

ANTE adversam autem valetudinem, ut supra dixi, quædam notæ oriuntur; quarum omnium commune est,

1 Aphor. III. 18. 2 Aphor. III. 29. 3. Aph. III. 30. 4 Aphor. III. 31. 5. Aphor. III. 31. VI. 57. 6. Aphor. II. 44.

est, aliter se corpus habere, atque consuevit; neque in pejus tantum, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, [1] suspecta habere bona sua debet. Quæ quia neque in eodem habitu subsistere, neque ultra progredi possunt, fere retro, quasi ruina quadam, revolvuntur. Pejus tamen signum est, ubi
58, 19. aliquis contra consuetudinem emacuit, &
51, 22. colorem decoremque amisit: quoniam in
53, 24. his, quæ superant, est quod morbus demat; in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat. Præter hæc, protinus timeri debet, si graviora membra sunt; si crebra ulcera oriuntur; si corpus supra consuetudinem [2] incaluit; si gravior somnus pressit, si tumultuosa somnia fuerunt; si sæpius expergiscitur aliquis, quam assuevit, deinde iterum soporatur; si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinem [3] insudat, maximeque si circa pectus, aut cervices, aut crura, vel genua, vel coxas. Item, si marcet animus: si loqui & moveri piget; si corpus torpet; si dolor præcordiorum est, aut totius pectoris, aut, qui in plurimis evenit, capitis; si salivæ plenum est os; si oculi cum dolore vertuntur; si tempora astricta sunt; si membra inhorrescunt; si spiritus gravior est; si circa frontem intentæ venæ moventur; si frequentes oscitationes; si genua quasi fatigata sunt; totumve [4] corpus lassitudinem sentit. Ex quibus sæpe plura, nunquam non aliqua febrem antecedunt. In primis tamen illud con-

1 Aphor. I. 3. 2 Aphor. IV. 39. 3 Aphor. IV. 38. 4 Aphor. II. 5.

considerandum est, num cui sæpius horum aliquid eveniat, neque ideo corporis ulla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine qua- 96, 15.
rum notitia non facile quicquam in futurum præsagiri potest. Facile itaque securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo evasit. Ille solicitari debet, cui hæc nova sunt; aut qui ista nunquam sine custodia sui tuto habuit.

CAP. III.

Quæ bona in ægrotantibus signa sint.

UBI vero febris aliquem occupat, scire licet, non periclitari, si in latus aut dextrum aut sinistrum, ut ipsi in usu est, cubat [1], cruribus paulum reductis; qui fere sani quoque jacentis habitus est: si facile convertitur; si noctu dormit, si inter-
diu vigilat; si ex facili spirat; si non confli- 51, 10.
ctatur; si circa umbilicum [2] & pubem cutis 51, 16
†plana est; si præcordia ejus sine ullo sensu doloris æqualiter mollia in utraque parte sunt: quod si paulo tumidiora sunt, tamen digitis cedunt & non dolent. Hæc valetudo, ut spacium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoque, quod æqualiter molle & calidum est, quodque æqualiter [3] totum insudat, & cujus febricula [4] eo sudore finitur, securitatem pollicetur. Quando jam ad sanitatem venit corpus, † sternutamentum etiam inter bona indicia est, & cupiditas [5] cibi vel à principio servata, vel etiam post fastidium orta. Neque terrere debet

1 Actuar. M. Med. II. 3. 2 Aphor. II. 35. 3 De Judicat. I, 3. 4 Aph. IV. 55. 5 Aphor. II, 32.

ea febris, quæ eodem die finita est: ac ne ea quidem, quæ, quamvis longiore tempore tenuit, tamen ante alteram accessionem ex toto quievit, sic, ut corpus integrum, quod εἰλικρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus esse ex bile & pituita debet: & in urina subsidere album, læve [1], æquale; sic ut etiam, si quæ quasi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. Ac venter ei, qui à periculo tutus est, reddit mollia, figurata, atque eodem fere tempore, quo secunda valetudine assuevit, modoque convenientia his, quæ assumuntur. Pejor citata alvus est, sed ne hæc quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est, aut si procedente tempore paulatim contrahitur, & rufa est, neque [2] fœditate odoris similem alvum sani hominis excedit. Ac lumbricos [3] quoque aliquos †sub fine morbi descendisse nihil nocet. Si inflatio sine inflammatione in superioribus partibus [4] dolorem tumoremque fecit, bonum signum est sonitus ventris inde ad inferiores partes devolutus; magisque etiam, si sine difficultate, cum stercore excessit.

CAP. IV.

Mala signa ægrotantium.

CONTRA gravis morbi periculum est, ubi supinus æger jacet, porre-
54, 28. ctis manibus, & cruribus: ubi residere vult in ipso acuti morbi impetu, præcipueque pulmonibus laborantibus: ubi nocturna vigilia premitur, etiamsi interdiu somnus

1 De Judicat. 1, 8. 2 De Judicat. 1, 6. 3 De Judicat. 1, 7. Prænot. x, 1. Aph. IV. 74.

nus accedit, ex quo tamen pejor est, qui inter quartam horam & noctem, quam qui à matutino tempore ad quartam. Pessimum tamen est, si somnus neque noctu, neque interdiu accedit: id enim fere sine conti-
nuo [1] delirio esse non potest. Neque vero 64, 15.
signum bonum est, somno ultra [2] debitum 54, 33.
urgeri: pejusque, quo magis sopor interdiu, noctuque continuat. Mali etiam morbi testimonium est vehementer & crebro
spirare, à sexto [3] die cœpisse inhorrescere: 49, 20.
pus expuere: vix excreare: dolorem habere 56, 3.
continuum: difficulter ferre morbum. ja-
ctare brachia & crura: sine voluntate [4] la- 54, 31.
chrymare: † habere humorem [5] glutinosum 54, 14.
dentibus inhærentem; cutem circa [6] umbi- 49, 21.
licum & pubem macram: præcordia [7] inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta; magisque, si hæc dextra parte quam sinistra sunt: periculosissimum tamen est, si venæ quoque ibi vehementer agitantur. Mali
etiam morbi signum est, nimis celeriter 48, 9.
emacrescere: caput & pedes manusque [8] frigidas habere, ventre & lateribus calenti-
bus; aut frigidas [9] extremas partes acuto 55, 22.
morbo urgente; aut post sudorem [10] inhor- 285,
rescere: aut post vomitum [11] singultum esse, 27.
vel rubere oculos: aut [12] post cupiditatem
cibi, postve longas febres hunc fastidire;
aut multum sudare, maximeque frigido 53, 17.
sudore; aut habere sudores non per totum 56, 11. 301,
corpus æquales, quique febrem non finiant. 24.
Malæ etiam febres, quæ quotidie tempore eodem revertantur; quæve semper pares

1 Aph. VII, 18. 2 Aph. II 3. 3 Aph. IV. 29. 4 Aph. V, 52. VIII, 2. 5 Aph. IV, 53. 6 Aph. II, 35. 7 Aph. I, 28. 8 Aph. VIII. II. 9 Aph. VII, I. 26. 10 Aph. VII, 4. 11 Aph. VII, 3. 12 Aph. VII, 6.

accessiones habeant, neque [1] tertio quoque di[e]
leventur; quæve sic continuent, ut per ac-
cessiones increscant, per decessiones tan-
tum molliantur, nec unquam integrum
corpus dimittant. Pessimum est, si ne leva-
175, tur quidem febris, sed æque concitata con-
55, 20. tinuat. Periculosum est etiam, post arqua-
13. tum [2] morbum febrem oriri; utique si præ-
cordia dextra parte dura manserunt, aut
dolentibus iis læva. Nulla acuta febris le-
viter terrere nos debet. Neque unquam
in acuta [3] febre, aut a somno non est terribi-
lis nervorum distentio. Timere etiam ex
somno [4], mali morbi est. Itemque in prima
febre protinus mentem esse turbatam,
membrumve aliquod esse resolutum. Ex
quo casu quamvis vita redditur, tamen id
56, 13. fere membrum debilitatur. Vomitus etiam
296, periculosus est sinceræ pituitæ vel bilis,
10. pejorque, si viridis, aut [5] niger est. At mala
56, 17. urina est, in qua subsidunt subrubra aut
livida: deterior, in qua quasi fila quædam
tenuia atque alba: pessima ex his, si tam-
quam ex furfuribus factas nubeculas re-
præsentat. Diluta quoque, atque alba, vi-
tiosa est, [6] sed in phreniticis maxime. Alvus
autem mala est, ex toto suppressa. Pericu-
losa etiam, quæ inter febres fluens con-
quiescere hominem in cubili non patitur;
utique, si quod descendit, est perliquidum,
aut albidum, aut pallidum, aut spumans.
Præter hæc periculum ostendit id, quod
excernitur, si est exiguum, glutinosum,
56, 32. læve, album, idemque subpallidum: vel si
ee[…]

1 Aph. IV, 43. 2 Aph. IV, 62. 3 Aph. IV, 6[…] 4 Aph. IV, 67. 5 Aph. IV. 22. 6 Aph. IV, 72.

ſt aut lividum, aut bilioſum, aut cruentum; aut pejoris odoris, quam ex conſuetudine. Malum eſt etiam, quod poſt febres longas, ſincerum eſt. 56, 33.

CAP. V.

De ſignis longæ valetudinis.

POST hæc indicia, notum eſt longum morbum fieri: ſic enim neceſſe eſt, niſi occidit. Neque ulla alia ſpes in manis eſt, quam ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præſtet. Protinus tamen ſigna quædam ſunt, ex quibus colligere poſſumus, morbum, etſi non interemerit, longius tamen tempus habiturum. Ubi frigidus [2] ſudor inter febres 56, 11. non acutas circa caput tantum, & cervices oritur; aut ubi, febre non quieſcente, corpus † inſudat; aut ubi corpus modo [3] frigidum, modo calidum eſt, & color alius ex alio fit; aut ubi, quod inter febres [4] aliqua parte abſceſſit, ad ſanitatem non pervenit; aut ubi æger pro ſpacio parum emacreſcit. 48, 9. Item, ſi urina modo liquida & [5] pura eſt, modo habet quædam ſubſidentia; ſi lævia atque alba rubrave ſunt, quæ in ea ſubſidunt; aut ſi quaſdam quaſi miculas repræſentat; aut ſi bullulas excitat. 60, 31.

CAP. VI.

De indiciis mortis.

SED inter hæc quidem, propoſito metu, ſpes tamen ſupereſt. Ad ultima vero jam

1 Aph. VII, 6. 2 Aph. IV, 37. Coac. Præn. IV. 8, 9, 40. De Jud. VI, 9. VIII. 2, 5, 4, 5. † Aph. IV, 56. 3 Aph. VII, 60. 4 Aph. IV, 51. 5 De Jud. VI. 1, 2. Aph. VII, 31.

jam ventum esse testantur, [1] nares acutæ, collapsa tempora, [2] oculi concavi, frigidæ languidæque aures & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger aut perpallidus; multoque magis, si ita hæc sunt, ut neque [3] vigilia præcesserit, neque ventris resolutio, neque inedia. Ex quibus causis interdum hæc species oritur, sed uno die finitur. Itaque diutius durans, mortis index est. Si vero in morbo vetere [4] jam triduo talis est, in propinquo mors est: magisque, si præter hæc oculi quoque lumen [5] refugiunt, &
51, 15. illachrymant; quæque in iis alba esse debent [6] rubescunt; atque in iisdem [7] venulæ pallent; pituitaque in iis innatans, novissime angulis [8] inhærescit; alterque ex his minor est; iique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt; perque som-
72, 18. num [9] palpebræ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet; neque id fluens alvus expressit: eædemque palpebræ pallent, & idem [10] pallor labra & nares decolorat: eademque labra, & nares, oculique, & palpebræ, & supercilia, aliqua-
51, 28. ve ex his pervertuntur; isque propter imbecillitatem jam † non audit, aut non videt.
50, 30. Eadem mors denunciatur, ubi æger supinus [11] cubat, eique genua [12] contracta
51, 14. sunt: ubi deorsum ad pedes subinde delabitur: ubi brachia & [13] crura nudat, & inæ-
51, 7. qualiter dispergit, neque iis calor subest: ubi hiat [14]: ubi assidue dormit: ubi is, qui mentis suæ non est, neque id facere sanus solet

1 Præn. II, 6. Coac. Præn. I, 104. 2 Præn. II, 7. 3 Præn. II, 13. 4 Præn. II, 17. Pr. VII, 51. 5 Pr. II, 19, 20. 6 Pr. II, 23. 7 Id. II, 24. 8 Id. II, 24. 9 Aphor. VI, 52. Præn. III, 1, 2. 10 Aph. IV, 49. 11 Præn. III, 8. 12 Id. III, 1. 13 Id. III, 10. 14 Id. III, 3.

let, dentibus [1] ſtridet: ubi ulcus, [2] quod aut 63, 22.
ante, aut in ipſo morbo natum eſt, aridum,
& aut pallidum, aut lividum factum eſt.
Illa quoque mortis indicia ſunt, [3] ungues, 66, 14.
digitique pallidi; frigidus [4] ſpiritus: aut ſi
manibus quis in febre, & acuto morbo,
vel inſania, pulmoniſve dolore, vel capitis,
in veſte [5] floccos legit, fimbriaſve diducit,
vel in adjuncto pariete, ſi qua minuta e-
minent, carpit. Dolores etiam circa coxas
& inferiores partes orti, ſi [6] ad viſcera tran-
ſierunt, ſubitoque deſierunt mortem ſub-
eſſe teſtantur; magiſque, ſi alia quoque
ſigna acceſſerunt. Neque is ſervari poteſt,
qui ſine ullo tumore febricitans, ſubito
ſtrangulatur, aut devorare ſalivam ſuam
non poteſt: cuive in eodem febris corporiſ-
que habitu cervix [7] invertitur, ſic ut devo-
rare æque nihil poſſit: aut cui ſimul con-
tinua febris & ultima corporis infirmitas 52, 6.
eſt: aut cui, febre non quieſcente, exte-
rior pars [8] friget, interior ſic calet, ut etiam 51, 25.
ſitim faciat: aut qui, febre æque non quieſ- 90, 23.
cente, ſimul & [9] delirio & ſpirandi difficul-
tate vexatur: aut qui epoto [10] veratro, ex-
ceptus diſtentione nervorum eſt: aut qui
ebrius obmutuit. Is enim fere [11] nervorum
diſtentione conſumitur, niſi aut febris ac-
ceſſit, aut eo tempore, quo ebrietas ſolvi
debet, loqui cœpit. Mulier quoque gravi-
da [12] acuto morbo facile conſumitur; & is,
cui ſomnus dolorem [13] auget: & cui protinus,
in recenti morbo, bilis atra [14] vel infra vel
ſupra ſe oſtendit: cuive alterutro modo ſe

1 Id. IV,4. 2 Id IV,7,8. 3 Aph. VIII,12. 4 Id. IV.9. 5 Id. IV, 14. 6 Aph IV,35. 7 Aph. IV,48. 8 Aph. IV. 50. 9 Aph. IV. 16. V, 1. Coac. IV, 24 10 Aph. V, 5. 11 Aph. V, 30. 12 Aph. II. I. 13 Aph. IV, 22.

promsit, cum jam longo morbo corpus
51, 12. ejus esset extenuatum & confectum. Spu-
70, 32. tum etiam [1] biliosum, & purulentum, sive
71. 2. separatim ista, sive mixta proveniunt, interitus periculum ostendunt. Ac, si circa septimum diem tale esse cœpit, proximum est, ut is circa quartumdecimum diem decedat, nisi alia signa mitiora pejorave accesserint: quæ quo leviora gravioravе subsecuta sunt, eo vel seriorem mortem, vel maturiorem denunciant. Sudor quoque [2] frigidus in acuta febre pestiferus est:
301, 24. atque in omni morbo vomitus, qui [3] varius,
52, 18. & multorum colorum est; præcipueque, si malus in hoc odor est. Ac sanguinem quoque in febre [4] vomuisse, pestiferum est. Urina
52, 21. vero [5] fulva & tenuis † in magna cruditate esse consuevit; & sæpe, antequam spacio maturescat, hominem rapit. Itaque si talis diutius permanet, periculum mortis ostendit. Pessima [6] tamen est, præcipueque mortifera, nigra, crassa, mali odoris. Atque in viris quidem & mulieribus talis deterrima est. In pueris vero, quæ tenuis & diluta est. Alvus quoque varia, pestifera est; & quæ strigmentum, sanguinem, bilem, [7] viride aliquid, modo diversis temporibus, modo simul, & in mistura quadam, discreta tamen repræsentat. Sed hæc quidem potest paulo † diutius trahere. In præcipiti vero jam esse denunciat, quæ liquida, eademque vel nigra [8], vel pallida, vel pinguis est;
52, 34. utique, si magna fœditas [9] odoris accessit.
53, 2. Illud interrogari me posse ab aliquo scio: si cer-

1 Aph. IV, 23. 2 Præn. V, 4. 3 Præn. XII, 11, 12, 13, 14. 4 Aph. VII, 37. 5. De Jud. VII, 5. 6 Præn. XI, 14, 15. 7 Plin. XXVIII. 6. 8 Præn. X, 8, 9. 9 Vict. Acut. XLVIII, 1. 10. Præn. X, 6.

si certa futuræ mortis indicia sunt, quo-
modo interdum deserti à medicis conva-
lescant, quosdamque fama prodiderit in
ipsis funeribus revixisse? Quinetiam vir
jure magni nominis † Democritus, ne finitæ
quidem vitæ satis certas † notas esse, propo-
suit, quibus medici credidissent: adeo il-
lud non reliquit, ut certa aliqua signa
futuræ mortis essent. Adversus quod ne il-
lud quidem dicam, quod in vicino sæpe
quædam notæ positæ, non bonos, sed im-
peritos medicos decipiunt (quod Asclepia-
des sciens, † funeri obvius inclamavit, eum
vivere, qui efferebatur:) [1] nec protinus [2] cri-
men artis esse, si quod professoris sit. Illa
tamen moderatius subjiciam. Conjectura- 13, 22.
lem [3] artem esse medicinam, rationemque
conjecturæ talem esse, ut cum sæpius ali-
quando † responderit, interdum tamen fal-
lat. Non itaque, si quid vix [4] millesimo in
corpore aliquem decipit, id fidem non ha-
bet, cum per innumerabiles homines re-
spondeat. Idque non in his tantum, quæ
pestifera sunt, dico: sed in his quoque, quæ
salutaria. Siquidem [5] etiam spes interdum
frustratur, & moritur aliquis, de quo me-
dicus securus primo fuit. Quæque meden-
di causa reperta sunt, nonnunquam in pejus 18, 13.
aliquibus vertunt. Neque id evitare huma- 19, 18.
na imbecillitas in tanta varietate corporum
potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ
multo sæpius, perque multo [6] plures ægros
prodest. Neq; tamen ignorare oportet, in [7] a-
cutis morbis fallaces magis notas esse & salu-
tis, & mortis.

1 Soran Ephes. cap. IV. 2 Hipp. de Arte XV, 6, 7. 3 Sext. Emp. adv. Math. l. I. c. 3 Macrob. Sat. VII, 15. 4 Cic. de N. D. II, 4. 5 Quintil. Declam. VIII, p. 110. 6 Galen, M. Med. LXI. 7 Aph. II, 19.

CAP. VII.

De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit.

SED cum proposuerim signa, quæ in omni adversa valetudine communia esse consueverunt; ad ea quoque transibo, ut, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit notas, indicem. Quædam autem sunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum sit, ostendit. Ante febres, si caput grave est, aut ex somno oculi caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri potest. Si sanguis, aut calor abundat, pro-
48, 9. ximum est, ut aliqua parte profluvium sanguinis fiat. Si sine causa quis emacrescit, ne in malum habitum corpus ejus decidat, metus est. Si præcordia dolent, aut inflatio gravis est, aut toto die non concocta fertur urina, cruditatem esse manifestum est. Quibus diu color [1] sine morbo regio malus est, hi vel capitis doloribus conflictantur, † vel terram edunt. Qui diu habent faciem [2] pallidam & tumidam, aut capite, aut visceribus, aut alvo laborant. Si in continua febre puero venter nihil reddit,
64, 17. mutaturque ei color, nec somnus [3] accedit, ploratque is assidue, metuenda nervorum distentio est. Frequens autem destillatio in corpore tenui longoque, tabem timendam esse testatur. Ubi pluribus diebus non descen-

1 II. Præd. XXXIX. 1, 2, 3. 2 II. Præd. XXIX. 7, 8. 3 Aph. VII, 18.

descendit alvus, docet, aut subitam dejectionem, aut febriculam instare. Ubi pedes tument, & longæ dejectiones sunt, aut dolor in imo ventre † & coxis est, aqua inter cutem instat, sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet. Idem propositum periculum est his, quibus, cum voluntas † desidendi est, venter nihil reddit, nisi & ægre & durum. Cum tumor in [1] pedibus est, idemque modo dextra, modo sinistra parte ventris, invicem oritur atque finitur, à jocinore id malum proficisci videtur. Ejusdem morbi nota est, ubi circa [2] umbilicum intestina torquentur (στρόφον Græci nominant) coxæque dolores manent, qui neque tempore, neque remediis solvuntur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus, manibusve, aut alia qualibet parte sic est, ut eo loco nervi contrahantur; aut si id membrum, ex levi causa fatigatum, æque frigido, calidoque offenditur, ποδάγραν χειράγραν ve, vel ejus articuli, in quo id sentitur, morbum futurum esse denunciat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desiit, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graves habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis [3] menstrua non proveniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademque his pericula sunt, quibus articulorum vitia, ut dolores, tumoresque, sine podagra similibusque morbis, oriuntur,

1 Præn. VIII, 4 2 Aphor. IV, 11 3 Aph. V, 57.

tur, & desinunt. Utique, si saepe tempora iisdem dolent, noctuque corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu vehementes dolores habet, neque praeterea signa mala sunt, circa vigesimum diem aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus aliquid abscedet. Quicunque etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, ei alterutra ratione finiet: magisque, si juvenis erit, per sanguinis profusionem; si senior, per suppurationem. Febris autem, quae subito sine ratione, si bonis signis finita est, fere revertitur. Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur, sic, ut neque capitis dolores, neque praecordiorum, neque tussis, neque vomitus, neque febricula praecesserit, hujus aut in naribus, aut in faucibus ulcus reperietur. Si mulieri ex inguine febricula orta est, neque causa apparet, ulcus in vulva est. [1] Urina autem crassa, ex qua quod desidit, album est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metumque morbi esse. Eadem viridis, aut viscerum dolorem, tumoremque cum aliquo periculo subesse, aut corpus certe integrum non esse, testatur. At si † sanguis aut pus [2] in urina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt. Si haec crassa carunculas [3] quasdam exiguas aut quasi capillos habet, aut si [4] bullat, aut male [5] olet, aut interdum quasi arenam, interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxae, quaeque inter has superque pubem sunt, & acce-

1 Aph. IV, 74. Plin. XXVIII. 6. † Aph. IV, 78. 81.
2 Aph. IV, 75. 3 Aph. IV, 76. 4 Plin, XXVIII. 6.
5 Aphor. IV, 81.

accedunt frequentes ructus, interdum vomitus biliosus extremæque partes frigescunt, urinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est, & quod inde excretum est, aquæ simile, vel rufum, vel pallidum est, paulum tamen in eo levamenti est, alvus vero cum multo spiritu redditur, utique in renibus vitium est. At si paulatim destillat, vel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt, idque ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem interiores partes dolent, in eadem vesica vitium est. Calculosi vero his indiciis cognoscuntur. † Difficulter urina redditur; paulatimque, interdum etiam sine voluntate, [1] destillat. Eadem arenosa [2] est. non- 480, 134
nunquam aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eamque quidam promptius recti, quidam resupinati, maximeque hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinati reddunt, colemque extendendo, dolorem levant. Gravitatis quoque cujusdam in ea parte sensus est; atque ea cursu, omnique motu augetur. Quidam etiam, cum torquentur, pedes inter se, subinde mutatis vicibus, implicant. Fœminæ vero oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebro coguntur. Nonnunquam, si digitum admoverint, ubi vesicæ cervicem is urget, calculum sentiunt. At, qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est. Mulieri gravidæ [3] sine modo fusa alvus elidere partum potest. [4] Eidem si 73, 34
lac

1 Aph. v, 80. 2 Aph. IV, 79. 3 Aph. V, 34.
4 *Solet.* Treverius.

lac, ex mammis profluit, imbecillum est, quod intus gerit. Duræ mammæ, sanum illud esse, testantur. Frequens [2] singultus & præter consuetudinem continuus, jecur inflammatum esse, significat. Si [3] tumores super ulcera subito esse desierunt, idque à tergo incidit, vel distentio nervorum, vel rigor timeri potest: at, si à priore parte id evenit, vel lateris acutus dolor, vel insania, expectanda est. Interdum etiam hujusmodi casum, qui tutissima inter hæc est,
47, 14. profusio alvi sequitur. Si ora [4] venarum,
401, 17. sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit, si in lateris dolo-
67, 2. re orta suppuratio intra [5] quadraginta dies purgari non potuit. At, si longa [6] tristitia cum longo timore & vigilia est, atræ bilis morbus subest. Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis, his aut † lienis tumet aut capitis dolores sunt: quos sequitur, ut quædam ante oculos tanquam imagines obversentur. At, quibus † magni lienes sunt, his [7] gingivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit. Quorum si nihil evenit,
215, 13. necesse est in cruribus mala ulcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus causa doloris, neque sensus [8] ejus est, his mens laborat. Si in ventrem [9] sanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si à coxis, & ab inferioribus partibus dolor † in pectus transit, neque ullum signum malum accessit, suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliqua parte dolor, aut prurigo, cum

1 Aph. v. 52. 2 Aph. vii. 17. 3 Aph. v. 65 4 Aph. vi. 12. 5 Aph. v. 15. 6 Aph. vi. 23. 7 De Int. Aff. xxxiv. 9. 10. Æg. de Re Med. L. iii. c. 49. 8 Aph. ii. 6. 9 Aph. vi, 20.

cum rubore & calore eſt, ibi aliquid ſuppurat. Urina quoque, quæ in homine parum ſano liquida eſt, circa aures futuram aliquam ſuppurationem eſſe denunciat.

Hæc vero, cum ſine febre quoque vel latentium, vel futurarum rerum notas habeant, multo certiora ſunt, ubi febris acceſſit; atque etiam aliorum morborum tum ſigna naſcuntur. Ergo protinus inſania timenda eſt, ubi expeditior alicujus, quam ſani fuit, ſermo eſt, ſubitaque loquacitas orta eſt, & hæc ipſa ſolito audacior: aut ubi raro quis & vehementer ſpirat, venaſque concitatas habet, præcordiis duris & tumentibus. Oculorum [1] quoque frequens motus; & in capitis dolore offuſæ oculis tenebræ: vel, nullo dolore ſubſtante, ſomnus ereptus, continuataque nocte & die vigilia; vel proſtratum [1] contra conſuetudinem corpus in ventrem, ſic, ut ipſius alvi dolor id non coegerit; item, robuſto adhuc corpore, inſolitus dentium ſtridor, 55, 1. inſaniæ ſigna ſunt. Si quid etiam abſceſſit, &, antequam ſputum prodiret, manente adhuc in corpore ſolita febre, ſubſedit, periculum affert primum furoris, deinde interitus Auris [2] quoque dolor acutus, cum febre continua vehementique, ſæpe mentem turbat: & ex eo caſu juniores interdum intra ſeptimum diem moriuntur; ſeniores tardius: quoniam neque æque magnas febres experiuntur, neque æque inſaniunt: ita ſuſtinent, dum is affectus in pus vertatur. Suffuſæ quoque [3] ſanguine mulie-

1 Coac. Præn. III. 331, 332, 333. 2 Coac. Præn. VI, 104. 3 Coac. Præn. II. 58. 4 Aph. V. 40.

mulieris mammæ, furorem venturum esse, testantur. Quibus autem longæ [1] febres sunt, his aut abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre † illiditur spiritus, instat his nervorum distentio. Si angina subito [2] finita est, in pulmonem id malum transit; idque sæpe intra septimum diem occidit: quod nisi incidat, sequitur, ut aliqua parte suppuret. Denique, post alvi longam resolu-
226, tionem [3] tormina: post hæc, intestinorum
14. lævitas oritur. Post nimias destillationes, tabes[4]. Post lateris [5] dolorem, vitia pulmonum: post hæc, [6] insania. Post magnos [7] fervores corporis, nervorum rigor, aut distentio. Ubi caput [8] vulneratum est, delirium: ubi vigilia [9] torsit, nervorum disten-
51, 6. tio: ubi vehementer venæ [10] supra ulcera
58, 30. moventur, sanguinis profluvium erit.

Suppuratio vero pluribus modis excitatur. Nam si longæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in aliquam partem id malum incumbit, sed in junioribus tantum: nam in senioribus ex ejusmodi morbo quartana fere nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura & dolentia ante [11] diem vigesimum hominem non sustulerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximeque in adolescentibus; utique, si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt: sed tum in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem [12] mollem habent, neque habere intra sexaginta dies desinunt, hæ-

1 Aph. IV, 44. 2 Aph. V, 10. Act. Meth. Med. I, 17. 3 Aph. VII, 23, 75. 4 De l. in Hom. XXVII, 1. 5 Aph. VII, 11. 6 Aph. VII, 12. 7 Aph. VII, 13. 8 Aph. VII, 14. 9 Aph. VII, 18. 10 Aph. VII, 21. 11 Coac. Præn. II, 228. 13 Coac. II, 232.

hæretque per omne id tempus febris, tum in ſuperioribus partibus fit abſceſſus: ac, ſi inter ipſa initia ſanguis è naribus non fluit, circa aures erumpit. Cumque omnis longus tumor ad ſuppurationem fere ſpectet, magis eo tendit is, qui in præcordiis, quam is, qui in ventre eſt: & is qui ſupra umbilicum, quam is qui infra eſt. Si laſſitudinis etiam ſenſus in febre eſt, vel in maxillis, vel in articulis aliquid abſcedit. [1] Interdum quoque urina tenuis & cruda ſic diu fertur, ut alia ſalutaria ſigna ſint, exque eo caſu plerumque infra tranſverſum ſeptum (quod διάφραγμα Græci vocant) fit abſceſſus. Dolor pulmonis, ſi neque per ſputa, neque per cucurbitulas, neque per ſanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus eſt, vomicas aliquas interdum excitat, aut circa vigeſimum diem, aut circa triceſimum, aut circa quadrageſimum, nonnunquam etiam circa ſexageſimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem ejus partis ſenſit. Sed hæ vomicæ modo à pulmone, modo à coſtarum parte naſcuntur. Quod ſuppurat, ea parte, quam afficit, dolorem inflammationemque concitat, ipſumque calidius eſt: &, ſi in partem ſanam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam ſuppuratio, quæ nondum oculis patet, ſic deprehendi poteſt: ſi febris non dimittit, eaque interdiu levior eſt, noctu increſcit; [2] multus ſudor oritur; cupidi-

E tas

1 Aph. IV. 31. 2 De loc. in Hom. XXVIII. 12.

tas tussiendi est, & pene nihil in tussi excreatur; oculi cavi sunt; malæ rubent; venæ sub lingua inalbescunt; in manibus fiunt adunci ungues; digiti, maximeque summi, calent; in pedibus [1] tumores sunt, spiritus difficilius trahitur; cibi fastidium est; pustulæ toto corpore oriuntur. Quod si protinus initio dolor & tussis fuit, & spiritus difficultas, vomica vel ante vel circa vigesimum diem erumpet. Si serius ista cœperint, necesse est quidem increscant, sed quo minus cito adfuerint, eo tardius solventur. Solent etiam in gravi morbo
55, 6. pedes cum digitis unguibusque nigrescere. quod si non est mors consecuta, & reliquum corpus convaluit, pedes tamen decidunt.

Cap. VIII.

Quæ notæ in quoque morbi genere vel spem vel pericula ostendant.

Sequitur, ut in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel spem, vel periculum ostendant. Ex vesica dolenti, si purulenta [2] urina processit, inque eo læve & album subsedit, metum detrahit. In pulmonis morbo, si sputo [3] ipso levatur dolor, quamvis id purulentum est, tamen, si æger facile spirat, facile excreat, morbum ipsum non difficulter fert, potest ei secunda valetudo contingere. Neque inter initia terreri convenit, si protinus sputum mistum est rufo quodam sanguine, dummodo statim sedetur. Laterum [4] dolores,

1 De loc. in Hom. XXVIII, 8. 2 Præn. XIX, 11.
3 Præn. XIII, 16. Præd. II, XII, 2. 4 Aph. V, 15.

lores, suppuratione facta, deinde intra quadragesimum diem purgata, finiuntur. 62,15. Si in jocinore vomica est, & ex ea fertur pus purum [1] & album, salus ei facilis. 71,13. Id enim malum in tunica est. Ex suppurationibus vero hæ tolerabiles sunt, quæ in [2] exteriorem partem feruntur, & acuuntur. At ex his, quæ intus [3] procedunt, hæ leviores, quæ conclusæ cutem non afficiunt, eamque & sine dolore & ejusdem coloris, cujus reliquæ partes sunt, sinunt esse. Pus [4] quoque, quacumque parte erumpit, 410,34. si est læve, album & unius modi, sine ullo metu est; &, quo effuso, febris protinus conquievit, desieruntque urgere cibi fastidium & potionis desiderium. Si quando etiam suppuratio descendit in crura, sputumque ejusdem factum pro rufo purulentum est, periculi minus est. At in tabe ejus, qui salvus futurus est, sputum esse debet album, [5] æquale, totum, ejusdemque coloris, sine pituita: eique etiam simile esse oportet, si quid in nares à capite destillat. Longe optimum est, [6] febrem omnino non esse: secundum est, tantillam esse, ut neque tantulum cibum impediat, neque crebram sitim faciat. Alvus [7] in hac valetudine ea tuta est, quæ quotidie coacta, eaque convenientia his, quæ assumuntur, reddit. Corpus id, quod minime tenue, maximeque lati [8] pectoris atque setosi est, cujusque cartilago exigua, & carnosa est. Super tabem si mulieri quoque suppressa menstrua fuerunt, & circa pectus atque

1 Aph. VII, 45. 2 Præn. VII, 3. 3 Præn. VII, 5. 4 Præn. VII, 6. 5 Prædict. II, XII, 2. 6 Præd. II, XII, 4. 7 Præd. II, XII, 5. 8 Præd. II, XII, 7.

scapulas dolor mansit, subitoque [1] sanguis erupit, levari morbus solet: nam & tussis minuitur, & sitis atque febriculæ desinunt. Sed iisdem [2] fere, nisi redit sanguis, vomica erumpit: quæ quo cruentior, eo melior est. Aqua autem inter cutem minime terribi-
161, 5. lis est, quæ nullo antecedente morbo cœpit: deinde, quæ longo morbo supervenit; utique, si firma [3] viscera sunt; si spiritus facilis; si nullus dolor; si sine calore corpus est; æqualiterque in extremis partibus macrum est; si venter mollis; si nulla [4] tussis; nulla sitis; si lingua, ne per somnum quidem, inarescit; si cibi cupiditas est; si venter medicamentis movetur; si per se [5] excernit mollia & figurata; si non extenuatur; si urina, & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur; si corpus sine lassitudine est, & motum facile sustinet: siquidem in quo omnia hæc sunt, is ex toto tutus est: in quo plura ex his sunt, is in bona spe est. Articulorum vero vitia, ut podagræ chiragræque, si
73, 7. juvenes [6] tentarunt, neque callum induxerunt, solvi possunt: maximeque [7] torminibus leniuntur, & si quocumque modo ven-
73, 16. ter fluit. Item morbus [8] comitialis ante pubertatem ortus, non ægre finitur. Et, in quo ab una parte corporis venientis accessionis sensus incipit, optimum est à manibus pedibusve initium fieri: deinde, à lateribus: pessimum inter hæc, à [9] capite. Atque in his quoque ea maxime prosunt, quæ per dejectiones excernuntur. Ipsa autem deje-
73, 25. ctio sine ulla noxa est, quæ sine febre est; si ce-

1 II. Præd. XIV, 3. 2 II. Præd. XIV, 6, 7. 3 II. Præd. XI, 6. 4 II. Præd. XI, 16. 5 Aph. VII, 29. 6 II. Præd. XV. 6, 7, 8. 7 II. Præd. XV, 4. 8 II. Præd. XVI. 1. Aph. V, 7. 9 II. Præd. XVI. 7.

si celeriter desinit; si contrectato ventre
nullus motus ejus sentitur; si extremam 224.
alvum spiritus sequitur. Ac ne tormina qui-
dem periculosa sunt, si sanguis & strigmen-
ta descendunt, † dum febris cæteræque ac-
cessiones hujus morbi absint: adeo ut etiam
gravida [1] mulier, non solum conservari
possit, sed etiam partum reservare. Pro-
destque in hoc morbo, si jam ætate aliquis
processit. Contra, intestinorum [2] lævitas 226.
facilius à teneris ætatibus depellitur: uti-
que, si ferri urina, & ali cibo corpus inci-
pit. Eadem ætas prodest & in coxæ dolore,
& humerorum, & in omni resolutione ner-
vorum. Ex quibus coxa, si sine torpore
est, si leviter friget, quamvis magnos do-
lores habet, tamen & facile & mature sana-
tur: resolutumque membrum, si nihilo
minus alitur, fieri sanum potest. Oris re-
solutio etiam, alvo cita finitur. Omnisque
dejectio [3] lippienti prodest. At, varix [4] ortus 368,
vel per ora venarum subita profusio sangui- 28.
nis vel tormina, insaniam tollunt. Hume- 338,
rorum [5] dolores, qui ad scapulas vel manus 15.
tendunt, vomitu atræ bilis solvuntur. Et
quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior 76, 5.
est. Singultus [6] sternutamento finitur. Lon-
gas dejectiones [7] supprimit vomitus. Mulier
sanguinem vomens, [8] profusis menstruis, li- 32, 19.
beratur. Quæ menstruis [9] non purgatur, si 202,
sanguinem ex naribus fudit, omni pericu- 33.
lo vacat. Quæ locis laborat, aut difficul-
ter [10] partum edit, sternutamento levatur.
Cui calor & [11] tremor est, saluti delirium est.

E 3 Lieno-

1 II. Præd. XXX, 14. 2 II. Præd. XXXI, 12, 15, 16. 3 Aph. VI, 17. 4 Aph. VI, 21. 5 II. Præd. XLIV, 2. 6 Aph. VI. 13. 7 Aph. VI, 15. 8 Aph. V, 32. 9 Aph. V. 33. 10 Aph. V, 35. 11 Aph. VI, 26.

Lienosis bono [1] tormina sunt. Denique, ipsa febris, quod maxime mirum videri potest, sæpe præsidio est. Nam & [2] præcordiorum
139, 18. dolores, si sine inflammatione sunt, finit; & in jocinoris [3] dolore succurrit; & nervorum distentionem [4] rigoremque, si postea cœpit, ex toto tollit; & ex difficultate urinæ morbum tenuioris intestini ortum, si uri-
74, 28. nam per calorem movet, levat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedunt, sanguinis [5] profusione, vel fortuita, vel etiam petita, summoventur. Si capitis, ac frontis [6] dolores ex vento, vel frigore, aut æstu sunt, gravedine & sternutamentis finiuntur. Febrem autem [7] ardentem, quam Græci καυσώδη vocant, subitus horror exsolvit. Si in febre aures [8] obtusæ sunt, si sanguis è naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum desinit ex toto. Nihil plus adversus [9] surditatem, quam biliosa alvus potest. Quibus in fistula [10] urinæ mi-
325, 8. nuti abscessus, quos φύματα Græci vocant esse cœperunt; iis, ubi pus ea parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus cum pleraque per se proveniant, scire licet, inter ea, quæ ars adhibet, naturam plurimum posse. Contra, si caput in febre continenti dolet, neque quicquam remittit, malum atque mortiferum est: maximeque id periculum est pueris, à septimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo, si sputum primis diebus non fuit, deinde à se-
56, 3. ptimo die cœpit, & ultra septimum mansit, pericu-

1 Aph. VI, 48. 2 Aph. VI, 40. 3 Aph. VII. 52. 4 Aph. IV, 57. 5 Aph. VI, 10. II. Præd. XXXVI, 5. 6 II. Præd. XXXVI, 8. 7 Aph. IV, 58. 8 Aph. IV, 60. 9 Aph. IV, 28. 10 Aph. IV, 82.

periculosum est: quantoque magis mixtos, 56, 4. neque inter se diductos colores habet, tanto deterius. Et tamen nihil pejus est, quam sincerum id edi, sive rufum est, sive cruentum, sive [1] album, sive glutinosum, sive pallidum, sive spumans: nigrum [2] tamen pessimum est. In eodem morbo periculosa sunt, tussis, destillatio; etiam, quod alias salutare habetur, [3] sternutamentum. Periculosissimumque est, si hæc secuta subita [4] de- 72, 3. jectio est. Fere vero, quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus, & mitiora signa, & asperiora esse consuerunt. Ex jocinore si pus [5] cruentum exit, mortiferum est. At 67, 3. ex suppurationibus hæ [6] pessimæ sunt, quæ intus tendunt, sic ut exteriorem quoque cutem decolorent: ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpit; tum quæ maximæ, quæque planissimæ sunt. Quod si, ne rupta quidem vomica, vel pure extrinsecus emisso, febris quievit, aut quamvis quieverit, tamen repetit; item; si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus est lividum & pallidum, si nihil æger excreat nisi pituitam spumantem, periculum certum est. Atque ex his quidem suppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, fere senes moriuntur: ex cæteris juniores. At in tabe sputum mixtum purulentum, febris assidua, quæ & cibi tempora eripit, & siti affligit, in corpore tenui periculum subesse testatur. Si quis etiam in eo morbo diutius traxit, ubi capilli [7] fluunt; ubi urina quædam [8] araneis similia supersi-

1 Præn. XIII, 6.. 2 Præn. XIII, 8. 3 Aph. VI. 16. Coac. Præn. III, 174. Præn. XIII, 10. 4 Aph. V, 12. 5 Aph. VII, 45. 6 Præn. VII. 7 Aph. V, 11. 8 Præn. XII, 1. Coac. Præn. V, 49.

168, 5. dentia ostendit; atque in sputis odor [1] fœ-
dus est; maximeque, ubi post hæc orta
71, 10. dejectio est, protinus moritur: utique, si
tempus [2] autumni est: quo fere, qui cætera
parte anni traxerunt, resolvuntur. Item,
pus expuisse in hoc morbo, deinde ex toto
spuere [3] desiisse, mortiferum est. Solet etiam
in adolescentibus is morbus, ex vomica,
fistulave oriri: qui non facile sanescunt,
nisi si multa signa bonæ valetudinis subse-
cuta sunt. Ex reliquis [4] vero minime faci-
le sanantur virgines, aut eæ mulieres, qui-
bus supervenit tabes, quod menstrua sup-
pressa sint. Cui vero sano [5] subitus dolor ca-
pitis ortus est, dein somnus oppressit, sic ut
stertat, neque expergiscatur, intra septi-
mum diem pereundum est: magis si, cum
54, 20. alvus cita non antecesserit, palpebræ dor-
mientis non coeunt, sed album oculorum
apparet. Quos tamen [6] ita mors sequitur, si
id malum non est febre discussum. At [7] aqua
inter cutem, si ex acuto morbo cœpit, ad
sanitatem raro perducitur: utique, si con-
traria his, quæ supra posita sunt, subse-
quuntur. Æque in ea quoque tussis [8] spem
tollit: item, si sanguis sursum [9] deorsumve
erupit, & aqua medium corpus implevit.
Quibusdam etiam in hoc morbo [10] tumo-
res oriuntur, deinde desinunt, deinde rur-
sus assurgunt. Hi quidem tutiores sunt,
quam qui supra comprehensi sunt, si atten-
dunt: sed fere fiducia secundæ valetudinis
opprimuntur. Illud jure aliquis mirabi-
tur, quomodo quædam simul & affligant
nostra

1 Aph.v,11. 2 Aph.III,10. 3 Aph.VII,16,78. 4 II.Præd.XIII,5. 5 Aph.VI,51. 6 *cita* vel *certa*, lego. 7 Præn. VIII, 1. 8 Aph. VI. 35. VII, 47. 9 II. Præd. XI, 30. 10 II. Præd. XI, 33.

nostra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam, sive aqua inter cutem quem implevit, sive in magno abscessu [1] multum puris coiit, simul id omne effudisse, æque mortiferum est, ac si quis sani corporis vulnere factus exanguis est. Articuli vero cui si dolent, ut super eos ex callo quædam tubercula 68, 23.
innata sint, nunquam liberantur: quæque eorum vitia vel in [2] senectute cœperunt, vel in senectutem ab adolescentia pervenerunt, ut aliquando leniri possunt, sic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoque comitialis post annum quintum & vigesimum ortus ægre curatur: multoque ægrius 68, 27.
is: qui post quadragesimum annum cœpit; adeo ut in ea ætate [3] aliquid in natura 68, 26.
spei, vix quidquam in medicina sit. In eodem morbo, si simul totum [4] corpus afficitur, neque ante in partibus aliquis venientis mali sensus est, sed homo ex improviso 172, 9.
concidit, cujuscumque is ætatis est, vix sanescit: si vero aut mens læsa est, aut nervorum facta resolutio, medicinæ locus non est. Dejectionibus [5] quoque si febris accessit; 68, 34.
si inflammatio jocinoris, aut præcordiorum, aut ventris; si immodica sitis; si longius tempus; si alvus varia; si cum dolore est, etiam mortis periculum subest: maximeque, si inter hæc tormina vetera esse cœperunt. Isque morbus maxime [6] pueros absumit usque ad annum decimum: cæteræ ætates facilius sustinent. Mulier [7] quoque gravida ejusmodi casu rapi potest: atque, etiamsi ipsa convaluit, partum tamen per- 61, 34.

1 Aph. VI, 27. 2 II. Præd. XV, 2. 3 Aph. II, 45. 4 II. Præd. XVI, 4. 5 II. Præd. XXX, 3, 4. 6 II. Præd. XXX, 10. 7 II. Præd. XXX, 14.

dit. Quin etiam tormina [1] ab atra bile orſa
mortifera ſunt: aut ſi ſub his, extenuato
jam corpore, ſubito nigra alvus profluxit.
At inteſtinorum [2] lævitas periculoſior eſt,
ſi frequens dejectio eſt; ſi venter omnibus
horis & cum ſono & ſine hoc profluit; ſi ſi-
militer noctu & interdiu; ſi, quod excerni-
tur, aut crudum eſt, aut nigrum, &, præter
id, etiam læve, & mali odoris, ſi ſitis urget;
ſi poſt potionem urina non redditur (quod
evenit, quia tunc liquor omnis non in ve-
ſicam, ſed in inteſtina deſcendit; (ſi os exul-
ceratur; ſi rubet facies, & quaſi maculis
quibusdam colorum omnium diſtinguitur;
ſi venter eſt quaſi fermentatus, pinguis at-
que rugoſus; ſi & cibi cupiditas non eſt.
Inter quæ cum evidens mors ſit, multo
evidentior eſt, ſi jam in longinquum quo-
que id vitium eſt: maxime etiam, ſi in cor-
pore ſenili eſt: Si vero in tenuiore inteſti-
no morbus eſt, [3] vomitus, ſingultus, nervo-
221,29. rum diſtentio, delirium, mala ſunt. At in
morbo arquato [4] durum fieri jecur, pernicio-
ſiſſimum eſt. Quos lienes [5] male habent, ſi tor-
mina prehenderunt, deinde converſa ſunt:
vel in aquam inter cutem, vel in inteſtino-
rum lævitatem, vix ulla medicina pericu-
70,7. lo ſubtrahit. Morbus inteſtini tenuioris
ex urinæ [6] difficultate, niſi febre reſolutus
eſt, intra ſeptimum diem occidit. Mulier [7]
ex partu, ſi cum febre vehementibus etiam
& aſſiduis capitis doloribus premitur, in
periculo mortis eſt. Si dolor atque inflam-
matio eſt in his partibus, quibus viſcera
con-

1 Aph. IV,24. 2 II. Præd. XXXI, 2,3,4. 3 Aph. VII.10. 4 Aph. VI.42. 5 Aph. VI.43. 6 Aph. VI. 44. 7 Aph. V, 55.

continentur, frequenter spirare, signum malum est. Si sine causa longus dolor capitis est, & in cervices ac scapulas transit, rursusque in caput revertitur, aut à capite ad cervices scapulasque pervenit, perniciosus est: nisi vomicam aliquam excitat, † sic, ut pus [1] extussiatur; aut nisi sanguis ex aliqua parte prorumpit; aut nisi in capite multa porrigo, totove corpore pustulæ ortæ sunt. Æque magnum malum est, ubi torpor [2] atque prurigo pervagantur, modo per totum caput, modo in parte; aut sensus alicujus ibi quasi frigoris est, eaque ad summam quoque linguam perveniunt. Et, cum in iisdem ex abscessibus auxilium sit, eo tamen difficilior sanitas est, quo minus sæpe sub his malis illi subsequuntur. In coxæ [3] vero doloribus, si vehemens torpor est, frigescitque crus & coxa, alvusque nisi coacta non reddit, idque, quod excernitur, muscosum est, jamque ætas ejus hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus, minimumque annuus; neque finiri poterit, nisi aut vere, aut [4] autumno. Difficilis æque curatio est, in eadem ætate, ubi humerorum dolor [5] vel ad manus pervenit, vel ad scapulas tendit, torporemque & dolorem creat, neque bilis vomitu levata est. Quacunque vero parte corporis membrum aliquod resolutum est, si neque [6] movetur, & emacrescit, in pristinum habitum non revertitur; eoque minus, quo vetustius [7] id vitium est, & quo magis in corpore senili est. Omnique resolutioni nervorum ad medicinam non 39, 24.

1 Cael. Aurelian. Acut. Morb. II. 16. 2 II. Præd. XXXVII. 3 II. Præd. XLV. 2. ad 8. 4 ex Hippocrate. 5 II. Præd. XLIV. 1, 2. 6 II. Præd. XLII. 8. 7 II. Præd. XXIII. 2, 3.

178, non idonea tempora ſunt hiems [1] & autum-
32. nus: aliquid ſperari poteſt vere & æſtate.
† Iſque morbus mediocris[2] vix[3] ſanatur, vehe-
mens ſanari non poteſt. Omnis etiam do-
178,18. lor minus medicinæ paret, qui ſurſum[4] pro-
69,26. cedit. Mulieri [5] gravidæ ſi ſubito mammæ
emacuerunt, abortus periculum eſt. Quæ
neque [6] peperit, neque gravida eſt, ſi lac ha-
147, 7. bet, à menſtruis defecta eſt. Quartana [7] æ-
ſtiva, brevis, autumnalis fere longa eſt; maximeque, quæ cœpit hieme appropinquante. Si ſanguis [8] profluxit, deinde ſecuta eſt dementia cum diſtentione nervorum, periculum mortis eſt. Itemque, ſi medicamentis [9] purgatum & adhuc inanem, nervorum diſtentio oppreſſit: aut ſi in magno dolore, extremæ partes frigent. Neque is ad vitam [10] redit, qui ex ſuſpendio, ſpumante ore, detractus eſt. Alvus [11] nigra, ſanguini atro ſimilis, repentina, ſive cum febre, ſive etiam ſine hac eſt, perniciosa eſt.

CAP. IX.

De Morborum curationibus.

COGNITIS indiciis, quæ nos vel ſpe conſolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum tranſeundum eſt. Ex his quædam communes ſunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ ſingulis. Ante de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros ſolum, ſed ſanos quoque ſuſtinent, quædam in adverſa tantum valetudine adhibentur.

Omne

1 II. Præd. XLIII, 4. 2 Aph. II. 42. 3 Aretæus de Morb. diuturn. I. 7. 4 II. Præd. XLVI. 9. 5 Aph. V. 37. 6 Aph. V, 39. 7 Aph. II, 25. 8 Aphor. V, 3. 9 Aph. V, 4. 10 Aph. II, 43. 11 Aph. IV, 21.

Omne vero auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adjicit, aut evocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, simulque aut durat, aut mollit. Quædam non uno modo tantum, sed etiam duobus inter se non contrariis adjuvant. Demitur materia, sanguinis detractione, cucurbitula, dejectione, vomitu, frictione, gestatione, omnique exercitatione corporis, abstinentia, sudore. De quibus protinus dicam.

CAP. X.

De Sanguinis detractione per venas. [1]

SANGUINEM, incisa vena, mitti novum non est: sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, † novum est. Item, mitti junioribus, & fœminis uterum non gerentibus, vetus est. In pueris [2] vero idem experiri, & in senioribus, & in gravidis quoque mulieribus, vetus non est. Siquidem antiqui, primam ultimamque ætatem sustinere non posse hoc auxilii genus judicabant; persuaserantque sibi, mulierem gravidam, quæ ita curata esset, [3] arbortum esse facturam. Postea vero usus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasque potius observationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim, non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo, si juvenis imbecillus est: aut si mulier, quæ gravida non est, parum valet, male sanguis mittitur, emoritur enim vis, si quæ supererat, hoc

1 Actuar. M. M. III. 1. 2 Actuar. M. M. III. 8.
3 Aph. V, 31.

hoc modo erepta. At firmus puer, & ro-
buſtus ſenex, & gravida mulier valens
tuto ſic curantur. Maxime tamen in his
medicus imperitus falli poteſt, quia fere
minus roboris illis ætatibus ſubeſt. Mulie-
rique prægnanti poſt curationem quoque
viribus opus eſt, non tantum ad ſe, ſed
etiam ad partum ſuſtinendum. Non quic-
quid aut intentionem animi, aut pruden-
tiam exigit, protinus ejiciendum eſt: cum
præcipua in hoc ars ſit, quæ non annos nu-
120, 8. meret, neque conceptionem ſolam videat,
131, 2. ſed vires [1] æſtimet, & ex eo colligat, poſſit
necne ſupereſſe, quod vel puerum, vel ſe-
nem, vel in una muliere duo corpora ſimul
ſuſtineat. Intereſt etiam inter valens cor-
pus, & obeſum; inter tenue, & infirmum.
Tenuioribus magis ſanguis, plenioribus
magis caro abundat. Facilius itaque illi de-
tractionem ejuſmodi ſuſtinent: celeriuſque
eâ, qui nimium eſt pinguis, affligitur. Ideo-
que vis corporis melius ex venis, quam ex
ipſa [2] ſpecie æſtimatur.

Neque ſolum hæc conſideranda ſunt, ſed
etiam morbi genus quod ſit: utrum ſupe-
rans, an deficiens materia læſerit: corru-
ptum corpus ſit, an integrum. Nam ſi ma-
teria vel deeſt, vel integra eſt, iſtud alie-
num eſt. At ſi vel copia ſui male habet, vel
corrupta eſt, nullo modo melius ſuccur-
ritur. Ergo vehemens febris, ubi rubet
corpus, plenæque venæ tument, ſangui-
178, 21. nis detractionem requirit: item viſcerum
194, 2. morbi, [3] nervorumque reſolutio, & rigor, &
diſten-

1 Soran. Epheſ. Iſag. c. 23. 2 Cicero in Ora-
tore c. 2. 3 Pantin. ad Celſum pag. 238.

diſtentio: quicquid denique fauces diffi- 196, 21.
cultate ſpiritus ſtrangulat; quicquid ſubito ſupprimit vocem; quiſquis intolerabilis dolor eſt; & quacumque de cauſa ruptum aliquid intus atque colliſum eſt: item malus corporis habitus; omneſque acuti morbi, qui modo, ut ſupra dixi, non infirmitate, ſed onere nocent.

Fieri tamen poteſt, ut morbus quidem id deſideret, corpus autem vix pati poſſe videatur: ſed, ſi nullum tamen appareat aliud auxilium, perituruſque ſit, qui laborat, niſi temeraria quoque via fuerit adjutus, in hoc ſtatu boni medici eſt oſtendere, quam nulla ſpes ſine ſanguinis detractione ſit; faterique, quantus in hac ipſa re metus ſit: & tum demum, ſi exigatur, ſanguinem mittere. De quo dubitare in ejuſmodi re non oportet. ſatius eſt enim anceps auxilium experiri, quam nullum. Idque maxi- 178,
me fieri debet, ubi nervi reſoluti ſunt; ubi 19, 29.
ſubito aliquis obmutuit; ubi angina[1] ſtran- 196, 21.
gulatur; ubi prioris febris acceſſio pene confecit, paremque ſubſequi veriſimile eſt, neque eam videntur ſuſtinere ægri vires poſſe.

Cum ſit autem minime crudus ſanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum eſt. neque enim ſemper concoctionem res expectat. Ergo, ſi ex ſuperiore parte aliquis
decidit, ſi contuſus eſt, ſi ex aliquo ſubito 203, 20.
caſu ſanguinem vomit, quamvis paulo an-
te ſumpſit cibum, tamen protinus ei demen- 204, 9.
da materia eſt, ne, ſi ſubſederit, corpus affligat.

1 I. Epid. VI, 26.

fligat. Idemque etiam in aliis † casibus repentinis, qui strangulabunt, dictum erit. At, si morbi ratio patiatur, tum demum nulla cruditatis suspicione remanente id fiet. Ideoque ei rei videtur aptissimus adversæ valetudinis dies secundus, aut tertius. Sed ut aliquando etiam primo die sanguinem mittere necesse est, sic nunquam utile post diem quartum est, cum jam spatio ipso materia vel exhausta est, vel corpus corrupit; ut detractio imbecillum id facere possit, non possit integrum. Quod si vehemens febris urget, in ipso impetu ejus sanguinem mittere, hominem jugulare est. expectanda ergo intermissio est: si non decedit, cum crescere desiit: si neque remissio speratur, tunc quoque, quamvis pejor, sola tamen occasio non omittenda est.

Fere etiam ista medicina, ubi necessaria est, in biduum dividenda est. Satius est enim, primum levare ægrum, deinde perpurgare, quam simul omni vi effusa fortasse præcipitare. Quod si in cura quoque aquæ quæ inter cutem est, ita respondet; quanto magis necesse est in sanguine respondeat?

Mitti vero is debet, si totius corporis causa sit, ex brachio: si partis alicujus, ex ea ipsa parte, aut certe quam proxima; quia non ubique mitti potest, sed in temporibus, in brachiis, juxta talos. Neque ignoro, quosdam dicere, quam longissime [1] sanguinem inde, ubi lædit, esse mittendum; sic enim averti materiæ cursum; at illo modo in

[1] De Nat. Hum. XXII, 4. De Venis. XIII, 6.

in id ipsum, quod gravatur, evocari. Sed idipsum falsum est. proximum enim locum primo exhaurit: ex ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur: ubi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen usus ipse docuisse, si caput [1] fractum est, ex brachio potius sanguinem mittendum esse: si quod in humero [2] vitium est, ex altero brachio. credo, quia si quid parum cesserit, opportuniores hæ partes injuriæ sunt, quam quæ jam male habent. Avertitur quoque interdum sanguis, ubi alia parte prorumpens, alia emittitur. desinit enim fluere qua nolumus, inde objectis quæ prohibeant, alio dato itinere.

Mittere autem sanguinem cum sit expeditissimum, usum habenti; tamen ignaro difficillimum est. Juncta enim est vena arteriis, his nervi. Ita, si nervum scalpellus attigit, sequetur nervorum [3] distentio, eaque hominem crudeliter consumit. At arteria [4] incisa neque coit, neque sanescit: in- 183,
terdum etiam, ut sanguis vehementer 24.
erumpat, efficit. Ipsius quoque venæ, si forte præcisa est, capita comprimuntur, neque sanguinem emittunt. At si timide scalpellus demittitur, summam cutem lacerat, neque venam incidit. Nonnunquam etiam ea latet, neque facile reperitur. Ita multæ res id difficile inscio faciunt, quod perito facillimum est.

Incidenda ad medium vena est. Ex qua cum sanguis erumpit, colorem ejus habi-

1 Quidam vir doctus l. *tactum.* 2 Aph. VI. 22. De Morb. III, 32. 3 Aph. VI. 18. 19. I. 4 De Morb. VII, 21.

est, etiamsi in medio febris impetu, etiamsi in cruditate adhibetur. Ideoque ubi sanguinem mitti opus est, si incisa vena præceps periculum est, aut nobili in parte corporis vitium est, etiam huc potius confugiendum est. cum eo tamen, ut sciamus, hic ut nullum periculum, ita levius præ-
232, sidium esse; nec posse vehementi [1] malo,
15. nisi æque vehemens auxilium succurrere.

CAP. XII.

De Dejectione.

DEJECTIONEM autem antiqui variis medicamentis, crebraque alvi ductione in omnibus fere morbis moliebantur: dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam æris, quam λεπίδα χαλκοῦ Græci vocant; aut lactucæ marinæ [2] lac, cujus gutta pani adjecta abunde purgat; aut lac vel asininum, vel 22
bubulum, vel caprinum, eique salis paulum adjiciebant, decoquebantque id, &, sublatis his, quæ coierant, quod quasi serum supererat, bibere cogebant.

241, Sed medicamenta stomachum fere læ- 2
25. dunt. Ideoque omnibus catharticis aloë miscenda est. Alvus si vehementius fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo numquam in adversa valetudine medicamentum ejus rei causa recte datur, nisi 3.
ubi is morbus sine febre est. Ut cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut
87, 13. cum [3] tristitia insanientibus, aut iis, quorum
177, nervi parte aliqua resoluti sunt, datur. At,
33. ubi

1 De Arte XIII, 16. Erasm. Adag. *malo nodo*. Chrys. ad Genes. cap. 1. Homil. VI. 2 Patin. pag. 248. 3 I. Diæt. XXXIII, 10. De Insomn. VI, 5. de victu Acut. LVI.

ubi febres sunt, satius est ejus rei causa cibos potionesque assumere, qui simul & alant, & ventrem molliant. Suntque valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio convenit.

2. *De Alvi ductione.* [1]

Plerunque vero alvus lotionibus ducenda est. quod, ab Asclepiade [2] quoque sic vitu- 29, 7.
peratum, ut tamen servatum sit, video plerunque seculo nostro, præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, aptissima, ut neque sæpe † medicina tentetur, & tamen semel, vel summum bis, non omittatur, si caput grave est; si oculi caligant; si morbus majoris intestini est, quod Græci κόλον nominant, si in imo ventre, aut in coxa dolores sunt; si in stomachum quædam biliosa concurrunt, vel etiam pituita eo se, humorve aliquis aquæ similis confert; si spiritus difficilius redditur; si nihil per se venter excernit; utique, si juxta quoque stercus est, & intus remanet; aut si stercoris odorem nihil dejiciens æger ex spiritu suo sentit; aut si corruptum est, quod excernitur; aut si prima inedia febrem non sustulit; aut si sanguinem mitti, cum opus sit, vires non patiuntur, tempusve ejus rei præteriit; aut si multum ante morbum aliquis potavit; aut si is, qui sæpe, vel sponte, vel casu purgatus est, subito habet alvum suppressam. Servanda vero illa sunt, ne ante diem tertium ducatur, ne ulla cruditate substante: ne in corpore infirmo, diuque in adversa valetudine exhausto: neve in eo, cui satis alvus reddit quotidie, qui-

1 Plutarch. de tuend. Valet. p. 232. 2 Plin. xxvi. 3. Craton. Consilia Med. ex ed. Scholzii.

289, 7. tumque oportet attendere. Nam ſi is craſſus & niger eſt, vitioſus eſt; ideoque utiliter effunditur: [1] ſi rubet & pellucet, integer eſt; eaque miſſio ſanguinis adeo non prodeſt, ut etiam noceat, protinuſque is ſupprimendus eſt. Sed id evenire non poteſt ſub eo medico, qui ſcit ex quali corpore ſanguis mittendus ſit. Illud magis fieri ſolet, ut æque niger aſſidue primo die profluat. quod quamvis ita eſt, tamen ſi jam ſatis fluxit, ſupprimendus eſt: ſemperque ante finis faciendus eſt, quam [2] anima deficiat.

Deligandumque brachium ſuperimpoſito expreſſo ex aqua frigida penicillo; & poſtero die adverſo medio digito vena fricanda, ut recens coitus ejus reſolvatur, iterumque ſanguinem fundat. Sive autem primo, ſive ſecundo die ſanguis, qui craſſus & niger initio fluxerat, & rubere, & pellucere cœpit, ſatis materiæ detractum eſt, atque quod ſupereſt, ſincerum eſt: ideoque protinus brachium deligandum, habendumque ita eſt, donec valens cicatricula ſit; quæ celerrime in vena confirmatur.

Cap. XI.

De Sanguinis detractione per Cucurbitulas.

† Cucurbitularum [3] vero duo genera ſunt: æneum, & corneum. Ænea, altera parte patet; altera, clauſa eſt. Cornea, altera parte æque patens, altera foramen habet exiguum. In æneum linamen-

1 Caſaub. in Athenæ. Animadv. l. 1. c. 20. pag. 60. 2 Soran. Epheſius Iſagog. 1. cap. 22. 3 Proſp. Alpin. de Medic. Ægypt. II. 13.

mentum ardens conjicitur, ac sic os ejus corpori aptatur, imprimiturque, donec inhæreat. Cornea, per se corpori imponitur; deinde, ubi ea parte, qua exiguum foramen est, ore spiritus adductus est, superque cera cavum id clausum est, æque inhærescit. Utraque non ex his tantum materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio recte fit. Ac si cætera defecerunt, caliculus quoque aut pultarius, oris compressioris, ei rei commode aptatur. Ubi inhæsit, si concisa ante scalpello cutis est, sanguinem extrahit: si integra est, spiritum. Ergo ubi materia, quæ intus est, lædit, illo modo: ubi inflatio, hoc imponi solet.

Usus autem cucurbitulæ præcipuus est, ubi non in toto corpore, sed in parte aliqua vitium est, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem satis est. Idque ipsum testimonium est, etiam scalpello sanguinem, ubi membro succurritur, ab ea potissimum parte, quæ jam læsa est, esse mittendum: quod nemo cucurbitulam diversæ parti 233,
imponit, nisi cum profusionem sanguinis 34.
eo avertit; sed ei ipsi, quæ dolet, quæque liberanda est.

Opus esse cucurbitula potest in morbis longis (quamvis & iis jam spacium aliquod accessit) sive corrupta materia, sive spiritu male habente. In acutis quoque quibusdam, si & levari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur. Idque auxilium ut minus vehemens, ita magis tutum; neque unquam periculosum

ve eam liquidam habet: neve in ipſo acceſſionis impetu; quia, quod tum infuſum eſt, alvo continetur, regeſtumque in caput, multo gravius periculum efficit. Pridie vero abſtinere debet æger, ut aptus tali curationi ſit. Eodem die ante, aliquot horis, aquam calidam bibere, ut ſuperiores ejus partes madeſcant: tum immittenda in alvum eſt, ſi levi medicina contenti ſumus, pura aqua; ſi paulo valentiori, mulſa; ſi leni, aqua, in qua fœnum græcum, vel ptiſana, vel malva decocta ſit: ſi reprimendi cauſa, ex [1] verbenis. Acris autem eſt marina aqua, vel alia ſale adjecto: at utraque decocta commodior eſt. Acrior fit, adjecto vel oleo; vel nitro, vel melle quoque. Si acrior eſt, eo plus extrahit, ſed minus facile ſuſtinetur. Id quod infunditur, neque frigidum eſſe oportet, neque calidum; ne alterutro modo lædat. Cum infuſum eſt, quantum fieri poteſt, continere ſe in lectulo debet æger nec primæ cupiditati dejectionis protinus cedere; ubi neceſſe eſt, tum demum deſidere. Fereque eo modo dempta materia, ſuperioribus partibus levatis, morbum ipſum mollit. Cum vero, quotiens res coëgit, deſidendo aliquis ſe exhauſit, paulisper debet conquieſcere; &, ne vires deficiant, utique eo die cibum aſſumere. qui plenior, an exiguus ſit dandus, ex ratione ejus acceſſionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æſtimari oportebit.

CAP.

1 Pro quavis herba, ſic Plin. XXVI. c. 10. *Satyrii* nomine quaſvis herbas venerem excitantes nominat.

CAP. XIII.

De Vomitu. [1] 29,21.

AT vomitus, ut in ſecunda quoque valetudine ſæpe neceſſarius bilioſis eſt; ſic etiam in his morbis, quos bilis concitavit. Ergo omnibus, qui ante febres horrore & tremore vexantur: omnibus, qui cholera laborant: omnibus etiam cum quadam hilaritate inſanientibus; & comitiali quoque morbo oppreſſis neceſſarius eſt. 183, 10.
Sed, ſi acutus morbus eſt, ſicut in cholera; ſi febris eſt, inter rigores, aſperioribus medicamentis opus non eſt; ſicut in dejectionibus quoque ſupra dictum eſt. Satiſque 84, 31.
eſt, ea vomitus cauſa ſumi, quæ ſanis quoque ſumenda eſſe propoſui. At ubi longi valenteſque morbi ſine febre ſunt, ut comi- 92, 4.
tialis aut inſania, veratro quoque albo utendum eſt. Id neque hieme, neque æſtate recte datur: optime, vere: tolerabiliter autumno. Quiſquis daturus erit, id agere ante debet, ut accepturi corpus [2] humidius ſit. Illud ſcire oportet, omne ejuſmodi medicamentum, quod [3] potui datur, non ſemper ægris prodeſſe, ſemper [4] ſanis nocere.

CAP. XIV.

De Frictione. [5]

DE frictione vero & geſtatione adeo multa Aſclepiades, tanquam inventor ejus, [6] poſuit in eo volumine, quod Communium auxiliorum inſcripſit, ut, cum trium tantum faceret mentionem, hujus

1 Hippocrat. T. I. pag. 651. III. De Diæt. IV.
2 Aph. IV. 13. 3 Vomitui. 4 Aph. II, 36. IV. 16.
5 Oribaſ. Med. collect. VI. 13, 16, 17. 18, &c. 6 Plin. XXVI, 3. Mercur. de Arte Gymn. I, 7.

hujus & vini & geſtationis, tamen maximam partem in hoc conſumpſerit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel recte ſecuti ſunt; & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos poſita ſunt, authoribus ſuis reddere. Neque dubitari poteſt, quin latius quidem, & dilucidius, ubi & quomodo frictio-
348, ne utendum eſſet, Aſclepiades præceperit;
13. nihil tamen reperit, quod non à vetuſtiſſi-
549, mo authore Hippocrate paucis verbis com-
18. prehenſum ſit: qui dixit, Frictione, ſi vehemens ſit, [1] durari corpus: ſi lenis, molliri: ſi multa, minui: ſi modica, impleri. Sequitur ergo, ut tum utendum ſit, cum aut adſtringendum corpus ſit, quod fluens eſt: aut molliendum, quod induruit: aut digerendum in eo, cui copia nocet: aut alendum id quod tenue & infirmum eſt.

Quas tamen ſpecies, ſi quis curioſius æſtimet (quod jam ad medicum non pertinet) facile intelliget, omnes ex una cauſa pendere, quæ demit. Nam & adſtringitur aliquid, eo dempto, quod interpoſitum, ut id laxaretur, effecerat: & mollitur, eo detracto, quod duritiem creabat: & impletur, non ipſa frictione, ſed eo cibo, qui poſtea uſque ad cutem, digeſtione quadam relaxatam, penetrat. Diverſarum vero rerum in modo cauſa eſt.

Inter unctionem autem & frictionem multum intereſt. Ungi enim, leniterque pertractari corpus, etiam in acutis & † recentibus morbis oportet; in remiſſione tamen,

&

1 III. Diæt. XLII, 9. 10. Oribaſ. Synopſ. I, 4. Plin. XXVIII, 4.

& ante cibum. Longa vero frictioni uti, neque in acutis morbis, neque increfcentibus convenit; præterquam cum phreneticis fomnus ea quæritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, & jam à primo impetu inclinata. Neque ignoro, quofdam dicere, omne auxilium neceffarium effe increfcentibus morbis, non cum jam per fe finiuntur. Quod non ita fe habet. Poteft enim morbus, etiam qui per fe finem habiturus eft, citius tamen adhibito auxilio tolli. quod duabus de caufis neceffarium eft: & ut quam primum bona valetudo contingat; & ne morbus, qui remanet, iterum; quamvis levi de caufa, exafperetur. Poteft enim morbus minus gravis effe, quam fuerit: neque ideo tamen folvi: fed reliquiis quibufdam inhærere, quas admotum aliquod auxilium difcutiat.

Sed ut, levata quoque adverfa valetudine, recte frictio adhibetur; fic nunquam adhibenda eft febre increfcente: verum, fi fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit; fin minus, certe cum ea remiferit. Eadem autem modo in totis corporibus effe debet, ut cum infirmus aliquis implendus: modo in partibus; aut quia ipfa ejus membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis [1] longos dolores ipfius frictio levat; non in impetu tamen doloris: & membrum aliquod refolutum ipfius frictione confirmatur. Longe tamen fæpius aliud perfricandum eft, cum aliud dolet: maximeque cum à fummis, aut à mediis

 parti-

1 Aretæus de Diut. Curat. 1, 1.

partibus corporis evocare materiam volumus; ideoque extremos partes perfricamus. Neque audiendi sunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit. Id enim ex viribus hominis colligendum est. Ut si quis perinfirmus est, potest satis esse quinquagies: si robustior, potest ducenties esse faciendum. inter utrumque deinde, prout vires sunt. Quo fit, ut etiam minus sæpe in muliere, quam in viro: minus sæpe in puero, vel sene, quam in juvene, manus dimovendæ sint. Denique, si certa membra perfricantur, multa valentique fricatione opus est. Nam neque totum corpus infirmari cito per partem potest, & opus est quam plurimum materiæ digeri, sive ipsum membrum, sive per id aliud levamus. At, ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior esse debet & lenior; ut tantummodo summam cutem emolliat, quo facilius capax ex recenti cibo novæ materiæ fiat. In malis jam ægrum esse testatur,[1] ubi exterior pars corporis friget, interior cum siti calet,
55, 22. ut supra posui. Sed tunc quoque unicum in frictione præsidium est, quæ si calorem evocavit, potest alicui medicinæ locum facere.

CAP. XV.

De Gestatione.[2]

GESTATIO quoque longis & jam inclinatis morbis aptissima est. utilisque est & his corporibus, quæ jam ex

1 Aph. IV, 48. 2 Oribas. Coll. Medic. VI, 23.

ex toto febre carent, ſed adhuc exerceri per ſe non poſſunt; & his, quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Aſclepiades etiam in recenti vehementique, præcipueque ardente febre, ad diſcutiendam eam, geſtatione dixit utendum. Sed id periculoſe fit; meliuſque in quiete ejuſmodi impetus ſuſtinetur. Si quis tamen [1] experiri volet, ſic experiatur, ſi lingua non erit aſpera, ſi nullus tumor, nulla durities, nullus dolor viſceribus, aut capiti, aut præcordiis ſuberit. At ex toto, nunquam geſtari corpus dolens debet, ſive id in toto, ſive in parte eſt; niſi tamen ſolis nervis dolentibus; neque unquam increſcente febre, ſed in remiſſione ejus.

Genera [2] autem geſtationis plura ſunt: quæ adhibenda ſunt & pro viribus cujusque, & pro opibus; ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili deſint. Geſtationum leniſſima eſt navi, vel in portu, vel in flumine; vel lectica, aut ſcamno: acrior, vehiculo: vehementior, in alto mari [3] navi. Atque hæ ipſæ & intendi & leniri poſſunt. Si nihil horum eſt, ſuſpendi lectus debet, & moveri. Si ne id quidem eſt, at certe uni pedi † lecti fulcimentum ſubjiciendum eſt, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus. Et levia quidem genera exercitationis infirmiſſimis conveniunt: valentiora vero his, qui jam pluribus diebus febre liberati ſunt; aut his, qui gravium morborum initia ſic ſentiunt, ut adhuc febre vacent (quod & in tabe, & in ſtomachi

1 Oribaſ. Medic. Coll. VI, 25. 2 Oribaſ. Medic. Coll. VI, 23. 3 Gloſſ.

machi vitiis, & cum aqua cutem ſubiit, &
interdum in morbo regio fit) aut ubi qui-
dam morbi, qualis comitialis, qualis inſa-
87,18. nia eſt, ſine febre, quamvis diu, manent.
In quibus affectibus ea quoque genera
exercitationum neceſſaria ſunt, quæ com-
prehendimus eo loco,[1] quo, quemadmo-
dum ſani, neque firmi homines ſe gerere
debent, præcepimus.

CAP. XVI.

De Abſtinentia.[2]

ABSTINENTIAE vero duo genera ſunt.
Alterum, ubi nihil aſſumit æger: al-
terum, ubi non niſi quod oportet. Ini-
tia morborum primum[3] famem, ſitim-
que deſiderant: ipſi deinde morbi, mode-
rationem, ut neque aliud quam expedit,
neque ejus ipſius nimium ſumatur. neque
24,33. enim convenit juxta inediam protinus ſa-
tietatem eſſe. Quod ſi ſanis quoque cor-
poribus inutile eſt, ubi aliqua neceſſitas
famem fecit; quanto inutilius eſt infirmo,
nedum ægro? Neque ulla res[4] magis adju-
vat laborantem, quam tempeſtiva abſtinen-
tia. Intemperantes homines apud nos, ſibi
cibi tempora, modum curantibus dant. Rur-
ſus alii, tempora medicis pro dono remit-
tunt, ſibi ipſis modum vendicant. Libera-
liter agere ſe credunt, qui cætera illorum
arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi
ſunt, quaſi quæratur, quid medico liceat,
non quid ægro ſalutare ſit. Cui vehemen-
ter nocet, quoties in eius, quod aſſumitur,
vel

1 Lib. 1. c. 1. 2 Soran. Epheſ. Iſag. cap. x.
3 Hipp. de Vet. M. T. xv. n. 10. 4 Plin. XXVIII, 4.

vel tempore, vel modo, vel genere peccatur.

CAP. XVII.

De Sudore.

SUDOR duobus modis elicitur: aut ſicco calore, aut balneo. Siccus calor eſt, & † arenæ calidæ, [1] & laconici, & clibani, & quarundam naturalium ſudationum, ubi à terra profuſus calidus vapor ædificio includitur, ſicut ſuper [2] Batas in murtetis habemus. Præter hæc, ſole quoque, & exercitatione is movetur. Utiliaque hæc genera ſunt, quoties humor intus nocet, iſque digerendus eſt. Ac nervorum quoque quædam vitia ſic optime curantur. Et cætera infirmis poſſunt convenire: Sol, & exercitatio tantum robuſtioribus, qui tamen ſine febre, vel initio morbi, vel etiam non gravibus morbis tenentur. Cavendum autem eſt, ne quid horum vel in [3] febre, vel in cruditate tentetur.

At balnei duplex uſus eſt. Nam modo, diſcuſſis febribus, initium cibi plenioris, vinique firmioris, valetudini facit; modo febrem ipſam tollit. Fereque adhibetur, ubi ſummam cutem relaxari, evocarique corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo utebantur: Aſclepiades [4] audacius. Neque terrere autem ea res, ſi tempeſtiva eſt, debet: at ante tempus nocet. Quiſquis febre liberatus eſt, ſimulatque ea uno die non acceſſit, eo, qui proximus eſt poſt tempus acceſſio-

1 Aetius Tetr. I. Serm. III, 9. 2 Alii *Baias*, Horat. Epiſt. xv, l. 1. Ovid. de A. A. L. 1. Caſſiodor. Var. l. IX, 6. 3 I. de Morb. Mul. LVIII. 14. 4 Plin. XXVI, 3.

cessionis, tuto lavari potest. At si circuitum habere ea febris solita est, sic ut tertio, quartove die revertatur, quandocunque non accessit, balneum tutum est. Manentibus vero adhuc febribus, si hæ sunt lentæ, lienesque jamdiu male habent, recte medicina ista tentatur: cum eo tamen, ne præcordia dura sint, neve ea tumeant, neve lingua aspera sit, neve aut in medio corpore, aut in capite dolor ullus sit, neve tum febris increscat. Et in his quidem febribus, quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora sunt; alterum, ante horrorem; alterum, febre finita. In his vero, qui lentis febriculis diu detinentur, cum aut ex toto recessit accessio; at si id non solet, certe lenita est; jamque corpus tam integrum est, quam maxime esse in eo genere valetudinis solet.

Imbecillus homo, iturus in balneum, vitare debet, ne ante frigus aliquod experiatur: ubi in balneum venit, paulisper resistere, experirique, num tempora adstringantur, & an sudor aliquis oriatur: illud si incidit, hoc non secutum est, inutile eo die balneum est: & perungendus est is leniter, & referendus, vitandumque omnimodo frigus, & abstinentia utendum. At si temporibus integris, primum ibi, deinde alibi sudor incipit, fovendum os aqua calida; tum in solio desidendum est; atque ibi quoque videndum, num sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora recte

recte acceſſerunt: certum autem id ſignum
inutilis balnei eſt.

Ante vero, quam in aquam calidam ſe
demittat, an poſtea aliquis perungi debeat,
ex ratione valetudinis ſuæ cognoſcat. Fere
tamen (niſi ubi nominatim, ut poſtea fiat,
id præcipietur) moto ſudore [1] leniter cor-
pus perungendum: deinde in aquam cali-
dam demittendum eſt. Atque hic quoque
habenda virium ratio eſt; neque commit-
tendum, ut per æſtum anima deficiat; ſed
maturius is auferendus, curioſeque veſti-
mentis involvendus eſt, ut ne ad eum fri-
gus aſpiret: & ibi quoque, antequam ali-
quid aſſumat, inſudet.

Fomenta quoque calida ſunt, milium,
ſal, arena: quodlibet eorum calefactum, &
in linteum conjectum; etiam ſolum lin-
teum, ſi minore vi opus eſt: at ſi majore,
exincti titiones, involutique panniculis, & 142,
ſic circumdati. Quinetiam calido oleo re- 18.
plentur [2] † utriculi: & in vaſa fictilia (quas à
ſimilitudine lenticulas vocant;) aqua con-
jicitur; & ſal ſacco lineo excipitur, demit-
titurque in aquam bene calidam, tum ſuper
id membrum, quod fovendum eſt, colloca-
tur. Juxtaque ignem, ferramenta duo ignita
ſunt, capitibus paulo latioribus: alterum
ex his demittitur in ſiccum ſalem, & aqua
ſuper leviter aſpergitur; ubi frigere cœpit,
ad ignem refertur: idem & in altero fit; de-
inde invicem in utroque: intereaque de-
ſcendit ſalſus & calidus ſuccus, qui contra-
ctis aliquo morbo nervis opitulatur. His
omni-

1 I. De Morb. Mul. LVIII, 13. 2 Diogen. Laert. l. v. vit. Ariſtot. pag. 117. ed. Lond. Valeriola obſerv. 1. obſerv. LI. in uxore partu difficili laborante.

omnibus commune est, digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces strangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quoque utendum sit, in ipsis morborum generibus dicetur.

CAP. XVIII.

Qui cibi, potionesve, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ sint.

CUM de his dictum sit, quæ detrahendo juvant: ad ea veniendum est, quæ nos alunt, id est cibum, & potionem. Hæc autem non omnium tantum morborum, sed etiam secundæ valetudinis communia præsidia sunt. Pertinetque ad rem, omnium proprietates nosse: primum, ut
49, 4. sani sciant, quomodo his utantur: deinde,
17, 30. ut exequentibus nobis morborum curatio-
18, 12. nes, liceat species rerum, quæ assumendæ necessario erunt, subjicere: neque necesse sit subinde singulas eas nominare.

Scire igitur oportet, omnia legumina, quæque ex frumentis panificia sunt, generis valentissimi esse (valentissimum voco, in quo plurimum alimenti est:) item omne animal quadrupes domi natum; omnem grandem feram, quales sunt caprea, cervus, aper, onager; omnem grandem avem, quales sunt anser, & pavo, & grus; omnes belluas marinas, ex quibus cetus est, quæque his pares sunt: item mel, & caseum. Quo minus mirum est, opus pistorium valentissimum esse, quod ex frumento, adipe, melle, caseo [1] constat. In media vero materia

[1] II. Diæt. XXI, 10.

teria numerari ex oleribus debere ea, quorum radices, vel bulbos aſſumimus: ex quadrupedibus, leporem: aves omnes à minimis ad phœnicopterum: item piſces omnes, qui ſalem non patiuntur, ſolidive ſaliuntur. Imbecilliſſimam vero materiam eſſe, omne olus, & quicquid in cauliculo [1] naſcitur, qualis eſt cucurbita, & cucumis, & capparis: omnia [2] poma, oleas, cochleas, itemque conchylia.

Sed quamvis hæc ita diſcreta ſint, tamen etiam, quæ ſub eadem ſpecie ſunt, magna diſcrimina recipiunt; aliaque res alia vel valentior eſt, vel infirmior. Siquidem plus alimenti eſt in pane, quam in ullo alio. Firmius eſt [3] triticum, quam milium: id ipſum, quam hordeum: & ex ex tritico firmiſſima † ſiligo; deinde ſimila; deinde cui nihil ademptum eſt, quod [4] αὐτόπυρον Græci vocant: infirmior eſt, ex polline: † infirmiſſimus, cibarius panis. Ex leguminibus vero valentior faba, vel lenticula, quam piſum. Ex [5] oleribus valentior rapa, napique, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque, & allium numero) quam paſtinaca, vel quæ ſpecialiter radicula appellatur. Item firmior braſſica, & beta, & porrum, quam lactuca, vel cucurbita, vel aſparagus. At ex fructibus † ſurculorum valentiores uvæ, ficus, nuces, palmulæ, quæque poma proprie nominantur. Atque ex his ipſis firmiora, quæ ſuccoſa, quam quæ fragilia ſunt. Item ex his [6] avibus, quæ in media ſpecie ſunt, valentiores eæ, quæ pedibus, quam quæ volatu magis

 nitun-

1 Patin. p. 282, 283. & 287. 2 Id. ibid. 3 II. De Diæt. x, 1. Athen. Deipn. III. 30. p. 115. 4 Ath. Deipn. III, c. 28. 5 II. Diæt. xxiv. 6 II. Diæt. xvii.

nituntur: & ex his, quæ volatu fidunt, firmiores ſunt grandiores aves, quam minutæ, ut ficedula & turdus. Atque eæ quoque, quæ in aqua degunt, leviorem cibum præſtant, quam quæ natandi ſcientiam non habent. Inter domeſticas vero quadrupedes, leviſſima ſuilla eſt; graviſſima, bubula. Itemque ex feris, quo majus quodque animal, eo robuſtior ex eo cibus eſt. [1] Piſciumque eorum, qui ex media materia ſunt, quamvis maxime utimur, tamen graviſſimi ſunt: tum ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis lacertus eſt; deinde hi, qui, quamvis teneriores, tamen duri ſunt, ut aurata, corvus, ſparus, oculata; tum plani: poſt quos etiam leviores ſunt, lupi, mullique; & poſt hos, omnes ſaxatiles.

Neque vero in generibus rerum tantummodo diſcrimen eſt, ſed etiam in ipſis: quod & ætate fit, & membro, & ſolo, & cœlo, & habitu. Nam quadrupes vel omne animal ſi lactens eſt, minus alimenti præſtat: itemque quo tenerior pullus cohortalis eſt. In piſcibus quoque media ætas, quæque nondum ſummam magnitudinem implevit. Deinde ex eodem ſue, ungulæ, roſtrum, aures, cerebellum. Ex agno, hœdove, cum petiolis totum [2] caput aliquanto, quam cætera membra, leviora ſunt; adeo ut in media materia poni poſſint. Ex avibus, colla, alæve recte infirmiſſimis annumerantur. Quod ad ſolum vero pertinet, frumentum quoque valentius eſt collinum, quam

1 II. Diæt. XIIX. 2 II. Diæt. XXI, 2.

quam campestre. Levior [1] piscis inter saxa editus, quam in arena; levior in arena, quam in limo. Quo fit, ut ex stagno, vel lacu, vel [2] flumine eadem genera graviora sint. Leviorque, qui in alto, quam qui in vado vivit. Omne etiam ferum [3] animal domestico levius; & quodcumque humido cœlo, quam quod sicco natum est. Deinde eadem omnia pinguia, quam macra; recentia, quam salsa; nova, quam vetusta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit jurulenta, quam assa; magis assa, quam frixa. Ovum durum valentissimæ materiæ est; molle, vel sorbile, imbecillissimæ. Cumque panificia omnia firmissima sint, † elota tamen quædam genera frumenti, ut alica, oryza, ptisana, vel ex iisdem facta sorbitio, vel pulticula, & † aqua quoque madens panis, imbecillissimis annumerari potest.

Ex potionibus vero, quæcunque ex frumento facta est, itemque lac, mulsum, defrutum, passum, vinum aut dulce, aut vehemens, aut mustum, aut magnæ vetustatis, valentissimi generis est. At acetum, & id vinum quod [4] paucorum annorum, vel austerum, vel pingue est, in media materia est. ideoque infirmis nunquam ejus generis dari debet. Aqua omnium imbecillissima est. Firmiorque ex frumento potio est, quo firmius fuit ipsum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono solo, quam quod tenui; quodque temperato cœlo, quam quod aut nimis humido, aut nimis sicco, nimiumque aut frigido,

1 II. Diæt. XIIX. 9. Athenæus Deipn. VII. c. 15.
2 II. Diæt. XIX. 1. 3 II. Diæt. XX. 4 Patin. p. 299.

aut calido natum est. Mulsum, quo plus mellis habet; defrutum, quo magis decoctum; passum, quo ex ficciore uva est, eo valentius est. [1] †Aqua levissima[2] pluviatilis est; deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo; posthæc ex nive, aut glacie; gravior his, ex lacu; gravissima, ex palude. Facilis etiam, & necessaria cognitio est naturam ejus requirentibus. Nam levis, pondere apparet; & ex his, quæ pondere pares sunt, eo melior quæque est, quo celerius[3] & calefit & frigescit; quoque celerius ex ea legumina percoquuntur.

Fere vero sequitur, ut, quo valentior quæque materia est, eo minus facile concoquatur; sed si concocta est, plus alat. Itaque utendum est materiæ genere pro viribus: modusque omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus, rebus infirmissimis opus est: mediocriter firmos, media materia optime sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex levioribus potest: in his magis, quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.

Cap. XIX.

Quæ natura ac proprietas cujusque rei sit, qua vescimur.

Neque hæc sola discrimina sunt; sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt; quæ εὔχυμα, & κακόχυμα Græci vocant: aliæ lenes, aliæ acres: aliæ crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorem: aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ

1 Aquæ bonæ malæve signa enumerantur a Casaubono *in Athenæum Animadv.* L. II. c. 7. 2 Pallad. R. R. I. 17. Colum. de R. R. I. 5. 3 Aph. V. 26.

aliæ alienæ: Itemque aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt: aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant: aliæ facile in stomacho acescunt, aliæ non facile intus corrumpuntur: aliæ movent alvum, aliæ supprimunt: aliæ citant urinam, aliæ tardant: quædam somnum movent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud alii, vel corpori, vel valetudini, convenit.

Cap. XX.

De his, quæ boni succi sunt.

BONI succi sunt, triticum, siligo, alica, oryza, amylum, tragum, ptisana, [1] lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aves, quæ ex media materia sunt: ex majoribus quoque hæ, quas supra nominavimus: medii inter teneros durosque pisces, ut mullus, & lupus: olera, lactuca, urtica, malva, cucumis, cucurbita, portulaca, cochleæ, palmulæ: ex pomis quodcumque neque acerbum, neque acidum est: vinum dulce, vel lene, passum, defrutum, oleæ, quæve ex his duobus in alterutro servatæ sunt: [2] vulvæ, rostra, [3] †trunculique suum, omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne jecur, ovum sorbile.

Cap. XXI.

De his, quæ mali succi sunt.

MALI vero succi sunt, milium, panicum, hordeum, legumina, caro domestica permacra, omnisque caro salsa, omne [4] salsamentum, garum, vetus ca-

1 Varro R. R. II. 11. 2 Plin. Ep. l. 1. Ep. 15. 3 in Tyron. notis occurrit vox Trunculus pag. 167. 4 Athen. Deipn. III. c. 31 pag. 116.

ſeus, ſiſer, radicula, rapa; napi, bulbi, braſſica, magiſque etiam cyma ejus, aſparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, naſturtium, thymum, nepeta, ſatureia, hyſſopum, ruta, anethum, feniculum, cuminum, aniſum, lapathum, ſinapi, allium, cepa, lienes, renes, inteſtina, pomum quodcunque acidum vel acerbum eſt, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, [1] piſces quoque ſaxatiles, omneſque, qui ex tenerrimo genere ſunt, aut hi, qui rurſus nimium duri viroſique ſunt, ut fere quos ſtagna, lacus, limoſive rivi ferunt, quive in nimiam magnitudinem exceſſerunt.

CAP. XXII.

Quæ res lenes, quæve acres ſint.

LENES autem ſunt, ſorbitio, pulticula, laganum, amylum, ptiſana, pinguis caro, & quæcunque glutinoſa eſt: quod fere quidem in omni, quæ domeſtica, fit, præcipue tamen in ungulis, † trunculiſque ſuum, in † petiolis capituliſque hœdorum & vitulorum & agnorum, omnibuſque cerebellis. Item lac, &, quæ proprie dulcia nominantur, defrutum, paſſum; nuclei pinei. Acria ſunt, omnia nimis auſtera, omnia acida, omnia ſalſa; & mel quidem, quo melius eſt, eo magis. Item allium, cepa, eruca, ruta, naſturtium, cucumis, beta, braſſica, aſparagus, ſinapi, radicula, intubus, ocimum, lactuca, maximaque olerum pars.

CAP.

1 Refutat Celſum Non. de Re Cibar. l. 3. c. 13 p. 319.

CAP. XXIII.

De his, quæ craſſiorem, quæve tenuiorem pituitam faciunt.

CRASSIORUM autem pituitam faciunt, ova ſorbilia, alica, oryza, amylum, ptiſana, lac, bulbi, omniaque fere glutinoſa. Extenuant eandem, omnia ſalſa, atque acria, & acida.

CAP. XXIV.

De his, quæ ſtomacho idonea ſunt.

STOMACHO autem apta ſunt, quæcunque auſtera ſunt, & quæ acida, quæque contacta ſale modico ſunt. Item panis ſine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptiſana; omnis avis, omnis venatio; atque utraque vel aſſa, vel elixa: ex domeſticis animalibus bubula: ſi quid ex cæteris ſumitur, macrum potius, quam pingue: ex ſue, ungulæ, roſtra, aures, vulvæque ſteriles: ex oleribus, intuba, lactuca, paſtinaca, cucurbita elixa, ſiſer: ex pomis, ceraſum, morum, ſorbum, pirum fragile, quale cruſtuminum vel nævianum eſt: item pira, quæ ponuntur, Tarentina, atque Signina; malum orbiculatum, aut Scandianum, vel Amerinum, vel cotoneum, vel Punicum, apſinthium, murices, purpuræ, cochleæ, uvæ ex olla, molle ovum, palmulæ, nuclei pinei, [1] oleæ albæ ex [2] dura muria. eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in paſſo, defrutove verſatæ ſunt: vinum auſterum, licet

1 Mercurial. Var. Lect. 1, 3. 2 Mercurial. Var. Lect 11,26. ſed refutatur a L. Nonnio de Re Cibar. l. 3. c. 45. pag. 421.

jam asperum sit, item resinatum: duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ: cibi potionesque frigidæ, vel fervidæ.

Cap. XXV.

Quæ res alienæ stomacho sint.

Aliena vero stomacho sunt, omnia tepida, omnia salsa, omnia jurulenta, omnia [1] prædulcia, omnia pinguia, sorbitio, panis fermentatus, idemque vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunque olus ex oleo garove estur, mel, mulsum, defrutum, passum, lac, omnis caseus, uva recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia, quæque inflare consueverunt: item thymum, nepeta, satureia, hyssopum, nasturtium, lapathum, lampsana, juglandes. Ex his autem intelligi potest, non, quicquid boni succi est, protinus stomacho convenire; neque quicquid stomacho convenit, protinus boni succi esse.

Cap. XXVI.

De his, quæ inflant.

Inflant autem, omnia fere legumina, omnia pinguia, omnia prædulcia, omnia jurulenta, mustum, atque etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis accessit: ex oleribus, allium, cepa, brassica, omnesque radices, excepto sisere & pastinaca, bulbi, ficus etiam aridæ, sed magis virides, uvæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis,

1 Calvis, apud Charis. Sosip. Instit. Gram. l. 1.

pineis, lac, omnisque [1] caseus, quicquid denique subcrudum aliquis assumpsit.

De his, quæ minime inflant.

Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, conchiliis, ovis vel mollibus vel sorbilibus, vino vetere. Feniculum vero, & anethum, inflationes etiam levant.

CAP. XXVII.

De his, quæ calefaciunt, aut refrigerant. p. 374

AT calefaciunt, piper, sal, caro omnis jurulenta, allium, cepa, ficus arida, salsamentum, vinum, & quo meracius est, eo magis.

Refrigerant, olera, quorum crudi caules assumuntur, ut intubus, & lactuca: itemque coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasa, mala austera, pira fragilia, caro elixa, præcipueque acetum, sive cibus ex eo, sive potio assumitur.

CAP. XXVIII.

De his, quæ intus facile corrumpuntur.

FACILE autem intus corrumpuntur, panis fermentatus, & quisquis alius quam ex tritico est, & omne pistorium opus, lac, mel; itemque † lactentia atque teneri pisces, ostrea, olera, caseus & recens & vetus, crassa vel tenera caro, vinum dulce, mulsum, defrutum, passum; quicquid denique vel jurulentum est, vel nimis dulce, vel nimis tenue.

[1] De Vict. Acut. LIX, 5.

De his, quæ intus minime vitiantur.

At minime intus vitiantur, panis sine fermento, aves, & eæ potius duriores, duri pisces, neque solum aurata puta, aut scarus, sed etiam loligo, locusta, polypus: item bubula, omnisque dura caro; eademque aptior est, si macra, si salsa est; omniaque salsamenta: cochleæ, murices, purpuræ: vinum austerum, vel resinatum.

CAP. XXIX.

32, 9. *De his, quæ alvum movent.*

AT alvum movent, panis fermentatus, magisque si [1] cibarius vel hordeaceus est; brassica, si subcruda est, lactuca, anethum, nasturtium, ocimum, urtica, portulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malva, lapathum, beta, asparagus, cucurbita, cerasa, mora, poma omnia mitia, ficus etiam arida, sed magis viridis, uvæ recentes pingues, minutæ aves, cochleæ, garum, salsamentum, ostrea, pelorides, echini, musculi, & omnes fere conchulæ, maximeque jus earum; saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarum atramentum; si qua caro assumitur pinguis, eadem vel jurulenta, vel elixa. aves, quæ natant; mel crudum, lac, lactentia omnia, mulsum, vinum dulce vel salsum, † aqua, omnia tenera, tepida, [2] dulcia, pinguia, elixa, jurulenta, salsa, diluta.

CAP.

1 Victor. Variar. Lect. I. 22. 2 Athen. Deipn. III. 33.

CAP. XXX.

De his, quæ alvum adstringunt. 32, 9.

CONTRA adstringunt, panis ex siligine, vel ex simila; magis, si sine fermento est; magis etiam si tostus est; intenditurque vis ejus etiam, si bis coquitur: pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio; itemque ex iisdem sorbitio; & magis, si hæc ante fricta sunt: lenticula cui vel beta, vel intubus, vel [1] ambubeia, vel plantago adjecta est; magisque etiam, si illa ante fricta est: per se etiam intubus, vel ex plantagine, vel [2] ambubeia fricta; minuta olera, brassica bis decocta; dura ova; magisque si assa sunt; minutæ aves, merula, palumbes; magisque, si in posca decocta est: grus, omnesque aves, quæ magis currunt, quam volant; lepus, caprea; jecur ex his, quæ sevum habent, maximeque bubulum, ac sevum ipsum: [3] caseus, qui vehementior vetustate fit, vel ea mutatione, quam in eo transmarino videmus; aut si recens est, ex melle, mulsove decoctus: item mel coctum, pira immatura, sorba, magisque ea, quæ torminalia vocantur, mala cotonea, & punica, oleæ vel albæ vel præmaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum resinatum vel asperum, item meracum, acetum, mulsum quod inferbuit, asperum item defrutum, passum, † aqua vel tepida vel præfrigida, dura, id est, ea quæ tarde [4] putescit, ideoque pluviatilis potissimum: omnia dura, macra, austera, aspera,

1 Salm. Exerc. Plin. pag. 583. 2 Ed. Ultraj. 3 de Vict. Acut. LIX, 5. 4 l. putrescit.

ra, tosta, & in eadem carne, assa potius quam elixa.

CAP. XXXI.

De his, quæ urinam movent.

URINAM autem movent, quæcunque in horto nascentia boni odoris sunt, ut apium, ruta, anethum, ocimum, mentha, hyssopum, anisum, coriandrum, nasturtium, eruca, feniculum. præter hæc, asparagus, capparis, nepeta, thymum, satureia, lampsana, pastinaca, magisque agrestis, radicula, siser, cepa. Ex venatione, maxime lepus, vinum tenue, piper & rotundum & longum, sinapi, apsinthium, nuclei pinei.

CAP. XXXII.

De his, quæ ad somnum apta sunt.

SOMNO vero aptum est papaver, lactuca, maximeque æstiva, cujus cauliculus jam lacte repletus est, morum, porrum.

De his, quæ sensum excitant.

Sensus vero excitant, nepeta, thymum, satureia, hyssopum, præcipueque pulegium, ruta, & cepa.

CAP. XXXIII.

De his, quæ materiam evocant.

EVOCARE vero materiam multa admodum possunt: sed ea, cum ex peregrinis medicamentis maxime constent, aliisque magis, quam quibus ratione victus succur-

succurritur, opitulentur, in præsentia differam: ponam vero ea, quæ prompta, & his morbis, de quibus protinus dicturus sum, apta, corpus erodunt, & sic ex eo, quidquid mali est, extrahunt. Habent autem hanc facultatem, semina erucæ, nasturtii, radiculæ; præcipue tamen omnium, sinapis. Salis quoque & fici eadem vis est.

De his, quæ repriment.

Leniter vero simul & reprimunt & molliunt, lana succida, ex aceto vel vino, † cui oleum adjectum est; contritæ palmulæ, furfures in salsa aqua vel aceto decocti.

At simul reprimunt & refrigerant, herba muralis (parthenium vel perdicium appellant) serpillum, pulegium, ocimum, herba sanguinalis (quam Græci πολύγονον vocant) portulaca, papaveris folia, capreolique vitium, coriandri folia, hyoscyamum, muscus, siser, apium, solanum (quam στρύχνον Græci vocant) brassicæ folia, intubus, plantago, feniculi semen, contrita pira vel mala, præcipueque cotonea, lenticula, aqua frigida, maximeque pluviatilis, 290,18.
vinum, acetum, & ex horum aliquo ma- 204,15.
dens vel panis, vel farina, vel spongia, vel lacinia, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gypsum, melinum, myrteum, [1] rosa, acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia; cujus generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamarix, ligustrum, rosa, rubus, laurus, hedera, punicum malum.

Sine

[1] Patin. p. 328.

Sine frigore autem reprimunt, cocta cotonea, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ sunt, quas supra proposui, pulvis vel ex fece vini, vel ex myrti foliis, amaræ nuces.

De his, quæ calefaciunt.

31, 20. 105, 11. Calefacit vero, ex qualibet farina cataplasma, sive ex tritici, sive ex farris, sive hordei, sive ervi, vel lolii, vel milii, vel panici, vel lenticulæ, vel fabæ, vel lupini, vel lini, vel fœni græci, ubi ea deferbuit, calidaque imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso, quam ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex fele juncta oleo, magisque, si vetus est, sal, nitrum, † git, piper, quinque-folium.

De his, quæ durant, aut emolliunt.

Fereque, quæ vehementer & reprimunt & refrigerant, durant: quæ autem calefaciunt & digerunt, ea emolliunt: præcipueque ad emolliendum potest cataplasma ex lini vel fœni græci semine.

His autem omnibus, & simplicibus, & permixtis, varie medici utuntur; ut magis, quid quisque persuaserit sibi, appareat, quam quid evidenter compererit.

LIBER

LIBER TERTIUS.

CAP. I.
De morborum generibus.

RAEVISIS omnibus, quæ pertinent ad universa genera morborum, ad singulorum curationes veniam Hos autem in duas pecies Græci diviserunt; aliosque ex his cutos, alios longos esse dixerunt. Ideoque, quoniam non semper eodem modo espondebant, eosdem alii inter acutos, alii nter longos retulerunt. Ex quo, plura eoum genera esse, manifestum est. Quidam nim breves acutique sunt, qui cito vel tolunt hominem, vel ipsi cito finiuntur. Quidam longi, sub quibus neque sanitas in propinquo, neque exitium est. Tertiumque genus eorum est, qui modo acuti, modo ongi sunt. idque non in febribus tantummodo, in quibus frequentissimum est; sed n aliis quoque fit. Atque etiam, præter hos, quartum est; quod neque acutum dici poest, quia non perimit; neque utique longum, quia, si occurritur, facile sanatur. Ego, cum de singulis dicam, cujus quisque generis sit, indicabo.

Dividam autem omnes in eos, qui in totis corporibus consistere videntur, & eos, qui oriuntur in partibus. Incipiam à prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nul- 405,
o quidem morbo plus fortuna sibi vendi- 16,
care

care quam ars: ars, quam natura, poteſt; utpote cum, repugnante[1] natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoſcendum medico eſt parum proficienti in acutis morbis, quam in longis. Hic enim breve ſpacium eſt, intra quod, ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur: ibi & deliberationi, & mutationi remediorum tempus patet; adeo ut raro, ſi inter initia medicus acceſſit, obſequens æger ſine illius vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus inſedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par eſt. Et acutus quidem, quo vetuſtior eſt; longus autem, quo recentior, eo facilius curatur.[2]

Alterum illud ignorari non oportet,
28. 13. quod non omnibus ægris eadem auxilia conveniunt. Ex quo incidit, ut alia atque alia ſummi authores, quaſi ſola, venditaverint, prout cuique ceſſerant. Oportet itaque, ubi aliquid non reſpondet, non tanti putare authorem, quanti ægrum, & experiri[3] aliud atque aliud. Sic tamen, ut in acutis morbis cito mutetur, quod nihil prodeſt: in longis, quos tempus, ut facit, ſic etiam ſolvit, non[4] ſtatim condemnetur, ſi quid non ſtatim profuit, minus vero removeatur, ſi quid paulum ſaltem juvat; quia profectus tempore expletur.

CAP.

1 Hippocrat. Lex. T. II. 10. Seneca de Tranq. An. c. VI. 2 Hipp. de A. T. xx. 6. 3 Philo Judæus de Joſepho pag. 531. ed. 1631. 4 Cœl. Aurelian. Tard. paſſ. IV, 3. pag. 454.

CAP. II.

Quomodo morbi cognoſcantur, & an increſcant; an minuantur, & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat.

PROTINUS autem inter initia ſcire facile eſt, quis acutus morbus, quis longus ſit: non in his ſolum, in quibus ſemper ita ſe habet; ſed in his quoque, in quibus variat. Nam ubi ſine intermiſſionibus acceſſiones & dolores graves urgent, acutus morbus eſt. Ubi lenti dolores, lentæve febres ſunt, & ſpatia inter acceſſiones porriguntur, acceduntque ea ſigna, quæ in priore [1] volumine expoſita ſunt, longum hunc futurum eſſe, manifeſtum eſt.

Videndum etiam eſt, morbus an increſcat, an conſiſtat, an minuatur: quia quædam remedia increſcentibus morbis, plura inclinatis conveniunt. Eaque, quæ creſcentibus apta ſunt, ubi acutus increſcens urget, in remiſſionibus potius experienda ſunt. Increſcit autem morbus, dum graviores dolores, acceſſioneſque veniunt; hæque & ante, quam proximæ, revertuntur, & poſtea deſinunt. Atque in longis quoque morbis, etiam tales notas non habentibus, ſcire licet, increſcere, ſi ſomnus incertus eſt, ſi deterior concoctio, ſi fœtidiores dejectiones, ſi tardior ſenſus, ſi pigrior mens, ſi percurrit corpus frigus aut calor, ſi id magis pallet. Ea vero, quæ contraria his ſunt, decedentis ejus notæ ſunt

H Præ-

1 II. cap. 5.

Præter hæc, in acutis [1] morbis serius æger alendus est, nec nisi jam inclinatis; ut inedia, dempta materia, impetum frangat. In longis maturius, ut sustinere spatium affecturi mali possit. At, si quando is non in toto corpore, sed in parte est; magis tamen ad rem pertinet, vim totius corporis moliri, quam partis; cum per eam partes ægræ sanentur. Multum etiam interest, ab initio quis recte curatus sit, an perperam: quia curatio minus his prodest, in quibus assidue frustra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris viribus vivit, admota curatione momento restituitur.

Sed cum ab his cæperim, quæ notas quasdam futuræ adversæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animadversione ejusdem temporis faciam. Igitur, si quid ex his, quæ proposita
298, 15. sunt, incidit, omnium optima sunt, [2] quies
348, 21. & abstinentia: si quid bibendum, aqua; idque interdum uno die fieri satis est; interdum, si terrentia manent, biduo: proximeque abstinentiam sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postero die etiam vinum, deinde invicem alternis diebus, modo aqua, modo vinum, donec omnis causa metus finiatur. per hæc enim sæpe instans gravis morbus discutitur. Plurimique falluntur, dum se primo die protinus sublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta dejectione, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant. non quod non interdum id incidat,

1 Aph. I. 4. & 10. 2 Liv. 22. c. 18.

dat, aut non decipiat, sed quod sæpius fallat; solaque abstinentia sine ullo periculo medeatur. Cum præsertim etiam pro modo terroris moderari liceat: &, si leviora indicia fuerunt, satis sit à vino tantum abstinere; quod subtractum plus, quam si cibo aliquid dematur, adjuvat: si paulo graviora, satis sit, non aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere: interdum panis quoque minus*, quam pro consuetudine assumere, humidoque cibo esse contentum, & olere potissimum. Satisque sit, tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abstinere, cum vehementes notæ terruerunt. Neque dubium est, quin vix quisquam, qui non dissimulavit, sed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

CAP. III.

De Febrium generibus.

ATQUE hæc quidem sanis facienda sunt, tantum causam metuentibus. sequitur vero curatio febrium, quod & in toto corpore, & vulgare maxime morbi genus est. Ex his una [1] quotidiana, altera tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeunt, sed id raro evenit In prioribus, & morbi sunt, & medicina.

Ac quartanæ quidem [2] simpliciores sunt. Incipiunt fere ab horrore; deinde calor erumpit; finitaque febre biduum integrum est. ita quarto die revertitur.

Tertianarum vero duo genera sunt. Al-

1 I. Epidem. III, 14. &c. 2 I. Epidem. III, 17.

terum eodem modo, quo quartana, & incipiens, & desinens; illo tantum interposito descrimine, quod unum diem præstat integrum, tertio redit. Alterum longe perniciosius, quod tertio quidem die revertitur, ex octo autem & quadraginta horis fere sex & triginta per accessionem occupat (interdum etiam vel minus, vel plus) neque ex toto in [1] remissione desistit; sed tantum levius est. Id genus plerique medici ἡμιτριταῖον appellant.

Quotidianæ vero variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiunt, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, ubi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, ut ex toto sequatur integritas: aliæ sic, ut aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquæ remaneant, donec altera accessio accedat: ac sæpe aliæ vix quicquam aut nihil remittunt, sed ita, ut cœpere, continuant. Deinde, aliæ fervorem ingentem habent, aliæ tolerabilem: aliæ quotidie pares sunt, aliæ impares; atque invicem altero die leniores, altero vehementiores: aliæ tempore eodem postridie revertuntur, aliæ vel serius vel celerius: aliæ diem noctemque accessione & decessione implent, aliæ minus, aliæ plus: aliæ, cum decedunt, sudorem movent, aliæ non movent; atque aliàs per sudorem ad integritatem venitur, aliàs corpus tantum imbecillius redditur Accessio-

1 Est proprium verbum medicorum, Gronov. ad Senec. Epist. 53.

ceſſiones etiam, modo ſingulæ ſingulis diebus fiunt, modo binæ pluresve concurrunt. Ex quo ſæpe evenit, ut quotidie plures acceſſiones remiſſioneſque ſint; ſic tamen, ut unaquæque alicui priori reſpondeat.

Interdum vero acceſſiones quoque confunduntur, ſic ut notari neque tempora earum, neque ſpatia poſſint. Neque verum eſt; quod dicitur à quibuſdam, nullam febrem inordinatam eſſe, niſi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex ulcere. Facilior enim ſemper curatio foret, ſi hoc verum eſſet. nam, quod evidentes cauſæ faciunt, facere etiam abditæ poſſunt. Neque de re, ſed de verbo controverſiam movent, qui. cum aliter aliterque in eodem morbo febres accedunt, non eaſdem inordinate redire, ſed alias aliaſque ſubinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiamſi vere diceretur. Tempora quoque remiſſionum modo liberalia, modo vix ulla ſunt.

CAP. IV.

De Curationum diverſis generibus.

ET febrium quidem ratio maxime talis eſt. Curationum vero diverſa genera ſunt, prout authores aliquos habent. Aſclepiades officium eſſe medici dicit, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Id votum eſt: ſed fere periculoſa eſſe nimia & feſtinatio & voluptas ſolet. Qua vero moderatione utendum ſit, ut quan-

tum fieri poteſt, omnia iſta contingant, prima ſemper habita ſalute, in ipſis partibus curationum conſiderandum erit.

Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus ſit. Antiqui medicamentis quibuſdam datis, concoctionem moliebantur; eo quod [1] cruditatem maxime horrebant: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo ſæpius alvum ſubtrahebant. Aſclepiades medica-
29, 7. menta ſuſtulit; alvum non toties, ſed fe-
85. 7. re tamen in omni morbo, ſubduxit. Febre vero ipſa præcipue ſe ad remedium uti profeſſus eſt. Convellendas etiam vires ægri putavit, luce, vigilia, ſiti ingenti; ſic, ut ne os quidem primis diebus elui ſineret. Quo magis falluntur, qui per omnia jucundam ejus diſciplinam eſſe concipiunt. Etenim ulterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ ſubſcripſit, primis vero tortoris vicem exhibuit.

† Ego autem, medicamentorum dari potiones, & alvum duci non niſi raro debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, ut ægri vires convellantur, exiſtimo: quoniam ex imbecillitate ſummum periculum eſt. Minui ergo tantum materiam ſuperantem oportet; quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Itaque abſtinendus à cibo primis diebus eſt, & in luce habendus æger (niſi infirmus) interdiu, quoniam corpus iſta quoque digerit; iſque cubare quam maximo conclavi debet.

Quod ad ſitim vero ſomnumque perti-
net,

1 Aph. I, 22.

net, moderandum eſt, ut interdiu vigilet; noctu, ſi fieri poteſt, conquieſcat: ac neque potet, neque nimium ſiti crucietur. Os etiam ejus elui poteſt, ubi & ſiccum eſt, & ipſi fœtet, quamvis id tempus aptum potioni non eſt. Commodeque Eraſiſtratus dixit, ſæpe, interiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere; neque ad rem, male haberi ægrum, pertinere. Ac primo quidem ſic tenendus eſt.

Optimum vero medicamentum eſt, opportune cibus datus, qui quando primum dari debeat, quæritur. Plerique ex antiquis tarde dabant, ſæpe quinto die, ſæpe ſexto, & id fortaſſe vel in Aſia, vel in Ægypto, 8, 22. cœli ratio patitur. Aſclepiades, ubi ægrum triduo per omnia fatigaverat, quartum diem cibo deſtinabat. At Themiſon nuper, non, quando cœpiſſet febris, ſed quando deſiſſet, aut certe levata eſſet, conſiderabat, &, ab illo tempore expectato die tertio, ſi non acceſſerat febris, ſtatim: ſi acceſſerat, ubi ea vel deſierat, vel, ſi aſſidue inhærebat, ſi certe ſe inclinaverat, cibum dabat.

Nihil autem horum utique perpetuum 17, 2. eſt. Nam poteſt primo die primus cibus dandus eſſe, poteſt ſecundo, poteſt tertio, poteſt non niſi quarto, aut quinto; poteſt poſt unam acceſſionem, poteſt poſt duas; poteſt poſt plures. Refert enim, qualis morbus ſit, quale corpus, quale cœlum, quæ ætas, quod tempus anni. Minimeque, in rebus 18, 33. multum inter ſe differentibus, perpetuum eſſe præceptum temporis poteſt. In mor-

bo, qui plus virium aufert, celerius cibus dandus est: itemque eo [1] cœlo, quo magis digerit. Ob quam causam in Aphrica nullo die æger abstineri recte videtur. Maturius etiam puero, quam juveni: æstate, quam hieme, dari debet. [2] Unum illud, & semper, & ubique servandum est, ut ægri
78, 13. vires subinde assidens medicus inspiciat, &
131,21. quamdiu supererunt, abstinentia pugnet;
295,22. si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subveniat. Id enim ejus officium est, ut ægrum, neque supervacua materia oneret, neque imbecilliorem fame perdat. Idque apud Erasistratum quoque invenio: qui, quamvis parum docuit, quando venter, quando corpus ipsum exinaniretur, dicendo tamen, hæc esse videnda, & tum cibum dandum, cum corpori deberetur: satis ostendit, dum vires superessent, dari non oportere; ne deficerent, consulendum esse.

Ex his autem intelligi potest, ab uno medico multos non posse curari: eumque, si artifex est, idoneum esse, qui non multum ab ægro recedit. Sed, qui quæstui serviunt, quoniam is major ex populo est, libenter amplectuntur ea præcepta, quæ sedulitatem non exigunt; ut in hac ipsa re. Facile est enim dies vel accessiones numerare his quoque, qui ægrum raro vident: ille assideat necesse est, qui, quod solum opus est, visurus est, quando nimis imbecillus futurus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptissimus esse consuevit.

Est

1 Aph. 1, 15. 2 Aph. 1, 9.

Eſt autem alia etiam de diebus [1] ipſis dubitatio, quoniam antiqui potiſſimum [2] impares ſequebantur, eosque, tanquam tunc de ægris judicaretur, κρισίμους [3] nominabant. [4] Hi erant dies tertius, quintus, ſeptimus, nonus, undecimus, quartusdecimus, unus & vigeſimus; ita ut ſumma potentia ſeptimo, deinde quartodecimo, deinde uni & vigeſimo daretur. Igitur ſic ægros nutriebant, 138, 9. ut dierum imparium acceſſiones expectarent: deinde poſtea cibum, quaſi levioribus acceſſionibus inſtantibus, darent: adeo ut Hippocrates, [5] ſi alio die febris deſiſſet, recidivam timere ſit ſolitus.

Id Aſclepiades jure ut vanum repudiavit; neque in ullo die, quia par imparve eſſet, ægris vel majus vel minus periculum eſſe dixit. Interdum enim pejores dies pares fiunt; & opportunius poſt febrium acceſſiones cibus datur. Nonnumquam etiam in ipſo morbo, dierum ratio mutatur; fitque gravior, qui remiſſior eſſe conſueverat. Atque ipſe quartusdecimus par eſt, in quo eſſe magnam vim antiqui fatebantur. Qui cum octavum primi naturam habere contenderent, ut ab eo ſecundus ſeptenarius reciperet, ipſi ſibi repugnabant, non octavum, neque decimum, neque duodecimum diem ſumendo, quaſi potentiorem: plus enim tribuebant nono, & undecimo. Quod cum feciſſent ſine ulla probabili ratione, ab undecimo, non ad tertiumdecimum, ſed ad quartumdecimum tranſibant. Eſt etiam apud Hippocratem, ei, quem ſeptimus

1 I. Epidem. III. de Partu ſeptim. VII. VIII. 2 Julian. Imper. Epiſt. pag. 207. 3 Cæl. Aurel. Acut. Morb. I. 14. 4 Aph. II, 23, 24. 5 Aph. IV, 61.

timus dies liberaturus ſit, quartum eſſe graviſſimum. Ita, illo quoque authore, in die pari & gravior febris eſſe poteſt, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemque diem, ut in utrumque efficaciſſimum apprehendit; id eſt, quartum, ſeptimum, undecimum, quartumdecimum, decimumſeptimum: in quo ab impari ad paris rationem tranſit. Et ne in hoc quidem propoſitum conſervavit: cum à ſeptimo die undecimus, non quartus, ſed quintus ſit. Adeo apparet, quacumque ratione ad numerum reſpexerimus, nihil rationis, ſub illo quidem authore, reperiri. Verum in his quidem antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt: cum hic quoque medicus non numerare dies debeat, ſed ipſas acceſſiones intueri; & ex his conjectare, quando dandus cibus ſit.

Illud autem magis ad rem pertinet, ſcire, cibumne oporteat dari, cum jam bene venæ conquieverunt, aut etiamnum manentibus reliquiis febris. Antiqui enim quam integerrimis corporibus alimentum offerebant. Aſclepiades, inclinata quidem febre, ſed adhuc tamen inhærente. In quo vanam rationem ſecutus eſt: non quod non ſit interdum maturius cibus dandus, ſi mature timetur altera acceſſio: ſed quod ſcilicet non niſi quam ſaniſſimo dari debeat.[1] minus enim corrumpitur, quod integro corpori infertur. Neque tamen verum eſt, quod Themiſoni videbatur, ſi duabus horis

1 Aph. 1. 19.

ris integer futurus esset æger, satius esse tunc dare; ut ab integro corpore potissimum diduceretur Nam si diduci tam celeriter posset, id esset optimum. Sed cum hoc breve tempus non præstet, satius est, principia cibi à decedente febre, quam reliquis ab incipiente excipi. Ita, si longius tempus secuturum est, quam integerrimo dandus est: si etiam breve, antequam ex toto integer fiat. Quo loco vero integritas est, eodem est remissio, quæ maxime in febre continua potest esse. At hoc quoque quæritur, utrum tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt: an satis sit, primam partem earum præteriri, ut ægris jucundius incidat, quibus interdum non vacat. Tutissimum est autem, ante totius accessionis tempus præterire; quamvis, ubi longa febris fuit, potest indulgeri ægro maturius, dum tamen ante minimum pars dimidia prætereatur. Idque non in ea sola febre, de qua proxime dictum est, sed in omnibus ita servandum est.

CAP. V.

De febrium speciebus, & singularum curationibus: & primo, quando cibus febricitantibus dandus sit.

HÆc magis per omnia genera febrium perpetua sunt: nunc ad singulas earum species descendam Igitur si semel tantum accessit, deinde desiit, eaque vel ex [1] † inguine, vel ex lassitudine; vel ex æstu,

1 Malim. *sanguine* vel *ingluvie*, quomodo enim ex inguine posset oriri febris? dein enumerat causas externas, quas inter inguen censeri non potest.

æſtu, aliave ſimili re fuit, ſic, ut interior nulla cauſa metum fecerit, poſtero die, cum tempus acceſſionis ita tranſiit, ut nihil moveret, cibus dari poteſt. At, ſi ex alto calor venit; & gravitas vel capitis vel præcordiorum ſecuta eſt; neque apparet, quid corpus confuderit; quamvis unam acceſſionem ſecuta integritas eſt: tamen, quia tertiana timeri poteſt, expectandus eſt dies tertius; &, ubi acceſſionis tempus præteriit, cibus dandus eſt, ſed exiguus; quia quartana quoque timeri poteſt. At die quarto demum, ſi corpus integrum eſt, eo cum fiducia utendum. Si vero poſtero, tertiove, aut quarto die ſecuta febris eſt; ſcire licet, morbum eſſe. Sed tertianarum, quartanarumque (quarum & certus circuitus, & finis integer, & liberaliter quieta tempora ſunt) expeditior ratio eſt. de quibus ſuo loco dicam.

Nunc vero eas explicabo, quæ quotidie urgent. Igitur tertio quoque die cibus ægro commodiſſime datur; ut alter febrem minuat, alter viribus ſubveniat. Sed is dari debet, ſi quotidiana febris eſt, quæ ex toto deſinat, ſimulatque corpus integrum factum eſt: ſin, quamvis non acceſſiones, febres tamen junguntur, & quotidie quidem increſcunt, ſed ſine integritate tamen remittunt, cum corpus ita ſe habet, ut major remiſſio non expectetur: ſi altero die gravior, altero levior acceſſio eſt, poſt graviorem. Fere vero graviorem acceſſionem levior [1] nox ſequitur: quo fit, ut graviorem acceſſionem nox quoque triſtior antecedat.

At,

1 Aph. II, 13.

At, si continuatur febris, neque levior unquam fit, & dari cibum necesse est; quando dari debeat, magna dissensio est. Quidam, quia fere[1] remissius matutinum tempus ægris est, tunc putant dandum. Quod si respondet, non quia mane est, sed quia remissio est ægris, dari debet. Si vero ne tunc quidem ulla requies ægris est, quia hoc ipso pejus id tempus est, quod, cum sua natura melius esse debeat, morbi vitio non est, simulque insequitur tempus meridianum, à quo cum omnis æger fere pejor fiat, timeri potest, ne ille magis etiam, quam ex consuetudine, urgeatur. Igitur alii vespere tali ægro cibum dant. Sed, cum eo[2] tempore fere pessimi[3] sint, qui ægrotant, verendum est, ne, si quid tunc moverimus, fiat aliquid asperius. Ob hæc alii differunt ad mediam noctem, decurso jam gravissimo tempore, eodemque longissime distante. Securius vero datur antelucanis horis; quibus omnes fere maxime dormiunt: deinde matutino tempore; quod natura sua levissimum est.

Si vero febres vagæ sunt: quia verendum est, ne cibum statim subsequantur; quandocunque quis ex accessione levatus est, tunc debet assumere. At, si plures accessiones eodem die veniunt, considerare oportet, pares ne per omnia sint (quod vix fieri potest) an impares. Si per omnia pares sunt: post eam potius accessionem cibus dari debet, quæ non inter meridiem & vesperem desinit. Si impares sunt: consideran-

1 Cæl. Aurel. Morb. Chronic. II. 14. p. 427. Buxtorf. Lex. Chald. p. 540. 2 Cæl. Aurel. A. M. l. 1. c. 15. p. 48. 3 Achill. Tatius de Clitophont. pag. 21.

ſiderandum eſt, quo diſtent. Nam, ſi altera gravior, altera levior eſt, poſt graviorem dari debet: ſi altera longior, altera brevior, poſt longiorem: ſi altera gravior, altera longior eſt, conſiderandum eſt, utra magis affligat, illa vi, an hæc tempore, & poſt eam dandus eſt. Sed plane plurimum intereſt, quantæ qualeſque inter eas remiſſiones ſint. Nam, ſi poſt alteram febrem motio manet, poſt alteram integrum corpus eſt; integro corpore, cibo tempus aptius eſt.

Si ſemper febricula manet; ſed alterum tamen longius tempus remiſſionis eſt; id potius eligendum eſt: adeo ut, ubi acceſſiones continuantur, protinus, inclinata priore, dandus cibus ſit. Etenim perpetuum eſt, ad quod omne conſilium dirigi poteſt; cibum quam maxime ſemper ab [1] acceſſione futura reducere: &, hoc ſalvo, dare quam integerrimo corpore. Quod non inter duas tantum, ſed etiam inter plures acceſſiones ſervabitur. Sed, cum ſit aptiſſimum, tertio quoque die cibum dare; tamen, ſi corpus infirmum eſt, quotidie dandus eſt: multoque magis, ſi continentes febres ſine remiſſione ſunt; quantoque magis corpus affligunt; aut ſi duæ pluresve acceſſiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, ut & à primo die protinus cibus dari quotidie debeat, ſi protinus venæ conciderunt: & ſæpius eodem die, ſi inter plures acceſſiones ſubinde vis corpori deeſt. Illud tamen in his ſervandum eſt; ut poſt eas febres

1 Aph. 1, 11.

bres minus cibi detur, poſt quas, ſi per corpus liceret, omnino non daretur. Cum vero febris inſtet, incipiat, augeatur, conſiſtat, decedat, deinde in deceſſione conſiſtat, aut finiatur; ſcire licet, optimum cibo tempus eſſe febre finita: deinde, cum deceſſio ejus conſiſtit: tertium, ſi neceſſe eſt, quandocumque decedit: cætera omnia periculoſa eſſe. Si tamen propter infirmitatem neceſſitas urget, ſatius eſſe; conſiſtente jam incremento febris, aliquid offerre, quam increſcente: ſatius eſſe, inſtante, quam incipiente: cum eo tamen ut nullo tempore is, qui deficit, non ſit ſuſtinendus.

Neque hercule ſatis eſt, ipſas tantum febres medicum intueri, ſed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem; ſeu ſuperſunt vires, ſeu deſunt, 120, 8.
ſeu quidam mali affectus interveniunt. Cum vero ſemper ægros ſecuros agere conveniat, ut corpore tantum, non etiam animo laborent: tum præcipue, ubi cibum ſumpſerunt. Itaque, ſi qua ſunt, quæ exaſperatura eorum animos ſunt; optimum eſt, ea, dum ægrotant, eorum notitiæ ſub- 358, 11.
trahere: ſi id fieri non poteſt, ſuſtinere tamen poſt cibum, poſtque ſomni tempus, & cum experrecti ſunt, tum exponere.

CAP. VI.

Quando potiones febricitantibus dari expediat.

SED de cibo facilior quidem cum ægris ratio eſt: quoniam ſæpe ſtomachus hunc

hunc respuit, etiamsi mens concupiscit. De potione vero ingens pugna est; eoque magis, quo major febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maxime aquam exigit, cum illa periculosissima est. Sed docendus æger est, ubi febris conquieverit, protinus sitim quoque quieturam: longioremque accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum: ita celerius eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen, quanto facilius etiam sani famem, quam sitim sustinent, tanto magis ægris in potione, quam in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet: nisi subito sic venæ conciderunt, ut cibus quoque dari debeat. Secundo vero, cæterisque etiam, quibus cibus non dabitur, tamen, si magna sitis urgebit, potio dari potest.

Ac ne illud quidem, ab Heraclide Tarentino dictum, ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet; expedire quoque per modicas potiones misceri
218, 15. novam materiam corruptæ. Illud videndum est, ut, qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: ubi sine illo datur, deligantur, cum ægrum dormire cupiemus: quod fere sitis prohibet. Satis autem convenit, cum omnibus, febricitantibus nimius humor alienus sit, tum præcipue esse fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt.

Sed cum tempora cibo potionique febris & remissionis ratio det, non est expedi-

1 Aph. I, 16.

peditiſſimum ſcire, quando æger febricitet, quando melior ſit, quando deficiat: ſine quibus diſpenſari illa non poſſunt. Venis enim maxime credimus, [1] fallaciſſimæ rei; quia ſæpe iſtæ lentiores celerioresve ſunt, & ætate, & ſexu, & corporum natura. Et plerunque ſatis ſano corpore, ſi ſtomachus infirmus eſt, nonnunquam etiam incipiente febre, ſubeunt & quieſcunt: ut imbecillus is videri poſſit, cui facile laturo gravis inſtat acceſſio. Contra ſæpe eas concitat & reſolvit ſol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus. adeo ut, cum primum medicus venit, ſolicitudo ægri dubitantis, quomodo illi ſe habere videatur, eas moveat. Ob quam cauſam, periti medici eſt, non protinus ut venit, apprehendere manu brachium; ſed primum reſidere hilari vultu, percunctarique, quemadmodum ſe habeat; &, ſi quis ejus metus eſt, eum probabili ſermone lenire; tum deinde ejus carpo manum admovere. Quas venas autem conſpectus medici movet, quam facile mille res turbant! Altera res eſt, cui credimus, calor, æque fallax. Nam hic quoque excitatur æſtu, labore, ſomno, metu, ſolicitudine.

Igitur intueri quidem etiam iſta oportet: ſed his non omnia credere. Ac protinus quidem ſcire, non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordinatæ ſunt, teporque talis eſt, qualis eſſe ſanis ſolet: nec protinus etiam ſub calore motuque febrem

I ſeſe

1 Pancirolæ obſerv. IV. 2 De decent. ornatu T. IX. X. Pallad. Sophiſt. in l. V. Epidem. pag. m. 201. Actuar. de M. M. II, 2.

ſeſe concipere : ſed ita, ſi ſumma quoque arida inæqualiter cutis eſt ; ſi calor & in fronte eſt, & ex intimis præcordiis oritur; ſi ſpiritus ex naribus cum fervore prorumpit ; ſi color, aut rubore, aut pallore novo mutatus eſt; ſi oculi graves, & aut perſicci, aut ſubhumidi ſunt; ſi ſudor, cum fit, inæqualis eſt; ſi venæ non æquis intervallis moventur. Ob quam cauſam medicus neque in tenebris, neque à capite ægri debet reſidere; ſed illuſtri loco adverſus eum, ut omnes notas, ex vultu quoque cubantis perſpiciat.

Ubi vero febris fuit, atque decrevit, ſpectare oportet, num tempora, parteſve corporis aliæ paulum madeſcant, quæ ſudorem venturum eſſe teſtentur. Ac ſi qua ejus nota eſt, tunc demum dare potui calidam aquam, cujus ſalubris effectus eſt, ſi ſudorem per omnia membra diffundit. Hu-
135,21. jus autem rei cauſa, continere æger ſub veſte ſatis multa manus debet; eademque crura, pedeſque contegere: qua mole plerique ægros in ipſo impetu febris, potiſſimeque ubi ardens ea eſt, male habent. Si ſudare corpus cœpit, linteum tepefacere oportet, paulatimque ſingula membra detergere. At ubi ſudor omnis finitus eſt, aut ſi is non venit, ubi quam maxime tepuit, & idoneus eſſe cibo æger videtur, ſub veſte leniter ungendus eſt, tum detergendus, deinde ei cibus dandus.

Cibus [1] autem febricitantibus humidus eſt aptiſſimus, aut humori certe quam proxi-

1 1. Aph. 16.

proximus: utique ex marteria quam levissima; maximeque [1] sorbitio: eaque, si magnæ febres fuerunt, quam tenuissima esse debet. Mel quoque despumatum huic recte adjicitur, quo corpus magis nutriatur: sed id, si stomachum offendit, supervacuum est; sicut ipsa quoque sorbitio. Dari vero in vicem ejus potest, vel † intrita ex aqua calida, vel alica elota; si firmus est stomachus, & compressa alvus, ex aqua mulsa; si vel ille languet, vel hac profluit, ex posca. Et primo quidem cibo ita satis est: secundo vero aliquid adjici potest, ex eodem tamen genere materiæ, vel olus, vel conchylium, vel pomum. At, dum febres quidem increscunt; hic solus idoneus cibus est. Ubi vero aut desinunt, aut levantur, semper quidem incipiendum est ab aliquo ex materia levissima, adjiciendum vero aliquid ex media, ratione habita subinde & virium hominis, & morbi. 78,14.

120,8. Apponendi vero ægro varii cibi (sicut Asclepiades præcepit) tum demum sunt, ubi fastidio urgetur, neque satis vires sufficiunt; ut paulum ex singulis dagustando, famem vitet. At si neque vis, neque cupiditas deest, nulla varietate solicitandus æger est; ne plus assumat, quam concoquat. Neque verum est, quod ab eo dicitur, facilius concoqui cibos varios; eduntur quidem facilius: ad concoctionem autem materiæ genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, neque increscente [2] morbo, tutum est, ægrum cibo impleri; sed ubi

1 Hippocr. de Vet. M. XI. XII. 2 Aph. I. 7, 8.

ubi inclinata jam in melius valetudo eſt.

Sunt aliæ quoque obſervationes in febribus neceſſariæ; atque id quidem videndum eſt, quod quidam ſolum præcipiunt, an adſtrictum corpus ſit, an profluat. Quorum alterum ſtrangulat, alterum digerit. Nam, ſi adſtrictum eſt, ducenda alvus eſt, movenda urina, eliciendus omni modo ſudor. In hoc genere morborum ſanguinem etiam miſiſſe, concuſſiſſe vehementibus geſtationibus corpus, in lumine habuiſſe, imperaſſe famem, ſitim, vigiliam prodeſt. Utile eſt etiam ducere in balneum, prius demittere in ſolium, tum ungere, iterum ad ſolium redire, multaque aqua fovere inguina; interdum etiam oleum in ſolio cum aqua calida miſcere; uti cibo rarius & ſerius, tenui, ſimplici, molli, calido, exiguo; maximeque oleribus, qualia ſunt, lapathum, urtica, malva; vel jure etiam concharum, muſculorumve, aut locuſtarum: neque danda caro, niſi elixa, eſt. At † potio eſſe debet magis liberalis, & ante cibum, & poſt hunc, & cum hoc, ultra quam ſitis coget. Poteritque à balneo etiam pingue jus, aut dulcius dari vinum: poterit ſemel, aut bis interponi Græcum ſalſum.

37,7. Contra vero, ſi corpus profluet, ſudor
147,19. coercendus, quies adhibenda erit; tenebris, ſomnoque, quandocunque volet, utendum; non niſi levi geſtatione corpus agitandum, & pro genere mali ſubveniendum. Nam, ſi venter fluit, aut ſi ſtomachus non continet, ubi febris decrevit, libera-

beraliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere; niſi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus eſt.

Si vero ſudor exercet, duranda cutis eſt, vel nitro, vel ſale; quæ cum oleo miſcentur. At, ſi levius id vitium eſt, oleo corpus ungendum eſt: ſi vehementius, roſa, vel melino, vel myrteo, cui vinum auſterum ſit adjectum.

Quiſquis autem fluore æger eſt, cum venit in balneum, prius ungendus deinde in ſolium demittendus eſt. Si in cute vitium eſt, frigida quoque, quam calida aqua melius utetur. Ubi ad cibum ventum eſt, dari debet his valens, frigidus, ſiccus, ſimplex, qui quam minime corrumpi poſſit, panis toſtus, caro aſſa, vinum auſterum, vel certe ſubauſterum; &, ſi venter profluit, calidum: ſi ſudores nocent, vomituſve ſunt, frigidum.

CAP. VII.

Quomodo peſtilentes febres curari debeant.

DESIDERAT etiam propriam animadverſionem in febribus peſtilentiæ caſus. In hac minime utile eſt, aut fame, aut medicamentis uti, aut ducere alvum. Si vires ſinunt, ſanguinem mittere optimum eſt; præcipueque, ſi cum ardore febris eſt. Si id parum tutum eſt, ubi febris aut tenuata eſt, aut levata, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quam

in aliis morbis, ducere in balneum opus est; vinum calidum, & meracius dare, & omnia glutinosa: inter quæ quoque carnem, generis ejusdem. Nam quo celerius ejusmodi tempestates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate, rapienda sunt. Quod si puer est, qui laborat; neque tantum robur ejus est, ut sanguis mitti possit, cucurbitulis ei utendum est; ducenda alvus vel aqua vel ptisanæ cremore; tum demum is levibus cibis nutriendus. Et ex toto non sic pueri, ut viri, curari debent, Ergo, ut in alio quoque genere morborum, parcius in his agendum est: non facile sanguinem mittere, non facile ducere alvum, non cruciare vigilia, fameve, aut nimia siti, non vino curare. Vomitus post febrem eliciendus est: deinde dandus cibus ex levissimis; tum is dormiat; postero die, si febris manet, abstineat: tertio, ad similem cibum redeat. Dandaque opera est, quantum fieri potest, ut inter opportunam abstinentiam cibo opportuno, omissis cæteris, nutriatur.

2. Curatio ardentis febris.

Si vero ardens febris extorret, nulla medicamenti danda potio est; sed in ipsis accessionibus oleo & aqua refrigerandus, est: quæ miscenda manu sunt, donec albescant. Etiam amplo conclavi tenendus, quo multum & purum aërem trahere possit;
137,20. neque multis vestimentis strangulandus, sed admodum levibus tantum velandus, est. Possunt etiam super stomachum imponi

poni folia vitis in aqua frigida tincta. Ac ne siti quidem nimia vexandus est. Alendus maturius est, id est à die tertio, & ante cibum isdem perungendus. Si pituita in stomacho coiit, inclinata jam accessione, vomere cogendus est; & tunc dandum frigidum olus, aut pomum, ex his, quæ stomacho conveniunt. Si siccus manet stomachus, protinus vel ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ cremor dandus est, cum quo recens adeps cocta sit. Cum vero in summo incremento morbus est, utique non ante diem quartum, magna siti antecedente, frigida aqua copiose præstanda est, ut bibat etiam ultra satietatem; &, cum jam venter & præcordia ultra modum repleta, satisque refrigerata sunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt; sed ipsa aqua frigida, tantum ad satietatem data, pro medicamento utuntur. Ubi utrumlibet factum est, multa veste operiendus est, 131, 21.
& collocandus, ut dormiat. Fereque post longam sitim & vigiliam, post multam satietatem, post infractum calorem, plenus somnus venit; per quem ingens sudor effunditur, idque præsentissimum auxilium est: sed in his tantum, in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor; nihil prohibens, vel in pulmone, vel in faucibus; non ulcus, non defectio, non profluvium alvi fuit. Si quis autem in hujusmodi febre leniter [1] tussit, is neque vehementi siti conflictari, neque bibere aquam frigidam debet; sed eo modo curan-

1 Aph. IV, 54.

curandus est, quo in cæteris febribus præcipitur.

CAP. VIII.

Curatio semitertianæ febris, quæ ἡμιτριταῖος dicitur.

AT, ubi id genus tertianæ est, quod ἡμιτριταῖον Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerunque frequentiores accessiones decessionesque, ut aliud morbi genus videri possit; porrigiturque febris in horas viginti quatuor, & triginta sex; ut, quod idem est, non idem esse videatur. Et magnopere necessarium est, neque dari cibum, nisi in ea remissione, quæ vera est; &, ubi ea venit, protinus dari. Plurimique sub alterutro curantis errore subito moriuntur. Ac, nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet; tum dari cibus, qui neque incitet febrem, & tamen longum ejus spatium sustineat.

CAP. IX.

Curatio lentarum febrium.

NONNUNQUAM etiam lentæ febres sine ulla remissione corpus tenent; ac neque cibo, neque ulli remedio locus est. In hoc casu medici cura esse debet, ut morbum mutet: fortasse enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum sit adjectum, corpus ejus pertractandum est, quoniam interdum sic evenit, ut horror oriatur, & fiat initium quod-

quoddam novi motus; exque eo, cum magis corpus incaluit, sequatur etiam remissio. In his frictio quoque ex oleo & sale salubris videtur.

At, si diu frigus est, & torpor, & jactatio corporis, non alienum est, in ipsa febre dare [1] mulsi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim sæpe ex eo febris; & major ortus calor simul & priora mala tollit, & spem remissionis, inque ea curationis, ostendit.

Neque hercule ista curatio nova est, qua nunc quidam traditos sibi ægros, qui sub cautioribus medicis trahebantur, interdum [2] contrariis remediis sanant. Siqui- 19,15. dem apud antiquos quoque ante Herophilum & Erasistratum, maximeque post Hippocratem fuit Petron quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis vestimentis operiebat, ut simul calorem 134,34. ingentem, sitimque excitaret. Deinde, ubi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat; ac, si moverat sudorem, explicuisse se ægrum judicabat: si non moverat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberaverat, protinus suillam assam, & vinum homini dabat. Si non liberaverat, decoquebat aquam sale adjecto, eamque bibere cogebat, ut vomendo ventrem purgaret.

Et intra hæc omnis ejus medicina erat. Eaque non minus grata fuit his, quos Hippocratis successores non refecerant; quam nunc

1 *Mulsa* Rom. leg. 2 Senec. de Clem. I. 9.

nunc est his, quos Herophili vel Erasistrati æmuli diu tractos non expedierunt. 475,19. Neque ideo tamen non est temeraria ista medicina; quia plures, si promnus à principiis excepit, interemit. Sed, cum eadem omnibus convenire non possint, fere, quos ratio non restituit, temeritas [1] adjuvat. Ideoque ejusmodi medici melius alienos ægros, 521,9. quam suos nutriunt. Sed est circumspecti quoque hominis, & novare interdum, & augere morbum, & febres accendere; quia curationem, ubi id, quod est, non recipit, potest recipere id, quod futurum est.

Cap. X.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & scabritiem linguæ.

Considerandum etiam est, febres ne solæ sint, an alia his quoque mala accedant; id est, num caput doleat, num lingua aspera, num præcordia intenta sint. Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto miscere oportet, & id ingerere: deinde habere † duo pitacia, quæ latitudinem frontis, longitudinemque æquent: ex his invicem alterum in aceto & rosa habere, alterum in fronte; aut intinctam iisdem lanam succidam imponere. Si acetum offendit, pura rosa utendum est. Si rosa ipsa lædit, oleo acerbo. Si ista parum juvant, teri potest vel iris arida, vel nuces amaræ, vel quælibet herba ex refrigerantibus. Quorum quidlibet ex aceto impositum, dolo-

1 Exemp. vide apud Valleriolam lib. 3. obs. 4.

dolorem minuit; sed magis aliud in alio. Juvat etiam panis cum papavere injectus, vel cum rosa, cerusa, spumave argenti. Olfacere quoque vel serpillum, vel anethum, non alienum est.

At, si in præcordiis inflammatio & dolor est, primo superimponenda sunt cataplasmata reprimentia; ne, si calidiora fuerint, plus eo materiæ concurrat. Deinde, ubi prima inflammatio se remisit, tunc demum ad calida & humida veniendum est; ut ea, quæ remanserunt, discutiant. Notæ vero inflammationis sunt quatuor, rubor, & tumor, cum calore, & dolore. Quo magis erravit Erasistratus, qui febrem nullam 5, 7.
sine hac esse dixit.

Ergo, si sine inflammatione dolor est, nihil imponendum est, hunc enim statim ipsa febris solvet. At, si neque inflammatio, 70, 3.
neque febris, sed tantum præcordiorum dolor est; protinus calidis & siccis fomentis uti licet. Si vero lingua sicca est, & scabra, detergenda primum penicillo est ex aqua calida: deinde ungenda mixtis inter se rosa & melle. Mel purgat, rosa reprimit, simulque siccescere non sinit. At si scabra non est, sed arida, ubi penicillo detersa est, ungi rosa debet, cui ceræ sit paulum adjectum.

CAP. XI.

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit.

SOLET etiam ante febres esse frigus; idque vel molestissum morbi genus est. Ubi id expectatur, omni potione prohibendus æger est: hæc enim paulo ante data, multum malo adjicit. Item maturius veste multa tegendus est. Admovenda partibus his, pro quibus metuimus, sicca & calida fomenta: sic, ut ne statim vehementissimi calores incipiant, sed paulatim increscant. Perfricandæ quoque eæ partes manibus unctis ex vetere oleo sunt, eique adjiciendum aliquid ex calefacientibus. Contentique medici quidam una frictione, etiam ex quolibet oleo, sunt. In harum febrium remissionibus nonnulli tres quatuor sorbitionis cyathos, etiamnum manente febre, dant: deinde, ea bene finita, reficiunt stomachum cibo frigido & levi. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus, semel & post febrem datus, prodest.

Sed curiose prospiciendum est, ne tempus remissionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoque genere valetudinis jam minui febris videtur, & rursus intenditur. Itaque ei remissioni credendum est, quæ etiam immoratur, & jactationem, fervoremque corporis, quem ζέσιν Græci vocant, minuit. Illud satis convenit, si quotidie pares accessiones sunt, quotidie parvum cibum dandum:

dum: ſi impares poſt graviorem, cibum; poſt leviorem, aquam mulſam.

CAP. XII.

Curatio horroris in febribus.

HORROR autem eas fere febres antecedit, quæ certum habent circuitum, & ex toto remittuntur; ideoque [1] tutiſſimæ ſunt, maximeque curationes admittunt. Nam ubi incerta tempora ſunt, neque alvi ductio, neque balneum, neque vinum, neque medicamentum aliud recte datur. Incertum eſt enim, quando febris ventura ſit: ita fieri poteſt, ut, ſi ſubito venerit, ſumma in eo pernicies ſit, quod auxilii cauſa fuit inventum. Nihilque aliud fieri poteſt, quam ut primis diebus bene abſtineat æger: deinde, ſub deceſſu febris ejus, quæ graviſſima eſt, cibum ſumat.

At ubi certus circuitus eſt, facilius omnia illa tentantur; quia facilius proponere nobis & acceſſionum & deceſſionum vices poſſumus. In his autem, cum [2] veteraverunt, utilis fames non eſt. Primis tantummodo diebus ea pugnandum eſt: deinde dividenda curatio eſt, & ante horror, tum febris diſcutienda. Igitur cum primum aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam ſubſalſam, & vomere eum cogere: nam fere talis horror ab his oritur, quæ biliosa in ſtomacho reſederunt. Idem faciendum eſt, ſi proximo quoque circuitu æque acceſſit: ſæpe enim ſic diſcutitur. Jamque,

1 Aph. IV. 43. 2 *Inveteraverunt*, Rittershuſ. ad Phædr. 1. Fab. 2.

que, quod genus febris sit, scire licet.

Itaque sub expectatione proximæ accessionis, quæ instare tertia potest, deducendus in balneum est; dandaque opera est, ut per tempus horroris in solio sit. Si ibi quoque senserit, nihilominus idem sub expectatione accessionis quartæ faciat: siquidem eo quoque modo sæpe is discutitur. Si nec balneum quidem profuit, ante accessionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere: siquidem ea quoque assumpta calorem movent; qui horrorem non admittit. Deinde eodem modo, quo in frigore præceptum est, antequam inhorrescere possit, operiatur, fomentisque protinus calidioribus totum corpus circundare convenit, maximeque involutis extinctis testis & titionibus.
95, 20.

Si nihilomius horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur; cui æque ex calefacientibus aliquid sit adjectum: adhibeaturque frictio, quantam is sustinere poterit, maximeque in manibus & pedibus: & spiritum ipse contineat. Neque desistendum est, etiamsi horror redit. sæpe enim pertinacia juvantis malum corporis vincit.

Si quid evomuit, danda aqua tepida, iterumque vomere cogendus est; utendumque eisdem est, donec horror finiatur. Sed præter hæc ducenda alvus est, si tardius horror quiescet: siquidem id quoque exonerato corpore prodest. Ultima post hæc auxilia sunt, gestatio & ambulatio. Cibus autem

autem in ejusmodi morbis maxime dandus est, qui mollem alvum præstet, ac caro glutinosa. Vinum cum dabitur, austerum sit.

CAP. XIII.

Curatio quotidianæ febris.

HÆc ad omnes circuitus febrium pertinent: discernendæ tamen singulæ sunt, sicut rationem habent dissimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet; tum cibis, † altero quoque die uti. Si res inveteraverit, post febrem experiri balneum, & vinum; magisque, si, horrore sublato, hæc superest.

CAP. XIV.

Curatio tertianæ febris.

SI vero tertiana, quæ ex toto intermittit, aut quartana est; mediis diebus, & ambulationibus, uti oportet, aliisque exercitationibus, & unctionibus. Quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum, multo ante accessionem, caput ægri multa [1] calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod, quamvis pleraque ejus viri præcepta secutus est Asclepiades, recte tamen præteriit: est enim anceps.

Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit alvum duci oportere: quinto, post horrorem vomitum elicere; deinde post febrem, sicut illi mos erat, adhuc

1 Aph, VII, 42.

huc calidis dare cibum & vinum: sexto die, in lectulo detineri: sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri posse, verisimile est. Tutius tamen est, hoc ipso ordine tria remedia, vomitus, alvi ductionis, vini potus, per triduum, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare: nec vinum, nisi post accessionem, die septimo bibere.

Si vero primis diebus discussus morbus non est, inciditque in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se contineat; post febrem perfricetur: tum, cibo assumpto, bibat aquam; postero die, quo à cibo vacat, & ab exercitatione unctioneque, aqua tantum contentus, conquiescat. Et id quidem optimum est. Si vero imbecillitas urgebit, & post febrem vinum; & medio die paulum cibi debebit assumere.

CAP. XV.

Curatio quartanæ febris.

EADEM in quartana facienda sunt. Sed cum hæc tarde [1] admodum finiatur, nisi primis diebus discussa est, diligentius ab initio præcipiendum est, quid in ea debeat fieri. Igitur, si cui cum horrore febris accessit, eaque desiit, eodem die & postero tertioque continere se debet, & aquam tantummodo calidam primo die post febrem sumere; biduo proximo, quantum fieri potest, ne hanc quidem: quarto die, si cum horrore febris revertitur, [2] vomere; sicut ante præceptum est: deinde post

1 I. Epidem. III, 17. 2 De Affect. XIX, 2.

post febrem, modicum cibum sumere, vini quadrantem. Postero tertioque die abstinere; aqua tantummodo calida, si sitis est, assumpta. Septimo die balneo frigus prævenire, abstinere, continere se debet, & aqua tantummodo calida, si sitis est, uti: ac tum ita nono die balneo frigus prævenire, &, si febris redierit, ducere alvum; ubi ex eo corpus conquieverit, inunctione vehementer perfricari, eodem modo sumere cibum, & vino biduo proximo se abstinere, frictione servata. Decimo tertio die rursus balneum experiri; &, si postea febris accessit, æque perfricari, vinum copiosius bibere. Ac sic proximum est, ut quies tot dierum, & abstinentia cum cæteris, quæ præcipiuntur, febrem tollant.

Si vero nihilominus remanet, aliud ex toto sequendum est curationis genus; idque agendum, ut, quod diu sustinendum est, corpus facile sustineat. Quo minus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendam alvum, deinde abstinendum in septimum diem dixit. Quod ut sustinere aliquis possit; tamen etiam febre liberatus vix refectioni valebit. adeo, si febris sæpius accesserit, concidet. Igitur, si tertio decimo die morbus remanebit, balneum neque ante febrem, neque post eam tentandum erit; nisi interdum jam horrore discusso. Horror ipse per eadem, quæ supra præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem oportebit ungi, & vehementer perfricari;

K cibum

cibum & validum, & fortiter assumere; vino uti, quanto libebit: postero die, cum satis quieverit, ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter; cibum accipere sine vino, tertio die abstinere.

Quo die vero febrem expectabit, ante surgere, & [1] exerceri, dareque operam oportet, ut in ipsam exercitationem tempus febris incurrat: sic enim sæpe illa discutitur. At, si in opere occupavit, tum demum se recipere. In ejusmodi valetudine, medicamenta sunt, oleum, frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si venter adstrictus est, solvendus est.

Sed hæc facile validiores faciunt: sin imbecillitas occupavit, pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc quidem sustinet, adhibenda tamen frictio est. Si hæc quoque vehemens onerat, intra quietem, & unctionem, & cibum consistendum est; dandaque opera est, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminem [2] jugulat: sed, si ex ea facta quotidiana est, in malis æger est: quod tamen, nisi culpa vel ægri [3] vel curantis, nunquam fit.

Cap. XVI.

Curatio duarum quartanarum.

At, si duæ quartanæ sunt, neque, quas proposui, exercitationes adhiberi possunt: aut ex toto quiescere opus est, aut, si id difficile est, leniter ambulare, hinc considere, diligenter involutis pedibus

1 Aristot. Probl. Sect. II, 58. 2 Tulpius observ. l. 3. cap. 53. 3 Hippocr. I. Epidem. Sect. III, 4.

bus & capite. Quoties febris accessit & desiit, cibum modicum sumere, & vinum; reliquo tempore, nisi imbecillitas urget, abstinere. At, si duæ febres pene junguntur, post utramque cibum sumere: deinde vacuo tempore, & moveri aliquantum, & post unctionem cibo uti. Cum vero vetus quartana raro, nisi vere[1] solvatur; utique eo tempore attendendum est, ne quid fiat, quod valetudinem impediat. Prodestque in vetere quartana, mutare subinde victus genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum, à lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes transire: esse radicem, deinde vomere: jureve pulli gallinacei ventrem resolvere: oleo ad frictiones adjicere calefacientia: ante accessionem sorbere, vel aceti cyathos duos, vel unum sinapis, cum tribus Græci vini salsi, vel mista paribus 37,7.
portionibus; & in aqua diluta, piper, ca- 132,27.
storeum, laser, myrrham. Per hæc enim similiaque corpus agitandum est, ut moveatur ex eo statu, quo detinetur.

Si febris quievit, diu meminisse ejus diei convenit: eoque vitare frigus, calorem, cruditatem, lassitudinem. Facile enim revertitur, nisi à sano quoque aliquandiu timetur.

CAP. XVII.

Curatio quotidianæ febris, quæ ex quartana facta sit.

AT, si ex quartana, quotidiana facta est: cum id initio inciderit, per bidu-

1 Epidem. VI. Sect. VI, 42.

duum abſtinere oportet, veſpere frictione uti, & aquam tantummodo potui dare. tertio die ſæpe fit, ne febris accedat. Sed ſive fuit, ſive non fuit, cibus poſt acceſſionis tempus eſt dandus: &, ſi manet, per biduum abſtinentia, quanta maxima imperari corpori poteſt, & fricatione quotidie utendum eſt.

CAP. XVIII.

De tribus inſaniæ generibus: & primo de ejus curatione, quæ à Græcis Φρενῖτις dicitur.

ET febrium quidem curatio expoſita eſt. Superſunt vero alii corporis affectus, qui huic superveniunt, ex quibus eos, qui certis partibus † aſſignari poſſunt, protinus jungam. Incipiam ab inſania, primamque hujus ipſius partem aggrediar, quæ & acuta, & in febre eſt. Græci Φρενῖτιν appellant.

Illud ante omnia ſcire oportet, interdum in acceſſione ægros deſipere, & † loqui aliena. Quod non quidem leve eſt; neque incidere poteſt, niſi in febre vehementi, non tamen æque peſtiferum eſt. nam plerunque breve eſſe conſuevit; levatoque acceſſionis impetu, protinus mens redit. Neque id genus morbi remedium aliud deſiderat, quam quod in curanda febre præceptum eſt.

Phrenitis [1] vero tum demum eſt, cum continua dementia eſſe incipit; aut cum æger, quamvis adhuc ſapiat, tamen quaſdam

[1] Trallian. I. 13. Cœl. Aurelian. Præf. Lib. 1. Acutor. Morb. pag. 7.

dam vanas imagines accipit: perfecta est, ubi mens illis imaginibus addicta est. Ejus autem plura genera sunt: siquidem ex phreniticis alii hilares, alii tristes sunt: alii facilius continentur, & intra verba desipiunt; alii insurgunt, & violenter quædam manu faciunt; atque ex his ipsis, alii nihil nisi impetu peccant, alii etiam artes adhibent; summamque speciem sanitatis in captandis malorum operum occasionibus præbent; sed exitu deprehenduntur.

Ex his autem eos, qui intra verba desipiunt, aut leviter etiam manu peccant, onerare asperioribus coercitionibus supervacuum est. Eos vero, qui violentius se gerunt, vincire convenit; ne vel sibi vel alteri noceant. Neque credendum est, si vinctus aliquis, dum levari vinculis cupit, sanum jam se fingat; quamvis prudenter & miserabiliter loquatur, quoniam is dolus insanientis est.

Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant; eo quod illis contrarium esset, exterreri; & ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid judicabant. At Asclepiades, tanquam ipsis tenebris terrentibus, [1] in lumine habendos eos dixit. Neutrum tamen perpetuum est. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant. reperiunturque, in quibus nullum discrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo possit. Optimum itaque est, [2] utrumque experiri; & habere eum, qui tenebras horret, in luce; eum, qui lucem, in tenebris. At ubi nul-

1 Cæl. Aurel. M. A. l. 1. c. 15. p. 40. 2 Cæl. Aurel. Acut. Morb. l. 9. Aretæus de Curat. Acut. l. 1.

nullum tale discrimen est, æger, si vires habet, loco lucido: si non habet, obscuro continendus est.

Remedia vero adhibere, ubi maxime furor urget, supervacuum est: simul enim febris quoque increscit. Tum itaque nihil nisi continendus æger est. Ubi vero res patitur, festinanter subveniendum est. Asclepiades perinde esse dixit, his sanguinem [1] mitti, ac si [2] trucidentur: hanc rationem secutus, quod neque insania esset, nisi cum febre intenta; neque sanguis, nisi in remissione ejus, recte mitteretur. Ipse in his somnum multa frictione quæsivit. Sed cum & intentio febris somnum impediat, & frictio non, nisi in remissione ejus, utilis sit: hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti [3] periculo recte fiunt, aliàs omittenda. Et continua quoque febris habet tempora, quibus, etsi non remittit, non tamen crescit. Estque hoc, ut non optimum, sic satis tamen secundum remediis tempus. Quod si vires ægri patiuntur, sanguis quoque mitti debet.

Nec minus dubitari potest, an alvus ducenda sit. Tum, interposito die, convenit caput ad [4] cutem tondere: diende aqua fovere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ sint ex reprimentibus: aut prius fovere: deinde tondere, & iterum fovere: ac novissime rosa caput naresque implere; offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, & movere sternutamenta medicamentis ad id effi-

1 V. S. quando & qualis conveniat *Cœl. Aurel. Acut. Morb.* I. *c.* 10. 2 Cœl. Aurelian. Acut. Morb. I. 25. 3 Valeriola Observ. 1. lib. 1. 4 Cœl. Aurel. Acut. Morb. I. 10. & c. 15.

efficacibus. Quæ tamen facienda sunt in his, quibus vires non desunt. Si vero imbecillitas est; rosa tantum caput, adjecto serpyllo, similive aliquo, madefaciendum est. Utiles etiam in quibuscumque viribus herbæ duæ sunt, solanum & muralis, si simul ex utraque, succo expresso, † caput impleatur. Cum se febris remiserit, frictione utendum est; parcius tamen in his, qui nimis hilares, quam in his, qui nimis tristes sunt.

Adversus omnium autem sic insanientium animos gerere se pro cujusque natura necessarium est. Quorundam enim vani metus levandi sunt: sicut in homine prædivite famem timente incidit: cui subinde falsæ hæreditates nunciabantur. Quorundam audacia coercenda est: sicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoque adhibentur. Quorundam etiam intempestivus risus objurgatione & minis prohibendus est. Quorundam discutiendæ tristes cogitationes: ad quod symphoniæ, & cymbala, strepitusque prosiciunt. Sæpius tamen assentiendum, quam repugnandum est: paulatimque, & non evidenter, ab his, quæ stulte dicuntur, ad meliora mens abducenda. Interdum etiam elicienda ipsius intentio: ut fit in hominibus studiosis literarum, quibus liber legitur, aut recte, si delectantur; aut perperam, si id ipsum eos offendit. Emendando enim advertere animum incipiunt. Quin etiam recitare, si qua meminerunt, cogen-

di sunt. Ad cibum quoque quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocaverunt.

Omnibus vero sic affectis somnus & difficilis, & præcipue necessarius est. sub hoc enim plerique [1] sanescunt. Prodest ad id, atque etiam ad mentem ipsam componendam, crocinum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant, quidam somnum moliuntur potui dando aquam, in qua papaver aut hyoscyamus decocta sint: alii mandragoræ mala pulvino subjiciunt: alii vel amomum, vel sycamini lachrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud Medicos reperio, Sed cur Græci morum συκάμινον [2] appellant, cum mori nulla lachryma sit? Sic vero significatur lachryma arboris in Ægypto nascentis, quam ibi συκόμορον appellant. Plurimi decoctis papaveris corticibus, ex ea aqua cum spongia os & caput subinde fovent.

Asclepiades ea supervacua esse dixit: quoniam in lethargum sæpe convertunt. Præcepit autem, ut primo die, à cibo, potione, somno abstineretur: vespere ei daretur potui aqua: tum frictio admoveretur lenis, ita ut ne manum quidem, qui fricaret, vehementer imprimeret: postero deinde die, iisdem omnibus factis, vespere ei daretur sorbitio & aqua, rursusque frictio adhiberetur. Per hanc enim nos consecuturos, ut somnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo, ut, illo consitente, nimia fricatio etiam lethargi periculum afferat. Sed

1 Aph. II. 2. 2 Bodæus à Stapel ad Theophrast. Histor. Plant. IV, 2.

Sed ſi ſic ſomnus non acceſſit, tum demum illis medicamentis arceſſendus eſt: habita ſcilicet eadem moderatione, quæ hic quoque neceſſaria eſt; ne, quem obdormire volumus, excitare poſtea non poſſimus. † Confert etiam aliquid ad ſomnum ſilanus juxta cadens; vel geſtatio [1] poſt cibum, & noctu; maximeque lecti ſuſpenſi motus.

Neque alienum eſt, ſi neque ſanguis ante miſſus eſt, neque mens conſtat, neque ſomnus accedit, [2] occipitio inciſo cucurbitulam admovere: quæ quia levat morbum, poteſt ſomnum facere. Moderatio autem in cibo quoque adhibenda eſt: nam neque æger eſt implendus, ne inſaniat, neque jejunio utique vexandus eſt, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus eſt autem cibo infirmo, maximeque ſorbitionis, & potione aquæ mulſæ, cujus ternos cyathos hieme, æſtate vero quatuor dediſſe ſatis eſt.

Alterum genus inſaniæ eſt, quod ſpatium longius recipit; quia fere ſine febre incipit, leves deinde febriculas excitat: & conſiſtit in triſtitia, quam videtur bilis [3] atra † contrahere. In hac utilis detractio ſanguine eſt. Si quid hanc prohibet, prima eſt abſtinentia: ſecunda, per album veratrum vomitumque purgatio: poſt utrumlibet, adhibenda bis die frictio eſt. Si magis valet, frequens etiam exercitatio; in jejuno vomitus; cibus, ſine vino, dandus ex me- 155,26.
dia materia eſt. Quam quoties poſuero, ſcire licet, etiam ex infirmiſſima dari poſſe, dum

1 Cœl. Aurel. A. M. I. 15. p. 46. 2 Cœl. Aurel. I. c. 11. p. 27. 3 Aretæus de Morb. Diut. I, 6. Trallian. I, 16.

dum ne ea sola quis utatur: valentissimam tantummodo esse removendam. Præter hæc, servanda alvus est quam tenerrima: removendi terrores, & potius bona spes afferenda: quærenda delectatio ex fabulis, ludisque, quibus maxime capi sanus assueverat: laudanda, si qua sunt, ipsius opera, & ante oculos ejus ponenda: leviter objurganda vana tristitia: subinde admonendus, in his ipsis rebus, quæ solicitant, cur non potius lætitiæ, quam solicitudinis causa sit. Si febris quoque accessit, sicut aliæ febres curanda est.

Tertium insaniæ genus est ex his longissimum; adeo ut vitam ipsam non impediat. quod robusti corporis esse consuevit. Hujus autem species duæ sunt. Nam quidam imaginibus, non mente fallunt; qualem insanientem Ajacem vel Orestem poetarum fabulæ ferunt: quidam animo desipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum est, tristes, an hilares sint. In tristitia, nigrum veratrum dejectionis causa; in hilaritate, album, ad vomitum excitandum, dari debet. Idque, si in potione non accipit, pani adjiciendum est, quo facilius fallat. Nam, si bene se purgaverit, ex magna parte morbum levabit. Ergo etiam, si semel datum veratrum parum profecerit, interposito tempore iterum dari debet. Neque ignorare oportet, leviorem esse morbum cum [1] risu, quam serio insanientium. Illud quoque perpetuum est in omnibus morbis, ubi ab inferiore parte purgandus aliquis

1 Aph. VI, 53.

aliquis est, [1] ventrem ejus ante solvendum esse: ubi à superiore, comprimendum.

Si vero consilium insanientem fallit, tormentis quibusdam optime curatur. Ubi perperam aliquid dixit, aut fecit, fame, vinculis, plagis coercendus est. Cogendus est & attendere, & ediscere aliquid, & meminisse. Sic enim fiet, ut paulatim metu cogatur considerare, quid faciat. Subito etiam terreri, & expavescere, in hoc morbo prodest; & fere, quicquid animum vehementer perturbat. Potest enim quædam fieri mutatio, cum ab eo statu mens, in quo fuerat, abducta est. Interest etiam, si ipse sine causa subinde rideat, an mœstus demissusque sit. Nam dementis hilaritas terroribus his, de quibus supra dixi, melius curatur. Si nimia tristitia est, prodest lenis, sed multa bis die frictio: item super caput aqua frigida infusa, demissumque corpus in aquam & oleum.

Illa communia sunt: insanientes vehementer exerceri debere: multa frictione uti; neque pinguem carnem, neque vinum assumere; cibis uti post purgationem, ex
media materia, quam levissimis, non opor- 153,32
tere esse vel solos, vel inter ignotos, vel in- 170,26
ter eos, quos aut contemnant, aut negligant; mutare debere regiones, &, si mens redit, annua peregrinatione esse jactandos.

Raro, sed aliquando tamen, ex metu delirium nascitur. Quod genus insanientium, specie simile, similique victus genere curandum est: præterquam quod in hoc

1 Aph. VII, 70.

hoc insaniæ genere solo recte vinum datur.

CAP. XIX.

[1] *De Cardiacis.*

HIS morbis præcipue contrarium est id genus, quod καρδιακὸν à Græcis nominatur; quamvis sæpe ad eum phrenitici transeunt: siquidem mens in illis laborat, in hoc vero constat. Id autem nihil aliud est, quam nimia imbecillitas corporis; quod, stomacho languente, immodico sudore digeritur. Licetque protinus scire id esse, ubi venarum exigui imbecillique pulsus sunt; sudor autem supra consuetudinem, & modo, & tempore, ex toto thorace, & cervicibus, atque etiam ex capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus siccioribus, atque frigidis. Acuti id morbi genus est.

Curatio prima est, supra præcordia imponere, quæ reprimunt, cataplasmata: secunda, sudorem cohibere. Id præstat acerbum oleum, vel rosa, vel melinum, aut myrteum. Quorum aliquo corpus leniter perunguendum; ceratumque ex aliquo horum tum imponendum est.

Si sudor vincit, delinendus homo est vel gypso, vel argenti spuma, vel cimolia creta, vel subinde horum pulvere respergendus. Idem præstat pulvis ex contritis aridæ myrti vel rubi foliis, aut ex austeri & boni vini arida fece. Pluraque similia sunt, quæ si desunt, satis utilis est quilibet ex

1 Cœl. Aurelian. Acut. Morb. II, 30, 31. Trallian. VII. 9.

ex via pulvis injectus. Super hæc vero, quo minus corpus inſudet, levi veſte debet eſſe contectus, poſituſque loco non calido, feneſtris patentibus, ſic ut perflatus quoque aliquis accedat.

Tertium auxilium eſt, imbecillitati jacentis cibo vinoque ſuccurrere. Cibus non multus quidem, ſed ſæpe tamen nocte ac die dandus eſt; ut nutriat, neque oneret. Is eſſe debet ex infirmiſſima materia, & ſtomacho aptus. Niſi autem neceſſe eſt, ad vinum feſtinare non oportet. Si verendum eſt, ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipſum auſterum quidem, ſed tamen tenue, meraculum, egelidum ſubinde & liberaliter dandum eſt; adjecta polenta, ſi modo is æger parum cibi aſſumit. Idque vinum eſſe debet, neque nullarum virium, neque ingentium: recteque tota die ac nocte, duas vel tres heminas æger bibet; ſi vaſtius corpus eſt, plus etiam: ſi cibum non accipit, perunctum ante perfundere aqua frigida convenit, & tum dare.

Quod ſi ſtomachus reſolutus parum continet, & ante cibum, & poſt eum ſponte vomere oportet; rurſusque poſt vomitum cibum ſumere. Si ne is quidem manſerit, ſorbere vini cyathum, interpoſitaque hora, ſumere iterum. Si id quoque ſtomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis ſuperillinendum eſt: qui, ubi inaruerunt, efficiunt, ut vinum in ſtomacho contineatur, exque eo toti corpori calor veniſque vis redeat.

Ulti-

† Ultimum auxilium est, in alvum ptisanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, siquidem id quoque vires tuetur. Neque alienum est, naribus quoque æstuantis admovere, quod reficiat; ut est 15
rosa & vinum: &, si qua in extremis partibus frigent, unctis & calidis manibus fovere. Per quæ si consequi potuimus, ut & sudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit jam tempus ipsum esse præ- 11
sidio. Ubi esse in tuto videtur, verendum tamen est, ut ne in eandem imbecillitatem cito recidat. Itaque, vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet assumere; donec satis virium corpori redeat. 11

CAP. XX.

De Lethargicis.

ALTER quoque morbus est; aliter phrenitico [1] contrarius. In eo dif- 22
ficilior somnus, prompta ad omnem audaciam mens est: in hoc marcor, & inexpugnabilis pene dormiendi necessitas. [2] λήθαργον Græci nominarunt. Id quoque genus acutum est, &, nisi succurritur, ce- 22
leriter jugulat.

Proinde ex eo ægros[3] quidam excitare nituntur, admotis his, per quæ sternutamenta evocantur, & his, quæ odore fœdo movent, qualis est pix usta, lana succida, piper, ve- 3
ratrum, castoreum, acetum, allium, cepa. Juxta etiam galbanum incendunt, aut cornu cervinum: si non est, quodlibet aliud. Hæc enim cum comburuntur, odore fœdo movent. Thar-

1 Alex. Trall. I. 14. 2 Cœl. Aur. M. A. L. II. c. I. 3 Trallian. I, 15. Aretæus de Morbor. Acut. Curat. I, 2.

Tharrias vero quidam, acceſſionis eſſe id malum, dixit, levarique, cum ea deceſſit. Itaque eos, qui ſubinde excitant, ſine uſu male habere. Intereſt autem, in deceſſione expergiſcatur æger, an, cum febris levatur, aut, levata quoque ea, ſomnus urgeat. Nam ſi expergiſcitur, adhibere ei, ut ſopito, ſupervacuum eſt. neque enim vigilando melior fit; ſed per ſe, ſi melior eſt, vigilat. Si vero continens ei ſomnus eſt, utique excitandus eſt; ſed his temporibus, quibus febris leviſſima eſt, ut excernat aliquid, & ſumat. Excitat autem validiſſime repente aqua frigida ſuperinfüſa. Poſt remiſſionem itaque, perunctum oleo multo totum corpus, tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum eſt. Sed hoc utemur, ſi æqualis ægro ſpiritus erit, ſi mollia præcordia. Sin aliter hæc erunt, ea potiora, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Et, quod ad ſomnum quidem pertinet, commodiſſima hæc ratio eſt.

Medendi autem cauſa, caput radendum; deinde poſca fovendum eſt, in qua laurus, aut ruta decocta ſit. Altera vero die imponendum caſtoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum roſa & aceto. Præcipueque proficit, & ad excitandum hominem, naribus admotum; & ad morbum ipſum depellendum, capiti frontivi impoſitum ſinapi. Geſtatio etiam in hoc morbo prodeſt: maximeque opporrune cibus datus, id eſt, in remiſſione, quanta maxima inveniri poterit. Ap-

tiſſima

tissima autem sorbitio est, donec morbus decrescere incipiat. Si autem quotidie gravis accessio est, hæc quotidie detur: si alternis post graviorem, sorbitio; post leviorem, mulsa aqua. Vinum quoque cum tempestivo cibo datum non mediocriter adjuvat.

Quod si post longas febres ejusmodi torpor accessit, cætera eadem servanda sunt. Ante accessionem autem, tribus quatuorve horis, si venter adstrictus est, dandum est castoreum cum scammonea; si non est, per se ipsum castoreum cum aqua dandum est. Si præcordia mollia sunt, cibis utendum est plenioribus: si dura, in iisdem sorbitionibus subsistendum; imponendumque præcordiis, quod simul & reprimat & emolliat.

CAP. XXI.

451. [1] *De Hydropicis.*

SED hic quidem acutus est morbus. Longus vero fieri potest eorum, quos aqua inter cutem male habet: nisi enim primis diebus succurritur, in ὕδρωπα, quam Græci vocant, incidunt. Ejus tres species sunt. Nam modo, ventre vehementer intento, creber intus, ex motu spiritus, sonus est: modo corpus inæquale est, tumoribus aliter aliterque per totum id orientibus: modo intus in uterum aqua contrahitur; &, moto corpore, ita movetur, ut impetus ejus conspici possit. Primum, τυμπανίτην: secundum, λευκοφλεγματίαν, vel

1 Aretæus de Diuturn. Morb. II, 1.

vel ὑπὸ τὴν σάρκα; tertium ἀσκίτην Græci nominarunt. Communis tamen omnium est humoris nimia abundantia: ob quam ne ulcera [1] quidem in his ægris facile sanescunt. Sæpe vere hoc malum per se incipit: 68, 7. sæpe alteri vetusto morbo, maximeque quartanæ, supervenit.

Facilius in servis, quam in liberis tollitur. quia, cum desideret famem, sitim, & mille alia tædia, longamque patientiam, promptius iis succurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur. Ideoque non ignobilis medicus, Chrysippi discipulus, apud Antigonum regem, amicum quendam ejus, † notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum, negavit posse sanari. Cumque alter medicus Epirotes Philippus se sanaturum polliceretur; respondit, illum ad morbum ægri respicere; se, ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cum summa diligentia non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua devorando, bibendoque suam urinam, in exitium sese præcipitavit.

Inter initia tamen, non difficillima curatio est, si imperata sunt corpori, quies, sitis, inedia. At si malum inveteravit, non sine magna mole discutitur. [2] Metrodorum tamen, Epicuri discipulum, referunt, cum hoc morbo tentaretur, neque æquo animo necessariam sitim sustineret, ubi diu

1 Aph. vi. 8. 2 ejus vitam describit Diogenes Laertius.

abſtinuerat, ſolitum bibere, deinde evomere. Quod, ſi redditur, quicquid receptum eſt, multum tædio demit: ſi à ſtomacho retentum eſt, morbum auget. ideoque in quolibet tentandum non eſt.

Sed ſi febris quoque eſt, hæc in primis ſubmovenda eſt per eas rationes, per quas huic ſuccurri poſſe propoſitum eſt. Si ſine febre æger eſt, tum demum ad ea veniendum eſt, quæ ipſi morbo mederi ſolent. Atque hic quoque, quæcumque ſpecies eſt, ſi nondum nimis occupavit, iiſdem auxiliis opus eſt. Multum ambulandum, currendum aliquando, & ſuperiores maxime partes ſic perfricandæ, ut calorem in cutem evocet: inter quæ, ſpiritum ipſe contineat. Evocandus eſt ſudor, non per exercitationem tantum, ſed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, ſimilibuſque aliis: maximeque utiles ſunt naturales, & ſiccæ ſudationes; quales ſuper [1] Batas
93,11. habemus in myrtetis. Balneum, atque omnis humor alienus eſt. Jejuno recte catapotia dantur, facta ex duabus apſinthii, myrrhæ tertia parte.

Cibus eſſe debet ex media [2] quidem materia, ſed tamen generis durioris. Potio non ultra danda eſt, quam ut vitam ſuſtineat: optimaque eſt, quæ urinam movet. Alvum moliri cibo melius eſt, quam medicamento. Si tamen res coget, ex his aliquid, quæ id præſtant, erit decoquendum, eaque aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere, iris, nardum,

1 Cicero Epiſt. ad Fam. IX. 12. 2 Supra II. 18.

dum, crocum, cinnamomum, caſſia, myrrha, balſamum, galbanum, ladanum, œnanthe, [1] panaces, cardamomum, hebenus, cupreſſi ſemen, uva taminia, quam ςαφίδα ἀγρίαν Græci nominant, abrotanum, roſæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, ſtyrax, coſtum, junci quadrati & rotundi flos; illum κύπειρον, hunc σχοῖνον Græci vocant. quæ quoties poſuero, non quæ hic naſcuntur, ſed, quæ inter aromata afferuntur, ſignificabo. Primo tamen, quæ leniſſima ex his ſunt, id eſt, roſæ folia, vel nardi ſpica, tentanda ſunt. Vinum quoque utile eſt auſterum, ſed quam tenuiſſimum.

Commodum eſt etiam, lino quotidie ventrem metiri, &, qua comprehendit alvum, notam imponere: poſtero quoque die videre, plenius corpus ſit, an extenuetur. id enim, quod extenuatur, medicinam ſentit. Neque alienum eſt, metiri & potionem ejus, & urinam. nam ſi plus humoris excernitur, quam aſſumitur, ita demum ſecundæ valetudinis ſpes eſt. Aſclepiades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, ſe abſtinentia bidui, & fricatione uſum; tertio die, jam & febre, & aqua liberato, cibum, & vinum dediſſe, memoriæ prodidit. Hactenus communiter de omni ſpecie præcipi poteſt: ſi vehementius malum eſt, diducenda ratio curandi eſt.

Ergo, ſi inflatio, & ex ea dolor creber eſt, utilis quotidianus, aut altero quoque

1 Rhodius ad Scribon. Largi Comp. V, p. 37

die post cibum, vomitus est. Fomentis deinde siccis calidisque utendum est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, & tum his utendum. Ultimum auxilium est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per alvum infundere copiosam aquam calidam, eamque recipere. Quin etiam quotidie ter quaterve opus est uti fricatione vehementi, cum oleo & quibusdam calefacientibus. Sed in hac frictione à ventre abstinendum est. Imponendum vero in eum cebrius sinapi, donec cutem erodat; ferramentisque candentibus pluribus locis venter exulcerandus est, & servanda ulcera diutius. Utiliter etiam scilla cocta deligatur super cutim. Sed diu post has inflationes abstinendum est ab omnibus inflantibus.

At, si id vitium est, cui λευκοφλεγματία nomen est, eas partes, quæ tument, subjicere soli oportet; sed non nimium, ne febriculam incendat: si is vehementior est, caput velandum est, utendumque fricatione, madefactis tantum manibus aqua, cui sal & nitrum & olei paulum sit adjectum; sic, ut aut puerilis aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idque si vires patiuntur, ante meridiem, tota hora; post meridiem, semihora fieri oportet. Utilia sunt etiam cataplasmata, quæ reprimunt; maximeque, si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque super talum, quatuor fere digitis, ex parte interiore

teriore eſt; quo per aliquot dies frequens humor feratur: atque ipſos tumores incidere altis plagis oportet: concutiendumque corpus eſt multa geſtatione, atque, ubi inductæ vulneribus cicatrices ſunt, adjiciendum exercitationibus & cibis, donec corpus ad priſtinum ſtatum revertatur. Cibus valens eſſe debet, & glutinoſus, maximeque caro. Vinum, ſi per ſtomachum licet, dulcius. ſed ita, ut invicem biduo triduove, modo aqua, modo id bibatur. Prodeſt etiam lactucæ marinæ, quæ grandis juxta mare naſcitur, ſemen, cum aqua potui datum. Quod ſi valens eſt, qui id accipit, ei ſcilla cocta ſimul ſuper ventrem deligatur. Authoreſque multi ſunt, inflatis veſicis pulſandos tumores eſſe.

Si vero id morbi genus eſt, quo in uterum multa aqua contrahitur, ambulare, ſed magis modice oportet; malagma, quod digerat, impoſitum habere; idque ipſum ſuperimpoſito triplici panno, faſcia, non nimium tamen vehementer, aſtringere. quod à Tharria profectum, ſervatum eſſe à pluribus video. Si jecur, aut lienem affectum eſſe, manifeſtum eſt, ficum pinguem contuſam, adjecto melle, ſuperponere. Si per talia auxilia venter non ſiccatur, ſed humor nihilominus abundat, celeriori via ſuccurrere, ut is per ventrem ipſum emittatur. Neque ignoro, Eraſiſtrato diſplicuiſſe hanc curandi viam. morbum enim hunc jocineris putavit: ideoque illud eſſe ſanandum; fruſtraque aquam emitti, quæ,

vitiato illo, ſubinde renaſcantur. Sed primum, non hujus viſceris unius hoc vitium eſt. Nam & ſplene affecto, & in totius corporis malo habitu fit. Deinde, ut inde cœperit, tamen aqua niſi emittitur, quæ contra naturam ibi ſubſtitit, & jocinori, & cæteris interioribus partibus nocet. Convenitque, corpus nihilominus eſſe curandum. Neque enim ſanat emiſſus humor, ſed medicinæ locum facit, quam intus incluſus impedit. Ac ne illud quidem in controverſiam venit, quin non omnes in hoc morbo ſic curari poſſint; ſed juvenes robuſti, qui vel ex toto carent febre, vel certe ſatis liberales intermiſſiones habent. Nam quorum ſtomachus corruptus eſt, quive ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non ſunt. Cibus autem, quo die primum humor emiſſus eſt, ſupervacuus eſt, niſi ſi vires deſunt. In ſequentibus diebus, & his vinum meracius quidem, ſed non ita multum dari debet, paulatimque revocandus æger eſt ad exercitationes, fricationes, ſolem, ſudationes, fatigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convaleſcat. Balneum rarum res amat; & frequentiorem in jejuno vomitum. Si æſtas eſt, in mari natare commodum eſt. Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei veneris uſus ſit.

CAP. XXII.

De Tabe, & ejus speciebus.

DIUTIUS sæpe & periculosius tabes eos male habet, quos invasit. Atque hujus quoque plures [1] species sunt. Una est, qua corpus non alitur, &, naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum locum subeuntibus, summa macies oritur; &, nisi occurritur, tollit. [2] *ἀτροφίαν* hanc Græci nominant. Ea duabus fere de causis incidere consuevit. Aut enim nimio timore aliquis minus, aut aviditate nimia plus, quam debet, assumit: ita vel, quod deest, infirmat: vel, quod superat, corrumpitur.

Altera species est, quam Græci *καχεξίαν* appellant: ubi malus corporis habitus est; ideoque omnia alimenta corrumpuntur. Quod fere fit, cum longo morbo vitiata corpora, etiamsi illo vacant, refectionem tamen non accipiunt; aut cum malis medicamentis corpus affectum est; aut, cum diu necessaria defuerunt; aut, cum inusitatos & inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquidve simile incidit. Huic, præter tabem, illud quoque nonnunquam accidere solet, ut per assiduas pustulas, aut ulcera, summa cutis exasperetur, vel aliquæ corporis partes intumescant.

Tertia est, longeque periculosissima species, quam Græci *φθίσιν* nominaverunt. Oritur fere à capite: inde in pulmonem distillat. Ex hoc exulceratio accidit, & febri-

1 Erant apud veteres qui tabem & longos morbos inducere poterant, *Philo Judæus de specialib. leg.* 16. pag. 792, & 1691. 2 Cœl. Aurel. Morb. Chron. II, 14.

cula lenis sit; quæ etiam, cum quievit, tamen repetit. In ea quoque frequens tussis est, & pus excreatur; interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum est, si in ignem [1] impo-
72, 1. situm est, mali odoris est. Itaque, qui de morbo dubitant, hac nota utuntur.

[2] Cum hæc genera tabis sint, animadvertere primum oportet, quid sit in quo laboratur. Deinde, si tantum non ali corpus apparet, causam ejus attendere; &, si cibi minus assumsit aliquis quam debuit, adjicere oportet: sed paulatim, ne si corpus insuetum subita multitudine oneraverit, stomachus gravetur, & concoctionem impediat. Si vero plus justo quis assumere solitus est, abstinere uno die; deinde ab exiguo cibo incipere; quotidie adjicere, donec ad justum modum perveniat. Præter hæc convenit ambulare locis quam maxime frigidis, sole vitato: per manus quoque exerceri. Si infirmior est, gestari, ungi, perfricari, si potest, maxime per se ipsum, sæpius eodem die, & ante cibum, & post eum, sic ut interdum oleo quædam adjiciantur calefacientia, donec insudet. Prodestque jejuno prehendere per multas partes cutem, & attrahere, ut relaxetur; aut, imposita resina, & abducta, subinde idem facere. Utile est etiam interdum balneum, sed post cibum exiguum. Atque in ipso solio recte cibi aliquid assumitur: aut si sine hoc fricatio fuit, post eam protinus. Cibi vero esse debent ex his, qui facile concoquuntur, maximeque alunt. Ergo vini quoque, sed au-

1 Aphor. V, 11. 2 Cœl. Aurelian. Morbor. Chronic. II. 14. p. 421. Trallian. V, 2.

auſteri, neceſſarius uſus eſt, movendæ urinæ.

At ſi malus habitus corporis eſt, primum abſtinendum eſt; deinde alvus ducenda; tum paulatim cibi dandi, adjectis exercitationibus, unctionibus, fricationibus. Utilius his frequens balneum eſt, ſed jejunis; etiam uſque ad ſudorem. Cibis vero opus eſt copioſis, variis, boni ſucci, quique etiam minus facile corrumpantur, vino auſtero. Si nihil reliqua proficiunt, ſanguis mittendus eſt; ſed paulatim, quotidieque pluribus diebus, cum eo, ut cætera quoque eodem modo ſerventur.

Quod ſi mali plus eſt, & vera phthiſis eſt, inter initia protinus occurrere neceſſarium eſt: neque facile enim hic morbus, cum inveteraverit, evincitur. Opus eſt, ſi vires patiuntur, [1] longa navigatione, cœli mutatione ſic, ut denſius quam id eſt, ex quo diſcedit æger, petatur. Ideoque aptiſſime Alexandriam ex Italia itur. Fereque id poſſe inter principia corpus pati debet, cum hic morbus ætate firmiſſima maxime oriatur, id eſt ab anno [2] duodevigeſimo uſque ad annum quintum & trigeſimum. Si id imbecillitas non ſinit, nave tamen, ſed non longe, vectari commodiſſimum eſt. Sin navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus movendum eſt: tum à negotiis abſtinendum eſt, omnibuſque rebus, quæ ſolicitare animum poſſunt: ſomno indulgendum: cavendæ diſtillationes, ne, ſi quid cura levarit, exaſperent; & ob id, vitanda cru-

1 Aretæus de Diuturn. Curat. I, 8. Trallian. VII, 2. Plin. N. H. XXVIII, 4. 2 Aphor. V, 9. VIII, 7.

ditas, ſimulque & ſol, & frigus; os obtegendum, fauces velandæ, tuſſicula ſuis remediis finienda: &, quamdiu quidem febricula incurſat, huic interdum abſtinentia, interdum etiam tempeſtivis cibis medendum: eoque tempore bibenda aqua. Lac[1] quoque, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia ſiti, ac, ſive præcordia tument, ſive bilioſa urina eſt, ſive ſanguis fluxit, pro veneno eſt; in[2] phthiſi tamen, ſicut in omnibus longis difficilibusque febriculis, recte dari poteſt.

Quod ſi febris aut nondum incurſat, aut jam remiſit, decurrendum eſt ad modicas exercitationes, maximeque ambulationes, item lenes fricationes. Balneum alienum eſt. Cibus eſſe debet primo acer, ut allium, porrum, idque ipſum ex aceto, vel ex eodem intubus, ocimum, lactuca: deinde lenis ſorbitio ex ptiſana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adjecto. Oryza quoque, &, ſi nihil aliud eſt, far idem præſtat. Tum invicem modo his cibis, modo illis utendum eſt: adjiciendaque quædam ex media materia, præcipue vero ex prima, cerebellum, vel piſciculus, & his ſimilia. Farina etiam cum ſevo ovillo caprinove miſta, deinde incocta, pro medicamento eſt. Vinum aſſumi debet leve auſterum.

Hactenus non magna mole pugnatur. Si vehementior noxa eſt, ac neque febricula, neque tuſſis quieſcit, tenuarique corpus

1 Aph. V, 64. 2 Aph. V, 64.

pus apparet, validioribus auxiliis opus eſt. Exulcerandus eſt ferro candenti, uno loco ſub mento, altero in gutture, duobus ad mammam utramque; item ſub imis oſſibus ſcapularum, quas ὠμοπλάτας Græci vocant, ſic, ne ſaneſcere ſinas ulcera, niſi tuſſis finita fuerit: cui per ſe quoque medendum eſſe, manifeſtum eſt. Tunc ter quaterque die vehementer extremæ partes perfricandæ ſunt: thorax leni manu pertractandus; poſt cibum intermittenda hora & perfricanda crura, brachiaque. Interpoſitis denis diebus, demittendus æger in ſolium eſt, in quo ſit aqua calida & oleum. Cæteris diebus bibenda aqua: tum vinum, ſi tuſſis non eſt, potui frigidum dandum: ſi vero eſt, egelidum. Utile eſt etiam in remiſſionibus quotidie cibos dari: frictiones geſtationeſque ſimiliter adhiberi: quarto, aut quinto die ſumere, interdum herbam ſanguinalem ex aceto, vel plantaginem eſſe. Medicamentum eſt etiam vel plantaginis ſuccus per ſe, vel [1] marrubii, ſi cum melle ſit incoctus; ita ut illius cyathus ſorbeatur, hujus cochleare plenum paulatim delingatur; vel inter ſe miſta, & incocta reſinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus ſunt victus, vehiculum, & navis, & ſorbitio. Alvus [2] cita utique vitanda eſt. Vomitus in hoc morbo frequens, pernicioſus eſt, maximeque ſanguinis. Qui meliuſculus eſſe cœpit, adjicere debet exercitationes, fricationes, ci- 91, 34;
bos:

1 Trallian. v, 3. pag. 476. 2 Aph. v, 12, 14. Trallian. II, 2. p. 313.

205, 4. bos: deinde ipse se, suppresso spiritu, perfricare; diu abstinere à vino, [1] balneo, venere.

CAP. XXIII.

[2] *De Comitiali morbo.*

INTER notissimos morbos est etiam is, qui [3] comitialis, vel major nominatur.
73, 20. Homo subito concidit, ex ore spumæ moventur, deinde interposito tempore ad se redit, & per seipsum consurgit. Id genus sæpius viros, quam fœminas occupat; ac solet quidem etiam longum esse, usque ad mortis diem, & vitæ non periculosum. Interdum tamen cum recens est, hominem consumit; & sæpe eum, si remedia non su-
47, 4. stulerunt, in [4] pueris veneris, in puellis menstruorum initium tollit. Modo cum distentione membrorum aut nervorum prolabitur aliquis; modo sine illa.

Quidam hos quoque iisdem, quibus lethargicos, excitare conantur: quod admodum supervacuum est: &, quia ne lethargicus quidem his sanatur; &, quia, cum possit ille nunquam expergisci atque ita fame interire, hic ad se utique revertitur.

Ubi concidit aliquis, si nulla nervorum distentio accessit, utique [5] sanguis mitti debet: si accessit, non utique mittendus est, nisi alia quoque hortantur. Necessarium
173, 23. autem est, ducere alvum, vel nigro vera-
87, 19. tro purgare, vel utrunque facere, si vires patiuntur: tunc caput tondere, oleoque & aceto perungere; cibum post diem tertium

1 Colum. 1. 6. 2 Aretæus de Diuturn. M. l. 1. c. 4. 3 Vocatur: *lues deifica, morbus Sacer.* 4 Aph. II. 45. V, 7. 5 Valleriol. l. 3. obs. 7.

tium, ſimul ac tranſiit hora, qua concidit, dare. Neque ſorbitiones his aut alioqui molles, & faciles cibi; neque caro, minimeque ſuilla convenit; ſed mediæ materiæ: nam 96. & viribus opus eſt, & [1] cruditates cavendæ ſunt. Cum quibus fugere oportet ſolem, balneum, ignem, omniaque calefacientia: item, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conſpectum, omniumque terrentium, vomitum, laſſitudinem, ſolicitudines, ne- 87,10. gotia omnia: &, ubi tertio die cibus datus eſt, intermittere quartum, & invicem alterum quemque; eadem hora cibi ſervata, donec quatuordecim dies tranſeant. Quos ubi morbus exceſſit, acuti vim depoſuit: at ſi manet, curandus jam ut longus eſt.

Quod ſi non, quo die primum is incidit, medicus acceſſit; ſed is, qui cadere conſuevit, poſt ei traditus eſt; protinus eo genere victus habito, qui ſupra comprehenſus eſt, expectandus eſt dies, quo prolabatur; utendumque tum vel ſanguinis [2] miſſione, vel ductione alvi, vel nigro veratro, ſicut præ- 172,30. ceptum eſt. In ſequentibus deinde diebus, per eos cibos, quos propoſui, vitatis omnibus, quæ cavenda dixi, nutriendus eſt.

Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum; ac 87,19. ter quoque aut quater eo utendum, non ita multis interpoſitis diebus; ſic tamen, ne iterum unquam ſumat, niſi conciderit. Mediis autem diebus vires ejus erunt nutriendæ; quibuſdam, præter ea, quæ ſupra ſcripta ſunt, adjectis. Ubi mane experrectus

1 Trallian. I, 15. 2 Cæl. Aurelian. Tard. paſſ. I, 4. p. 272.

ctus est, corpus ejus leniter ex oleo vetere (cum capite, excepto ventre) permulceatur: tum ambulatione quam maxime longa & recta utatur: post ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties; nisi infirmus erit, perfricetur: deinde super caput multa aqua frigida perfundatur; paulum cibi assumat; conquiescat; rursus ante noctem ambulatione utatur; iterum vehementer perfricetur, sic ut neque venter, neque caput contingatur: post hæc cœnet, interpositisque tribus aut quatuor diebus, uno aut altero acria assumat.

Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur; ungatur oleo vetere, adjecto aceto & nitro; perfundatur aqua salsa; bibat jejunus ex aqua castoreum; nulla aqua, nisi decocta, potionis causa utatur. Quidam jugulati [1] gladiatoris calido sanguine poto tali morbo se liberarunt. Apud quos miserum auxilium tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medecinam vero pertinet, ultimum est, juxta talum, ex utroque crure paulum sanguinis mittere: occipitium incidere, & cucurbitulas admovere: ferro candente in occipitio quoque & infra, qua summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea perniciosus humor evadat. Quibus si finitum malum non fuerit, prope est, ut perpetuum sit. Ad levandum id, tantummodo utendum erit exercitatione, cibisque his, qui supra comprehensi sunt: præcipue

1 Plin. XXVIII, 1. Lang. Epist. 14. lib. 1. Minucius Felix. pag. 34. Vide duo exempla ejus noxam indicantia apud Tulpium *obs. l. 4. c. 4.*

cipueque vitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

CAP. XXIV.

De Regio Morbo.

ÆQUE notus eſt morbus, quem interdum arquatum, [1] interdum regium nominant. Quem Hippocrates ait, ſi poſt ſeptimum diem [2] febricitante ægro ſupervenit, tutum eſſe, mollibus tantummodo præcordiis ſubſtantibus. Diocles ex toto, ſi poſt febrem oritur, etiam prodeſſe; ſi poſt hunc febris, occidere. Co- 52, 7.
lor autem eum morbum detegit, maxime oculorum, in quibus, quod album eſſe debet, fit luteum. Soletque accedere & ſitis, & dolor capitis, & frequens ſingultus, & præcordiorum dextra parte durities; &, ubi corporis vehemens motus eſt, ſpiritus difficultas, membrorumque reſolutio: atque, ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbeſcit.

Primo die abſtinere ægrum oportet: ſecundo ducere alvum: tum, ſi febris eſt, eam victus genere diſcutere: ſi non eſt, ſcammoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulſa nuces amaras, apſinthium, anium, ſic, ut pars hujus minima ſit. Aſclepiades aquam quoque ſalſam, & quidem per biduum, purgationis cauſa bibere cogebat, iis, quæ urinam movent, rejectis. Quidam, ſuperioribus omiſſis, per hæc, & per eos cibos, qui extenuant, idem ſe conſequi dicunt.

Ego

1 Plin. H. N. 22. c. 24. 2 Aph. IV, 62.

Ego utique, si satis virium est, validiora; si parum, imbecilliora auxilia praefero. Si purgatio fuit, post eam triduo primo modice cibum oportet assumere ex media materia, & vinum bibere Graecum salsum, ut solutio ventris remaneat: tum altero triduo validiores cibos, & carnis quoque aliquid esse, intraque aquam manere: deinde ad superius genus victus reverti, cum eo, ut magis satietur; omisso Graeco vino bibere nigrum austerum; atque ita per haec variare, ut interdum acres quoque cibos interponat, interdum ad salsum vinum redeat. Per omne vero tempus utendum est exercitatione, fricatione, &, si hiems est, balneo; si aestas, frigidis natationibus: lecto etiam, & conclavi [1] cultiore, usu, loco, ludis, lascivia, aliis, per quae mens exhilaretur: ob quae regius morbus dictus videtur. Malagma quoque, quod digerat, super praecordia datum prodest; vel arida ibi ficus imposita, si jecur aut lienis affectus est.

CAP. XXV.

[2] *De Elephantia.*

IGNOTUS autem pene in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίασιν Graeci vocant; isque longis annumeratur. Quo totum corpus afficitur ita, ut ossa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas crebrosque tumores habet. Rubor earum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis inaequali-

1 Seren Sammon. de Regio morbo. 2 Mercurial. Variar. Lect. I, 2.

qualiter crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpusque emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt. Ubi vetus morbus est, digiti in manibus pedibusque sub tumore conduntur; febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem consumit.

Protinus ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet; aut nigro veratro venter solvi. Adhibenda triduum, quantam sustinere potest, inedia est: paulum deinde vires reficiendæ & ducenda alvus: posthæc, ubi corpus levatum est, utendum est exercitatione, præcipueque cursu: sudor primum labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus evocandus: fricatio adhibenda: moderandumque inter hæc, ut vires conserventur: balneum rarum esse debet: cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus. Vinum, præterquam primis diebus, recte datur. Corpus contrita plantago & illita optime tueri videtur.

CAP. XXVI.

De Attonitis.

ATTONITOS quoque raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo. hunc ἀποπληξίαν Græci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. 84,34. Tum adhibendæ fricationes; & ex

media materia minime pingues cibi; qui-
dam etiam acres: & à vino abstinendum.

CAP. XXVII.

De Resolutione nervorum.

AT resolutio nervorum frequens ubi-
que morbus est. Sed interdum tota
corpora, interdum partes infestat.
Veteres authores illud [1] ἀποπληξίαν; hoc
παράλυσιν nominaverunt. nunc utrunque
παράλυσιν appellari video. Solent autem,
qui per omnia membra vehementer reso-
luti sunt, celeriter rapi. ac si correpti non
sunt, diutius quidem vivunt; sed raro ta-
men ad sanitatem perveniunt; & plerum-
que miserum spiritum trahunt, memoria
quoque amissa. In partibus vero nonnun-
76, 3. quam acutus, sæpe longus, fere [2] † insanabi-
lis morbus est.

[3] Si omnia membra vehementer resolu-
ta sunt, sanguinis detractio vel occidit,
78, 34. vel liberat. Aliud curationis genus vix
unquam sanitatem restituit; sæpe mortem
tantum differt; vitam interim infestat. Post
sanguinis missionem, si non redit & motus
& mens, nihil spei superest: si redit, sanitas
quoque prospicitur.

At, ubi pars resoluta est, pro vi & malo
corporis, vel sanguis mittendus est, vel
alvus ducenda. Cætera eadem in utroque
casu facienda sunt. Siquidem vitare præ-
76, 1.2. cipue convenit frigus; paulatimque ad
exercitationes revertendum est, sic, ut in-
grediatur ipse protinus, si potest. Si id cru-
rum

1 Cæl. Aurel. Acut. Morb. III, 5. 2 Aretæus de Morb. Diuturn. I, 7. 3 De præservatione Crato apud Schol. consilio 35, 36.

rum imbecillitas prohibet, vel geſtetur, vel motu lecti concutiatur: tum id membrum, quod deficit, ſi poteſt, per ſe; ſin minus, per alium moveatur, & vi quadam ad conſuetudinem ſuam redeat. Prodeſt etiam torpentis membri ſummam cutem exaſperaſſe, vel urticis cæſam, vel impoſito ſinapi, ſic, ut ubi rubere cœperit corpus: hæc removeantur. Scilla quoque contrita, bulbique contriti cum thure recte imponuntur. Neque alienum eſt, reſina cutem tertio quoque die diutius vellere, pluribus etiam locis, aliquando ſine ferro, cucurbitulas admovere. Unctioni vero aptiſſimum eſt vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo admixtum. Quinetiam fovere aqua calida marina, vel, ſi ea non eſt, tamen ſalſa, magnopere neceſſarium eſt. Ac, ſi quo loco vel naturales, vel etiam manufactæ tales natationes ſunt, iis potiſſimum utendum eſt; præcipueque in his agitanda membra, quæ maxime deficiunt. ſi id non eſt, balneum tamen prodeſt. Cibus eſſe debet ex media materia, maximeque ex venatione: potio, ſine vino, aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus eſt, interponi quarto vel quinto die purgationis cauſa vinum Græcum ſalſum poteſt. Poſt cœnam utilis vomitus eſt. 91, 26.

2. *De Dolore nervorum.*

Interdum vero etiam nervorum dolor oriri ſolet. In hoc caſu non vomere, non medicamentis urinam movere, non exercitatione ſudores, ut quidam præcipiunt, expedit.

pedit. Bibenda aqua eſt bis die. † In lectulo leniter ſatis diu corpus perfricandum eſt; deinde, retento ſpiritu, in ipſa exercitatione potius ſuperiores partes movendæ: balneo raro utendum: mutandum ſubinde peregrinationibus cœlum. Si dolor eſt, ea ipſa pars ſine oleo, nitro ex aqua perungenda eſt, deinde involvenda, & ſubjicienda pruna lenis, & ſulphur; atque ita id ſuffumigandum; idque aliquandiu faciendum, ſed jejuno, cum bene jam concoxerit. Cucurbitulæ quoque ſæpe dolenti parti admovendæ ſunt, pulſanduſque leniter inflatis veſicis bubulis is locus eſt. Utile eſt etiam ſevum miſcere cum cumini & urticæ contritis ſeminibus, ſic, ut omnium par modus ſit, idque imponere: fovere aqua, in qua ſulphur decoctum ſit. Utriculi quoque recte imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum. Atque in ipſo potiſſimum dolore, utendum geſtatione vehementi eſt: quod in aliis doloribus peſſimum eſt.

3. *De Tremore nervorum.*

Tremor autem nervorum æque vomitu medicamentiſque urinam moventibus intenditur. Inimica etiam habet balnea, aſſaſque ſudationes. Bibenda aqua eſt: acri ambulatione utendum, item unctionibus, fricationibuſque, maxime per ſeipſum: pila, ſimilibuſque ſuperiores partes. † dimovendæ: cibo quolibet utendum, dummodo concoctioni utique ſtudeatur. Secundum cibum, curis abſtinendum: rariſſima venere uten-

utendum eſt. Si quando quis in eam prolapſus eſt, tum oleo leniter diuque in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quam virilibus, debet.

4. *De Suppurationibus internis.*

† Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, ubi ortæ fuerint, primum id agere oportet per ea cataplaſmata, quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat. deinde, ſi hæc victa ſunt, ut per ea malagmata, quæ digerunt, diſſipetur. 263. Quod ſi conſecuti non ſumus, ſequitur, ut evocetur: deinde, ut matureſcat. omnis tum vomicæ finis eſt, ut rumpatur Indiciumque eſt, pus vel alvo vel ore redditum. Sed nihil facere oportet, quominus, quicquid eſt puris, exeat. Utendum maxime ſorbitionibus eſt, & aqua calida. Ubi pus ferri deſiit, tranſeundum ad faciles quidem, ſed tamen validiores & frigidos cibos, frigidamque aquam ſic, † ut ab egelidis tamen initium fiat. primoque cum melle quædam edenda, ut nuclei pinei, vel Græcæ nuces, vel avellanæ. Poſtea ſubmovendum idipſum, quo maturius induci cicatrix poſſit. Medicamentum eo tempore ulceri eſt, ſuccus aſſumptus vel porri vel marrubii, & omni cibo porrum ipſum adjectum. Oportebit autem uti in his partibus, quæ non afficiuntur, fricationibus, item ambulationibus lenibus. Vitandumque erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione ſaneſcentia ulcera exaſperentur. In hoc enim morbo pernicioſus, ideoque omni modo cavendus ſanguinis vomitus eſt.

LIBER QUARTUS.

Cap. I.

De humani corporis interioribus sedibus.

† Hactenus reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, ut iis certæ sedes assignari non possint: nunc de his dicam, quæ sunt in partibus. Facilius autem omnium interio-
7, 2. rum morbi [1] curationesque in notitiam venient, si prius eorum sedes breviter ostendero.

Caput igitur, eaque, quæ in ore sunt, non lingua tantummodo palatoque terminantur, sed etiam, quatenus oculis nostris exposita sunt. In dextra sinistraque circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur; itemque arteriæ (quas καρωτίδας vocant) sursum procedentes ultra aures
46, 26. feruntur. Atque in ipsis cervicibus glandulæ positæ sunt, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt: alterum, [2] asperam arteriam nominant; † alterum, stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: † stomachus interior ad ventriculum fertur. illa spiritum: hic cibum recipit. Quibus cum diversæ viæ sint, qua coeunt, exigua in arteria sub ipsis faucibus lingula est: quæ, cum spiramus, attollitur; cum cibum potionemque assumimus, arteriam claudit. Ipsa autem arteria, dura & cartilaginosa, in gutture assu-
git

1 Soran. Ephes. Isagog. cap. XII. 2 e. Gulam. *Mercurial.* Var. Lect. I. c. I.

git ; cæteris partibus reſidit. Conſtat ex circulis quibuſdam, compoſitis ad imaginem earum vertebrarum, quæ in ſpina ſunt, ita tamen, ut ex parte exteriore aſpera; ex interiore, ſtomachi modo lævis ſit. eaque deſcendens ad præcordia cum pulmone committitur. Is ſpongioſus, ideoque ſpiritus capax, & à tergo ſpinæ ipſi junctus, in duas[1] fibras, ungulæ bubulæ modo, dividitur. Huic cor annexum eſt, natura[2] muſculoſum, in pectore ſub ſiniſteriore mamma ſitum; duoſque quaſi ventriculos habet. At ſub corde atque pulmone, tranſverſum ex valida membrana ſeptum eſt, quod à præcordiis uterum diducit, æque nervoſum; multis etiam venis per id diſcurrentibus; à ſuperiore parte, non ſolum inteſtina, ſed jecur quoque lienemque diſcernit. Hæc viſcera proxime, ſed infra tamen poſita, dextra ſiniſtraque ſunt. Iecur à dextra parte ſub præcordiis ab ipſo ſepto orſum, intrinſecus cavum, extrinſecus gibberum eſt. quod prominens leviter ventriculo inſidet, & in quatuor fibras dividitur. Ex inferiore vero parte ei fel inhæret. At lien in ſiniſtra, non eidem ſepto, ſed inteſtino annexus eſt, natura mollis & rarus, longitudinis craſſitudiniſque modicæ; iſque paulum à coſtarum regione in uterum excedens, ex maxima parte ſub his conditur. † atque hæc quidem juncta ſunt. Renes vero diviſi: qui lumbis ſub imis coxis inhærent, à parte earum reſimi, ab altera ro-

1 Hippocr. Coac. Sent. 300. Van der Linden Med. Phyſiol. c. IV. p. 239. 2 Hippocrat. de Corde T. IV.

tundi; qui & venosi sunt, & tunicis super conteguntur. Ac viscerum quidem hæ sedes sunt. Stomachus vero, qui intestinorum principium est, nervosus à septima spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus. isque inter lienem & jecur positus est; utroque ex his paulum super eum ingrediente. Suntque etiam membranulæ tenues, per quas inter se tria ista connectuntur, junguntur que ei
183,19. septo, quod transversum esse, supra posui. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorem partem conversa, in summum intestinum coarctatur. Hanc juncturam πυλωρὸν Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea, quæ excreturi sumus, emittit. Ab ea jejunum intestinum incipit, non ita implicitum. cui tale vocabulum est, quia nunquam, quod accepit, continet; sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenuius intestinum est, in sinus vehementer implicitum: orbes vero ejus per membranulas singuli cum interioribus connectuntur; qui in dexteriorem partem conversi, & è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum crassiore altero transverso committitur; † quod à dextra parte incipiens, in sinisteriorem pervium & longum est, in dexteriorem non est; ideoque cæcum nominatur. At id, quod pervium est, late fusum at-

que

que ſinuatum, minuſque quam ſuperiora inteſtina nervoſum, ab utraque parte huc atque illuc volutum, magis tamen ſiniſteriores inferioreſque partes tenens, contingit jecur atque ventriculum: deinde cum quibuſdam membranulis à ſiniſtro rene venientibus jungitur; atque hinc ad dextra recurvatum in ima dirigitur, qua excernit; ideoque id ibi rectum inteſtinum nominatur. Contegit vero univerſa hæc omentum, ex inferiore parte læve & adſtrictum, ex ſuperiore mollius. Cui adeps quoque innaſcitur; quæ ſenſu, ſicut cerebrum quoque & medulla, caret. At à renibus ſingulæ venæ, colore albæ, ad veſicam feruntur; οὐρητῆρας Græci vocant, quod per eas inde deſcendentem urinam in veſicam diſtillare concipiunt. Veſica autem in ipſo ſinu nervoſa & duplex, cervice plena atque carnoſa, jungitur per venas cum inteſtino, eoque oſſe, quod pubi ſubeſt: ipſa ſoluta atque liberior eſt; aliter in viris atque in fœminis poſita. Nam in viris juxta rectum inteſtinum eſt, potius in ſiniſtram partem inclinata: in fœminis ſuper genitale earum poſita eſt, &, superne lapſa, ab ipſa vulva ſuſtinetur. Tum in maſculis iter urinæ ſpatioſius & compreſſius à cer- 474,20,
vice huius deſcendit ad colem: in fœmi- 48.22.
nis brevius & plenius, ſuper vulvæ cervicem ſe oſtendit. Vulva autem in virginibus quidem admodum exigua eſt: in mulieribus vero, niſi ubi gravidæ ſunt, non multo major, quam ut manu comprehendatur.

Ea, recta tenuataque cervice, quam canalem vocant, contra mediam alvum orsa, inde paulum ad dexteriorem coxam convertitur; deinde super rectum intestinum progressa, iliis fœminæ latera sua innectit. Ipsa autem ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt. A quibus ac pube abdomen sursum versus ad præcordia pervenit; ab exteriore parte, evidenti cute; ab interiore levi membrana inclusum; quæ omento jungitur; περιτόναιος autem à Græcis nominatur.

CAP. II.

De curationibus morborum, qui nascuntur à capite.

HIs veluti in conspectum quendam, quatenus scire curanti necessarium est, adductis, remedia singularum laborantium partium exequar, orsus à capite: sub quo nomine nunc significo eam partem, quæ capillitio tegitur: nam oculorum, aurium, dentium dolor, & si quis similis est, alias erit explicandus.

2. *De Capitis dolore.*

In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quam κεφαλαίαν Græci vocant. Cujus notæ sunt, [1] horror validus, nervorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, sic ut vox supprimatur; vel sanguinis ex naribus cursus, sic ut corpus frigescat anima deficiat. Præter hæc, dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in

1 Soran. Ephes. 1. Isag. c. 6.

in capite longa imbecillitas, sed neque gravis, neque periculosa, per hominis ætatem est. Interdum gravior dolor, sed brevis, neque tamen mortiferus; qui vel vino, vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut sole contrahitur. Hique omnes dolores modo in febre, modo sine hac sunt; modo in toto capite, modo in parte; interdum sic, ut oris quoque proximam partem excrucient. Præter hæc etiam invenitur genus, quod potest longum esse: ubi humor cutem inflat, eaque intumescit, & prementi digito cedit: ὑδροκέφαλον Græci appellant.

Ex his id, quod secundo loco positum est, dum leve est, qua sit ratione curandum, dixi,[1] cum persequerer ea, quæ sani homines in imbecillitate partis alicujus facere deberent. Quæ vero auxilia sint capitis, ubi cum febre dolor est, eo loco explicitum est, quo febrium curatio exposita 17,8. est. nunc de cæteris dicendum est. 138,23.

Ex quibus id, quod acutum est, & id, quod supra consuetudinem intenditur, idque, quod ex subita causa, etsi non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet, qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, supervacuum est. Satiusque est, abstinere à cibo; si fieri potest, etiam à potione: si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, alvum ducere, sternutamenta evocare, nihil assumere, nisi aquam. Sæpe enim dies unus aut alter totum dolorem hac

1 Lib. I. c. 4.

hac ratione discutit, utique, si ex vino vel cruditate origo est.

Si vero in his auxilii parum est, tondere oportet ad cutem: deinde considerandum est, quæ causa dolorem excitarit. Si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit; spongiam concavam imponere, subinde aqua frigida expressam; ungere rosa & aceto, vel potius his tinctam lanam succidam imponere, aliave refrigerantia cataplasmata. At si frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida marina, vel certe salsa, aut in qua laurus decocta sit; tum caput vehementer perfricare; deinde calido oleo implere & veste velare. quidam etiam id devinciunt: alii cervicalibus vestimentisque onerant, & sic levantur: alios calida cataplasmata adjuvant. Ergo etiam, ubi causa incognita est, videre oportet, refrigerantia magis, an calefacientia leniant, & his uti, quæ experimentum approbarit.

At si parum causa discernitur, perfundere caput, primum aqua calida, sicut supra præceptum est, vel salsa, vel ex lauro decocta, tum frigida posca. Illa in omni vetusto capitis dolore communia sunt: sternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare[1] his, quæ salivam movent, cucurbitulas temporibus & occipitio admovere, sanguinem ex naribus detrahere, resina subinde tempora pervellere, & imposito sinapi exulcerare ea, quæ male habent, ante linteolo subjecto, ne

1 Soran. Ephes. Isag. c. 6.

ne vehementer erodat, candentibus ferramentis, ubi dolor est, ulcera excitare, cibum semper modicum cum aqua sumere: ubi levatus est dolor, in balneum ire, ibi multa aqua prius calida, deinde frigida 35, 5.
caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad vinum reverti; sed postea semper, antequam quicquam aliud, aquam bibere.

Dissimile est id genus, quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem necessarium est: deinde imponere sinapi, sic ut exulceret: si id parum profuit, scalpello utendum est. Illa cum hydropicis 160.
communia sunt, ut exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibis potionibusque utatur urinam præcipue moventibus.

2.

De morbo, qui circa faciem nascitur.

CIRCA faciem vero morbus innascitur, quem Græci [1] κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cum acuta febre oritur. Os cum rictu quodam pervertitur, ideoque nihil aliud est, quam distortio oris. Accecit crebra coloris in facie totoque corpore mutatio: somnus in promptu est.

In hoc sanguinem mittere optimum est. Si finitum eo malum non est, ducere alvum. Si ne sic quidem discussum est, albo veratro vomitum movere. Præter hæc necessarium est vitare solem, lassitudinem, vinum. Sed si discussum his non est, utendum est cursu, & fricatione in eo, quod læsum

1 Aretæus de Morb. Diuturn. I, 7. Cælius Aurelian. Tard. pass. II, 2.

sum est, leni & multa: in reliquis partibus breviore, sed vehementi. Prodest etiam movere sternutamenta, caput radere, idque perfundere aqua calida, vel marina, vel certe salsa, sic ut ei quoque sulphur adjiciatur: post perfusionem iterum perfricari, sinapi manducare; eodemque tempore affectis oris partibus ceratum, integris item sinapi, donec erodat, imponere. Cibus aptissimus ex media materia est.

3.

De Resolutione linguæ.

AT si lingua resoluta est, quod interdum per se, interdum ex morbo aliquo fit, sic ut sermo hominis non explicetur; oportet gargarizare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyssopum, vel nepeta decocta sit; aquam bibere; caput, & os, & ea, quæ sub mento sunt, & cervicem vehementer perfricare; lasere linguam ipsam linere; manducare, quæ sunt acerrima, id est sinapi, allium, cepam; magna vi luctari, ut verba exprimantur; exerceri retento spiritu, caput sæpe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam esse radiculam, deinde vomere.

4.

[1] *De Distillatione ac gravedine.*

DISTILLAT autem humor de capite interdum in nares, quod lene est; interdum in fauces, quod peius est; interdum etiam in pulmonem, quod pessimum

1 Cœl. Aurelian. Morbor. Chronic. II, 7.

mum eſt. Si in nares diſtillaverit, tenuis per has pituita profluit, caput leniter dolet, gravitas in eo ſentitur, frequentia ſternutamenta ſunt. Si in fauces, has exaſperat, tuſſiculam movet. Si in pulmonem, præter ſternutamenta & tuſſim, eſt etiam capitis gravitas, laſſitudo, ſitis, æſtus, bilioſa urina.

Aliud autem (quamvis non multum diſtans) malum, gravedo eſt. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tuſſim ſiccam movet. Sub eadem vero ſalſa eſt ſaliva, ſonant aures, venæ moventur in capite, turbida urina eſt. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in gravedine hoc nomen ſervari: diſtillationes, κατασταγμοὺς appellari. Hæc communia & brevia; ſed ſi neglecta ſunt, longa eſſe conſuerunt. Nihil peſtiferum eſt, niſi quod pulmonem exulcerat.

Ubi aliquid ejuſmodi ſentimus, protinus abſtinere à ſole, à balneo, à venere debemus. Inter quæ unctione, & aſſueto cibo nihilominus uti licet. Ambulatione tantum non acri, ſed recta utendum eſt, & poſt eam caput atque os ſupra quinquagies perfricandum. Raroque fit, ut ſi biduo, vel certe triduo nobis temperavimus, id vitium non levetur. Quo levato, ſi in diſtillatione craſſa facta pituita eſt, vel in gravedine, nares magis pallent, balneo utendum eſt, multaque aqua prius calida, poſt egelida, fovendum os, caputque; deinde cum cibo pleniore vinum bibendum.

dum. At, si æque tenuis die quarto pituita est, vel nares æque clausæ videntur, assumendum est vinum aminæum, austerum; deinde rursus biduo aqua, post quæ ad balneum, & ad consuetudinem revertendum est.

Neque tamen ipsis diebus, quibus aliqua omittenda sunt, expedit tamquam ægros agere: sed cætera omnia quasi sanis facienda sunt, præterquam si diutius aliquem, & vehementius ista solicitare consuerunt. huic enim quædam curiosior observatio necessaria est Igitur huic, si in nares vel in fauces distillavit, præter ea, quæ supra retuli, protinus primis diebus multum ambulandum est, perfricandæ vehementer inferiores partes, levior fricatio adhibenda thoraci erit, levior capiti, demenda assueto cibo pars dimidia, sumenda ova, amylum, similiaque, quæ pituitam faciunt crassiorem, siti, quanta maxima sustineri potest, pugnandum est. Ubi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoque usus est, adjiciendus est cibo pisciculus, aut caro; sic tamen, ne protinus justus modus cibi sumatur: vino meraco copiosius utendum est.

At, si in pulmonem quoque destillat, multo magis & ambulatione & frictione opus est, eademque adhibita ratione in cibis. Si non satis illi proficiunt, acrioribus utendum est, magis somno indulgendum est, abstinendumque à negotiis omnibus, aliquando, sed serius, balneum tentandum.

In

In gravedine autem, primo die quiescere, neque esse, neque bibere, caput velare, fauces lana circundare: postero die surgere, diu abstinere à potione, aut, si res coegerit, non ultra heminam aquæ assumere: tertio die panis non ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel levi carne sumere, aquam bibere: si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu utatur, vomere: ubi in balneum ventum est, multa aqua calida caput & os fovere usque ad sudorem, tum ad vinum redire. Post quæ vix fieri potest, ut idem incommodum maneat. sed, si manserit utendum erit cibis frigidis, aridis, levibus, humore quam minimo, servatis frictionibus exercitationibusque, quæ in omni tali genere valetudinis necessariæ sunt.

CAP. III.

De Cervicis morbis. [1]

A CAPITE transitus ad cervicem est, quæ gravibus admodum morbis obnoxia est. Neque tamen alius importunior [2] acutiorque morbus est, quam is, qui quodam rigore nervorum, modo caput scapulis, modo mentum pectori adnectit, modo rectam & immobilem cervicem intendit. Primum Græci [3] ὀπισθότονον, sequentem ἐμπροσθότονον, ultimum τέτανον [4] appellant: quamvis minus subtiliter quidam indiscretis his nominibus utuntur. Ea sæpe intra quartum [5] diem tollunt: si hunc evaserunt, sine periculo sunt.

1 Galen. Introd. in Med c. 13. 2 Aretæus de Morb. Acut. I, 6. 3 Cæl. Aurelian. Morb. Acut. III, 6. 4 Suid. in ead. voce. 5 Aphor. V, 6.

Eadem omnia ratione curantur; idque
78, 34. convenit. Asclepiades utique [1] mittendum sanguinem credidit. Id quidam utique vitandum esse dixerunt, eo quod maxime tum corpus calore egeret; isque esset in sanguine venarum. Hoc quidem falsum est. neque enim natura sanguinis est, ut utique calet; sed ex his, quæ in homine sunt, is celerrime vel calescit, vel refrigescit. Mitti vero nec ne debeat, ex his intelligi po-
78, 79. test, quæ de sanguinis missione præcepta sunt. Utique autem recte datur [2] castoreum, & cum hoc piper, vel laser. Deinde opus est fomento humido & calido. Itaque plerique aqua calida multa cervices subinde perfundunt. id in præsentia allevat; sed opportuniores nervos frigori reddit. quod utique vitandum est.

Utilius igitur est, cerato liquido primum cervicem perungere; deinde admovere vesicas bubulas vel utriculos [3] oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplasma, vel piper cum ficu contusum. Utilissimum tamen est, humido sale [4] fove-
95, 16. re. quod quomodo fieri debeat, jam ostendi. Ubi eorum aliquid factum est, admovere ad ignem, vel si æstas est, in sole ægrum oportet; maximeque oleo vetere; si id non est, [5] Syriaco; si ne id quidem est, adipe [6] quam vetustissima, cervicem, & scapulas, & spinam perfricare.

Fricatio cum omnibus vertebris hominum utilis sit, tum iis præcipue, quæ in col-

1 Cæl. Aurelian. Acut. Morb. III, 8. 2 Marcell. de Medic. c. XVIII. p. 320. 3 Cæl. Aurel. Acut. Morb. III, 8. 4 Marcell. de Med. c. XVIII. p. 320. 5 Plin. N. H. XV, 7. 6 Marcell. de Med. c. XVIII. p. 320.

collo ſunt. Ergo die nocteque, interpoſitis tamen quibuſdam temporibus, hoc remedio utendum eſt: dum intermittitur, imponendum [1] malagma aliquod ex calefacientibus. Cavendum vero & præcipue frigus. ideoque in eo conclavi, quo curatur æger, ignis continuus eſſe debet, maximeque tempore antelucano, quo præcipue frigus intenditur. Neque inutile erit, caput attonſum habere, idque irino vel cyprino calido madefacere, & ſuperimpoſito pileo velare: nonnunquam etiam in calidum oleum totum deſcendere, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum ſit, & adjecta olei pars tertia. Alvus [2] quoque ducta ſæpe ſuperiores partes reſolvit.

Si vero etiam vehementius dolor crevit, admovendæ cervicibus cucurbitulæ ſunt, ſic ut cutis incidatur. Eadem aut ferramentis aut ſinapi adurenda. Ubi levatus eſt dolor, moverique cervix cœpit; ſcire licet, cedere remediis morbum. Sed diu vitandus cibus, [3] quiſquis mandendus eſt. Sorbitionibus utendum, itemque ovis ſorbilibus, aut † è pullis mollibusve jus aliquod aſſumendum. Id ſi bene proceſſerit, jamque ex toto recte ſe habere cervices videbuntur, incipiendum erit à pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quam vinum guſtandum; ſiquidem hujus uſus præcipue periculoſus; ideoque in longius tempus differendus eſt.

1 Marcellus de Med. c. XVIII. p. 320. 2 Aph. VII, 5. 3 Cælius Aurelian. Morb. Acut. III, 8.

CAP. IV.

[1] *De Faucium morbis: & primum de Angina.*

UT hoc autem morbi genus circa totam cervicem; sic alterum, æque pestiferum acutumque, in faucibus esse consuevit. Nostri anginam vocant: apud Græcos nomen, prout species est. Interdum enim neque rubor, neque tumor ullus apparet; sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra solvuntur. id [2] συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesque cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultusque est. ὡς συνάγχη vocatur. Illis communia sunt; æger non cibum devorare, non potionem potest, spiritus ejus intercluditur. Levius est, ubi [3] tumor tantummodo & rubor est, cætera non sequuntur. id παρασυνάγχην appellant.

Quicquid est, si vires patiuntur, [4] sanguis mittendus est, etsi non abundat: secundum
79,1,22. est, ducere alvum. Cucurbitula quoque recte sub mento, & circa fauces admovetur; ut id, quod strangulat, evocet. Opus est deinde fomentis humidis. nam sicca spiritum elidunt. Ergo admovere spongias oportet: quæ melius in calidum oleum, quam in calidam aquam subinde dimittuntur. Efficacissimumque est hic quo-
95, 25. que, salem calidis cum saccellis superponere. Tum commodum est, hyssopum, vel nepetam, vel thymum, vel apsinthium, vel etiam furfures, aut ficus aridas, cum mul-

sa

1 Aretæus de Morb. Acut. I, 7. 2 Cæl. Aurelian. Morb. Acut. III, c. 1, 2, 3, 4: Æginet. III, 27. D. Hieronym. in Job. cap. VII. 3 Aphorism. VI, 37. 4 Marcell. de Med. c. XV. p. 303.

ſa decoquere, eaque gargarizare: poſt hæc palatum ungere vel felle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris eſt. Polline etiam piperis recte reſpergitur.

Si per hæc parum proficitur, ultimum eſt, incidere ſatis altis plagis ſub ipſis maxillis ſupra collum, & in palato circa uvam, vel eas venas, quæ ſub [1] lingua ſunt; ut per ea vulnera morbus erumpat. Quibus ſi non fuerit æger adjutus, ſcire licet, à malo victum eſſe. Si vero his morbus levatus eſt, jamque fauces cibum & potum capiunt, facilis ad bonam valetudinem recurſus eſt. Atque interdum natura [2] quoque adjuvat, ſi ex anguſtiore ſede vitium tranſit in latiorem. Itaque rubore & tumore in præcordiis orto, ſcire licet fauces liberari.

Quicquid autem eas levarit, incipiendum eſt ab humidis, maximeque aqua mulſa: deinde aſſumendi molles & non acres cibi ſunt, donec fauces ad priſtinum habitum revertantur. Vulgo audio [3], ſi quis [4] pullum hirundinum ederit, angina toto anno non periclitari. Servatumque eum ex [5] ſale, cum is morbus urget, comburi, carbonemque ejus contritum in aquam mulſam, quæ potui detur, infriari, & prodeſſe. Id cum idoneos authores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi poſſit, quamvis in monumentis medicorum non legerim, tamen inſerendum huic operi meo credidi.

1 Marcell. de Med. c. XV, p 305. 2 Aph. VI. 37. 3 Plin Hiſtor. N. X. c. 33. 4 Plin. H. N. XXX, 4. 5 Plinius H. N. XXX, 4.

2. *De Difficultate ſpirandi.*

EST etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud aliudque nomen habet, prout ſe intendit. Omne in difficultate ſpirandi conſiſtit: ſed hæc dum modica eſt, neque ex toto ſtrangulat, [1] δύσπνοια appellatur: cum vehementior eſt, ut ſpirare æger ſine ſono & anhelatione non poſſit, [2] ἆσθμα: cum acceſſit id quoque, ne niſi recta cervice [3] ſpiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quod primum eſt, poteſt diu aliquem trahere: duo inſequentia acuta eſſe conſuerunt. His communia ſunt; † quod propter anguſtias, per quas ſpiritus evadit, [4] ſibilum elidit; dolor in pectore præcordiiſque eſt, interdum etiam in ſcapulis, iſque modo decedit, modo revertitur; ad hæc tuſſicula accedit.

Auxilium vero eſt, niſi aliquid prohibet, in ſanguinis detractione. Neque id
79,1. ſatis eſt, ſed lac caprinum calidum jejuno dandum; &, ſi non febrit, venter ſolvendus eſt. Liquanda alvus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit ſpiritum trahere commodius. Caput autem etiam in lecto ſublime habendum eſt: thorax fomentis, cataplaſmatiſque calidis, aut ſiccis, aut etiam humidis adjuvandus eſt; & poſtea malagma ſuperimponendum, vel ceratum ex cyprino, vel irino unguento. Sumenda deinde jejuno in potum mulſa, vel aqua, cum qua vel hyſſopus cocta, vel con-

1 Cæl. Aurelian. Tard. Paſſion. III, 1. Æginet. III, 29. 2 Hieronym. in Job cap. IX. 3 *Sublimis ſpiritus* dicitur Horatio. Vide Not. Dan. Heinſ. ad Horat. I. 15. vs. 31. 4 Trallian. I, 2.

contrita capparis radix sit. Deligitur etiam utiliter, aut nitrum, aut [1] nasturtium, alliumve frictum; deinde contritum & cum melle mixtum: simulque coquuntur mel, galbanum, resina, terebinthina: ubi autem coierunt, 275,33. ex his, quod fabæ magnitudinem habet, quotidie sub lingua liquatur: aut sulphuris ignem non experti P*. & quadrans, abrotani P*, in vini cyatho teruntur, idque tepefactum sorbetur. Est etiam non vana opinio, vulpinum jecur [2], ubi siccum & aridum factum est, contundi oportere, pollinemque ex eo potioni aspergi; vel ejusdem pulmonem quam recentissimum assum, sed sine ferro coctum, edendum esse. Præter hæc, sorbitionibus & lenibus cibis utendum est: interdum vino tenui austero: nonnunquam vomitu. Prosunt etiam, quæcumque urinam movent: sed nihil magis, quam ambulatio lenta pene usque ad lassitudinem; fricatio multa, præcipue inferiorum partium, vel in sole, vel ad ignem, & per seipsum, & per alios, usque ad sudorem.

3. *De Faucium exulceratione.*

In interiore vero faucium parte interdum exulceratio esse consuevit. In hac plerique extrinsecus cataplasmatis calidis, fomentisque humidis utuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi. per quem molliores alii partes eas fieri dicunt, opportunioresque vitio jam hærenti. Sed, si bene sic vitari morbus potest, tuta illa præsidia: si metus ejus est, supervacua sunt.

 Uti-

1 Cæl. Aurelian. Tard. Pass. III, 1. 2 Scribon. Larg. c. 19. Comp. 76. Plin. H. N. XXVIII, 13.

Utique autem perfricare fauces periculosum est. exulcerat enim. Neque utilia sunt, quæ urinæ movendæ sunt apta: quia possunt, dum transeunt, ibi quoque pituitam extenuare; quam supprimi melius est,

Asclepiades multarum rerum, quas ipsi quoque secuti sumus, author bonus, acetum ait quam acerrimum esse sorbendum. hoc enim sine ulla noxa comprimi ulcera. Sed id supprimere sanguinem potest, ulcera ipsa sanare non potest. Melius huic rei licium est; quod idem quoque æque probat: vel porri, vel marrubii succus, vel nuces Græcæ [1] cum tragacantho contritæ & cum passo mixtæ, vel lini semen contritum & cum dulci vino mixtum. Exercitatio quoque ambulandi currendique necessaria est. Fricatio à pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda.

Cibi vero esse debent, neque nimium acres, neque asperi; mel, lenticula, tragum, lac, ptisana, pinguis caro, præcipueque porrum, & quicquid cum hoc mixtum est. Potionis quam minimum esse convenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua malum cotoneum, palmulæve decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimentes utiles sunt.

Hoc genus neque acutum est, & potest esse non longum: curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.

4. *De Tussi.*

Tussis vero fere propter faucium exulcera-

1 *Amygdalæ.* Vide Rhodii Lexicon Scribonianum. Macrobium Saturn. II, 14.

cerationem moleſta eſt: quæ multis, modis contrahitur. Itaque, illis reſtitutis, ipſa finitur. Solet tamen interdum per ſe quoque male habere: & vix, cum vetus facta eſt, eliditur. ac modo arida eſt, modo † pituitam facit vel citat.

Oportet autem hyſſopum altero quoque die bibere: ſpiritu retento currere, ſed minime in pulvere: ac lectione uti vehementi; quæ primo impeditur à tuſſi, poſt eam vincit: tum ambulare: deinde per manus quoque exerceri, & pectus diu perfricare: Poſt hæc quam pinguiſſimæ ficus uncias tres, ſuper prunam incoctas, eſſe.

Præter hæc, ſi humida eſt, proſunt frictiones validæ, cum quibuſdam calefacientibus, ſic, ut caput quoque ſimul vehementer perfricetur: item cucurbitulæ pectori admotæ, ſinapi ex parte exteriore faucibus impoſitum, donec leviter exulceret; potio ex menta, nucibuſque Græcis & amylo; primoque aſſumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis.

At, ſi ſicca tuſſis eſt, cum ea vehementiſſime urget, adjuvat vini auſteri cyathus aſſumptus; dum ne amplius id, interpoſito tempore aliquo, quam ter aut quater fiat: item laſeris quam optimi paululum devorare opus eſt; porri vel marrubii ſuccum aſſumere; ſcillam delingere; acetum ex ea, vel certe acre ſorbere, aut cum ſpica allii contriti duos vini cyathos.

Utilis etiam in omni tuſſi eſt peregrinatio, navigatio longa, loca maritima, nata-

1 Trallian. V, 1.

tiones. Cibus interdum mollis, ut malva, ut urtica: interdum acer, ut lac cum allio coctum. Sorbitiones, quibus laſer ſit adjectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit. Ovum quoque ſorbile, ſulphure adjecto; ſorbeatur. In potum vero primum aqua calida, deinde invicem aliis diebus hæc, † aliis vero vinum.

[1] 5. *De Sanguinis ſputo.*

Magis terreri poteſt aliquis, cum ſanguinem expuit. ſed id modo minus, modo plus periculi habet. Exit enim modo † ex gingivis, modo ex ore. & quidem ex hoc interdum etiam copioſe, ſed ſine tuſſi, ſine ulcere, ſine gingivarum ullo vitio; ita ut nihil excreetur. Verum ut ex naribus, ſic ex ore aliquando prorumpit. Atque interdum ſanguis profluit, interdum ſimile aquæ quiddam, in qua caro recens lota eſt. Nonnumquam autem is à ſummis faucibus fertur, modo exulcerata ea parte, modo non exulcerata; ſed aut ore venæ alicujus adaperto, aut tuberculis quibuſdam natis, ex hiſque ſanguine erumpente. Quod ubi incidit, neque lædit potio aut cibus, neque quicquam, ut ex ulcere, excreatur. Aliquando vero, gutture & arteriis exulceratis, frequens tuſſis ſanguinem quoque extundit. Interdum etiam fieri ſolet, ut aut ex pulmone, aut ex pectore, aut ex latere, aut jocinore feratur. Sæpe fœminæ, quibus ſanguis per menſtrua non reſpondet, hunc expuunt. Authoreſque medici
69,29. ferunt, vel exeſa parte aliqua ſanguinem exire;

1 Aretæus de Morb. Acutis II, 2. Cæl. Aurelian. Morb. Chronic. Lib. II. c. 9.

exire, [1] vel rupta, vel ore alicujus venæ patefacto. Primam διάβρωσιν, ſecundam ῥηγμοχασμόν, tertiam ἀναστόμωσιν appellant. Ultima minime nocet; prima graviſſime. Ac ſæpe quidem evenit, uti ſanguinem [2] pus ſequatur.

Interdum autem, qui ſanguinem ipſum ſuppreſſit, ſatis ad valetudinem profuit. Sed ſi ſecuta ulcera ſunt, ſi pus, ſi tuſſis eſt, prout ſedes ipſa eſt, ita varia & periculoſa genera morborum fiunt. Si vero ſanguis tantum fluit, expeditius & remedium & finis eſt. Neque ignorari oportet, eis, quibus fluere; ſanguis ſolet, aut quibus ſpina dolet, coxæve, aut poſt curſum vehementem vel ambulationem, dum febris abſit, non eſſe inutile ſanguinis mediocre profluvium: idque per urinam redditum ipſam quoque laſſitudinem ſolvere. Ac ne in eo quidem terribile eſſe, qui ex ſuperio- 79, 30.
re loco decidit: ſi tamen in ejus urina nihil aliud [4] novabit. Neque vomitum hujus afferre periculum, etiam cum repetit, ſi ante confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullum nocere, qui in corpore robuſto, neque nimius eſt, neque tuſſim aut calorem movet. Hæc pertinent ad univerſum. nunc ad ea loca, quæ propoſui, veniam.

Si ex gingivis exit, portulacam manducaſſe ſatis eſt. Si ex ore, continuiſſe eo merum vinum: ſi id parum proficit, acetum. Si inter hæc quoque graviter erumpit, quia conſumere hominem poteſt, commodiſſi-

1 Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. II, 9, 10. Aretæus Morb. Acutor. Curat. II, 2. Trallian. VII, 1. 2 Aph. VII, 78. 3 Aph. VII, 37. 4 *Notabit*.

dissimum est, impetum ejus, admota [1] occipitio cucurbitula, sic ut cutis quoque incidatur, avertere. Si id mulieri, cui menstrua non feruntur, evenit, eandem cucurbitulam, incisis inguinibus ejus, admovere.

At, si ex faucibus interioribusve partibus processit, & metus major est, & cura
79, 12. major adhibenda. Sanguis mittendus est: & , si nihilominus ex ore processit, iterum tertioque, & quotidie paulum aliquid: protinus autem debet sorbere vel acetum, vel etiam cum thure plantaginis aut porri suc-
290, 21 cum, imponendaque extrinsecus supra id,
293, 21. quod dolet, lana succida ex aceto est, & id spongia subinde refrigerandum. Erasistratus horum crura quoque & femora brachiaque pluribus locis deligabat. Id Asclepiades adeo non prodesse, ut etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpe commode respondere experimenta testantur.

Neque tamen pluribus locis deligari necesse est, sed sat est infra inguina, & super talos, summosque humeros, etiam brachia. Tum, si febris urget, danda est sorbitio; & potui aqua, in qua aliquid ex his, quæ alvum adstringunt, decoctum sit. At, si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ovum dari potest potui, vel idem, quod supra scriptum est, vel vinum dulce, vel aqua frigida sed sic bibendum erit, ut sciamus, huic morbo sitim prodesse.

Præter hæc necessaria sunt quies, securitas,

1 Marcell. de Med. c. X. pag. 288.

ritas, silentium. Caput hujus quoque cubantis sublime esse debet; recteque tondetur. Facies sæpe aqua frigida fovenda est. At inimica sunt vinum, balneum, venus, 172, 2.
in cibo oleum, acriora [1] omnia, item calida fomenta, conclave calidum & inclusum, multa vestimenta corpori injecta, etiam fricationes, nisi ubi bene sanguis conquievit. Tum vero incipiendum est à brachiis, cruribusque; à thorace abstinendum. In hoc casu per hiemem, locis maritimis; per æstatem, mediterraneis opus est.

CAP. V.

De Stomachi morbis.

FAUCIBUS subest stomachus; in quo plura [2] longa vitia incidere consuerunt. Nam modo ingens calor, modo inflatio hunc, modo inflammatio, modo exulceratio afficit. Interdum pituita, interdum bilis adoritur. Frequentissimumque est ejus malum, quo resolvitur: neque ulla re magis aut afficitur, aut corpus afficit.

Ut diversa autem vitia ejus, sic etiam remedia sunt. Ubi exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fovendus est; imponendusque pulvis cum oleo; & ea cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & molliunt. Potui, nisi quid obstat, gelida aqua præstanda.

Si inflatio est, prosunt admotæ [3] cucurbitulæ; neque incidere cutem necesse est: prosunt sicca & calida fomenta, sed non vehementissima. Interponenda abstinentia est.

1 Cæl. Aurelian. Acut. Morb. II, 24 2 Cæl. Aurelian Tard. Pass. III, 2 Trallian. VII, 3. 3 Sub scapulis, uti duobus exemplis confirmat Aloisius Mundella Epist. 7. pag. 125. & seqq.

eſt. Utilis in jejuno potio eſt apſinthii, aut hyſſopi, aut rutæ. Exercitatio [1] primo levis, deinde major adhibenda eſt; maximeque, quæ ſuperiores partes moveat. quod genus in omnibus ſtomachi vitiis aptiſſimum eſt. Poſt exercitationem opus eſt unctione, fricatione; balneo quoque nonnunquam, ſed rarius; interdum alvi ductione. Cibis deinde calidis, neque inflantibus: eodemque modo calidis potionibus, primo aquæ; poſt, ubi reſedit inflatio, vini auſteri. Illud quoque in omnibus ſtomachi vitiis præcipiendum eſt, ut, quo modo ſe quiſque æger refecerit, eodem ſanus utatur. nam redit huic imbecillitas ſua, niſi iiſdem defenditur bona valetudo, quibus reddita eſt.

At ſi inflammatio aliqua eſt, quam fere tumor & dolor ſequitur, prima ſunt quies, & abſtinentia; lana ſulphurata circumdata; in jejuno apſinthium. Si ardor ſtomachum urget, aceto cum roſa ſubinde fovendus eſt: deinde cibis quidem utendum eſt modicis; imponenda vero extrinſecus quæ ſimul & reprimunt & molliunt: deinde, his detractis, utendum calidis ex farina cataplaſmatis, quæ reliquias digerant: interdum alvus ducenda: adhibenda exercitatio, & cibus plenior.

At, ſi exulceratio ſtomachum infeſtat, eadem fere facienda ſunt, quæ in faucibus exulceratis præcepta ſunt. Exercitatio,
199. fricatio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi lenes & glutinoſi cibi, ſed citra ſatietatem. Omnia acria atque acida removenda.

1 Equitatio. Plin. XXVIII. in fine. 4.

venda. Vino, ſi febris non eſt, dulci, aut, ſi id inflat, certe leni utendum: ſed neque perfrigido, neque nimis calido.

Si vero pituita ſtomachus impletur, neceſſarius modo in jejuno, modo poſt cibum vomitus eſt. Utilis exercitatio, geſtatio, navigatio, fricatio. Nihil edendum, bibendumque, niſi calidum; vitatis tantum his, quæ pituitam contrahere conſuerunt.

Moleſtius eſt, ſi ſtomachus bile vitioſus eſt. Solent autem hi, qui ſic tentantur, interpoſitis quibuſdam diebus, hanc, & quidem, quod peſſimum eſt, atram vomere. His recte alvus ducitur: potiones ex apſinthio dantur: neceſſaria geſtatio, navigatio, &, ſi fieri poteſt, ex nauſea vomitus: vitanda cruditas: ſumendi cibi faciles & ſtomacho non alieni, vinum auſterum.

Vulgatiſſimum vero peſſimumque ſtomachi vitium eſt reſolutio, id eſt, cum cibi non, tenax eſt, ſoletque deſinere ali corpus, ac ſic tabe conſumi. Huic generi inutiliſſimum balneum eſt. Lectiones, exercitationeſque ſuperioris partis neceſſariæ, item unctiones, fricationeſque: hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus ejuſdem ſubjicere etiam ſtomachum ipſum, & magis etiam à ſcapulis id quod contra ſtomachum eſt: conſiſtere in frigidis, medicatiſque fontibus, quales † [2] Cutiliarum † Sumbruinarumque ſunt, ſalutare eſt. Cibi quoque aſſumendi ſunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quam facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil aliud

1 Aretæus de Morb. Diuturn. II, 7. 2 Plin. II, 95. & XXXI, 2. Vitruvius VIII, 3. Cælius Aurelian. Tard. Paſſ. V, 2. p. 518.

aliud concoquere possunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neque avem, neque venationem, neque piscem dari debere, nisi generis durioris. Potui quidem aptissimum est vinum frigidum, vel certe bene calidum meracum, potissimum [1] Rheticum, vel Allobrogicum, aliudve, quod & austerum & resina conditum est: si id non est, quam asperrimum, maximeque [2] Signinum.

Si cibus non continetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus est; iterumque dandus cibus, & tum admovendæ duobus infra stomachum digitis cucurbitulæ, ibique duabus aut tribus horis continendæ sunt. Si simul & vomitus, & dolor est, imponenda supra stomachum est lana succida, vel spongia [3] ex aceto, vel cataplasma, quod refrigeret. Perfricanda vero non diu, sed vehementer brachia, & crura, & calefacienda.

Si plus doloris est, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula utendum est: protinus dandus panis ex posca frigida. Si non continuit, post vomitum leve aliquid ex his, quæ non aliena stomacho sint. Si ne id quidem tenuit, singuli cyathi vini, singulis interpositis horis, donec stomachus consistat. Valens etiam medicamentum est, radiculæ succus: valentius, acidi punici mali, cum pari modo succi, qui ex dulci punico malo est, adjecto etiam intubi succo, & mentæ, sed hujus minima parte; quibus tantundem, quantum ex his omnibus

1 Serv. ad Virgil. II. Georg. 96. Sueton. in August. c. 77. Plin. XIV, 6. 2 Plin. XIV, 6. 3 Trallian. VII, 7.

bus est, aquæ frigidæ quam optime miscetur. Id enim plus quam vinum ad comprimendum stomachum potest. Supprimendus autem vomitus est, qui per se venit, etsi nausea est.

Sed si coacuit intus cibus, aut computruit, quorum utrumlibet ructus ostendit, ejiciendus est; protinusque, cibis assumptis iisdem, quos proxime posui, stomachus restituendus. Ubi sublatus est præsens metus, ad ea redeundum est, quæ supra præcepta sunt.

CAP. VI.

De Laterum doloribus.

STOMACHUS lateribus cingitur; atque in his quoque vehementes dolores esse consuerunt. Eorum initium vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio [1] cursu; vel ex morbo est. Sed interdum id malum intra dolorem est: isque modo tarde; modo celeriter solvitur. interdum ad perniciem quoque procedit; oriturque acutus morbus, qui πλευριτικὸς à Græcis nominatur. Huic dolori lateris, febris [2] & tussis accedit: & per hanc excreatur, si tolerabilis morbus est, pituita; si gravis, sanguis. Interdum etiam sicca tussis est, quæ nihil emolitur, idque vitio primo gravius, secundo tolerabilius est.

Remedium vero est magni & recentis doloris, sanguis [3] missus. At, sive levior, sive vetustior casus est, vel supervacuum, vel serum id auxilium est; confugiendumque

1 Aret. de Morb. Acut. I, 10. Trall. VI, 1. 2 Cæl. Aur. Acut. Morb. II, 13. 3 Cæl. Aurel. Acut. Morb. II, 18.

ad cucurbitulas est, ante summa cute incisa.
Recte etiam sinapi ex aceto super pectus
imponitur, donec ulcera pustulasque exci-
tet; & tum medicamentum, quod humo-
rem illuc citet. Præter hæc, circumdare
483,3. primum oportet latus hapso lanæ sulphu-
ratæ: deinde, cum paululum inflammatio
se remisit, siccis & calidis fomentis uti. Ab
350. his transitus ad malagmata est.
252. Si vetustior dolor remanet, novissime
resina imposita discutitur. Utendum cibis
potionibusque calidis: vitandum frigus. In-
ter hæc tamen non alienum est extremas
partes oleo & sulphure perfricare. Si leva-
ta tussis est, leni lectione uti: jamque &
acres cibos, & vinum meracius assumere.
Quæ ita à medicis præcipiuntur. Attamen
324,18. sine his rusticos nostros epota ex aqua trixa-
go satis adjuvare dicitur.

Hæc in omni lateris dolore communia
sunt: plus negotii est, si acutus quoque
morbus is factus est. In hoc, præter ea,
quæ supra posita sunt, hæc animadverten-
da sunt: ut cibus sit quam maxime tenuis &
lenis, præcipueque sorbitio, eaque ex ptisa-
na potissimum, aut jus in quo porrus cum
pullo gallinaceo coctus sit: idque non nisi
tertio die detur: si tamen per vires licebit:
potui vero aqua mulsa, in quo hyssopum
aut ruta decocta sit. Quæ quibus tempori-
bus danda sint, ex ratione vel adauctæ, vel
levatæ febris apparebit, sic, ut in remissio-
ne quam maxima dentur: cum eo tamen, ut
sciamus, non esse ejus generis tussi aridas

fau-

fauces committendas. sæpe enim, ubi nihil est, quod excreëtur, continuatur, & strangulat. Ob quam causam dixi etiam pejus id genus esse tussis, quod nihil, quam quod 209, 3. pituitam moveret. Sed hic vinum sorbere, ut supra præcepimus, morbus ipse non patitur: in vicem ejus, cremor ptisanæ sumendus est.

Ut his autem in ipso morbi fervore sustinendus æger est, sic, ubi paulum is se remisit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari potest; dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione vero manserit tussis, intermittere oportebit uno die; posteroque, cum cibo vini paulo plus assumere. At, invalescente quoque tussi, tum non erit alienum, ut supra quoque positum est, vini cyathos sorbere. sed in hoc genere valetudinis, dulce, vel certe lene commodius est. Si malum inveteravit, athletico victu corpus firmandum est.

CAP. VII.

De Viscerum morbis: & primo, de Pulmone.

A COMPAGINE corporis ad viscera transeundum est; & inprimis ad pulmonem veniendum. Ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem περιπνευμονίαν Græci vocant. Ejus hæc conditio est. [1] Pulmo totus afficitur. hunc casum ejus subsequitur tussis, bilem vel pus trahens; præcordiorum totiusque pectoris gravitas, spiritus difficultas, magnæ febres,

1 Cælius Aurelian. Acut. Morb. II, 26, 27. Aretæus de Morb. Diut. I, 12.

continua vigilia, cibi fastidium, tabes. [1] Id genus morbi plus periculi quam doloris habet.

Oportet, si satis validæ vires sunt, sanguinem [2] mittere: sin minores, cucurbitulas sine ferro præcordiis admovere. Quod si satis valet, gestando ægrum, digerere: si parum, intra domum tantum dimovere. In potionem autem hyssopum dare, cum quo ficus arida sit incocta; aut aquam mulsam, in qua vel hyssopum vel ruta decocta sit. Fricatione uti diutissime in scapulis, proxime ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus, leniter contra pulmonem; idque bis quotidie facere.

Quod ad cibum vero pertinet, huic nec salsis opus est, neque acribus, neque amaris, neque alvum adstringentibus, sed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda est sorbitio ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ, cum qua recens adeps cocta sit. Cum hac sorbile ovum, nuclei pinei: ex melle, panis, vel elota alica ex aqua mulsa. Potui danda deinde non solum pura aqua, sed etiam mulsa egelida; aut, si æstas est, etiam frigida; nisi quid obstat. Hæc autem altero quoque die, increscente morbo dare satis est.

Ubi incrementum constitit, quantum res patitur, ab omnibus abstinendum est, præterquam aqua egelida. Si vires desunt, adjuvandæ sunt aqua mulsa. Prosuntque adversus dolores imposita calida fomenta, vel ea, quæ simul & reprimunt & emolliunt. Prodest etiam impositus super pectus sal bene

1 Aph. VII, 11. 2 Cæl. Aurelian. Acut. Morb. II, 29.

bene contritus; cum carato mistus; quia leviter cutem erodit, eoque impetum materiæ, qua pulmo vexatur, evocat. Utile etiam aliquod malagma est ex his, quæ ma- 250,252. teriam trahunt. Neque alienum est, dum premit morbus, clausis fenestris ægrum continere: ubi paulum levatus est, ter aut quater die, fenestris aliquantum apertis, [1] purum aerem recipere! Deinde in refectione pluribus diebus à vino abstinere; gestatione, fricatione uti; sorbitionibus, & prioribus cibis adjicere, ex oleribus porrum; ex carne, ungulas, & summa † trunculorum, atque pisciculos, sic, ut diu nihil nisi molle & lene sumatur.

CAP. VIII.

De Hepaticis.

ALTERIUS quoque visceris morbus, id est jocinoris, æque modo longus, modo acutus esse consuevit. ἡπατικὸν Græci vocant. Dextra parte sub præcordiis vehemens dolor est: idemque ad latus dextrum, & ad jugulum, [2] humerumque partis ejusdem pervenit: nonnunquam manus quoque dextra torpet; horror validus est. Ubi male est, bilis evomitur: interdum singultus prope strangulat. Et hæc quidem acuti morbi signa sunt. Longioris vero, ubi suppuratio in jocinore est; dolorque modo finitur, modo intenditur; dextra parte præcordia dura sunt, & tument; post cibum major spiritus difficultas est: accedit maxillarum quædam resolutio. Ubi invete-

 ravit

1 *Parvum* vult Rhodius in Lexico Scribon. V. *exiguum vinum.* 2 Aretæus de Diuturn. Morb. I, 13. Cælius Aurelian. Tard. Pass. III, 4.

ravit malum, venter & crura pedesque intumescunt; pectus atque humeri, circaque jugulum utrumque extenuatur.

In initio sanguinem mittere optimum est: tum venter solvendus est; si non potest aliter, per nigrum veratrum. Imponenda extrinsecus cataplasmata; primum quæ reprimant; deinde calida, quæ diducant; quibus recte iris vel apsinthium adjicitur: post
251,5. hæc, malagma. Dandæ vero sorbitiones sunt, omnesque cibi & calidi, & qui non multum alunt, & fere qui pulmonis quoque dolori conveniunt; præterque eos, qui urinam movent, potionesque ad id efficaces. Utilia in hoc morbo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, amaracum, sesamum, lauri baccæ, pini flos, herba sanguinalis, mentha, ex malo cotoneo medium, columbæ jecur recens & crudum. Ex quibus quædam per se esse, quædam adjicere vel sorbitioni vel potioni licet: sic tamen, ut parce assumantur. Neque alienum est, apsinthium contritum ex melle & pipere, ejusque catapotium quotidie devorare. Abstinendum utique est ab omnibus frigidis. neque enim res ulla magis jecur lædit. Frictionibus utendum in extremis partibus. Vitandus omnis labor, omnis vehementior motus: ne spiritus quidem diutius continendus est, Ira, trepidatio, pondus, jactus, cursus, in hoc inimica sunt. Perfusio corporis multa prodest ex aqua si hiems est, calida; si æstas, tepida: itemque liberalis unctio, & in balneo sudor.

Si

Si vero jecur vomica [1] laborat, eadem facienda ſunt, quæ in cæteris interioribus ſuppurationibus. Quidam etiam ultra id ſcalpello [2] aperiunt, & ipſam vomicam adurunt.

CAP. IX.

De Lienoſis. [3]

AT lienis ubi affectus eſt, intumeſcit, ſimulque cum eo pars ſiniſtra; quæ & dura eſt, & prementi renititur; † venterque intentus eſt: aliquis etiam cruribus tumor eſt. Ulcera aut omnino non 62. 26.
ſaneſcunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intenta ambulatione, vel curſu, dolor, & quædam difficultas eſt.

Hoc vitium quies auget. itaque † exercitatione & labore opus eſt: habita tamen ratione, ne febrem iſta, ſi nimium proceſſerit, excitent. Unctiones [4] frictioneſque, & ſudores neceſſarii ſunt. Dulcia omnia inimica ſunt: item lac & caſeus. Acida autem maxime conveniunt. Ergo acetum acre per ſe ſorbere, & magis etiam, quod ſcilla conditum eſt, expedit. Edenda ſunt ſalſamenta, vel oleæ ex muria duræ; lactucæ intinctæ in aceto; intubi [5] quoque & betæ ex eodem; & ſinapi, armoraciæ, & paſtinacæ: de carnibus vero ungulæ, roſtra, aves macræ, ejuſdemque generis venatio. Potui vero jejuno dari debet apſinthium aquæ incoctum: at poſt cibum aqua [6] à ferrario fabro, in qua candens ferrum ſubinde extinctum ſit. hæc enim vel præcipue

1 Aret. de Morb. Diut. Curat. I, 13. 2 Aph. VII, 45. 3 Cæl. Aurel. Tard. Paſſ. III, 4. Aret. de Morb. Diut. I, 14. Marcell. de Medic. cap. XXIII, p. 345. 4 Nicol. Myrepſ. de Ung. Sect. III, c. 64. 65. 66. 86. 87. 5 Nonn. de Re Cib. I. 12. 6 Scribon. Larg. c. 32. c. 132.

lienem coercet. quod animadversum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habent. Potest etiam dari vinum tenue, austerum; omniaque in cibis & potionibus, quæ urinæ movendæ sunt: præcipueque ad id valet vel trifolii semen, vel cuminum, vel apium, vel serpyllum, vel cytisus, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia. hæc enim inde commodissime videntur humorem educere. Lienis quoque bubulus utiliter esui datur: præcipueque eruca & nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoque extrinsecus sunt, quæ levent. fit ex unguen-
251, 18. tariis glandulis, quas μυροβαλάνους [1] Græci vocant: fit ex lini & nasturtii semine, quo vinum & oleum adjicitur: fit ex cupresso viridi, & arida ficu: fit ex sinapi, cui sevi hircini à renibus quarta pars ponderis adjicitur, teriturque in sole, & protinus imponitur. Multisque modis huic rei cappar aptum est. Nam & ipsum cum cibo assumere, & muriam ejus cum aceto sorbere commodum est. Quin etiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem ejus cum furfuribus, at ipsum cappari cum melle
250. & seqq. contritum imponere expedit. Malagmata quoque huic rei aptantur.

CAP. X.

De Renum morbis. [2]

AT renes ubi affecti sunt, diu male habent. Pejus vero est, si frequens biliosus vomitus accedit. Oportet con-

1 Sribon. Larg. c. XXXII. c. 131. 2 Aretæus de Diut. Morb. II, 3. Curat. Morb. Diut. II, 3. Cælius Aurelian. Tard. Pass. V, 3.

conquiescere: cubare molliter: solvere alvum; si aliter non respondet. etiam ducere: sæpe desidere in aqua calida: neque cibum, neque [1] potionem frigidam assumere: abstinere ab omnibus salsis, acribus, acidis, pomis: bibere liberaliter: adjicere modo cibo, modo potioni piper, porrum, ferulam, album papaver. quæ maxime inde urinam movere consuerunt.

Auxilio quoque his exulceratis sunt, si adhuc ulcera purganda sunt, cucumeris semina detractis corticibus sexaginta, nuclei ex pinu silvestri quindecim, anisi quod tribus digitis sumi possit; croci paulum, contrita & in duas mulsi potiones divisa.

Si vero dolor tantum levandus est, ejusdem cucumeris semina triginta, iidem nuclei viginti, nuces Græcæ quinque, croci paululum, contrita & cum lacte potui data. Ac insuper quoque recte quædam malagmata injiciuntur; maximeque ea, quæ humo- 250
ri extrahendo sunt.

Cap. XI.

De Intestinorum morbis: & primo de Cholera.

A VISCERIBUS ad intestina veniendum est, quæ sunt & acutis & longis morbis obnoxia. Primoque facienda mentio est choleræ; quia commune id stomachi atque intestinorum vitium videri potest. Nam simul & dejectio [2] & vomitus est: præterque hæc inflatio est, intestina torquentur, bilis supra infraque erumpit,

1 Plin. de R. M. L.V.C. 32. 2 Aretæus de Morb. Acut. II, 5. Cælius Aurelian. Acut. Morb. III, 19.

primum aquæ similis, deinde ut in ea recens caro lota esse videatur, interdum alba, nonnunquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt. Præter ea vero, quæ supra comprehensa sunt, sæpe etiam crura manusque contrahuntur; urget sitis, anima deficit. quibus concurrentibus, non mirum est, si subito quis moritur. Neque tamen ulli morbo minori momento succurritur.

Protinus ergo, ubi ista cœperunt, aquæ tepidæ [1] quam plurimum bibere oportet, & vomere. Vix unquam ea sine vomitu sumitur: sed etiamsi non incidit, tamen corru-
128, 24. ptæ miscuisse novam materiam prodest; parsque sanitatis est, vomitum esse suppressum. Si id incidit, protinus ab omni potione abstinendum est. Si vero tormina sunt, oportet frigidis & humidis fomentis stomachum fovere: vel, si venter dolet, iisdem egelidis, sic ut venter ipse mediocriter calentibus juvetur. Quod si vehementer & vomitus, & dejectio, & sitis vexant, & adhuc subcruda sunt, quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus est: aqua, neque ea ipsa frigida, sed potius egelida danda est. Admovendumque naribus est pulegium ex aceto, vel polenta vino aspersa, vel mentha, vel quod secundum naturam est.

At cum discussa cruditas est, tum magis verendum est, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum est ad [2] vinum. Id esse oportet tenue, odoratum, & cum aqua frigida mixtum, vel polenta adjecta, vel infracto pane;

1 Trallian. VII, 14. 2 Aretæus Acutor. Morb. Curat. II, 4.

pane ; quem ipſum quoque aſſumere expedit : quotieſque aliquid aut ſtomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires reſtituere. Eraſiſtratus primo tribus vini guttis, aut quinis aſpergendam potionem eſſe dixit ; deinde paulatim merum adjiciendum. Is, ſi ab initio vinum dedit, & metus cruditatis ſecutus eſt, non ſine cauſa fecit : ſi vehementem infirmitatem adjuvari poſſe tribus guttis putavit, erravit.

At ſi inanis eſt homo, & crura ejus contrahuntur, interponenda potio apſinthii eſt. Si extremæ partes corporis frigent, ungendæ ſunt calido oleo, cui ceræ paulum ſit adjectum ; calidiſque fomentis nutriendæ. Si ne ſub his quidem quies facta eſt, extrinſecus contra ventriculum ipſum cucurbitula admovenda eſt, aut ſinapi ſuperimponendum. Ubi is conſtitit, dormire oportet : poſtero die utique à potione abſtinere : die tertio in balneum ire : paulatim ſe cibo reficere ; ſomnoque, quiſquis facile adquieſcit ; vitetque laſſitudinem, & frigora. Si poſt ſuppreſſam choleram febricula manet, alvum duci neceſſarium eſt : tum cibis vinoque utendum eſt. Sed hic quidem morbus & [1] acutus eſt, & inter inteſtina ſtomachumque verſatur ſic, ut, cujus potiſſimum partis ſit, non facile dici poſſit.

CAP.

1 Hippocrat. VII, Epidem. XL, 20. Trallian. VII. 14.

CAP. XII.

De Cœliaco ventriculi morbo.

IN ipsius vero ventriculi porta consisti is, qui & longus esse consuevit &, κοιλιακος à Græcis nominatur. Sub hoc venter indurescit, dolorque ejus est: alvus nihil reddit, ac ne spiritum quidem [1] transmittit: extremæ partes frigescunt: difficulter spiritus redditur.

Commodissimum est inter initia calida cataplasmata toti ventri imponere, ut dolorem leniant. Post cibum vomere, atque ita ventrem exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas sine ferro ventri & coxis admovere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso, frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis; sic tamen, ne quis aut cibus, aut humor universus detur, sed paulatim. Ergo per intervalla temporis satis est cyathos binos ternosve assumere, & cibum pro portione hujus. commodeque facit cyatho lactis cyathus aquæ mistus, & sic datus. Cibique calentes & acres utiliores sunt; adeo ut lacti quoque recte contritum allium adjiciatur.

Procedente vero tempore, opus est gestari; maximeque navigare; perfricari ter aut quater die sic, ut nitrum oleo adjiciatur; perfundi aqua calida post cibum; deinde sinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec arrodantur & rubeant; maximeque si corpus durum & virile est. paulatim deinde faciendus est transitus ad

ea,

1 Plane contrarium dicit Marcellus cap. XXVII. p. 363.

ea, quæ ventrem comprimunt. Assa caro danda. valens, & quæ non facile corrumpatur: in potum vero pluviatilis aqua decocta; sed quæ per binos ternosve cyathos bibatur.

Si vetus vitium est, oportet laser quam optimum ad piperis magnitudinem devorare: altero quoque die vinum vel aquam bibere, interdum interposito cibo, singulos vini cyathos sorbere: ex inferiori parte infundere aquam pluviatilem egelidam; maximeque, si dolor in imis partibus remanet.

CAP. XIII.

De Tenuioris intestini morbo.

INTRA ipsa vero intestina consistunt duo morbi; quorum unus in tenuiore, alter in pleniore est. Prior acutus est: insequens esse longus potest. Diocles Carystius tenuioris intestini morbum [1] χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominavit. A plerisque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κολικὸν nominari. Sed prior modo supra umbilicum, modo sub umbilico dolorem movet Fit in alterutro loco inflammatio: nec alvus, nec spiritus [2] infra transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus: si inferior, stercus per os redditur: si utralibet, metus est. Adjicitur periculo, si vomitus [3] biliosus, mali odoris, 74,20. aut varius, aut niger est.

Remedium est, sanguinem mittere; vel cucurbitulas pluribus locis admovere, non ubique cute incisa: id enim duabus aut tribus locis satis est: ex cæteris spiritum evoca-

1 Cœl. Aurelian. Acutor. Morb. III, 17. 2 Aretæus de Morb. Acut. II, 6. 3 Aph. VII, 10.

evocare abunde est. Tum animadverter oportet, quo loco malum sit. solet enim contra id tumere. Et si supra umbilicum est, alvi ductio utilis non est. Si infra est alvum ducere interdum, ut Erasistrato [1] placuit, optimum est, & sæpe id auxilii in hi partibus magnum remedium est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore, cum oleo & melle sic, ut præterea nihil adjiciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet supra summum ventrem, paulatimque deducere. invenietur enim mali locus; qui necesse est renitatur: & ex eo demum deliberari poterit, ducenda, necne alvus sit.

Illa communia sunt: calida cataplasmata admovere, eaque imponere à mammis usque ad inguina, & spinam; ac sæpe mutare: brachia, cruraque perfricare: demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quiescit, etiam in alvum ex parte inferiore tres aut quatuor cyathos calidi olei dare. Ubi per hæc consecuti sumus, ut ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum tepidum non multum (nam ante magna cura vitandum est, ne quid bibat.) si id commode cessit, adjicere sorbitionem

Ubi dolor & febricula quierunt, tum demum uti cibo pleniore; sed neque inflante, neque valido, ne intestina adhuc imbecilla lædantur. potui vero nihil præterquam puram aquam. Nam sive quid vinolentum sive acidum est, id huic morbo alienum est.

Ac

1 Cæl. Aurelian. Acut. Morb. III, 17. pag. 219. 220.

Ac postea quoque vitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterosque corporis motus. Nam facile id malum redire consuevit; & cum frigus subit, sive aliqua jactatio, nisi bene jam confirmatis intestinis, revertitur.

Cap. XIV.

De Morbo intestini plenioris.[1]

Is autem morbus, qui in intestino pleniore est, in ea maxime parte est, qua cæcum esse proposui. Vehemens fit inflatio, vehementes dolores, dextra magis parte: intestinum verti videtur; quod prope spiritum elidit. In plerisque post frigora cruditatesque oritur, deinde quiescit; & per ætatem sæpe repetens sic cruciat, ut vitæ spatio nihil demat.

Ubi is dolor cepit, admovere sicca & calida fomenta oportet; sed primo lenia, deinde validiora; simulque fricatione ad extremas partes, id est, crura brachiaque materiam evocare. Si discussus non est, qua dolet, cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentum ejus rei causa comparatum, quod κολικὸν nominatur. Id se repperisse Cassius gloriabatur. magis prodest potui datum. sed impositum quoque extrinsecus, digerendo spiritum, dolorem levat.

Nisi finito vero tormento, recte neque cibus neque potio assumitur. Quo victu sit utendum iis, qui hoc genere tentantur, jam mihi dictum est. Confectio medicamenti, quod

1 Trallian. X, 1. Aretæus de Morb. Diuturn. II, 8. Cæl. Aurelian. Tard. Pass. IV. 7.

281,7. quod κολικὸν nominatur, ex his [1] conftat: Cofti, anifi, caftorei, fingulorum P. * III. petrofelini P. * IV. piperis longi, & rotundi, fingulorum P. * V. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, fingulorum P. * VI. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari poteft, & ex aqua calida fumi.

CAP. XV.

De Torminibus.

69, 3. PROXIMA his inter inteftinorum mala tormina effe confueverunt. δυσεντερία Græce vocatur. Intus inteftina [2] exulcerantur: ex his cruor manat; ifque modo cum ftercore aliquo femper liquido, modo cum quibufdam quafi mucofis excernitur; interdum fimul quædam [3] carnofa defcendunt. † Frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano eft. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur: atque eo quoque tormentum intenditur; idque poft tempus aliquod levatur, exiguaque requies eft, fomnus interpellatur, febricula oritur, longoque tempore id malum, cum inveteraverit, aut tollit hominem, aut, etiamfi finitur, excruciat.

Oportet inprimis conquiefcere; fiquidem omnis agitatio exulcerat: deinde jejunum forbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolii fit adjecta: imponere cataplafmata fuper ventrem, quæ reprimunt; quod in fuperioribus ventris morbis non expedit: quotiesque defedit, fubluere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ fint;

1 Scrib. Larg. cap. XXIX. Com. 120. Nicol. Myrepf. fect. XXXI. de Catapl. c. 5. 2 Trallian. VIII, 9. Aretæus de Morb. Diuturn. II. 9. Hippocr. de Affection. XXIV. 3 Aphor. IV, 26.

sint: portulacam vel coctam, vel ex dura muria edisse; cibos potionesque eas, quæ adstringunt alvum.

Si vetustior morbus est, ex inferioribus partibus tepidum infundere vel ptisanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatam, vel medullam cervinam; vel oleum, vel cum rosa butyrum, vel cum eadem album crudum ex ovis, vel aquam, in qua lini semen decoctum sit; vel, si somnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua rosæ floris folia cocta sint. Levant enim dolorem hæc, & mitiora ulcera efficiunt; maximeque utilia sunt, si cibi quoque secutum fastidium est. Themison [1] muria dura quam asperrima sic utendum memoriæ prodidit.

Cibi vero esse debent, qui leniter ventrem adstringant. At ea, quæ urinam moveant, si id consecuta sunt, in aliam partem humorem avertendo prosunt: si non sunt consecuta, noxam augent. itaque nisi in quibus prompte id facere consuerunt, non sunt adhibenda. Potui, si febricula est, aqua pura calida, vel ea, quæ ipsa quoque adstringat, dari debet: si non est, vinum leve, austerum. Si pluribus diebus nihil remedia illa juverunt, vetusque jam vitium est, aquæ bene frigidæ potio assumpta ulcera adstringit, & initium secundæ valetudinis 293,20.
facit. Sed ubi venter suppressus est, protinus ad calidam potionem revertendum est.

Solet autem interdum etiam putris sanies, pessimique odoris descendere: solet &

P inter-

1 Cæl. Aurelian. Tard. Pass. IV, 6. Galen. Meth. Med. XII. c. 1. Joan. Baptist. Sylvat. Med. Histor. 62.

interdum purus ſanguis profluere. Si ſuperius vitium eſt, alvus aqua mulſa delui debet; tum deinde etiam infundi, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Valensque eſt etiam adverſus cancerem inteſtinorum, minii gleba cum ſalis hemina contrita: ſin minus, miſta his aqua in alvum datur. At, ſi ſanguis profluit, cibi potionesque eſſe debent, quæ adſtringant.

Cap. XVI.

De Levitate inteſtinorum.[1]

64,10. Ex torminibus [2] interdum inteſtinorum lævitas oritur; qua continere nihil poſſunt, & quicquid aſſumptum eſt, † inconfectum protinus reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat.

In hoc utique adhibere oportet comprimentia; quo facilius tenendi aliquid inteſtinis vis ſit. Ergo & ſuper pectus ponatur ſinapi; exulcerataque cute, malagma, [3] quod humorem evocet: & ex verbenis decocta in aqua deſideat; & cibos potionesque aſſumat, quæ alvum adſtringunt; & frigidis utatur perfuſionibus.

Oportet tamen proſpicere, ne, ſimul his omnibus admotis, vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari inteſtina debebunt, aliquibus quotidie adjectis. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipue neceſſarium eſt, non quoties libet deſidere, ſed quoties neceſſe eſt, ut hæc ipſa mora in conſuetudinem ferendi oneris inteſtina deducat.

Alte-

1 Hippocr. de Affection. T. XXV. Aretæus de Morb. Diutur. II, 10. 2 Aphor. VII, 76. 3 Nicol. Myrepſ. Sect. XXXIV, c. 9.

Alterum quoque, quod æque ad omnes similes affectus pertinet, in hoc maxime servandum est; ut, cum pleraque utilia insuavia sint, qualis est plantago, & rubi, & quicquid malicorio mixtum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maxime æger volet. Deinde, si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minus utile, sed magis gratum. Exercitationes & frictiones huic quoque morbo necessariæ sunt: & cum his sol, ignis, balneum, vomitus [1], ut Hippocrati visum est; etiam albo veratro, [2] si cætera parum proficient, evocatus.

CAP. XVII.

De Lumbricis alvum occupantibus.

NONNUNQUAM autem lumbrici quoque occupant alvum, hique modo ex inferioribus partibus; modo, quod fœdius, ore [3] redduntur. Atque interdum latos eos, qui pejores sunt; interdum teretes videmus.

Si lati sunt, aqua potui dari debet, in qua lupinum, aut cortex mori decoctus sit; aut cui adjectum sit contritum vel hyssopum, vel piperis acetabulum, scammoneæ paulum. Vel etiam pridie, cum multum allium ederit, vomat. Posteroque die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet; easque contusas in aquæ tribus sextariis decoquat, donec tertia pars supersit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunus bibat. Interpositis deinde tribus

1 Aph. IV, 12. 2 De Victu Acutor. LVI, 6. Quatenus sc. fluxio ex capite, de Affection. XXV, 6. 3 Seren. Sam. XXX, 5. Cælius Aurel. Tard. Pass. IV, 8.

horis, duas potiones sumat talis aquæ, vel
103,31. muriæ duræ huic adjectæ; tum desideat, subjecta calida aqua in pelve.

Si vero teretes sunt, qui pueros maxime exercent, & eadem dari possunt, & quædam leviora; ut contritum semen urticæ, aut brassicæ, aut cumini cum aqua, vel mentha [1] cum eadem, vel apsinthium decoctum, vel hyssopum ex aqua mulsa, vel nasturtii semen cum aceto contritum. Edisse etiam & lupinum, & allium prodest; vel in alvum oleum subter dedisse.

CAP. XVIII.

De Tenesmo.

EST autem aliud levius omnibus proximis, de quibus supra dictum est, quod τεινισμὸν Græci vocant. Id neque acutis neque longis morbis annumerari debet, cum facile [2] tollatur, neque unquam per se jugulet. In hoc æque atque in torminibus frequens desidendi [3] cupiditas est; æque dolor, ubi aliquid exernitur. Descendunt autem pituitæ [4] mucisque similia; interdum etiam leviter subcruenta; sed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoque recte cocta.

Desidere oportet in [5] aqua calida; sæpiusque ipsum anum nutrire. cui rei plura medicamenta idonea sunt: butyrum [6] cum rosa; acacia ex aceto liquata; emplastrum id,
262,11. quod τετραφάρμακον Græci vocant, rosa liquatum; alumen lanæ circumdatum, & ita appositum. eademque ex inferiore parte in-

1 Seren. Sammon, XXX, 11. 2 Plin. H. N. XXVIII. 14. 3 Marcell. de Med. c. XXVIII. p. 372. 4 Hippocrat. de Affection. T. XXVII. 5 Hippocrat. de Fistul. 6 Al. Trallian. VIII, 6.

indita, quæ torminum auxilia sunt, eædem verbenæ decoctæ, ut inferiores partes foveantur. Alternis vero diebus aqua, alternis leve & austerum [1] vinum bibendum est. Potio esse debet egelida & frigidæ propior: ratio victus talis, qualem ad tormina supra præcepimus.

CAP. XIX.

De Ventris fluxu.

LEVIOR etiam, dum recens, dejectio, ubi & liquida alvus, & sæpius quam ex consuetudine fertur. In qua interdum tolerabilis dolor est, interdum gravissimus; idque pejus est. Sed uno die fluere alvum sæpe pro valetudine est: atque etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, &, quod intus læsurum erat, utiliter effunditur. Verum spatium periculosum est. interdum enim tormina ac febriculas excitat, viresque consumit.

Primo die quiescere satis est; neque impetum ventris prohibere. Si per se desiit, balneo uti, paulum cibi capere: si mansit, abstinere non solum à cibo, sed etiam à potione. Postero die, si nihilominus liquida alvus est, æque conquiescere; paululum adstringentis cibi sumere. Tertio die in balneum ire; vehementer omnia præter ventrem perfricare; ad ignem lumbos, scapulasque admovere; cibis uti, sed ventrem contrahentibus; vino non multo, meraco. Si postero quoque die fluet, plus edisse, sed vome-

1 Cœl. Aurelian. Tard. pass. IV, 6.

vomere etiam. Ex toto, donec conquiescat, contra siti, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, ut, post hanc animadversionem, alvus non contrahatur.

Alia via est, ubi velis supprimere, cæna- 5
re, deinde vomere: postero die lecto conquiescere, vesperi ungi, sed leviter: dein-
232,5. de panis circa selibram ex vino [1] aminæo mero sumere: tum assum aliquid, maxime-
que avem; & postea vinum idem bibere 11
aqua pluviatili mixtum, idque usque quintum diem facere, iterumque vomere. Frigidam autem assidue potionem esse debere, contra priores authores Asclepiades affir-
mavit, & quidem quam frigidissimam. Ego 11
experimentis quemque in se credere debere existimo, calida potius, an frigida utatur.

Interdum autem evenit, ut id malum,
pluribus diebus neglectum, curari diffici- 12
lius possit. A vomitu oportet incipere: deinde postero die vesperi tepido loco ungi; cibum modicum assumere, vinum meracum quam asperrimum; impositam
super ventrem habere cum cerato rutam. 1
In hoc autem affectu corporis neque ambulatione, neque fricatione opus est: vehiculo sedisse, vel magis etiam equo, prodest. neque enim ulla res magis intestina confirmat.

Si vero etiam medicamentis utendum est; aptissimum est, quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conjicienda sunt pira atque mala silvestria. si ea non sunt,

1 Virg. Georg. II, 97. Auson. Epist. V. vs. 13.

ſunt, pira [1] Tarentina viridia, vel Signina, mala [2] Scandiana vel [3] Amerina, [4] myrrhapia: hiſque adjicienda ſunt cotonea, & cum ipſis corticibus ſuis punica, ſorba, &, quibus magis utimur, etiam torminalia, ſic ut hæc tertiam ollæ partem teneant: tum deinde ea muſto implenda eſt; coquendumque id, donec omnia, quæ indita ſunt, liquata, in unitatem quandam coeant. Id guſtui non inſuave eſt: &, quandocunque opus eſt, aſſumptum leniter, ſine ulla ſtomachi noxa, ventrem tenet. duo aut tria cochlearia uno die ſumpſiſſe, ſatis eſt. Alterum valentius genus: myrti baccas legere, ex his vinum exprimere, id decoquere, ut decima pars remaneat, ejuſque cyathum ſorbere. Tertium, quod quandocumque fieri poteſt, malum punicum excavare, exemptiſque omnibus ſeminibus, membranas, quæ inter ea fuerunt, iterum conjicere: tum infundere cruda ova, rudiculaque miſcere: deinde malum ipſum ſuper prunam imponere; quod, dum humor intus eſt, non aduritur: ubi ſiccum eſſe cœpit, removere oportet, extractumque cochleari, quod intus eſt, ediſſe. Hoc, aliquibus adjectis, majus momentum habet. Itaque etiam in piperatum conjicitur, miſceturque cum ſale & pipere, eſturque ex his. Edenda eſt pulticula etiam, cum qua paulum ex favo vetere coctum ſit. Et lenticula cum malicorio cocta, rubique cacumina in aqua decocta, & ex oleo atque aceto aſſumpta, efficacia ſunt: ut & ea aqua, in

1 Plin. H. N. XV, 15. 2 Scribon. Larg. Comp. 104. Plin. H. N. XV. 15. 3 Gataker. Adverſar. Miſcellan. cap. 5. pag. 35. I. Rhodius ad Scribon. Larg. comp. 64. 4 *Myrapia* Plin. H. N. XV. 15.

qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida ſorba, vel rubi decocti ſunt, potata. quod genus ſignifico, quoties potionem dandam eſſe dico, quæ adſtringat. Tri-
230,8. tici quoque hemina in vino aminæo auſtero decoquitur; idque triticum jejuno ac ſitienti datur; ſuperque id vinum id ſorbetur. quod jure valentiſſimis medicamentis annumerari poteſt. Atque etiam potui datur vinum Signinum, vel reſinatum auſterum, vel quodlibet auſterum. Contunditurque cum corticibus, ſeminibuſque ſuis punicum malum, vinoque tali miſcetur: idque vel merum ſorbet aliquis, vel bibit mixtum. Sed medicamentis uti,
84,9. niſi in vehementibus malis, ſupervacuum eſt.

CAP. XX.

De Vulvæ morbo.

Ex vulva quoque fœminis vehemens malum naſcitur: proximeque ab ſtomacho, vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam ſic exanimat, ut tanquam comitiali [1] morbo proſternat. Diſtat tamen hic caſus, eo quod neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec nervi diſtenduntur: ſopor tantum eſt. Id vitium quibuſdam fœminis crebro revertens perpetuum evadit. 3

Ubi incidit, ſi ſatis virium eſt, [2] ſanguis miſſus adjuvat: ſi parum eſt, cucurbitulæ tamen defigendæ ſunt in inguinibus. Si diutius aut jacet aut alioqui jacere conſuevit;

1 Aretæus de Morb. Acut. II, 11. 2 Idem de Curat. Acut. II, 10.

suevit; admovere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentum, vel aliud ex his, quæ fœdioris esse [1] odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemque aquæ frigidæ perfusio efficit. Adjuvatque ruta contrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum & humidum cataplasma, naturalibus pube tenus inpositum Inter hæc etiam perfricare coxas, & poplites oportet.

Deinde, ubi ad se rediit, circumcidendum vinum est in totum annum [2], etiam si casus idem non revertitur. Fricatione quotidie utendum totius quidem corporis, præcipue vero ventris, & poplitum Cibus ex media materia dandus. Sinapi super imum ventrem tertio quoque aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat.

Si durities manet, mollire commode videtur solanum in lac demissum, deinde contritum, & cera alba atque medulla cervina cum irino; aut sevum taurinum vel caprinum cum rosa mistum. Dandum potui etiam vel castoreum est, vel git, vel anethum Si parum pura est, purgetur junco quadrato. Si vero vulva exulcerata est, ceratum ex rosa fiat: etiam recens suilla adeps, & ex ovis album misceatur, idque apponatur; vel album ex ovo cum rosa mistum, adjecto, quo facilius consistat, contritæ rosæ pulvere. Dolens vero vulva sulphure suffumigari debet.

At, si purgatio nimia mulieri nocet, remedio sunt cucurbitulæ, cute incisa, inguini-

1 Hippocr II. de Morb. Mulier. LX. 10 11. Aretæus de Curat. Acut. II. 10. 2 delet Rittershusius ad Phædrum L. IV. fab. 20.

83,23. bus [1] vel etiam sub mammis admotæ. Si maligna purgatio est, subjicienda sunt * coercentia. † Id faciunt etiam albæ [2] violæ, nigrum papaver cum melle assumptum, & gummi cum trito semine apii liquatum, & cum cyatho passi datum.

Præter hæc, in omnibus vulvæ doloribus idoneæ potiones sunt, quæ ex odoribus fiunt, id est spica nardi, croco, cinnamomo, casia, similibusque. Idemque etiam decocta lentiscus præstat. Si tamen intolerabilis dolor est, & sanguis profluit, etiam sanguinis detractio apta est; aut certe coxis admotæ cucurbitulæ cute incisa.

2. *De Urinæ nimia profusione.* [3]

† At cum urina super potionum modum mingitur, & jam sine dolore profluens maciem & periculum facit, si tenuis est, opus est exercitatione & fricatione, maximeque in sole, vel ad ignem. Balneum rarum esse debet, neque longa in eo mora: cibus comprimens: vinum [4] austerum meracum; per æstatem, frigidum; per hiemem, egelidum; sed tantum, quantum minimum sit. Infima alvus quoque vel ducenda vel lacte purganda est. Si crassa urina est, vehementior esse debet & exercitatio, & fricatio: longior in balneo mora: cibis opus est teneris: vinum idem. In utroque morbo vitanda omnia sunt, quæ urinam movere consuerunt.

Cap.

1 Aphor. V, 50. 2 Mercurialis Variar. Lect. L. I. c. 3. videtur *olivas* legisse, quo loco multa de olivis albis. 3 Aretæus de Morb. Diuturn. II, 2. Æginet. II, 14. & III. 45. Trall. IX, 8. 4 Aretæus de Curat. Diut. II, 2.

CAP. XXI.

De Seminis nimia ex naturalibus profusione. [1]

EST etiam circa naturalia vitium, nimia profusio seminis. quod sine venere, sine nocturnis [2] imaginibus sic fertur, ut, interposito spatio, tabe hominem consumat.

In hoc affectu salutares sunt vehementes fricationes, perfusiones, natationesque quam frigidissimæ: neque cibi, nec potio, nisi frigida assumpta. Oportet autem vitare cruditates, & omnia inflantia: nihilque ex his assumere, quæ contrahere semen videntur; qualia sunt, siligo, simila, ova, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, † nuclei pinei. † Neque alienum est, fovere inferiores partes aqua, decocta ex verbenis comprimentibus, ex iisdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusque circumdare; præcipueque ex aceto. † Vitare autem oportet rutam, & ne supinus dormiat.

CAP. XXII.

De Coxarum morbis [3]

SUPEREST, ut ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter se conferuntur. Initium à coxis faciam. Harum ingens dolor esse consuevit: isque hominem sæpe debilitat, & quosdam non di- 75,22.
mittit. Eoque id genus difficillime curatur, quod fere post longos [4] morbos vi pestifera

1 Aret. de Morb. Diut. II, 5. & de Cur. Diut. II, 5. Tral. XI, 9. 2 Cæl. Aurel. Tard. pass. V, 5. 3 Equitatio. Plin. XXVIII. cap. 4. in fine. II. Præd. XLV. Aret. de Diut, II, 12. 4 Aret. de Curat. Diut. II, 12.

fera huc se inclinat: quod ut alias partes liberat, sic hanc ipsam quoque affectam prehendit.

Fovendum primum aqua calida est: deinde utendum calidis cataplasmatis. Maxime prodesse videtur, aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mixtus capparis cortex concisus; vel lolii farina ex vino diluto cocta, & mista cum arida fece: quæ quia refrigescunt, imponere noctu malagmata [1] commodius est. Inulæ quoque radix contusa, & postea ex vino austero cocta, & late super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non solverunt, sale calido & humido utendum est.

Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admovendæ sunt cucurbitulæ: movenda urina: alvus; si compressa est, ducenda. Ultimum est, & in uteri quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, [2] cutem candentibus ferramentis exulcerare. Fricatione quoque utendum est, maxime in sole, & eodem die sæpius: quo facilius ea, quæ coeundo nocuerunt, digerantur. Eaque, si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis: si est, cæteris partibus adhibenda est. Cum vero sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramento sit, uti materia inutilis evocetur, illud perpetuum est, non, ut primum fieri potest, hujus generis ulcera sanare: sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opitulamur, conquiescat.

CAP.

1 N. Myrepf. Sect. XXXIV, c. 12. 2 Aphor. VI, 60.

CAP. XXIII.

De Genuum dolore. [1]

COxis proxima genua sunt. in quibus ipsis nonnunquam dolor esse consuevit. In iisdem autem cataplasmatis cucurbitulisque præsidium est: sicut etiam, cum in humeris, aliisve commissuris dolor aliquis exortus est. Equitare ei, cui 240,7. genua dolent, inimicissimum omnium est. Omnes autem ejusmodi dolores, ubi inveteraverunt, vix citra ustionem finiuntur.

CAP. XXIV.

De Manuum & pedum articulorumque vitiis. [2]

IN manibus pedibusque articulorum vitia frequentiora longioraque sunt. Quæ in podagricis chiragricisve esse consuerunt, ea raro vel [3] castratos, vel [4] pueros ante fœminæ coitum, vel [5] mulieres, nisi quibus menstrua suppressa sunt, tentant.

Ubi sentire cœperunt, [6] sanguis mittendus est. id enim inter initia statim factum, sæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem bonam præstat. Quidam etiam, cum asinino lacte poto ex toto se eluissent, in perpetuum hoc malum evaserunt. † Quidam, cum toto anno à vino, mulso, venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ consecuti sunt. idque utique post primum dolorem servandum est, etiamsi quievit. Quod si jam consuetudo ejus facta est, potest quidem aliquis esse se-

curior

1 Marcell. de Med. c. XXXIV. 2 Cæl. Aurelian. Tard. Pass. V,2. Trall. XI,1. Aret. de Morb. Diut. II, 12. 3 Aph. VI, 28. 4 Aph. VI, 30. 5 Aph. VI. 29. 6 Chesneau IV, 1. de Arthrit. p. 419, 420. Willis cap. 14. de Arthrit.

curior his temporibus, quibus dolor se remisit: majorem vero curam adhibere debent
43,28. hi, quibus id revertitur. quod fere [1] vere autumnove fieri solet.

Cum vero dolor non urget, mane gestari debet; deinde ferri, aut inambulatione leni se dimovere, & si podagra est, interpositis temporibus exiguis, invicem modo sedere, modo ingredi; tum, antequam cibum capiat, sine balneo, loco calido leniter perfricari; sudare, perfundi aqua egelida; deinde cibum sumere ex media materia, [2] interpositis rebus urinam moventibus, quotiesque plenior est, evomere.

Ubi dolor vehemens urget, interest, sine tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor jam etiam obcaluerit. Nam, si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquam marinam, vel muriam duram fervefacere oportet, deinde in pelvem conjicere, &, cum jam homo pati potest, pedes demittere superque pallam dare, & vestimento tegere, paulatim deinde juxta labrum ipsum ex eadem aqua leniter infundere, ne calor intus destituat; ac deinde nocte cataplasmata [3] calefacientia imponere, maximeque hibisci [4] radicem ex vino coctam. Si vero tumor calorque est, utilioraque sunt refrigerantia, recteque in aqua quam [5] frigidissima articuli continentur; sed neque quotidie, neque diu fiat, ne nervi indurescant. Imponendum vero est cataplasma, quod refrigeret: neque tamen in hoc ipso diu permanendum; sed ad ea transeun-

1 Aphor. VI, 55. 2 Optime, quia materia serosa est. 3 Aretæus de Curat. Diut. II, 12. 4 Plin. H. N. L. XX. c. 4. 5 Aph. V, 25.

eundum, quæ ſic reprimunt, ut emolliant.

Si major eſt dolor, papaveris cortices in vino coquendi, miſcendique cum cerato ſunt, quod ex roſa factum ſit: vel ceræ & adipis ſuillæ tantundem una liquandum, deinde his vinum miſcendum, atque ubi, quod ex eo impoſitum eſt, incaluit, detrahendum, & ſubinde aliud imponendum eſt.

Si vero tumores etiam obcaluerunt, & dolent, levat ſpongia impoſita, quæ ſubinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur; aut pari portione inter ſe miſta, pix, cera, alumen. Sunt etiam plura idonea manibus pedibusque [1] malagmata. Quod 259,15.
ſi nihil ſuperimponi dolor patitur, id, quod ſine tumore eſt, fovere oportet ſpongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaveris cortex, vel cucumeris ſilveſtris radix decocta ſit; tum inducere articulis crocum cum ſucco papaveris & ovillo lacte.

At ſi tumor eſt, foveri quidem debet aqua egelida, in qua lentiſcus, aliave ex reprimentibus verbena decocta ſit: induci vero medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis; aut ex ceruſſa, cui contritæ herbæ muralis ſuccus ſit adjectus. Lapis etiam, qui carnem edit, quem σαρκοφάγον Græci vocant, exciſus ſic, ut pedes capiat, demiſſos eos, cum dolent, retentosque ibi levare conſuevit. Ex quo in Aſſo [2] ſepulchra faciunt. Et lapidi Aſio [3] gratia eſt ad juvandum.

Ubi

1 Nicol. Myrepſ. Sect. XXXIV. c. X, XI. Scrib. Larg. c. XLI. Comp. 158, 159. 2 Plin. H N. XXXVI. 17. 3 Plin. loco cit. Oribaſ. Synopſ. II, 56.

Ubi dolor & inflammatio se remiserunt, (quod intra dies [1] triginta fit, nisi vitium hominis accessit) modicis exercitationibus, abstinentia, unctionibus lenibus utendum est; sic, ut etiam cum acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare po-
237,9. dagricis quoque alienum est.

Quibus vero articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos ante & curioso victu cavere oportet, ne inutilis materia corpori supersit: & crebriore vomitu, &, si quis ex corpore metus est, vel, alvi ductione uti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis [2] expulit: ne in inferiores partes factus cursus pedes repleret: cum evidens sit omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri.

CAP. XXV.

De Refectione convalescentium à morbo.

EX quocunque autem morbo quis convalescit, si tarde confirmatur, vigilare prima luce debet; nihilominus in lecto conquiescere: circa tertiam horam leniter unctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis causa, quantum juvat, ambulare, circumcisa omni negotiosa actione. Tum gestari diu: multa fricatione uti: loca, cœlum, cibos sæpe mutare. Ubi triduo quatriduove vinum bibit, uno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & ut mature vires suas recipiat. Cum vero

1 Alii *quadraginta*, Aph. VI, 49. 2 *Libro quo de Podagra scripsit.* Cælius Aurelian. Tard. Pass. II, 2. in fine.

vero ex toto convaluerit, periculose vitæ genus subito mutabit, & inordinate aget. Paulatim ergo debebit, omissis his legibus, eo transire, ut arbitrio suo vivat. †

LIBER QUINTUS.

PRÆFATIO.

DIXI de his malis corporis, qui-
bus victus ratio maxime sub- 3, 29.
venit. nunc transeundum est ad
eam medicinæ partem, quæ
magis medicamentis pugnat.
His multum autiqui authores tribuerunt, &
Erasistratus, & hi qui se ἐμπειρικοὺς nomina-
verunt; præcipue tamen † Aerophilus, dedu-
ctique ab illo viri; adeo ut nullum morbi ge-
nus sine his curarent. Multaque etiam de
facultaribus medicamentorum memoriæ
prodiderunt, qualia sunt vel Zenonis, vel
Andreæ, vel Apollonii, qui Mus cognomi-
natus est. Horum autem usum ex magna
parte Asclepiades non sine causa sustulit; & 29,7.
cum omnia fere medicamenta stomachum 85, 7.
lædant, malique succi sint, ad ipsius victus 84,25.
rationem potius omnem curam suam tran-
stulit. Verum, ut illud in plerisque mor-
bis utilius est, sic multa admodum corpori-
bus nostris incidere consuerunt, quæ sine
medicamentis ad sanitatem pervenire non
possunt. Id ante omnia scire convenit,
quod omnes medicinæ partes ita connexæ
sunt [1] ut ex toto separari non possint: sed ab

1 Scribon. Larg. c. 68.

eo nomen trahant, à quo plurimum petunt. Ergo ut illa, quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet; sic illa, quæ præcipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem victus debet; quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed cum omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista; non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & misturas eorum: quo minor ipsam curationem exsequentibus mora sit.

Cap. I.

De simplicibus facultatibus quarumcunque rerum, ex quibus medicamenta sunt: & primo de his, quæ Sanguinem supprimunt.

Sanguinem supprimunt, atramentum
sutorium, quod Græci χάλκανθον ap-
pellant, chalcitis, acacia, & ex aqua ly-
cium, thus, aloe, gummi, plumbum com-
bustum, porrum, herba sanguinalis, creta
293,21. vel cimolia vel figularis, misy, frigida aqua,
vinum, acetum, alumen, melinum, squa-
ma [1] & ferri & æris; atque hujus quoque
duæ species sunt, alia tantum æris, alia ru-
bri æris.

Cap. II.

Quæ vulnus glutinent.

Glutinant vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipueque acanthinum, psyllium, tragacantha, cardamomum, bu-

1 *Et utriusque ferri* legendum dicit Rubeus, p. 19

bulbi, lini semen, nasturtium, ovi album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contusae cum testis suis cochleae, mel coctum, spongia vel ex aqua frigida, vel ex 293,20.
vino, vel ex aceto expressa: ex iisdem lana succida, si levis plaga est; etiam [1] aranea.

Reprimunt, alumen & scissile, quod χιστὸν vocatur, & liquidum, melinum, auripigmentum, aerugo, chalcitis, atramentum sutorium.

CAP. III.

Quae concoquant, & moveant pus.

CONCOQUUNT & movent pus, nardum, myrrha, costus, balsamum, galbanum, propolis, styrax, thuris & fuligo & cortex, bitumen, pix, sulphur, resina, sevum, adeps, oleum.

CAP. IV.

Quae aperiant vulnera. [2]

VULNERA aperiunt tanquam ora in corporibus, quod ἀναστομοῦν Graece dicitur, cinnamomum, balsamum, panaces, juncus quadratus, pulegium, flos albae violae, bdellium, galbanum, resina terebinthina & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamaepitys, uva taminia, sulphur, alumen, rutae semen,

CAP. V.

Quae purgent.

PURGANT, aerugo, auripigmentum, quod ἀρσενικὸν à Graecis nominatur (huic au-

1 Petron. Sat. c. 58.
2 Oribas. Synops. II, 42, 47.

tem & ſandarachæ in omnia eadem vis ;
ſed validius eſt) ſquama æris , pumex,iris ,
balſamum, ſtyrax , thus , thuris cortex , re-
ſina , & pinea, & terebinthina liquida,œnan-
the , lacerti ſtercus , ſanguis columbæ , &
palumbi , & hirundinis , ammoniacum,
bdellium (quod in omnia idem , quod am-
moniacum , poteſt ; ſed hoc valentius eſt)
abrotonum , ficus arida , coccum Gnidium ,
[1] ſcobis eboris , omphacium , radicula , coa-
gulum , ſed maxime leporinum (cui eadem
quæ cæteris coagulis , facultas , ſed utique
validior eſt) fel taurinum , vitellus crudus ,
cornu cervinum, gluten, mel crudum, miſy
chalcitis , crocum , uva taminia , ſpuma
argenti , galla , ſquama æris , lapis hæma-
tites , minium , coſtum , ſulphur , pix cruda
ſevum , adeps,oleum , ruta , porrum , lenti-
cula , ervum.

CAP. VI.

Quæ rodant.

RODUNT , alumen liquidum , ſed magis
rotundum , ærugo , chalcitis , miſy
ſquama æris , ſed magis rubri , æs com-
buſtum , ſandaracha , minium ſinopi-
cum , caſia , balſamum , myrrha , thuris cor-
tex , galbanum , reſina terebinthina liquida
piper utrumque , ſed rotundum magis , car-
damomum , auripigmentum , calx , nitrum
& ſpuma ejus , apii ſemen , narciſſi radix
omphacium , alcyonium , oleum ex amaris
nucibus , allium , mel crudum , vinum,len-
tiſcus , ſquama ferri , fel taurinum , ſcam-
monea

1 Caſaubonus ad Capitolin. in Verum, pag. 436

monea, uva taminia, cinnamomum, ſtyrax, ruthæ ſemen, reſina, narciſſi ſemen, ſal, nuces amaræ, ut oleum earum, atramentum ſutorium, chryſocolla, concharum cinis.

CAP. VII.

Quæ exedant corpus.

EXEDUNT corpus, acaciæ ſuccus, hebenus, ærugo, ſquama æris, chryſocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, ſpuma argenti, hypociſtis, diphryges, ſal, auripigmentum, ſulphur, eruca, ſandaracha, ſalamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum ſutorium, ochra, calx, acetum, galla, alumen, lac caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ τιθύμαλλος à Græcis nominatur, fel, thuris fuligo, ſpodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites, & [1] Phrygius, & Aſius, & ſciſſilis, miſy, vinum, acetum.

CAP. VIII.

Quæ adurant. [2]

ADURUNT, auripigmentum, atramentum ſutorium, chalcitis, miſy, ærugo, calx, charta combuſta, ſal, ſquama æris, fex combuſta, myrrha, ſtercus & lacerti, & columbæ, & palumbi, & hirundinis, piper, coccum gnidium, allium, diphryges, lac utrumque (quod proximo capite ſupra comprehenſum eſt) veratrum & album & nigrum, catharides, corallium, pyrethrum, thus, ſalamandra, eruca, ſandaracha, uva taminia, chryſocolla, ochra,

1 Plin. H. N. XXXVI, 19.
2 Oribaſ. Synopſ. II, 48.

alumen sciſſile, ovillum ſtercus, œnanthe.

CAP. IX.

Quæ cruſtas ulceribus inducant.

EADEM fere cruſtas ulceribus tanquam igne aduſtis inducunt, ſed præcipue chalcitis, utique ſi cocta eſt, flos æris, ærugo, auripigmentum, miſy, & id quoque magis coctum.

CAP. X.

Quæ cruſtas ulceribus reſolvant.

CRUSTAS vero has reſolvit, farina triticea cum ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adjectum eſt.

CAP. XI.

Quæ diſcutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

AD diſcutienda vero ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maxime poſſunt, abrotonum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, ſanſucus, cyperus, lac, ſertula campana, ſerpyllum, cupreſſus, cedrus, iris, viola purpurea, narciſſus, roſa, crocum, praſium, juncus quadratus, nardum, cinnamomum, caſia, ammoniacum, cera, reſina, uva taminia, ſpuma argenti, ſtyrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narciſſi ſemen, bitumen, † ſordes ex gymnaſio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, ſulphur.

CAP. XII.

Quæ evocent, & educant.

EVOCAT & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini semen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, resina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolii, grossi in aqua cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, sal.

CAP. XIII.

Quæ exasperata levent.

LÆVANT id, quod exasperatum est, spodium, hebenus, gummi, ovi album, lac, tragacanthum.

CAP: XIV.

Quæ carnem nutriant, & ulcus impleant.

CARNEM alunt, & ulcus implent, resina 255, 27.
pinea, ochra [1] Attice, mel, asteriace, cera, butyrum.

CAP. XV.

Quæ molliant.

MOLLIUNT, æs combustum, terra Eretria, nitrum, papaveris lachryma, ammoniacum, bdellium, cera, sevum, adeps, oleum, ficus arida, sesamum, sertula Campana, narcissi & radix & semen, rosæ folia, coagulum, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, stimmi, pix, cochlea cocta, cicutæ semen, plumbi retrimentum, σκωρίαν μολύβδου Græci vo- 267, 17.
cant,

1 Gorræus Defin. Medic. V. ὤχρα.

cant, panaces, cardamomum, galbanum, resina, uva taminia, styrax, iris, balsamum, sordes ex gymnasio, sulphur, butyrum, ruta.

CAP. XVI.

Quæ cutem purgent.

CUTEM purgat mel, sed magis, si est cum galla, vel ervo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

CAP. XVII.

De misturis simplicium rerum; & de ratione ponderum.

EXPOSITIS simplicibus facultatibus, dicendum est, quemadmodum misceantur, quæque ex his fiant. Miscentur autem varie, neque hujus ullus modus est, cum ex similibus alia demantur, alia adjiciantur; iisdemque servatis, ponderum ratio mutetur. Itaque, cum facultatum materia non ita multiplex sit, innumerabilia misturarum genera sunt; quæ comprehendi si possent, tamen esset supervacuum. Nam & iidem effectus intra paucas compositiones sunt, & mutare eas cuilibet, cognitis facultatibus, facile est. Itaque contentus his ero, quas accepi velut nobilissimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel desiderari in prioribus potuerunt; vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam si., ut tamen, quæ magis communia sunt, simul jungam. Si qua singulis, vel etiam paucis commo-

modata sunt, in ipsorum locum differam.

Sed & ante sciri volo, † in uncia pondus denariorum septem esse. Unius deinde denarii pondus dividi à me in sex partes, id est sextantes,[1] ut idem in sextante denarii habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν[2] appellant. Is ad nostra pondera[3] relatus paulo plus dimidio scrupulo facit.

2. *Quid*[4] *Malagma, & Emplastrum, & Pastillus inter se differant.*

Malagmata vero, atque emplastra, pastillique, quos τροχίσκους Græci vocant, cum plurima eadem habeant; differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus eorumque etiam surculis, emplastra pastillique magis ex quibusdam metallicis fiunt. Deinde malagmata contusa abunde mollescunt: nam super integram cutem injiciuntur: laboriose vero conteruntur ea, ex quibus emplastra pastillique fiunt; ne lædant vulnera, cum imposita sunt. Inter emplastrum autem & pastillum hoc interest, quod emplastrum utique liquati aliquid accipit: in pastillo tantum arida medicamenta aliquo humore junguntur. Tum emplastrum hoc modo fit. Arida medicamenta per se teruntur: deinde mistis his instillatur aut acetum, aut si quis alius non pinguis humor accessurus est; & ea rursus ex eo teruntur. Ea vero, quæ liquari possunt, ad ignem simul liquantur; & si quid olei misceri debet, tum infunditur. Interdum etiam aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Ubi facta sunt, quæ separatim fieri debuerunt,

1 Rhod de Ponderib. p. 24. 2 Rhod. de Ponderib. p. 27. 3 Rhod. de Ponder. p. 24. 4 Reines. Variar. Lect. II. 8. 189.

in unum omnia miſcentur. At paſtilli hæc ratio eſt. Arida medicamenta contrita humore non pingui, ut vino vel aceto, coguntur, & rurſus coacta, inareſcunt: atque, ubi utendum eſt, ejuſdem generis humore diluuntur. Tum emplaſtrum imponitur, paſtillus illinitur, aut alicui molliori, † aut cerato miſcetur.

CAP. XVIII.

De Malagmatis.[1]

1. *Malagma adverſus calidas podagras.*

HIS cognitis, primum malagmata ſubjiciam; quæ fere non ſunt refrigerandi; ſed calefaciendi cauſa reperta. Eſt tamen, quod refrigerare poteſt; ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ & alterius, coriandri ſeminis, cicutæ, lachrymæ aridæ, gummi, ſingulorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod πεπλυμένον Græci vocant, ſelibram. Reliqua fere calefaciunt. Sed quædam digerunt mate-
263,20. riam, quædam extrahunt, quæ ἐπισπαστικὰ vocantur: pleraque certis partibus membrorum accommodata ſunt.

2. *Malagma ad materiam extrahendam.*

SI materia extrahenda eſt, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abſceſſu, in ſuppuratione quoque mediocri, aptum eſt id, quod habet reſinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, ſingulorum p. *. ceræ p. *. Aut in quo hæc ſunt: æruginis raſæ, thuris, ſingulorum p. II. *. ammoniaci

1 Ægineta VII, 18. Oribaſ. Synopſ. III.

moniaci ſalis p. VI. * ſquamæ æris, ceræ, ſingulorum p. VIII. * reſinæ aridæ. p. XII. *. aceti cyathus. Idem præſtat cumini farina cum ſtruthio, & melle p. II. *.

3. Malagna ad jecur dolens.

Si jecur dolet, id in quo eſt balſami lachrymæ p. XII. *. coſti, cinnamomi, caſſiæ, corticis, myrrhæ, croci, junci rotundi. balſami ſeminis, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, nardi, ſingulorum. p. XVI. *. Quibus adjicitur nardinum unguentum, donec cerati craſſitudo ſit. Et hujus quidem recentis uſus eſt: ſi vero ſervandum eſt, reſinæ terebinthinæ p. XVI, *. ceræ p. X. *. ex vino leni contunduntur, & cum eo miſcentur.

4. Malagma ad lienem.

At, ſi lienis torquet, glandis, quam μυροβάλανον Græci vocant, cortex & nitrum paribus portionibus contunduntur, reſperguntur que aceto quam acerrimo: ubi cerati craſſitudinem habet, linteo, ante in aqua frigida madefacto, inlinitur, & ſic imponitur, ſupraque farina ordeacea injicitur: ſed manere ibi non amplius ſex horis debet, ne lienem conſumat: ſatiusque eſt id bis, aut ter fieri. 216, 15.

5. Malagma commune pluribus.

Commune autem & jocinori, & lieni, & abſceſſibus, & ſtrumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoque ſuppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lyſias compoſuit ex his: opopanacis, galbani, reſinæ, ſingulorum p. II. *. ammonia-

moniaci, bdellii, ceræ, sevi taurini, iridis aridæ p. IIII. *. cachryos acetabulo, piperis granis [1] quadraginta. quæ contrita irino unguento temperantur.

6. *Malagma ad laterum dolorem.*

Ad laterum autem dolores compositio est [2] Apollophanis: in qua sunt resinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, singulorum p. IV. *. bdellii, ammoniaci, iridis: sevi aut vitulini, aut caprini à renibus, visci, singulorum p. IV. *. Hæc autem omnem dolorem levat, dura emollit, mediocriter calefacit.

7. *Ad idem Andreæ.*

Ad idem valet Andreæ quoque malagma, quod etiam resolvit, humorem educit, pus maturat, ubi id maturum est, cutem rumpit, & ad cicatricem perducit. Prodest impositum minutis majoribusque abscessibus: item articulis, & coxis, & pedibus dolentibus: item, si quid in corpore collisum est, reficit: præcordia quoque dura & inflata emollit: ossa extrahit: ad omnia denique valet, quæ adjuvare calor potest. Id habet ceræ p. XI. *. visci, sycamini, quam alias sycomorum vocant, lachrymæ, singulorum p. I. *. piperis & rotundi, & longi, ammoniaci thymiamatis, bdellii, iridis Illyricæ, cardamomi, xylobalsami, thuris masculi, myrrhæ, resinæ aridæ, singulorum p. X. *. pyrethri, cocci Gnidii, spumæ nitri, salis ammoniaci, radicis aristolochiæ Creticæ, cucumeris agrestis radicis, resinæ terebinthinæ liquidæ, singulorum

1 Rhodius de Ponderib. p 26. 2 Oribas. Synops. III. Cæl. Aurelian. Acut. M. II. 24. dicitur *Polyarchion* Marcell. de Medic. c. XX. Æginet. VII, 18.

lorum P. XX. *. quibus adjicitur unguenti irini, quantum satis est ad ea mollienda, atque cogenda.

8. *Malagmata ad resolvenda, quæ adstricta sunt; & mollienda, quæ dura sunt; & digerenda, quæ coeunt.*

Præcipuum vero est ad resolvenda, quæ adstricta sunt, mollienda, quæ dura sunt, digerenda, quæ coeunt, id, quod ad Polyarchum authorem refertur. Habet junci quadrati, cardamomi, thuris fuliginis, amomi, ceræ, resinæ liquidæ, pares portiones.

9. *Aliud malagma ad eadem.*

Aliud ad eadem Nilei: crocomagmatis, quod quasi recrementum ejus est, P. IV. *. ammoniaci thymiamatis, ceræ, singulorum P. XXX. *. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum rosa liquatur, & tum omnia junguntur.

10. *Malagma Moschi ad molliendum.*

Proprie etiam dura mollit id, quod Moschi esse dicitur. Habet galbani unciam, thuris fuliginis P. III. *. ceræ, ammoniaci thymiamatis trientes [1], picis aridæ P. II. *. aceti heminas tres,

11. *Malagma Medi ad digerenda, quæ coeunt.*

Fertur etiam ad digerenda, quæ coeunt, † sub authore Medo: quod habet ceræ P. III. *. panacis P. *. semis, squamæ æris, aluminis rotundi, item scissilis, singulorum P. I. *. plumbi combusti P. I. * & semis.

12. *Malagma Panthemi ad eadem.*

Ad eadem Panthemus utebatur, calcis. P. *.

1 Rhodius de Ponderib p. 12.

P. *. ſemis, ſinapis contriti, item fœni græci, aluminis, ſingulorum P. I. *. ſevi bubuli P. II. *. & ſemis.

13. *Malagma ad ſtrumas.*

Ad ſtrumam multa malagmata invenio. Credo autem, quo pejus id malum eſt, minuſque facile diſcutitur, eo plura eſſe tentata; quæ in perſonis varie reſponderunt. Andreas author eſt, ut hæc miſceantur: urticæ ſeminis P. I. *. piperis rotundi, bdellii, galbani, ammoniaci thymiamatis, reſinæ aridæ, ſingulorum P. IV. *. reſinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi: lactucæ marinæ ſeminis, ſulphuris ignem non experti, quod ἄπυρον vocatur, pares portiones.

14. *Aliud Miconis ad idem.*

Hoc autem Miconis [1] eſt: fecis aridæ, aceti, ſpumæ nitri, ſalis ammoniaci, ſinapis, cardamomi, radicis cucumeris ſilveſtris, reſinæ, ſingulorum P. IV. *. Quæ ex leni vino contunduntur.

15. *Aliud Malagma ad idem valens.*

Expeditius ad idem fit, quod habet viſci, felini ſtercoris, reſinæ, ſulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo eſt ſulphuris P. I. *. lapidis, quem pyriten vocant, P. IV. *. cumini [2] acetabulum. Item in quo eſt lapidis ejuſdem pars una, ſulphuris duæ partes, reſinæ terebinthinæ partes tres.

16. *Malagma ad ſtrumam, & phymata.*

Arabis autem cujuſdam eſt ad ſtrumam, & orientia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, ſalis ammonia-

1 Plin. H. N. XX, 23. *Mictionis*, ubi alii *Myconis*, meminit. 2 I. Rhodius de Ponderib. p. 34.

moniaci, thuris, resinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorum P. I. *. lapidis ejus, quem πυρίτην vocant, P. IV. *. quibus quidam adjiciunt sulphuris P. II. *.

17. *Malagma ad strumam, & tubera, & καρκινώδη.*

Est etiam proficiens in struma; & in his tuberibus, quæ difficulter concoquuntur; & in his, quæ καρκινώδη vocantur, quod ex his constat: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ P. VI. *. fuliginis thuris P. *. semis, salis ammoniaci P. III. *. ceræ P. I. *.

18. *Malagma Protarchi ad parotidas, & favum, & mala ulcera.*

Protarchus autem ad παρωτίδας atque tubercula, quæ μελικηρίδες, id est favi, vel φύματα nominantur, item mala ulcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P. VIII. *. cum ceræ P. IX. *. miscebat, hisque olei cyathum & dimidium adjiciebat.

16. *Malagma adversus panum, & phymata.*

At adversus panum, tum primum orientem quod φύγεθλον Græci vocant, & omne tuberculum, quod φῦμα nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, cum 247. 21. duabus partibus similæ, hisque, dum contunduntur, subinde mel instillatur, donec malagmatis crassitudo sit.

20. *Malagma adversus phymata.*

Discutit etiam omne tuberculum, quod φῦμα vocatur, id, quod habet calcis, spumæ nitri, piperis rotundi, singulorum P. I. *.

I.*. galbani P. II.*. salis P. IV.*. quæ excipiuntur cerato ex rosa facto

21. *Malagma ad supprimendum omne, quod abscedit.*

Supprimit quoque omne, quod abscedit, id, in quo est galbani, fabæ fressæ, singulorum P. I.*. myrrhæ, thuris, corticis ex radice capparis, singulorum P. IV *. Satisque omnia abscedentia digerit murex combustus, & bene contritus, aceto subinde adjecto.

22. *Malagma ad sanguinem supprimendum.*

At, si plus satis sanguis subit, recte imponitur, quod adversus phymata quoque potest. Constat ex his: bdellii, styracis, ammoniaci, galbani, resinæ & aridæ & liquidæ pineæ; item ex lentisci, thuris, iridis, singulorum P. II.*.

23. *Malagma ad carcinomata & phymata lenienda.*

Carcinomata vero & phymata commode his leniuntur: galbani, visci, ammoniaci, resinæ terebinthinæ singulorum P. I. *. sevi taurini P. *. semis, fecis combustæ quam maxima portione, dum id siccius non faciat, quam esse malagma oportet.

24. *Malagma ad faciem contusam ejusque livorem.*

Quod si facie contusa livor subcruentus est, hæc compositio nocte & die imposita tollit. Aristolochiæ, thapsiæ, singulorum P. II.*. bdellii, styracis, ammoniaci thymiamatis, galbani. resinæ aridæ, & ex lentisco liquidæ, thuris masculi, iridis Illyricæ, ceræ, singulorum P. IV. *. Eidem faba quoque imposita proficit.

25 *Malagmata ἀναστομωτικὰ ad aperiendum.*

Sunt etiam quædam malagmata, quæ ἀναστομωτικὰ Græci vocant, quoniam aperiendi vim habent. Quale est, quod ex his constat: piperis longi, spumæ nitri, singulorum p. II. *. erysimi p. IV. *. quæ cum melle miscentur. Idoneaque etiam strumæ aperiendæ sunt. Ejus generis, vehementiusque ex his est, quod habet calcis p. IV. *. piperis grana sex, nitri, ceræ, singulorum 282 p. X. *. mellis p. III. *. olei heminam.

26. *Miconis Malagma, ad resolvendum aperiendumque ac purgandum.*

Miconis quoque est, quod resolvit, aperit, purgat. Habet alcyonium, sulphur, nitrum, pumicem, pari pondere; quibus tantum picis, & ceræ adjicitur, ut fiat cerati crassitudo.

27. *Malagma ad ossa & nervos.*

Ad ossa autem Aristogenis, fit ex his: sulphuris p. I. *. resinæ terebinthinæ, nitri spumæ, & ex scilla partis interioris, plumbi eloti, singulorum p. II. *. thuris fuliginis p. VIII. *. ficus aridæ quam pinguissimæ, sevi taurini, singulorum p. VIII. *. ceræ p. XII. *. iridis Macedonicæ p. VI. *. sesami fricti acetabulum. maximeque nervis & articulis malagma hoc convenit.

28. *Malagma Euthyclei ad articulos, & ad omnem dolorem.*

Euthyclei quod est, & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad vesicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominant, conveniens, habet fuligi-

liginis thuris acetabulum, resinæ tantumdem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellii, singulorum p. *. ceræ p. *. semis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum p. XIV. *. resinæ liquidæ p. VI. *. ceræ p. XVI. *.

29. *Malagma Sosagoræ ad dolores articulorum.*

Ad dolores articulorum Sosagoræ: plumbi combusti, papaveris lachrymæ, corticis hyoscyami, styracis, peucedani, sevi, resinæ, ceræ par pondus.

30. *Chrysippi Malagma, ad idem valens.*

Est & Chrysippi: resinæ liquidæ, sandarachæ, piperis, singulorum p. XII. *. quibus ceræ paululum adjicitur.

31. *Ctesiphontis Malagma ad idem valens, & ad parotidas, & phymata, & strumam.*

Ctesiphontis: ceræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quam ruberrimi, singulorum p. *. semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum ante per triduum, instillata aqua, teritur, & cum sextario ejus incoquitur, donec omnis humor consumatur. Prodest vero ea compositio etiam ad parotidas, phymata, strumam, omnemque coitum humoris emolliendum.

32. *Malagma ad articulos.*

Ad articulos, fici quoque aridæ partem nepetæ mistam; vel uvam taminiam sine seminibus cum pulegio recte aliquis imponit.

33. *Malagma Aristonis, adversus podagras & recentia phymata, & omnes dolores*

Eadem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam

eam fit Ariſtonis quoque, quod habet nardi, cinnamomi, caſſiæ, chamæleontis, junci rotundi, ſingulorum p. VIII. *. ſevi caprini ex irino liquati p. XX. *. iridis p. I. *. quæ in aceto quam acerrimo jacere per XX. dies debet. Idem autem etiam recentia phymata doloreſque omnes diſcutit.

34. *Theoxeni Malagma ad pedum dolores.*

At Theoxenus ad pedum dolores, ſevi à renibus partem tertiam, ſalis partes duas miſcebat; hiſque membranulam illitam imponebat; tum ſuperinjiciebat ammoniacum thymiama in aceto liquatum.

35. *Numenii Malagma ad podagram, cæteroſque articulos induratos.*

At Numenius podagram, cæteroſque articulos induratos hoc molliebat: abrotoni, roſæ aridæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum p. III. *. reſinæ terebinthinæ p. IV. *. thuris, ſpumæ nitri, ſingulorum p. VIII. *. iridis, ariſtolochiæ, ſingulorum p. XII. *. ceræ p. III. *. quibus adjicitur cedriæ cyathus unus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi ſextarius.

36. *Dexii Malagma, ſi quando callus in articulis increvit.*

Si quando autem in articulis callus increvit, Dexius docuit imponere, calcis p. IV. *. ceruſſæ p. VIII. reſinæ pineæ p. XX. *. piperis grana XXX. ceræ p. II. *. Quibus, dum contunduntur, hemina vini lenis inſtillatur.

Cap. XIX.

De Emplastris. [1]

EX emplastris autem nulla majorem usum præstant, quam quæ cruentis protinus vulneribus injiciuntur. ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimunt inflammationem, nisi magna vis eam cogit; atque tum illius quoque impetum minuunt, & glutinant vulnera, quæ id non patiuntur, 11
& cicatricem iisdem inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideoque ἀλίπαντα à Græcis nominantur.

1. *Barbarum Emplastrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus injicitur.* 11

Optimum ex his est, quod Barbarum [2] nominatur. Habet enim æruginis rasæ p. XII. *. spumæ argenti p. XX. *. aluminis, picis aridæ, resinæ pineæ aridæ, singulorum p. I. *. quibus adjiciuntur olei & aceti singulæ 22
heminæ.

2. †*Choacon Emplastrum nigrum, ad idem valens.*

Alterum ad idem, quod Choacon vocant, habet spumæ argenti p. X. *. resinæ aridæ tantundem. sed spuma prius ex tribus olei 22
heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est. qui fere talis fit, ex pice atque resina: ut ex bitumine nigerrimus; ex ærugine, aut æris squama, viridis; ex minio ruber; ex cerussa, albus. 3

3. *Basilicon Emplastrum nigrum ad idem.* [3]

Paucæ admodum compositiones sunt, in quibus aliquid misturæ varietas novat. Ergo id quoque nigrum est, quod βασιλικὸν

1 P. Ægineta VII, 17. 2 Scribon. Larg. c. LXXVII. c. 207. 3 Oribas. Synops. III.

κὸν nominatur. Habet opopanacis p. I. *. galbani p. II. *. picis, & resinæ singulorum p. X. olei dimidium cyathum.

4. Smaragdinum Emplastrum ad idem. [1]

At, quod perviride est, Smaragdinum appellatur. in quo sunt resinæ pineæ p. III. *. ceræ p. I. *. æruginis, p. *. semis, thuris pollinis p. II. *. olei tantundem, & aceti, quo pollen & ærugo in unum cogantur.

5. Emplastrum rufum ad idem.

Est etiam coloris fere ruffi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris p. I. *. resinæ p. II. *. squamæ æris p. III. *. spumæ argenti p. XX. *. ceræ p. C. *. olei heminam.

6. Παρακολλητικὸν Emplastrum ad idem.

Præterea est, quod παρακολλητικὸν à glutinando vocant. Constat ex his: bituminis, aluminis scissilis p. IV. *. spumæ argenti p. IV. *. & olei veteris hemina.

7. Cephalicum Emplastrum Philotæ, capiti conveniens.

Præterea sunt quædam generis ejusdem, quæ, quia capitibus fractis maxime conveniunt, κεφαλικὰ à Græcis nominantur. Philotæ compositio habet terræ Eretriæ, chalcitidis, singulorum p. IV. *. myrrhæ, æris combusti, singulorum p. X. *. ichthyocollæ p. VI. *. æruginis rasæ, aluminis rotundi, misyos crudi, aristolochiæ, singulorum p. VIII. *. sqamæ æris p. XX. thuris masculi p. II. *. ceræ p. I. rosæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conteruntur.

1 Scribon. Larg. c. LXXXIII.

8. *Emplastrum viride ad idem valens.*

Aliud ad idem viride. Habet æris combusti, squamæ æris, myrrhæ, ichthyocollæ, singulorum p. VI. *. misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, singulorum p. VIII. *. ceræ p. VI. olei heminam, aceti quod satis sit.

9. *Tetrapharmacum Emplastrum, ad pus movendum.* [1]

Puri autem movendo non aliud melius, quam quod expeditissimum est, & [2] τετραφάρμακον à Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, resinæ, sevi taurini; si id non est, vitulini.

10. *Enneapharmacum Emplastrum ad pus movendum, & ad purgandum valens.*

Alterum ad idem, [3] ἐννεαφάρμακον nominatur; quod magis purgat. Constat ex novem rebus, cera, melle, sevo, resina, myrrha, rosa, medulla vel cervina vel vitulina vel bubula, œsypo, butyro. Quorum quoque pondera paria miscentur.

11. *Emplastra, quibus utriusque rei facultas est.*

Sunt autem quædam emplastra quibus utriusque rei facultas est. quæ, nisi singula habenda sit, meliora sunt; alias deteriora, nec, nisi cum utraque opus est, aut in singulis singulorum inopia, utenda veniunt: sed in copia rejicienda sunt; his potius adhibitis, quæ id proprie, quod eo tempore opus est, consequuntur. Exempli causa duo proponam.

Attalum Emplastrum ad vulnera.

Est igitur ad vulnera Attalum: quod habet

1 Scribon. Larg. cap. LXXXI. c. 211. 2 Casaub. ad Spartiani Adrianum, c. 21. pag. 192. 3 Casaub. ad Spartian. Adrian. c. 21. pag. 192, 232.

bet squamæ æris p. VI. *. thuris fuliginis p. XV. *. ammoniaci tantumdum, resinæ terebinthinæ liquidæ p. XXV. * sevi taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium.

Judæi Emplastrum, fracto capiti accommodatum.

At inter ea, quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id, quod ad authorem Judæum [1] refertur. Constat ex his: salis p. IV. *. squamæ æris rubri, æris combusti, singulorum p. XII * ammoniaci thymiamatis, thuris fuliginis, resinæ aridæ, singulorum p. VI. * resinæ Colophoniæ, ceræ, sevi vitulini curati, singulorum p. XX. *. additur aceti sesquicyathus, olei minus 271, 8. cyatho [2]. Quæ τεθεραπευμένα Græci appellant, nos curata vocamus; cum ex sevo puta omnes membranulæ diligenter exemptæ sunt, aut ex alio medicamento.

12. *Emplastra* ἐπισπαστικὰ [3]

Sunt etiam quædam emplastra nobilia ad extrahendum. quæ ipsa quoque ἐπισπαστικὰ nominantur. Quale est, quod, quia lauri baccas habet, διὰ δαφνίδων appellatur. In eo est, resinæ terebinthinæ p. X. *. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, singulorum p. XX. *. olei paululum. Quoties autem baccam, aut nucem, aut simile aliquid posuero, scire oportebit, antequam expendatur, ei summam pelliculam esse demendam.

13. *Aliud* διὰ δαφνίδων, *ad extrahendum, & pus movendum.*

Aliud eodem nomine, quod puri quoque movendo est. Sevi vitulini, ammoniaci

1 Aëtius Tetrab. IV. Serm. III, 14. 2 Rhodius de Ponderib. & Mensur. p. 35. 3 Scribon. Larg. c. LXXXVI.

niaci thymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, resinæ aridæ, aristolochiæ, pyrethri, pares portiones.

14. *Philocratis Emplastrum, ad extrahendum, & pus movendum.*

Præter hæc, est Philocratis: quod habet: salis ammoniaci p. VII. *. aristolochiæ p. VIII. *. ceræ, resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum p. XV. *. spumæ argenti p. XXXII. * Quibus, ut pus quoque moveant, iridis p. III. *. galbani p. VI. *. adjiciuntur.

15. Ῥυπῶδες *Emplastrum, ad extrahendum.*

Optimum tamen ad extrahendum est id quod à similitudine sordium ῥυπῶδες Græci appellant. Habet myrrhæ, croci, iridis, propolis, bdellii, capitulorum punici mali, aluminis scissilis & rotundi, misyos, chalcitidis, atramenti sutorii cocti, opopanacis, salis ammoniaci, visci, singulorum p. IV. *. aristolochiæ p. VIII. *. squamæ æris p. XVI. *. resinæ terebinthinæ p. LXXV. *. ceræ, & sevi vel taurini vel hircini singulorum p. C. *.

16. *Emplastrum Hecatei, ad extrahendum.* 22

Hecatæo quoque authore emplastrum generis ejusdem fit ex his: galbani p. II. *. fuliginis thuris p. IV. *. picis p. V. *. ceræ, & resinæ terebinthinæ, singulorum p. VIII. *. quibus paulum irini unguenti 3 miscetur.

17. *Alexandrinum Emplastrum viride, ad extrahendum.*

Valensque ad idem emplastrum viride Ale-

Alexandrinum est. Habet aluminis scissilis p. VIII. *. salis ammoniaci, p VII. *. squamæ æris p. XVI. *. myrrhæ, thuris, singulorum p. XVIII. *. ceræ p. CL. *. resinæ Colophoniæ aut pineæ p. CXC. *. olei heminam, aceti sextarium.

18. *De Emplastris exedentibus.*

Quædam autem sunt emplastra exedentia, quæ σηπτικὰ Græci vocant, quale est id, quod habet resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum p. II. *. squamæ æris p. I. *. ladani p. II. *. aluminis tantundem, spumæ argenti p. IV. *.

19. *Emplastrum, quod exest corpus, ossa resolvit, & supercrescentem carnem coercet.*

Exest etiam vehementer corpus, atque ossa quoque resolvit, & supercrescentem carnem coercet, id, quod habet spumæ argenti, squamæ æris, uncias singulas; nitri ignem non experti, lapidis Asii, aristolochiæ p. sextantes [1], ceræ, resinæ terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramenti sutorii, salis ammoniaci p. semis, æruginis rasæ p. [2] bessem, aceti scillitici heminam, vini aminæi tantundem.

20. *Emplastra adversus morsus, & alia recentiora vulnera.*

Emplastrum Diogenis nigrum.

Sunt etiam adversus morsus quædam accommodata; quale est Diogenis nigrum: quod habet bituminis, ceræ, resinæ pineæ aridæ, singulorum p. XX *. spumæ argenti p. C. *. olei [§] sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris p. IV. *. cerussæ, & æruginis rasæ sin-

1 I. Rhodius de Ponderib. p. 13. 2 I. Rhodius de Ponderib. p. 11, 12. §. I. Rhodius de Ponderib. p. 27.

singulorum p. VIII. *. ammoniaci p. XII. *. ceræ, resinæ pineæ, singulorum p. XXV. *. spumæ argenti p. C. *. olei sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris p. XIV. *. galbani p. VI. *. cerussæ, & æruginis rasæ, singulorum p. VIII. *. ammoniaci p. XII. ceræ, resinæ pineæ, singulorum p. LV. *. ex quibus spuma argenti concoquitur.

21. *Ephesium Emplastrum rubrum, ad idem valens.*

Rubrum quoque emplastrum, quod Ephesium vocatur, huc aptum est. Habet resinæ terebinthinæ p. II. *. galbani p. IV *. minii sinopici p. VI. *. thuris fuliginis p. VI. *. ceræ p. VIII. *. spumæ argenti p. LVI *. olei veteris hæminam.

22. *Aliud Emplastrum, ad idem valens.*

Item id, quod ex his constat; squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum p. IV. *. galbani p. VI. *. salis ammoniaci p. XII. Z. *. ceræ p. XXV. *. olei tribus heminis. Hæc autem aliis quoque recentioribus vulneribus recte imponuntur.

23. *Λιπαρὰ Emplastra non gravibus vulneribus accommodata, & maxime senilibus.*

Sunt etiam alba lenia, λιπαρὰ Græci vocant, fere non gravibus vulneribus accommodata, præcipueque senilibus. Quale est quod habet cerussæ p. LII. *. sevi vitulini curati, & ceræ, singulorum p. LVIII *. olei heminas tres, ex quibus ea cerussa coquitur.

24. *Elephantinum Emplastrum.* [1]

Aliud, quod habet cerussæ p. XX. *. ceræ p. LV. *.

[1] Oribas. Synops. l. III.

p. LV. *. olei heminam, aquæ ſextarium. Quæ quoties adjiciunter ceruſſæ vel ſpumæ argenti, ſcire licet, illa ex his coquenda eſſe. Eſt autem ea percandida compoſitio, quæ ſupra poſita eſt, ideoque elephantina nominatur.

25. *Lenia Emplaſtra.*

Lenia quoque quædam emplaſtra ſunt, quæ [1] λιπαρὰ fere Græci nominant; ut id quod habet minii p. IV. *. ſpumæ argenti p. XXV. *. ceræ, & adipis ſuillæ ſingulorum p. XXXV. *. vitellos ovorum quatuor.

26. *Emplaſtrum lene.*

Alia compoſitio generis ejuſdem: ceræ, reſinæ terebinthinæ, ſingulorum p. V. *. ceruſſæ p. VIII. *. ſpumæ argenti, plumbi retrimenti, (σκωρίαν μολύβδου Græci vocant) 247;34 ſingulorum p. X. *. cicini olei, & myrtei, ſingulorum heminæ tertia.

27. *Archagathi Emplaſtrum lene.*

Alia, quæ ad authorem Archagathum refertur: miſyos cocti, æris combuſti, ſingulorum p. IV. *. ceruſſæ coctæ p. VIII. *. reſinæ terebinthinæ p. X. *. ſpumæ argenti p. VI. *.

21. *Emplaſtra ejuſdem generis, ad leniendum apta.*

Etiamnum generis ejuſdem: ſpumæ argenti, ceræ, adipis ſuillæ, ſingulorum p. XXVII. *. vitelli cocti, roſæ hemina. Aut compoſitio hæc: cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipes ſuillæ pars quarta, paululum ex plumbi retrimento. Aut hæc compoſitio; ſpumæ argenti [2] ſelibra: ex olei hemina, & aquæ marinæ altera, cocta donec

1 Plin. XXIII, 9. & XXXIII. 6. 2 Rhodius de Ponderib. p. 12.

nec bullire desierit, cui paulum ceræ sit adjectum. Aut hæc: pares portiones ceræ, sevi, stibii, spumæ argenti, cerussæ.

CAP. XX.

De Pastillis.

Et primo de his, qui ad recentia vulnera glutinanda, sanandaque apti sunt.

PASTILLI quoque facultates diversas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda sanandaque apti. Qualis est, qui habet chalcitidis, misyos, spumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis scissilis modice cocti, singulorum p. I. *. æris combusti, capitulorum mali punici, singulorum p. III. *. Hunc oportet diluere aceto, ac sic, ubi vulnus glutinandum est, illinere. At, si nervosus aut musculosus is locus est, commodius est cerato miscere, sic ut illius octo partes, nona hujus sit.

1. Alius Pastillus ad glutinanda vulnera.

Alius ad idem. Constat ex his: bituminis, aluminis scissilis, singulorum, p. I. *. æris combusti p. IV. *. spumæ argenti p. XI. *. olei sextario.

2. De Sphragide Pastillo, quem Polyidas confecit ad glutinandum vulnus.

Sed longe Polyidæ [1] celeberrimus est: σφραγὶς autem nominatur. Qui habet aluminis scissilis p. IV. *. atramenti sutorii p. II. *. myrrhæ p. V. *. aloes tantundem, capitulorum punici mali, fellis taurini, singulorum p. VI. *. quæ contrita vino austero excipiuntur.

3. *Pastil-*

1 Cælius Aurelian. de Acut. Morb. III, 3.

3. Paſtillus ad ulcera ſordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obſcœnis partibus, inflammationeſque eorum.

Ad ulcera ſordida, & nigritiem in auribus, naribus, obſcœnis partibus, inflammationeſque eorum: chryſocollæ p. I. *. atramenti ſutorii, aluminis ſciſſilis, ſingulorum p. II. *. halicacabi corticis p. IV. *. minii p. VI. *. ſpumæ argenti p. XII. *. ceruſſæ p XVI. *. quæ ex aceto coguntur, &, ubi utendum eſt, diluuntur.

4. Paſtillus Andronis ad uvam inflammatam, ad naturalia ſordida, etiam cancro laborantia.

Andronis [1] vero eſt ad uvam inflammatam, ad naturalia ſordida, etiam cancro laborantia: gallæ, atramenti ſutorii, myrrhæ, ſingulorum p. I. *. ariſtolochiæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum p. II. *. capitulorum punici mali p. XXV. *. ex paſſo coactorum & cum uſus exigit, aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut levius vitium eſt, cui medendum eſt.

5. Paſtillus ad fiſſa ani, vel ora venarum fundentia ſanguinem, vel cancrum.

Proprie autem ad ani fiſſa, vel ora venarum fundentia ſanguinem, vel cancrum valet: æruginis p. II. *. myrrhæ p. IV. *. gummi p. VIII. *. thuris p. XII. *. ſtibii, lacrymæ papaveris, acaciæ, ſingulorum p. XVI. quæ ex vino & teruntur, & in ipſo uſu deliquantur.

6. Paſtillus ad expellendum calculum ex veſica.

Expellere autem ex veſica cum urina calculum videtur hæc compoſitio: caſſiæ, croci,

1 Oribaſ. Synopſ. III. Galen. de Comp. Med. ſecund. loc. III, 3.

croci, myrrhæ, costi, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balsami, hyperici pares portiones conteruntur; deinde vinum lene instillatur, & pastilli fiunt, qui singuli habeant p. I. *. hique singuli quotidie mane jejuno dantur.

CAP. XXI.

De Pessis.

HÆc tria compositionum genera, id est, quæ in malagmatis, emplastris pastillisque sunt, maximum præcipueque varium usum præstant. Sed alia quoque utilia sunt: ut ea quæ fœminis subjiciunt. πισσοὺς Græci vocant. † Eorum hæc proprietas est: medicamenta composita molli lana excipiuntur, eaque lana naturalibus conditur.

1. *Ad sanguinem evocandum.*

Ad sanguinem autem evocandum, cauneis duabus adjicitur nitri p. I. *. aut allii semen conteritur, adjicitur myrrhæ paululum, & unguento susino miscetur. Aut cucumeris sylvestris pars interior ex lacte muliebri diluitur.

2. *Ad vulvam molliendam.*

Ad vulvam molliendam, ovi vitellus, & fœnum Græcum, & rosa, & crocum temperantur. Aut elaterii p. III. *. salis tantundem, uvæ taminiæ p. VI. *. melle excipiuntur.

3. *Alia Pessi compositio, ad idem valens.*

Aliud Boetho[1] authore: quod habet croci, resinæ terebinthinæ, singulorum p. IV. *. myr-

1 Ejus meminit Cicero de Divin. II. 12.

myrrhæ p. III. *. rosæ p. I. *. sevi vitulini p. III. ceræ p. II. * miscentur.

4. *Ad inflammationes vulvæ Numenii Pessus.*

Optima autem adversus inflammationes vulvæ Numenii compositio est, quæ habet croci p. III. * ceræ p. I. *. butyri p. VIII. *. adipi anserinæ p. XII. * vitellos coctos duos, rosæ minus cyatho. 263,15.

5. *Ad ejiciendum è vulva infantem mortuum.*

Si vero infans intus decessit, quo facilius ejiciatur, malicorium ex aqua terendum, eoque utendum est.

6. *Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione utendum sit*

† Si concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæque, deinde his mel adjiciendum.

7. *Si mulier non comprehendit.*

Si non comprehendit, adeps leonina ex rosa mollienda est.

CAP. XXII.

De Medicamentis, quibus aridis utimur.

1. *Ad carnem supercrescentem exedendam.*

QUÆDAM misturæ medicamentorum sunt, quibus aridis neque coactis utimur sic, ut inspergamus; aut cum aliquo liquido mixta illinamus: quale est, ad carnem supercrescentem exedendam, quod habet squamæ æris, fuliginis thuris, singulorum p. I. *, æruginis p. II. *. Hæc autem eadem cum melle purgant ulcera; & cum cera, implent. Misy quoque & galla, si paribus portionibus misceantur, corpus consumunt: eaque vel arida insper-

ſpergere licet, vel excepta cadmia illinire.

2. *Ad putrem carnem continendam, ne ultra ſerpat, eamque leniter exedendam, plures compoſitiones.*

Putrem vero carnem continet, neque ultra ſerpere patitur, & leniter exeſt, mel vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ foliis, ante ex vino decoctis. Item ſertula campana in mulſo cocta, deinde contrita. Aut calx cum cerato. Aut amaræ nuces cum allio, ſic ut hujus pars tertia ſit, paululumque his croci adjiciatur. Aut quod habet ſpumæ argenti p. VI. *. cornu bubuli combuſti p. XII. *. olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his conſtat: floris punici mali, atramenti ſutorii, aloes, ſingulorum p. II. * aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum p. IV. *. gallæ p. VIII. *. ariſtolochiæ p. X. *. Vehementius idem facit, etiam adurendo, auripigmentum cum chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut charta combuſta. Item ſal cum aceto. Vel ea compoſitio, quæ habet chalcitidis, capitulorum mali punici, aloes, ſingulorum p. II. *. aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum p. IV. *. gallæ p. VIII. *. ariſtolochiæ. p. X. *. mellis quantum ſatis ſit ad ea cogenda. Vel cantharidum, ſulphuris, ſingulorum p. I. *. lolii p. III. *. quibus adjicitur picis liquidæ quantum ſatis eſt ad jungendum. Vel chalcitis quoque cum reſina & ruta mixta: aut cum eadem reſina diphryges: aut uva taminia cum pice liquida. Idem vero poſſunt & feces vini combuſtæ, & calcis & nitri pares

pares portiones. Vel aluminis ſciſſilis p. I. thuris, ſandarachæ, nitri, ſingulorum p. I. *. gallæ p. VIII. *. ariſtolochiæ p. X. *. mellis quantum ſatis eſt.

3. Heræ compoſitio.[1]

Eſt etiam Heræ compoſitio, quæ habet myrrhæ, chalcitidis, ſingulorum, p. II. *. aloes, thuris, aluminis ſciſſilis, ſingulorum p. IV. *. ariſtolochiæ, gallæ immaturæ, ſingulorum p. VIII. *. malicorii contriti p. XX. *.

4. Judæi compoſitio.

Eſt & Judæi: in qua ſunt calcis partes duæ, nitri quam ruberrimi pars tertia: quæ urina impuberis pueri coguntur, donec ſtrigmenti craſſitudo ſit. Sed ſubinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus eſt.

5. Jollæ compoſitio.

At Jollas, chartæ combuſtæ, ſandarachæ, ſingulorum p. I. *. calcis p. II. p. auripigmenti tantumdem miſcebat.

6. Ad ſanguinis profluvia vel ex membrana cerebri, vel aliis locis; & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad coercendam carnem increſcentem.

Si vero ex membrana, quæ ſuper cerebrum eſt, profluit ſanguis, vitellus combuſtus & contritus inſpergi debet. Si ex alio loco ſanguinis profluvium eſt, auripigmenti, ſquamæ æris, ſingulorum p. I. *. ſandarachæ p. II. *. marmoris cocti p. IV. *. inſpergi debent. Eadem cancro quoque obſiſtunt. Ad inducendam cicatricem, ſquamæ æris, thuris fuliginis, ſingulorum

S p. II. *

1 Oribaſ. Synopſ. L. III. de *Paſtillis.*

p. II. *. calcis p. IV. p. Eadem increſcentem quoque carnem coërcent.

7. *Timæi compoſitio ad ignem ſacrum vel cancrum.*

Timæus autem ad ignem ſacrum, & ad cancrum his utebatur: myrrhæ p. II. *. thuris, atramenti ſutorii, ſingulorum p. III. *. ſandarachæ, auripigmenti, ſquamæ æris, ſingulorum p. IV. *. gallæ p. VI. *. ceruſſæ combuſtæ p. VIII. *. Eadem vel arida inſperſa, vel melle excepta idem præſtant.

8. *Ad ſternutamenta excitanda.*

Sternutamenta vero & albo veratro, vel ſtruthio conjecto in nares excitantur. vel his miſtis: piperis, veratri albi, ſingulorum p. *. III. caſtorei p. I. *. ſpumæ nitri p. II. *. ſtruthii p. III. *.

9. *Gargarizationes quibus fieri debeant.*

Gargarizationes autem aut lævandi cauſa fiunt, aut reprimendi, aut evocandi. Lævant, lac, cremor vel ptiſanæ, vel furfurum. Reprimit autem aqua, in qua vel lenticula, vel roſa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ ſunt. Evocant, ſinapi, piper.

CAP. XXIII.

De Antidotis, & quibus malis opitulentur.

ANTIDOTA raro, ſed præcipue interdum neceſſaria ſunt, quia graviſſimis caſibus opitulantur. Ea recte quidem dantur colliſis corporibus vel per ictus vel ubi ex alto deciderunt, vel in viſcerum late-

laterum, faucium, interiorumque partium doloribus. Maxime autem desideranda sunt adversus venena, vel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

1. *Compositio antidoti.*

Unum est, quod habet lacrymæ papaveris p *. z. acori, malabathri p. v. *. iridis Illyricæ, gummi, singulorum p. II. *. anisi p. III. *. nardi Gallici, foliorum rosæ aridorum, cardamomi, singulorum p. IV. *. petroselini p. *. III. z. trifolii p. v. *. cassiæ nigræ, silis, bdellii, carpobalsami, seminis papaveris albi, singulorum p. *. z. styracis p. *. v. z. myrrhæ, opopanacis, nardi Syri, thuris masculi, hypocistidis succi, singulorum p VI. *. castorei p. VI. *. costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris junci rotundi, singulorum p. VI. *. z. dulcis radicis p. VIII. *. z. quæ melle vel passo excipiuntur.

2. *Aliud antidotum*, [1] *Ambrosia nominatum; quod Zopyrus Ptolemæo regi composuit.*

Alterum, quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atque Ambrosiam nominasse, ex his constat: costi, thuris masculi, singulorum p v. *. piperis albi p. *. z. floris junci rotundi p II. *. cinamomi p. III. *. cassiæ nigræ p. IV. *. croci Cilicii p. *. IV. z. myrrhæ, quam stacten nominant, p. v. *. nardi Indici p *. v. z, quæ singula contrita melle cocto excipiuntur: deinde, ubi utendum est, id, quod [2] Ægyptiæ fabæ magnitudinem impleat, in potione vini diluitur.

1 Ambrosiæ Junii Crispi meminit Marcellus de Medic. cap. XXIII. p. 345. 2 Rhodius de Ponderib. p. 25.

3. *Antidotum Mithridatis.*[1]

Nobilissimum autem est Mithridatis: quod quotidie sumendo rex ille dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt: costi p. *. z. acori p. v. *. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum p. II. *. anisi p. III. *. nardi Gallici, gentianæ radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum p. IV. *. papaveris lachrymæ, petroselini, singulorum p. *. IV. z. cassiæ, sileris, lolii, piperis longi singulorum p. VI. *. styracis p. *. V. z. castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum p. VI. *. malabathri folii p. VI. *. floris junci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci Cretici seminis, singulorum p. *. V. z. nardi, opobalsami, singulorum p. *. VI. z. thlaspis p. *. VI. radicis Ponticæ p. VII. *. croci, zinziberis, cinnamomi, singulorum p. *. VIII. Hæc contrita melle excipiuntur, & adversus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum vel quod [2] Ægyptiæ fabæ vel ervi magnitudinem impleat, satis est.

CAP. XXIV.

De Acopis.[3]

1. *Acopum nervis utilis.*

ACOPA quoque utilia nervis sunt. Quale est, quod habet floris junci rotundi p. *. II. zz. costi, junci quadrati,

1 Plin. H. N. XXIII, 18. 2 Jo. Rhodius de Ponderib. p. 26. 3 Scribon. Larg. cap. CLIV. c. 26.

drati, lauri baccarum, ammoniaci, cardamomi, ſingulorum p. *. IV. Z. myrrhæ, æris combuſti, ſingulorum p. VII. *. iridis Illyricæ, ceræ, ſingulorum p. IV. *. Alexandrini calami, junci rotundi, aſpalathi, xylobalſami, ſingulorum p. XVIII. *. ſevi p. I. *. unguenti irini cyathum.

2. *Acopum Elodes nervis utile.*

Alterum, quod ἐλαιῶδες vocant, hoc modo fit: ceræ p. *. Z. olei tantundum, reſinæ terebinthinæ ad nucis juglandis magnitudinem; ſimul incoquuntur: deinde infuſa in mortario teruntur, inſtillaturque ſubinde quam optimi mellis acetabulum, tum irini unguenti, & roſæ terni cyathi.

3. *Ἔγχριστα ad ulcera purganda & implenda.*

Ἔγχριστα autem Græci vocant liquida, quæ illinuntur. Quale eſt, quod fit ad ulcera purganda & implenda, maxime inter nervos, paribus portionibus inter ſe mixtis, butyri, medullæ vitulinæ, ſevi vitulini, adipis anſerinæ, ceræ, mellis, reſinæ terebinthinæ, roſæ, olei cicini. Quæ ſeparatim omnia liquantur, deinde liquida miſcentur, & tum ſimul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis vero emollit, ſi pro roſa cyprus infunditur.

4. *Ad ſacrum ignem.*

Ad ſacrum ignem: ſpumæ argenti p. VI. *. cornu bubuli combuſti p. II. *. conteruntur, adjiciturque invicem vinum, & id, quod ſpecialiter [1] ſic vocatur, & myrteum, donec utriuſque terni cyathi conficiantur.

1 Omnes edit. *Sil.* cujus meminit Plin. H. N. XXXIII, 13. Plura loca congeſſit Rhodius ad Scribon. Larg. cap. XXX. c. 126. & in Lexico.

CAP. XXV.

De Catapotiis.

1. *Catapotium ad somnum accersendum, & levationem dolorii, & simul ad coquendum.*

CATAPOTIA quoque multa sunt, variisque de causis fiunt. Ἀνώδυνα vocant, quæ somno dolorem levant. Quibus uti, nisi nimia necessitas urget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Prodest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaveris lachrymæ, galbani, singulorum p. I. *. myrrhæ, castorei, piperis, singulorum p. II. Ex quibus, quod ervi magnitudinem habet, satis est devorasse.

2. *Catapotium valentius ad somnum.*

Alterum, stomacho pejus, ad somnum valentius, ex his fit: mandagoræ p. *. Z apii seminis, item hyoscyami seminis, singulorum p. IV. *. quæ ex vino teruntur. Unum autem ejusdem magnitudinis, quam supra posita est, abunde est sumpsisse.

3. *Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.*

Sive autem capitis dolores, sive ulcera, sive lippitudo, vel dentes, sive spiritus difficultas, sive intestinorum tormenta, sive inflammatio vulvæ, sive coxæ est, sive jecur, aut lienis, aut latus torquet, sive vitio locorum aliqua prolabitur & obmutescit, occurrit dolori per quietem ejusmodi catapotium. Silis, acori, rutæ silvestris seminis, singulorum p. II. *. castorei, cinamomi sin-

singulorum p. II. *. papaveris lachrymæ, panacis radicis, mandragoræ malorum aridorum, junci rotundi floris, singulorum p. II. *. piperis grana LVI. Hæc per se contrita, rursus instillato subinde passo, simul omnia teruntur. donec crassitudo sordium fiat. Ex eo paulum aut devoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.

4. *Catapotium aliud ad multa valens.*

† Quinetiam silvestris papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum est, manipulus, qui manu comprehendi potest, in vas demittitur, & super infunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur. Ubi jam bene manipulus is coctus est, ibidem expressus projiciatur; & cum eo humore passum pari mensura misceatur, inferveatque, donec crassitudinem sordium habeat. Cum infrixit, catapotia ex eo fiunt, ad nostræ [1] fabæ magnitudinem, habentque usum multiplicem. Nam & somnum faciunt, vel per se assumpta, vel aqua data & aurium dolores levant, adjectis exiguo modo rutæ succo, ac passo: & tormina supprimunt ex vino liquata: & inflammationem vulvæ coercent, mista cerato ex rosa facto, cum paululum his croci quoque accessit: & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

5. *Catapotium ad inducendum somnum, quem vulva dolens prohibuit.*

Item, si vulva dolens somnum prohibet, croci p, II. *. anisi, myrrhæ, singulorum p. I. *. papaveris lacrymæ p. IV. *. cicutæ

1 Rhodius de Ponder. p. 25.

ſeminis p. VIII. *. miſcentur, excipiunturque vino veteri & quod lupini magnitudinem habet, in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculoſe datur.

6. Ad jecur ſanandum.

Ad ſanandum jecur, nitri p. *. z. croci, myrrhæ, nardi Gallici, ſingulorum p. I. *. melle excipiuntur, daturque, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem habeat.

7. Ad finiendos dolores lateris.

Ad lateris dolores finiendos piperes, ariſtolochiæ, nardi. myrrhæ pares portiones.

8. Ad thoracis dolores finiendos.

Ad thoracis, nardi p. I. *. thuris, caſſiæ, ſingulorum p. III. *. myrrhæ, cinnamomi, ſingulorum p. VI. *. croci, p. VIII. reſinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.

9. Catapotium Athenionis ad tuſſim.

Ad tuſſim, † Athenionis: myrrhæ, piperis, ſingulorum p. I. *. caſtorei, papaveris lacrymæ, ſingulorum p. I. *. Quæ ſeparatim contuſa poſtea junguntur, & ad magnitudinem fabæ noſtræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.

10. Catapotium Heraclidis Tarentini ad tuſſim & ſomnum.

At, ſi tuſſis ſomnum prohibet, ad utrunque Heraclidis Tarentini: croci p. I. *. cinnamomi, caſtorei, papaveris lachrymæ, ſingulorum p. I. *. myrrhæ, piperis longi, coſti, galbani, ſingulorum p. *. z.

11. Catapotium ad purganda ulcera in faucibus tuſſientibus.

Quod ſi purganda ſunt ulcera in faucibus

bus tussientibus, panacis, myrrhæ, resinæ terebinthinæ, singulorum p. v. *. galbani p. *. z hyssopi p. *. z. conterenda sunt, hisque hemina mellis adjicienda, & quod digito excipi potest, devorandum est.

12. *Colice Cassii medici.*

Colice vero Cassii ex his constat: [1] croci, 224.1. anisi, castorei, singulorum p. III. *. petroselini p. IV *. piperis & longi, & rotundi, singulorum p. v. *. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum p. VI. *. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari potest, & ex aqua calida sumi.

13. *Ad infantem mortuum aut secundas expellendas.*

Infantem vero mortuum, aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci p. I. *. aut cui dictami Cretici p. I. *. adjectum est.

14. *Laborantibus ex partu quid dari debeat.*

Ex partu laborantibus, erysimum ex vino tepido jejunis dari debet.

15. *Ad adjuvandum vocem.*

Vocem adjuvat, thuris p. I. *. in duobus cyathis vini datum.

16. *Adversus difficultatem urinæ.*

Adversus urinæ difficultatem: piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaveris lacrymæ, croci, costi, unciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextantes, mellis apsinthii cyathus. Ex quibus ad magnitudinem fabæ Ægyptiæ mane & cœnato dari debet.

17. *Arteriaces compositio quomodo fiat.*

Arteriace vero hoc modo fit: cassiæ, iridis,

1 Forte *costi* uti libro IV. c. 14. sed malim ibi legere *croci*, ita Scribon. Larg. cap. XXIX. cujus descriptio in aliis variat.

dis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, singulorum p. I. *. croci p. I. *. piperis [1] grana XXX. ex passi tribus sextariis decoquuntur, donec mellis crassitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris singulorum p. I. *. conjicitur in passi eundem modum, eodemque modo decoquuntur. Aut ejusdem passi heminæ tres usque eo coquuntur, donec extracta inde gutta indurescat; & adjicitur tritæ cassiæ p. I. *.

CAP. XXVI.

De quinque generibus noxarum corporis.

CUM facultates medicamentorum proposuerim; genera, in quibus noxa corpori est, proponam. Ea quinque sunt. Cum quid extrinsecus læsit, ut in vulneribus. Cum quid intra seipsum corruptum est, ut in cancro. Cum quid innatum est, ut in vesica calculus. Cum quid increvit, ut vena, quæ intumescens in varicem convertitur. Cum quid deest, aut cum curta pars aliqua est. Ex his alia sunt, in quibus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ego, dilatis his, quæ præcipue scalpellum [2] in manum postulant, nunc de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Dividam autem hanc quoque curandi partem, sicut priorem; & ante dicam de his, quæ in quamlibet partem corporis incidunt; tum de his, quæ certas partes infestant. Incipiam à vulneribus.

1. *De vulneribus, quæ per tela inferuntur.*

In his autem ante omnia scire medicus debet,

1 p. 252, 257. 2 *aut* vel *ac*.

debet, quæ insanabilia sint, & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis, primum eum, qui servari [1] non potest, non attingere, nec subire speciem ejus, ut occisi, quem 14, 1.
sors ipsius interemit. Deinde, ubi gravis metus sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis periclitantis, in difficili [2] rem esse: ne, si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt: sic rursus histrionis est, parvam rem attollere, quo plus præstitisse videatur. Obligari æquum est confessione promptæ rei, quo curiosius etiam circunspiciat, ne, quod per se exiguum est, majus curantis negligentia fiat.

2. *Quæ vulnera insanabilia sint.*

[3] Servari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui jocinoris portæ, cui in spina [4] medulla percussa est; cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut [5] tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt; cuive circa fauces grandes ve- 81, 23.
næ, vel arteriæ præcisæ sunt.

3. *Quæ vulnera difficilem curationem habeant.*

Vix autem ad sanitatem perveniunt, quibus ulla parte aut pulmo, aut jocinoris crassum, aut membrana, quæ continet cere- 512, 13.
brum, aut lienis, aut vulva, aut vesica, aut ullum intestinum, aut septum transversum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus usque ad grandes intusque con-

1 Hipp. de Arte T. IV, 6. XXIII, 5, 6 Apuleius de Doctr. Platon. L. II. Cicero ad Attic. L. XVI. Ep. 15. Rittershus. ad Isidor. Pelusiot L. II. Epist. 16. 2 Ægineт. VI, 88. 3 Aph. VI, 18. Coac. Not. III, 387. II. Prædict. XIX, XLII. 4 Exemplum vide apud Tulpium Obs. L. III. c. 27. 5 Aph. VI. 24. Coac. Not. III, 379, 389.

conditas venas in alis vel poplitibus mucro descedit. Periculosa etiam vulnera sunt, ubicunque venæ majores sunt, quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Idque evenit non in alis tantum, atque poplitibus; sed etiam in his venis, quæ ad anum testiculosque perveniunt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunque in alis vel feminibus, vel inanibus locis, vel inter digitos est. Item quodcunque musculum, aut
81,23. nervum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit.

4. *Quæ vulnera tutiorem curationem habeant.*

Tutissimum omnium, quod in [1] carne est. Et hæc quidem loco vel pejora, vel meliora sunt. Modo vero periculum facit, quodcunque magnum est.

5. *Observationes in vulneris genere & figura.*

Aliquid etiam in vulneris genere figuraque est. Nam pejus est, quod etiam collisum, quam quod tantum discissum est, adeo ut acuto quoque, quam retuso telo, vulnerari commodius sit. Pejus etiam vulnus est, ex quo aliquid excisum est; ex quove caro alia parte abscissa, alia dependens. Pessima quæque plaga [2] curva est: tutissima, quæ lineæ modo recta est. Quo deinde propius huic illive figuræ vulnus est, eo vel deterius vel tolerabilius est.

18,33.
119,31. 6. *Ætatis observatio, & corporis, & vitæ, & temporis.*

Quin etiam confert aliquid & ætas, & [3] corpus, & vitæ propositum, & anni tempus quia facilius sanescit puer vel adolescens, quam senior: valens, quam infirmus: neque

[1] Hippoc. Coac. Not. III, 390. & I. de Morb. III, 5. [2] II. Præd. XXIV, 2. Coac. Præn. III, 389. [3] II. Prædict. XIX. 7.

neque nimis tenuis, neque nimis plenus, quam si alterum ex his est: integri habitus, quam corrupti: exercitatus, quam iners: sobrius & temperans, quam vino venerique deditus. Opportunissimumque curationi tempus, vernum est; aut certe neque fervens, 42,17. neque frigidum. siquidem vulnera & nimius calor & nimium frigus infestant; maxime tamen horum varietas: ideoque perniciosissimus autumnus est. 33,33.

7. *Signa eorum, quæ intus læsa sunt.*

Sed pleraque ex vulneribus oculis subjecta sunt: quorumdam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstravimus, cum positus interiorum partium ostendimus. Verumtamen, quia quædam vicina sunt, interestque, vulnus in summa parte sit, an penitius penetraverit, necessarium est notas subjicere, per quas quid intus ictum sit, scire possimus; & ex quibus vel spes, vel desperatio oriatur.

8. *Signa percussi cordis.* [2]

Igitur, corde percusso, sanguis multus fertur, venæ languescunt, color pallidissimus, sudores frigidi, malique odoris, tanquam in ægroto corpore oriuntur: extremisque partibus frigidis [3] matura mors sequitur.

9. *Signa pulmonis icti.* [4]

Pulmone icto, spirandi difficultas est: sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulque etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari juvat: quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus incli-

1 Aph. VI, 47. 2 Æginet. VI, 88. 3 Aph. VIII, 12. 4 Æginet. VI, 88.

inclinati ſunt, loquuntur: ſi in aliam partem, obmuteſcunt.

10. *Signa jocinoris vulnerati.*

Jocinoris autem vulnerati notæ ſunt: multus ſub dextra parte præcordiorum profuſus ſanguis: ad ſpinam reducta præcordia; in ventrem cubandi dulcedo; punctiones, doloresque uſque ad jugulum, junctumque ei latum ſcapularum os, intenti. quibus nonnunquam etiam bilioſus vomitus accedit.

11. *Signa percuſſorum renum.*

Renibus vero percuſſis, dolor ad inguina teſticuloſque deſcendit: difficulter urina redditur; eaque aut eſt cruenta, aut cruor fertur.

12. *Signa vulnerati lienis.*

At, liene icto, ſanguis niger à ſiniſtra parte prorumpit: præcordia cum ventriculo ab eadem parte indureſcunt: ſitis ingens oritur: dolor ad jugulum, ſicut jocinore vulnerato, venit.

13. *Signa percuſſæ vulvæ.*

At, cum vulva percuſſa eſt, dolor in inguinibus, & coxis, & feminibus eſt: ſanguinis pars per vulnus, † pars per naturam deſcendit: vomitus bilis inſequitur. Quædam obmuteſcunt: quædam mente labuntur; quædam, ſui compotes, nervorum oculorumque dolore urgeri ſe confitentur; morienteſque eadem, quæ corde vulnerato, patiuntur.

14. *Signa percuſſi cerebri, vel membranæ ejus.*

Si cerebrum membranave ejus vulnus accepit,

accepit, ſanguis per nares, quibusdam etiam per aures exit; fereque bilis [1] vomitus inſequitur: quorumdam ſenſus obtunduntur, appellatique ignorant: quorumdam trux vultus eſt: quorundam oculi, quaſi reſoluti, huc illucque moventur: fereque tertio, vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nervi [2] diſtenduntur. Ante mortem autem plerique faſcias, quibus caput deligatum eſt, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.

15. *Signa ſtomachi percuſſi.*

Ubi ſtomachus autem percuſſus eſt, ſingultus, & bilis vomitus inſequitur: ſi quid cibi vel potionis aſſumptum eſt, id redditur cito: venarum motus elangueſcunt: ſudores tenues oriuntur; per quos extremæ partes frigeſcunt.

16. *Signa jejuni inteſtini, & ventriculi vulnerati, & aliorum inteſtinorum.* [3]

Communes vero jejuni inteſtini & ventriculi vulnerati notæ ſunt. Nam cibus & potio per vulnus exeunt: præcordia induреſcunt: nonnunquam bilis per os redditur. Inteſtino tantum ſedes inferior eſt. Cætera inteſtina icta vel ſtercus [4], vel odorem ejus exhibent.

17. *Signa percuſſæ medullæ, quæ in ſpina eſt.*

Medulla vero, quæ in ſpina eſt, diſciſſa, nervi reſolvuntur, aut diſtenduntur: ſenſus intercidit: interpoſito tempore aliquo ſine voluntate inferiores partes vel ſemen, vel urinam, vel etiam ſtercus excernunt.

18. *Si-*

1 Aph. VI, 50. Æginet. VI, 88. Hippoc. Coac. Not. III, 383. 384. 2 Ægin. VI, 90. 3 Æginet. VI, 88. 4 Valleriola Obſ. L. II Obſ. 9.

18. *Signa septi transversi percussi.*

At, si septum transversum percussum est, præcordia sursum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

19. *Signa vesicæ vulneratæ.*

Vesica vero vulnerata, dolent inguina: quod super pubem est, intenditur: pro urina, sanguis; at ex ipso vulnere urina descendit: stomachus afficitur. itaque aut bilem vomunt, aut singultiunt: frigus, & ex eo mors sequitur.

20. *De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus: quandoque meliora, deteriorave sint.*

His cognitis, etiamnum quædam alia noscenda sunt, ad omnia vulnera ulceraque, de quibus dicturi sumus, pertinentia. Ex his autem exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, varie crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimum albidissimumque, glutinosius & sanguine & sanie. Exit autem sanguis ex vulnere recenti, aut jam sanescente. Sanies est inter utrumque tempus. Pus ex ulcere jam ad sanitatem spectante. Rursus & sanies & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædam sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel μελίκηρα nominatur. Est pus, quod ἐλαιῶδες appellatur. Ἰχὼρ[1] tenuis, subalbidus, ex malo ulcere exit, maximeque ubi, nervo læso, inflammatio secuta est. Μελίκηρα crassior est, glutinosior, & subalbida, mellique albo subsimilis. Fertur hæc quoque ex malis ulce-

1 Mercurial. Variar. Lect. IV, 12.

ulceribus, ubi nervi circa articulos læsi sunt; & inter hæc loca, maxime ex genibus. Ἐλαιῶδες tenue, subalbidum, quasi unguinosum colore, atque pinguitudine oleo albo non dissimile adparet in magnis ulceribus sanescentibus. Malus est autem sanguis, nimium aut tenuis, aut crassus; 82, 1.
colore vel lividus, vel niger; aut pituita mistus, aut varius. Optimus calidus, rubens, modice crassus, non glutinosus. Itaque protinus ejus vulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Itemque postea spes in his major est, ex quibus melioris generis quæque proveniunt. Sanies igitur mala est, multa, nimis tenuis, livida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ ipsum ulcus, & junctam ei cutem erodit. Melior est non multa, modice crassa, subrubicunda, aut subalbida. Ἰχὼρ autem pejor est multus, crassus, sublividus aut subpallidus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior est subalbidus, quique cætera omnia contraria prioribus habet. Melicera autem mala est, multa, & percrassa: melior, quæ & tenuior, & minus copiosa est. Pus inter hæc optimum est. Sed id quoque pejus est, multum, tenue, dilutum; magisque, si ab initio tale est; itemque, si colore sero simile, si pallidum, si lividum, si fœculentum. Præter hæc, si male olet; nisi tamen locus hunc odorem excitat. Melius est, quo minus est, quo crassius, quo albi- 321, 20.
dius: itemque, si læve est, si nihil olet, si

æquale eſt. Modo tamen, convenire & magnitudini vulneris, & tempori debet. Nam plus ex majore, plus nondum ſolutis inflammationibus naturaliter fertur. Ἐλαιώδες quoque pejus eſt multum, & parum pingue: quo minus autem, quoque id ipſum pinguius, eo melius eſt.

21. *Curatio adverſus profuſionem ſanguinis in vulneribus.*[1]

Quibus exploratis, ubi aliquis ictus eſt, qui ſervari poteſt, protinus proſpicienda duo ſunt: ne ſanguinis profuſio, neve inflammatio interimat. Si profuſionem timemus (quod ex ſede vulneris, & ex magnitudine ejus, & ex impetu ruentis ſanguinis intelligi poteſt) ſiccis linamentis vulnus implendum eſt, ſupraque imponenda ſpongia ex aqua[2] frigida expreſſa, ac manu ſuper comprimenda. Si parum ſic ſanguis conquieſcit, ſæpius linamenta mutanda ſunt.
204, 15. Et, ſi ſicca parum valent, aceto
293, 18. madefacienda ſunt. Id vehemens ad ſanguinem ſupprimendum eſt: ideoque quidam id vulneri infundunt. Sed alius rurſus metus ſubeſt; ne, nimis valenter ibi retenta materia, magnam inflammationem poſtea moveat. Quæ res efficit, ut neque rodentibus medicamentis, neque adurentibus, & ob id ipſum inducentibus cruſtam, (quamvis pleraque ex his ſanguinem ſuppriment) ſit utendum: ſed, ſi ſemel ad ea decurritur, his potius, quæ mitius idem efficiunt. Quod ſi illa quoque profluvio vincuntur, venæ, quæ ſanguinem fundunt, appre-

1 Æginet. IV, 53. Aetius Tetrab. IV. Serm. II, 51.
2 Frigidam potui exhibet Aetius Tetr. I. Serm. III. c. 145. Celſ. p. 204, 31.

apprehendendæ, circaque id, quod ictum est, duobus locis deligendæ intercidendæque sunt, ut & in se ipsæ coeant, & nihilominus ora præclusa habeant. Ubi ne id quidem res patitur, possunt ferro candenti aduri. Sic etiam satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neque nervus, neque musculus est, utputa in fronte, vel superiore capitis parte, commodissimum est, cucurbitulam admovere adversa parte, ut illuc sanguinis cursus revocetur.

22. *Curationes adversus vulnerum inflammationem.*

Et adversus profusionem quidem in his auxilium est: adversus inflammationem autem, in ipso sanguinis cursu. Ea timeri potest, ubi læsum est vel os, vel nervus, vel cartilago, vel musculus, aut ubi parum sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinem mature supprimere non oportebit; sed pati fluere, dum tutum erit, adeo ut, si parum fluxisse videbitur, mitti quoque ex brachio debeat; utique, si corpus juvenile, & robustum, & exercitatum est: multoque magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quod si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. nam percussus, mortiferus est: præcisus, sanitatem recipit.

23. *De glutinatione vulnerum.*

Sanguine autem vel suppresso, si nimius erumpit; vel exhausto, si per se parum fluxit; longe optimum est, vulnus glutinari. Potest autem id, quod vel in cute,

vel etiam in carne est; si nihil ei præterea mali accedit. Potest caro, alia parte dependens, alia inhærens; si tamen etiamnum integra est, & conjunctione corporis fovetur.

In his vero, quæ glutinantur, duplex curatio est. Nam si plaga in molli parte est, sui debet: maximeque, si discissa auris ima est, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter. Si vero in carne vulnus est, hiatque, neque in unum oræ facile attrahuntur, sutura quidem aliena est: imponendæ vero fibulæ sunt (ἀγκτῆρας Græci nominarunt) quæ oras, paulatim tamen, contrahant; quo minus lata postea cicatrix sit.

Ex his autem colligi potest, utrum id quoque, quod alia parte dependens, alia inhærebit, si alienatum adhuc non est, suturam, an fibulam postulet. Ex quibus neutra ante debet imponi, quam intus vulnus purgatum est: ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflammationem movet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentum quidem, quod supprimendi sanguinis causa inditum est, inibi relinquendum est. nam id quoque inflammat.

Comprehendi vero sutura, vel fibula, non cutem tantum, sed etiam aliquid ex carne, ubi suberit hæc, oportebit; quo valentius hæreat, neque cutem abrumpat. Utraque optima est ex 1 *acia molli, non nimis torta, quo mitius corpori insideat. Utra-

1 De ea librum scripsit Joan. Rhodius. Turneb. Adversf. XVII, 21. *H.F. ab Aquapendente, Oper. Chirurg. P. I, c. 17. pag. 70. Salmasius Epist. 45. & 49.

Utraque neque nimis rara, neque nimis crebra injicienda est. Si nimis rara est, non continet; si nimis crebra est, vehementer afficit; quia, quo sæpius acus corpus transivit, quoque plura loca injectum vinculum mordet, eo majores inflammationes oriuntur; magisque æstate. Neutra etiam vim ullam desiderat: sed ea hactenus utilis est, qua cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur. Fere etiam fibulæ latius vulnus esse patiuntur: sutura oras jungit, quæ ne ipsæ quidem inter se contingere ex toto debent; ut si quod intus humoris concreverit, sit qua emanet. Si quod vulnus neutrum horum recipit, id tamen purgari debet.

Deinde omni vulneri primo imponenda est spongia ex [1] aceto expressa. Si sustinere 290,21. aliquis aceti vim non potest, vino utendum est. Levis plaga juvatur etiam, si ex aqua 204,16. frigida expressa spongia imponitur. Sed ea, quocunque modo imposita est, dum madet, prodest: itaque, ut inarescat, non est committendum. Licetque sine peregrinis, & conquisitis, & compositis medicamentis vulnus curare. Sed si quis huic parum confidit, imponere medicamentum debet, quod sine sevo compositum sit ex his, 268,269, quæ cruentis vulneribus apta esse proposui: 260. maximeque si caro est, Barbarum: si nervi, 16. vel cartilago, vel aliquid ex eminentibus, 268. quales aures, vel labra sunt, Polybi sphragidem. 264, 32. Alexandrinum quoque viride nervis idoneum est: eminentibusque parti-

1 Maledictam methodum dicit Ettmuller in Comment. ad Schrod. & Morell. pag. 408.

bus ea, quam Græci ῥύπτουσαν vocant.

Solet etiam, colliso corpore, exigua parte findi cutis. Quod ubi incidit, non alienum est, scalpello latius aperire; nisi musculi, nervique juxta sunt, quos incidi non expedit. ubi satis diductum est, medicamentum imponendum est. At, si id, quod collisum est, quamvis parum diductum est, latius tamen aperiri propter nervos aut musculos non licet; adhibenda sunt ea, quæ humorem leniter extrahant; præcipueque 297,15. ex his, id, quod ῥυπῶδες vocari proposui. Non alienum est etiam, ubicunque vulnus est grave, impositum, quo id juvetur, insuper circumdare lanam succidam ex aceto & oleo: vel cataplasma, si mollis is locus est, quod leniter reprimat; si nervosus, aut musculosus, quod emolliat.

24. *Quomodo vulnus ligari conveniat.*

Fascia vero ad vulnus deligandum linea aptissima est: eaque lata esse debet, ut semel injecta non vulnus tantum, sed paululum utrinque oras ejus comprehendat Si ab altera parte caro magis recessit, ab ea melius attrahitur: si æque ab utraque, transverse comprehendere oras debet: aut si id vulneris ratio non patitur, media primum injicienda est, ut tum in utramque partem ducatur. Sic autem deliganda est, ut & contineat, nec adstringat. quod non continetur; 300,17. elabitur: quod nimis adstrictum est, cancro periclitatur. Hieme sæpius fascia circuire debet: æstate, quoties necesse est. Tum extrema pars ejus inferioribus acu assuen-

aſſuenda eſt. nam nodus vulnus lædit. niſi tamen longe eſt.

Porro neminem decipi decet, ut propriam viſcera curationem requirant, de quibus ſupra poſui. Nam plaga ipſa curanda extrinſecus, vel ſutura, vel alio medicinæ genere eſt. In viſceribus nihil movendum eſt; niſi, ſi quid aut ex jocinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo dependeat, id præcidatur. Alioquin vulnus interius ea victus ratio eaque medicamenta ſanabunt, quæ cuique viſceri convenire ſuperiore libro propoſui.

25. *Quomodo vulnerato agendum ſit.*

His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus eſt: iſque ſi grave vulnus eſt, abſtinere, quantum vires patiuntur, ante inflammationem, cibo debet: bibere, donec ſitim finiat, aquam calidam, vel, ſi æſtas eſt, ac neque febris, neque dolor eſt, etiam frigidam. Adeo tamen nihil perpetuum eſt, ſed ſemper pro vi corporis æſti- 120,7. mandum, ut imbecillitas etiam cibum protinus facere neceſſarium poſſit; tenuem ſcilicet, & exiguum, qui tantum ſuſtineat. Multique etiam ex profluvio ſanguinis intermorientes ante ullam curationem vino 299,21. [1] reficiendi ſunt; quod alioqui inimiciſſimum vulneri eſt.

26. *De notis vulnerum.*

Nimis vero [2] intumeſcere vulnus, periculoſum: nihil [3] intumeſcere, periculoſiſſimum eſt. illud indicium magnæ inflammationis: hoc, emortui corporis eſt. Pro-

1 Athen. Deipnoſ. L. 1. C. 8. p. 10.
2 Aph. V, 66.
3 II. Epidem. III, 128.

tinusque, si mens homini consistit, si nulla febris accessit, scire licet, mature vulnus sanum fore. At ne febris quidem terrere debet, si in magno vulnere, dum inflammatio est, permanet. Illa perniciosa est, quæ vel levi vulneri supervenit, vel ultra tempus inflammationis durat, vel delirium movet: vel si nervorum [1] rigorem aut distentionem, quæ ex vulnere orta est, ea
52,18. non finit. Vomitus quoque biliosus non
287,2. voluntarius, vel protinus, ut percussus est aliquis, vel dum inflammatio manet, malum signum est in his duntaxat, quorum vel nervi, vel etiam nervosi loci vulnerati sunt. Sponte tamen vomere, non alienum est; præcipue his, quibus in consuetudine fuit: sed neque protinus post cibum, neque jam inflammatione orta, neque cum in superioribus partibus plaga est.

27. *De curationibus vulnerum.*

[2] Biduo sic vulnere habito, tertio die id aperiendum, detergendaque sanies † ex aqua frigida est, eademque rursus injicienda sunt. Quinto jam die, quanta inflammatio futura est, se ostendit. Quo die rursus detecto vulnere, considerandus color est. Quod si lividus, aut pallidus, aut varius, aut niger est; scire licet, malum vulnus esse. idque, quandocumque animadversum est, terrere nos potest. Album, aut rubicundum esse vulnus, commodissimum est. Item cutis dura, crassa, dolens, periculum ostendit. Bona signa sunt, ubi hæc sine dolore, tenuis, & mollis est. Sed si glutinatur vul-

1 Aph. IV, 57. II, 26.
2 De Fractur. XXXIII, 5.

vulnus, aut leviter intumuit, eadem sunt imponenda, quæ primo fuerunt,

Si gravis inflammatio est, neque glutinandi spes est, neque movetur, aquæ quoque [1] calidæ necessarius usus est, ut materiam digerat; & duritiam emolliat, & pus citet. Ea sic temperanda est, ut manu contingenti jocunda sit; & usque eo adhibenda, donec aliquid minuisse ex tumore caloremque ulceri magis naturalem reddidisse videatur. Post id fomentum, si late plaga non patet, imponi protinus emplastrum debet, maximeque, si grande vulnus est, tetrapharmacum: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, ῥυπῶδες. At si latius 294.12. hiat, idem illud emplastrum liquari ex irino unguento oportet, eoque inlita linamenta disponi per plagam: deinde emplastrum supra dari, & super id lanam succidam; minusque etiam, quam primo, fasciæ adstringendæ sunt.

28. *Curationes propriæ articulorum.*

Sed propria quædam in articulis visenda sunt. In quibus si præcisi nervi sunt, qui continebant, debilitas [2] ejus partis sequitur. Si id dubium est, & ex acuto telo plaga est, & ea transversa, commodior est: & si ex retuso & gravi est, nullum in figura discrimen est: at videndum est, pus supra articulum, an infra nascatur. Si sub eo nascitur, albumque & crassum diu fertur, nervum præcisum esse credibile est: magisque, quo majores dolores inflammationesque, & quo maturius excitatæ sunt. Quamvis autem

 non

1 Aph. V. 22. 2 Coac. Præn. III, 385. I. de Morb. III, 2.

non abscissus nervus est; tamen, si circa durus tumor diu permanet, necesse est, & diuturnum ulcus esse, & sanato quoque eo, tumorem permanere: futurumque est, ut tarde membrum id vel extendatur, vel contrahatur. Major tamen in extendendo
257,33. mora est, ubi recurvato articulo curatio adhibita est; quam in recurvando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoque membrum, quod ictum est, ratione certa debet. Si glutinandum est, ut superius sit: si in inflammatione est, ut in neutram partem inclinatum sit: si jam pus profluit, ut devexum sit.

348,21. Optimum etiam medicamentum, [1] quies est. Moveri, & ambulare, nisi sanis, alienum est. Minus tamen periculosum his est, qui in capite vel brachiis, quam qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Minimeque ambulatio convenit, femine, aut crure, aut pede laborante. Locus, in quo cubat, tepidus esse debet. Balneum quoque, dum parum vulnus purum est, inter res infestissimas est. Nam id & tumidum & sordidum reddit. Ex quibus ad cancrum transitus esse consuevit. Lenis fricatio recte adhibetur; sed his partibus, quæ longe absunt à vulnere.

29. *Vulnus quomodo purgandum est.*

Inflammatione finita, vulnus purgandum est. Id optime faciunt tincta in melle linamenta: supraque id emplastrum vel
262. τετραφάρμακον vel ἐννεαφάρμακον dandum est. Tum demum vero purum ulcus est, cum

1 Hippocrat. de Ulcer. T. II, 3.

cum rubet, ac nimium neque ſiccum, neque humidum eſt. At, quodcumque ſenſu caret, quod non naturaliter ſentit; quod nimium aut aridum aut humidum eſt; quod aut albidum, aut lividum, aut nigrum eſt; id purum non eſt.

30. *Quomodo vulnus implendum eſt.*

Purgato vulnere, ſequitur ut impleatur; jamque calida aqua eatenus neceſſaria eſt, ut ſanies removeatur. Lanæ ſuccidæ ſupervacuus uſus eſt: lota melius circumdatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua: itaque ea adhiberi non alienum eſt; ut butyrum cum roſa, & exigua mellis parte; aut cum eadem parte mellis aut cum eadem roſa, τετραφάρμακον; aut ex roſa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarum. Cibi boni ſucci; vitatis omnibus acribus. Sed jam plenioribus, avis, & venatio, & ſuilla elixa dari poteſt. Vinum omnibus, 295, 28. dum febris, dum inflammatio eſt, alienum eſt: itemque uſque ad cicatricem, ſi nervi, muſculive vulnerati ſunt; etiam, ſi alte caro. At, ſi plaga in ſumma cute generis tutioris eſt, poteſt non pervetus, modice tamen datum, ad implendum quoque proficere. Si quid molliendum eſt, quod in nervoſis locis, muſculoſiſque neceſſarium eſt, cerato quoque ſuper vulnus utendum eſt. At, ſi caro ſupercrevit, modice reprimit ſiccum linamentum; vehementius, ſquama æris. Si plus eſt, quod tolli opus eſt, adhibenda ſunt etiamnum vehementiora, quæ corpus exedant.

exedant. Cicatricem, post omnia hæc, commode inducit lycium ex passo aut lacte dilutum; vel etiam per se impositum siccum linamentum vehementius.

31. *De ulceribus, quæ extrinsecus per vulnera incidunt, curationibusque eorum.*

Hic ordo felicis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere consuerunt. Interdum enim vetustas ulcus occu-
331.411. pat, inducitur que ei callus, & circum oræ crassæ livent. Post quæ, quicquid medicamentorum ingeritur, parum proficit; quod fere negligenter curato ulceri supervenit.

Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia fri-
304,31. gora, vel quia nimis vulnus adstrictum est,
533,23. vel quia corpus senile, aut mali habitus est, cancer occupat. Id genus à Græcis diductum in species est, nostris vocabulis non est. Omnis autem cancer non solum id corrumpit, quod occupavit; sed etiam serpit: deinde aliis aliisque signis [1] discernitur. Nam modo super inflammationem rubor ulcus ambit, isque cum dolore procedit: ἐρυσίπελας Græci nominant: modo ulcus nigrum est, quia caro ejus corrupta est, idque vehementius; etiam in putrescendo intenditur, ubi vulnus humidum est, & ex nigro ulcere humor pallidus fertur, malique odoris est, & caro intus corrupta: interdum etiam nervi ac membranæ resolvuntur, specillumque demissum descendit aut in latus, aut deorsum, eoque vitio non-

1 In principio difficillimè cognoscitur teste Galeno M. M XIV. Vide Hildan. Observ. Chirurg. Cent. 1. Obs. 1.

nonnunquam os afficitur: modo oritur ea, quam Græci γάγγραιναν appellant. 303,

Priora in qualibet parte corporis fiunt: hæc in prominentibus membris, id eſt inter ungues, & alas, vel inguina; fereque in ſenibus, vel in his, quorum corpus mali habitus eſt. Caro illi ulceri vel nigra, vel livida eſt; ſed ſicca & arida, proximaque cutis, plerumque ſubnigris puſtulis impletur; deinde ei proxima, vel pallida, vel livida fereque æruginoſa & ſine ſenſu eſt. Deterior in inflammatione eſt, omniaque ea ſimul ſerpunt: ulcus, in locum puſtuloſum: Puſtulæ, in eum, qui pallet aut livet: pallor aut livor, in id quod inflammatum eſt: inflammatio, in id quod integrum eſt, tranſit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingensque ſitis: quibuſdam etiam delirium accedit: alii, quamvis mentis ſuæ compotes ſunt, balbutiendo vix ſenſus ſuos explicant, incipit affici ſtomachus: fit fœdi ſpiritus ipſe odoris. Atque initium ejus quidem mali recipit curationem: ubi vero penitus inſedit, inſanabile eſt. plurimique ſub frigido ſudo- 51,30, re moriuntur.

32. *Curatio veteris ulceris.*

Ac pericula quidem vulnerum hæc ſunt. Vetus autem ulcus ſcalpello circumcidendum eſt, excidendæque ejus oræ, &, quicquid ſuper eas livet, æque incidendum. Si varicula intus eſt, quæ id ſanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, ubi ſanguis emiſſus, novatumque vulnus eſt, eadem curatio adhibenba, quæ in recentibus vulneri-

neribus exposita est. Si scalpello aliquis uti non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit: &, cum ulcus sub eo exesum est, id, quo cicatrix inducitur.

33. *Curatio Erysipelarum.*

Id autem, quod ἐρυσίπελας vocari dixi, non solum vulneri supervenire, sed sine hoc quoque oriri consuevit: atque interdum periculum magnum adfert; utique, si circa cervicem aut [1] caput constitit.

Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere: deinde imponere simul reprimentia & [2] refrigerantia; maximeque cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua pluviatili exceptam; aut ex eadem aqua subactam farinam cupresso adjecta, aut, si tenerius corpus est, lenticula. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia parum proderunt, miscenda erunt hoc modo: sulphuris P. I. *. cerussæ, croci, singulorum P. X. *. eaque cum vino conterenda sunt, & id his illinendum: aut, si durior locus est, solani folia contrita suillæ adipi miscenda sunt, & illinita linteolo superinjicienda.

At, si nigrities est, quæ nequedum serpit, imponenda sunt, quæ carnem putrem lenius exedunt; repurgatumque ulcus sic, ut cætera, nutriendum est. Si magis [3] putre est, jamque procedit ac serpit, opus est vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem evincunt, aduri locus debet, donec nul-

1 Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c. 59. Æginet. IV. 21.
2 Oribas. de Morb. Curat. III. 47. 3 Aph. VII. 20.

nullus ex eo humor feratur. nam quod ſanum eſt, ſiccum eſt, cum aduritur. Poſt uſtionem putris ulceris, ſuperponenda ſunt, quæ cruſtas à vivo reſolvant: ἀπεσχαρωτικὰ Græci nominant. Ubi exciderunt, purgandum ulcus, maxime melle & reſina eſt. Sed iis quoque purgari poteſt, quibus purulenta curantur, eodemque modo ad ſanitatem perducendum eſt.

34. *Curatio Gangrænæ.* [1]

Gangrænam vero, ſi nondum plane tenet, ſed adhuc incipit, curare non difficillimum eſt; utique in corpore juvenili: & magis etiam, ſi muſculi integri ſunt; ſi nervi vel læſi non ſunt, vel leviter affecti ſunt; neque ullus magnus articulus nudatus eſt; aut carnis in eo loco paululum eſt, ideoque non multum quod putreſceret, fuit; conſiſtitque uno loco vitium; quod maxime fieri in digito poteſt. In ejuſmodi caſu primum eſt, ſi vires patiuntur, ſanguinem mittere. Deinde, quicquid aridum eſt, & intentione quadam proximum quoque locum male habet, uſque ad ſanum corpus concidere.

Medicamenta vero, dum malum ſerpit, adhibenda nulla ſunt, quæ pus movere conſuerunt; ideoque ne aqua quidem calida. Gravia quoque, quamvis reprimentia, aliena ſunt; ſed his quam leviſſimis opus eſt. ſuperque ea, quæ inflammata ſunt, utendum eſt refrigerantibus. Si nihilo magis malum conſtitit, uri id, quod eſt inter integrum ac vitiatum locum, debet.

Præ-

1 Æginet. IV, 19.

Præcipueque in hoc casu pretendum, non à medicamentis solum, sed etiam à victus ratione præsidium est. Neque enim id malum, nisi corrupti vitiosique corporis est. Ergo primo, nisi imbecillitas prohibet, abstinentia utendum. Deinde danda, quæ per cibum potionemque alvum, ideoque etiam corpus adstringant; sed ea levia. Postea, si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent, quæ in putri ulcere præscripta sunt. Ac tum quoque plenioribus cibis uti licebit ex media materia; sed tamen non nisi alvum, corpusque siccantibus: aqua vero pluviatili frigida. Balneum, nisi jam certa fiducia redditæ sanitatis est, alienum est; siquidem emollitum in eo ulcus cito rursus eodem malo afficitur. Solent vero nonnunquam nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus serpere sub his cancer. Inter quæ miserum, sed unicum, auxilium est, ut cætera pars corporis tuta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscindere.

35. *Curatio vulnerum, ubi quid collisum est, aut detritum; aut infixum.*

Hæ gravissimorum vulnerum curationes sunt. Sed ne illa quidem negligenda, ubi interior pars collisa; aut ubi derasum, detritumve aliquid est; aut ubi surculus corpori infixus est; aut ubi tenue, sed altum vulnus insedit.

In primo casu commodissimum est malicorium ex vino coquere, interioremque ejus partem continere, & cerato miscere ex

ex rosa facto, idque superponere: deinde, ubi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentum, qualis λιπαρὰ est. 267,9.

Deraso vero, detritoque, imponendum est emplastrum τετραφάρμακον, minuendusque cibus & vinum subtrahendum. Neque id, quia non habebit altiores ictus, contemnendum erit: siquidem ex ejusmodi casibus saepe cancri fiunt. Quod si levius id erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamento.

Surculum vero, si fieri potest, oportet vel manu, vel etiam ferramento educere. Si vel praefractus est, vel altius descendit, quam ut ita fieri possit, medicamento evocandus est. Optime autem educit superimposita arundinis radix; si tenera est, protinus contrita; si jam durior, ante in mulso decocta. cui semper mel adjiciendum est aut aristolochia cum eodem melle. Pessima ex surculis, arundo est; quia aspera est. Eademque offensa etiam † in filice est. Sed usu cognitum est, utramque adversus alteram medicamentum esse, si contrita ac superimposita est. Facit autem idem in omnibus surculis, quodcunque medicamentum extrahendi vim habet. Idem altis tenuibusque vulneribus aptissimum est. Priori rei Philocratis; huic Hecataei emplastrum maxime convenit. 264.

36. *Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purgandaque sit.* [1]

Ubi vero in quolibet vulnere ventum ad inducendum cicatricem est (quod per-

V pur-

1 Aeginet. IV, 45.

purgatis jam, repletiſque ulceribus neceſſarium eſt) primum ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur: deinde cum jam continenda eſt, ſiccum imponendum eſt, donec cicatrix inducatur: tum deligari ſuper album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maxime ſano corpori ſimilem accipit. Idem radix ſilveſtris cucumeris præſtat. Idem compoſitio, quæ habet elaterii P. I. *. ſpumæ argenti P. II. *. glandis unguentariæ pondo IV. *. quæ excipiuntur reſina terebinthina, donec emplaſtri craſſitudo ex omnibus fiat. At nigras quoque cicatrices leniter purgant, paribus portionibus mixta, ærugo & plumbum elotum, eademque reſina cocta; ſive eo ungitur cicatrix, quod in facie fieri poteſt; ſive id ut emplaſtrum imponitur, quod in aliis partibus commodius eſt.

At, ſi vel excrevit cicatrix, vel concava eſt, ſtultum eſt, decoris cauſa, rurſum & dolorem & medicinam ſuſtinere: alioquin res utrique ſuccurri patitur. Siquidem utraque cicatrix exulcerari ſcalpello poteſt. Si medicamentum aliquis mavult, idem efficiunt compoſitiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, ſuper eminentem carnem exedentia medicamenta conjicienda ſunt: ſuper concavam, implentia; donec utrumque ulcus ſanæ cuti æquetur, & tum cicatrix inducatur.

CAP.

CAP. XXVII.

De vulneribus, quæ per morsus inferuntur eorumque curationibus.

DIxi de his vulneribus, quæ maxime, per tela inferuntur. † Sequitur, ut de his dicam, quæ morsu fiunt, interdum [1] hominis [2] interdum simiæ, sæpe canis, nonnumquam ferarum, aut aliorum animalium, aut serpentium. Omnis autem † feræ morsus habent quoddam virus.

Itaque, si vehemens vulnus est, [3] cucurbitula admovenda est: si levius, protinus emplastrum injiciendum, præcipueque Diogenis. si id non est, quodlibet ex his, 265.
quæ adversus morsus proposui. si ea non sunt, viride Alexandrinum; si ne id qui- 264.
dem est, quodlibet non pingue ex his, quæ recentibus vulneribus accommodantur. Sal quoque his præcipueque ei, quod canis fecit, medicamentum est, si aridus vulneri imponitur, superque id duobus digitis verberatur. exsaniat enim. Ac salsamentum quoque recte super id vulnus deligatur.

2. *Curatio adversus rabiosi canis morsum.* [4]

Utique autem, si rabiosus canis fuit, cucurbitula virus ejus extrahendum est. Deinde, si locus neque nervosus, neque musculosus est, vulnus id adurendum est. Si uri non potest, sanguinem homini mitti non alienum est. Tum usto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris ustis sunt. Ei vero, quod expertum ignem non

1 Dom. Panarolus Pentec. II. Obs. 32. 2 Seren. Samm. XLV. 3 Æginet. V, 2. 4 Æginet. V, 3 Actuar. M. M. VI, II.

est, ea medicamenta, quae vehementer exedunt. Post quæ nullo novo magisterio, sed jam suprapoſito vulnus erit implendum, & ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinus in balneum mittunt; eumque ibi patiuntur desudare, dum vires corporis sinunt, vulnere aperto; quo magis ex eo quoque virus distillet: deinde multo meracoque vino excipiunt. quod omnibus venenis contrarium est. Idque cum ita per triduum factum est, tutus esse homo à periculo putatur.

Solet autem ex eo vulnere, ubi parum occursum est, aquæ timor nasci. ὑδροφοβίαν Græci adpellant. Miserrimum genus morbi: in quo simul æger & [1] siti & aquæ metu cruciatur. quo oppressis in angusto spes est. Sed unicum tamen remedium est, necopinantem in piscinam non ante ei provisam projicere, &, si natandi scientiam non habet, modo mersum bibere pati, modo attollere; si habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aqua satietur. sic enim simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, nervorum distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleum calidum demittendus

275. est. Antidotum [2] autem (præcipue id, quod primo loco posui; ubi id non est, aliud) si nondum æger aquam horret, potui ex aqua dandum est: &, si amaritudine offenditur, mel adjiciendum est: at, si jam is morbus occupavit, per catapotia sumi potest.

3. *Cu-*

1 Cassii Problem. 73. 2 Scribon. Larg. c. XLIII. c. 171.

3. *Curationes communes adverſus omnes morſus ſerpentium.* [1]

Serpentium quoque morſus non nimium diſtantem curationem deſiderant: quamvis in ea multum antiqui variarunt; adeo ut in ſingula anguium genera ſingula medendi præciperent; aliique alia. ſed in omnibus eadem maxime proficiunt. Igitur in primis ſupra vulnus id membrum deligandum eſt: non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendum eſt. Id cucurbitula optime facit. Neque alienum eſt, ante ſcalpello circa vulnus incidere, quo plus vitiati jam ſanguinis extrahatur. Si cucurbitula non eſt, (quod tamen vix incidere poteſt) tum quodlibet ſimile vas, quod idem poſſit. Si ne id quidem eſt, homo [2] adhibendus eſt, qui vulnus exſugat.

Neque hercule ſcientiam præcipuam habent hi, qui [3] † Pſylli nominantur; ſed audaciam uſu ipſo confirmatam. Nam venenum ſerpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur, non guſtu, ſed in vulnere nocent. Ideoque colubra ipſa tuto eſtur: ictus ejus occidit, &, ſi ſtupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percuſſus eſt, nulla in ejus ſaliva noxa eſt. Ergo quiſquis, exemplum Pſylli ſecutus, id vulnus exſuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum hominem præſtabit. Illud interea ante debebit attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave par-

1 Aëtii Tetrab. IV. Serm. 1. c. 1. 2. & ſeqq. 2 Aeginet. V. 2. Actuar. M. M. VI, 11. 3 Vocantur alio nomine *Marſi.* Vide Reineſ. Variar. Lect. 1. c. 8. p. 26.

te oris ulcus habeat. Post hæc is homo loco calido collocandus est, sic, ut id, quod percussum erit, in inferiorem partem inclinetur.

Si neque qui exsugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet jus anserinum, vel vitulinum, & vomere. Vivum autem gallinaceum pullum per medium dividere, & protinus calidum super vulnus imponere sic, ut pars interior corpori jungatur. Facit id etiam hœdus agnusve discissus, & calida ejus caro statim super vulnus im-
265. posita. Emplastra quoque, quæ supra comprehensa sunt. Aptissimumque est, vel
266. Ephesium, vel id quod ei subjectum est. Præsensque in aliquo antidoto præsidium est. Sin id non est, necessarium est exsorbere portionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quod calori movendo est, nec humorem intus coire patitur, nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam urinam moventia, quia materiam extenuant, utilia sunt.

4. *Speciales curationes adversus ictus serpentium: & primò adversus ictum Aspidis.* [1]

Hæc adversus omnes ictus utilia sunt, communiaque: usus tamen ipse docuit, eum, quem [2] Aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cujusdam pueri, qui cum ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum, quod forte secum habebat, ebibit, & libera-

1 Aeginet. V. 18. Aëtius Tetrab. IV. Serm. I. 20.
2 De Aspide videatur Ammian. Marcellin. L. XXII. Cap. 15. pag. 338. Ejus morsum sanari posse negat Aelian. de Animal. I. Cap. 54.

liberatus est. Credo quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, habet tamen & dissipandi. Quo fit, ut terra resperſa eo spumet. Eadem ergo vi verisimile est spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem.

5. Adversus ictum Scorpionis. [1].

In quibusdam etiam aliis serpentibus certa quædam auxilia satis nota sunt. Nam scorpio ipse sibi pulcherrimum medicamentum est. Quidam contritum cum vino bibunt. Quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt. Quidam super prunas eo imposito, vulnus suffumigant, undique veste circundata, ne is fumus dilabatur; tum carbonem ejus super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris (quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant) semen, vel certe folia ex vino. Super vulnus vero etiam furfures ex aceto, vel ruta silvatica recte imponitur, vel cum melle sal tostus. Cognovi tamen medicos, qui ab scorpione ictis nihil aliud, quam ex brachio sanguinem miserunt.

6. Adversus Aranei & Scorpionis ictum.

Ad scorpionis etiam, & ad [2] aranei ictum, allium cum ruta recte miscetur, ex oleoque contritum superimponitur.

7. Adversus [3] Cerastis, & Dipsadis, & Hæmorrhoidis ictum. [4]

At, si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois percussit, asphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in

1 Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 19. 2 Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 16. Ex eo mors. Dom. Panarolus Pentec. 1. Obs. 45. 3 Describitur ab Ælian. de Animal. 1. c. 57. Aetius 4 Tetrab. IV. Serm. I, 22. 23.

duas potiones dividendum est sic, ut ei rutæ paululum adjiciatur. Trifolium quoque & mentastrum, & cum aceto panaces æque proficiunt. Costumque, & cassia, & cinnamomum recte per potionem assumuntur.

8. Adversus Chersydri [1] ictum, & Cerastis.

Adversus Chersydri vero ictum, panaces, aut laser, quod sit scrupulorum P. II. *. vel porri succus cum hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Imponendum autem super vulnus stercus caprinum ex aceto coctum; aut ex eodem hordeacea farina; aut ruta, vel nepeta, cum sale contrita, melle adjecto. Quod in eo quoque vulnere, quod cerastes fecit, æque valet.

9. Adversus Phalangii ictum. [2]

Ubi vero phalangium [3] nocuit, præter eam curationem, quæ manu editur, sæpe homo demittendus in solium est, dandusque ei myrrhæ & uvæ taminiæ par modus ex passi hemina; vel radiculæ semen, aut lolii radix ex vino; & super vulnus furfures ex aceto cocti, imperandumque, ut is conquiescat.

30. Adversus ictus Italorum anguium, qui minus terribiles peregrinis sunt.

Verum hæc genera serpentium & peregrina, & aliquanto magis pestifera sunt; maxime, quæ æstuosis gignuntur locis. Italia frigidioresque regiones hac quoque parte salubritatem habent, quod minus terribiles angues edunt. Adversus quos satis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurion, vel agrimonia, vel trixago, vel

1 Aëtius Tetrab. IV. Serm. I. 35. 2 Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 18. 3 Salmasius in Notis ad Spartiani Hadrian. C. 20, pag. 190. Ed. Hackian.

vel perſonata, vel marinæ paſtinacæ; ſi vel ſingulæ binæve tritæ, & ſic potui datæ ſunt cum vino, & ſuper vulnus impoſitæ. Illud ignorare non oportet, omnis ſerpentis ictum & jejuni & jejuno magis nocere. ideoque perniciosiſſimi ſunt, † cum incubant: utiliſſimumque eſt, ubi ex anguibus metus eſt, non ante progredi, quam quis aliquid aſſumpſit.

11. *Remedium generale adverſus omnia venena, vel in cibo, vel in potione aſſumpta.*

Non tam facile his opitulari eſt, qui venenum, vel in cibo, vel in potione ſumpſerunt. Primum, quia non protinus ſentiunt, ut ab angue icti: ideo ne ſuccurrere quidem ſtatim ſibi poſſunt. Deinde quia noxa non à cute, ſed ab interioribus partibus incipit. Commodiſſimum eſt tamen, ubi primum ſenſit aliquis, protinus oleo multo epoto vomere. Deinde, ubi præcordia exhauſit, bibere antidotum: ſi id non eſt, vel merum vinum.

12. *Specialia remedia adverſus quædam venena: & primo adverſus Cantharidas.* [1]

Sunt tamen quædam remedia propria adverſus quædam venena, maximeque leviora. Nam ſi cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contuſa, vel galbanum vino adjecto dari, vel lac per ſe debet.

13. *Adverſus Cicutam.* [2]

Si cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum eſt; deinde is vomere cogendus: poſteaque laſer ex vino dandum. Iſque, ſi febre vacat, in

1 Æginet V,30. Scribon. Larg. LVII. Actuar. M. M. V,12. 2 Æginet. V,41. Scribon. Larg. XLVII. Actuar. M, M. V, 12.

calidum balneum mittendus: si non vacat, ungendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

14. *Adversus Hyoscyamum.* [1]

Si hyoscyamum, fervens mulsum bibendum est, aut quodlibet lac, maxime tamen asininum.

15. *Adversus Cerussam.* [2]

Si cerussam, jus malvæ, vel juglandis ex vino contritæ, maxime prosunt.

16. *Adversus Sanguisugam, si epota est, & lac, quod intus coiit.* [3]

Si sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coiit, aut passum, aut cum aceto laser.

17. *Adversus Fungos inutiles.* [4]

Si fungos inutiles quis assumpsit, radicula aut è posca, aut cum sale & aceto edenda est. Ipsi vero hi & specie quidem discerni possunt ab utilibus, & cocturæ genere idonei [5] fieri. Nam sive ex oleo inferbuerunt, sive piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.

18. *De adustis corporis locis, & quomodo curare debeant.* [6]

Adustis quoque locis extrinsecus vis infertur; itaque sequi videtur, ut de his dicam. Hæc autem optime curantur foliis aut lilii, aut linguæ caninæ, aut betæ in vino oleoque decoctis. Quorum quodlibet protinus impositum ad sanitatem perducit.

Sed dividi quoque curatio potest in ea, quæ mediocriter exedentia reprimentiaque,

1 Æginet. V, 38. 2 Scribon. Larg. XLVII. 3 Æginet. V, 36. Plin. H. N. XXII, 23. 4 Æginet. V, 54. Scrib. Larg. LXVI. 5 Alii *sunt*. 6 Ægin. IV, 11. Seren. Samm. LX. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 64.

que, primo & pustulas prohibeant, & summam pelliculam exasperent: deinde ea, quæ lenia ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle farina: vel myrrha cum vino; vel creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta, atque, ubi usus necessitas incidit; aceto diluta. Ex insequentibus, quælibet λιπαρά. 267
Sed idonea maxima est, quæ vel plumbi retrimentum, vel vitellos habet.

Est etiam illa adustorum curatio, dum inflammatio est, impositam habere cum melle lenticulam: ubi ea declinavit, farinam cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadant, tum ervum cum melle, aut irim, aut resinam terebinthinam, donec ulcus purum sit: novissime siccum linamentum.

Cap. XXVIII.

De interioribus ulceribus, quæ, aliqua corporum parte corrupta, nascuntur.

1. *De carbunculo.* [1]

AB his, quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est, quæ interius, corrupta aliqua corporum parte, nascuntur. Ex quibus non aliud carbunculo pejus. Ejus hæ notæ sunt. Rubor est, superque eum non nimium pustulæ eminent, maxime nigræ, interdum sublividæ, aut pallidæ. In iis sanies esse videtur; infra colos niger est. Ipsum corpus aridum, & durius, quam naturaliter oportet. Circaque quasi crusta est; eaque inflammatione cingitur,

1 Æginet. IV, 25. Actuar. M. M. II, 12. Oribas. Synops. VII, 12.

gitur. Neque in eo loco levari cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus urget. Nonnunquam horror, aut febris oritur, aut utrunque. Idque vitium subteractis quasi quibusdam radicibus serpit; interdum celerius, interdum tardius. Supra quoque, procedens inalbescit; dein lividum fit; circumque exiguæ pustulæ oriuntur. Et si circa stomachum faucesve incidit, subito spiritum sæpe elidit.

Nihil melius est, quam protinus adurere. Neque id grave est, nam non sentit; quoniam ea caro mortua est. Finisque adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est. Tum deinde ulcus, sicut cætera adusta, curandum est. Sequitur enim sub medicamentis erodentibus crusta: quæ undique à viva carne diducta, trahit secum, quicquid corruptum erat; purusque jam sinus curari potest implentibus. At, si in summa cute vitium est, possunt succurrere quædam vel exedentia tantum, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda est. Quodcunque vero medicamentum impositum est, si satis proficiet, protinus à viva corruptam partem resolvet.

Certaque esse fiducia potest fere, si undique vitiosa caro excidat, qua hujuscemodi medicamen exest: si id non fit, medicamentumque malo vincitur, utique ad ustionem properandum est. Sed in ejusmodi casu abstinendum à cibo, à vino est. Aquam liberaliter bibere expedit. Magisque ea servanda sunt, si febricula quoque accessit.

2. *De*

2. *De Carcinomate.*

Non idem periculum καρκίνωμα affert, niſi imprudentia curantis agitatum eſt. Id vitium fit maxime in ſuperioribus partibus, circa [1] faciem, nares, aures, labra, [2] mammas fœminarum. Et ex jecore, aut ſplene hoc naſcitur. Circa locum aliqua quaſi puncta ſentiuntur: iſque immobilis, inæqualiter tumet: interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quaſi recurvantur: hæque pallent, aut livent: nonnunquam etiam in quibuſdam deliteſcunt. Tactuſque is locus, aliis dolorem affert, in aliis eum non habet. Et nonnunquam ſine ulcere durior aut mollior eſt, quam eſſe naturaliter debet: nonnunquam iiſdem omnibus ulcus accedit. Interdumque nullam habet proprietatem: interdum ſimile his eſt, quæ vocant Græci κονδυλώματα; aſpredine quadam & magnitudine ſua. Colorque ejus ruber eſt, aut lenticulæ ſimilis. Neque tuto ſecatur. nam protinus aut reſolutio nervorum, aut diſtentio inſequitur. Sæpe homo ictus obmuteſcit, atque ejus anima deficit. Quibuſdam etiam, ſi idipſum preſſum eſt, quæ circa ſunt, intenduntur & intumeſcunt. Namque peſſimum id genus eſt, fereque primum id fit; quod κακόηθες à Græcis nominatur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod ſine ulcere eſt. Deinde ulcus; & ex eo, thymium.

† Tolli nihil, niſi κακόηθες, poteſt: reliqua curationibus irritantur. Et quo major vis adhibita eſt, eo magis quidam uſi ſunt medicamentis adurentibus. Quidam ferro ad-

1 Æginet. III, 22. 2 Scribon. Larg. XXIII.

adusserunt: quidam scalpello exciderunt. neque ulli unquam medicina [1] profuit: sed adusta, protinus concitata sunt, & increverunt, donec occiderent. Excisa etiam post inductam cicatricem, tamen reverterunt, & causam mortis attulerunt. Cum interim plerique nullam vim ádhibendo, qua tollere id malum tentent; sed imponendo tantum lenia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quo minus ad ultimam senectutem perveniant, non prohibeantur. Discernere autem cacoethes, quod curationem recipit, à carcinomate, quod non recipit, nemo scire potest, nisi tempore & experimento.

Ergo, ubi primum id vitium notatum est, imponi debent medicamenta adurentia. Si levatur malum, minuunturque ejus indicia, procedere curatio potest & ad scalpellum, & ad ustionem. Si protinus irritatum est, scire licet, jam carcinoma esse; removendaque sunt omnia acria, omnia vehementia. Sed, si sine ulcere is locus durus est, imponi ficum quam pinguissimam, aut
264,14. ῥυπῶδες emplastrum satis est. Si ulcus æquale est, ceratum ex rosa injiciendum est, adjiciendusque ei pulvis ex contrita testa, ex aqua, qua faber ferrarius tingere candens ferrum solitus est. Si id nimium supercrevit, tentanda squama æris est (quæ lenissima ex adurentibus est) eatenus, ne quid eminere patiatur: sed ita, si nihil exacerbavit: sin minus, eodem cerato contenti esse debebimus.

3. *De*

1 Aphor. VI, 38.

3. *De Theriomate.*

Eſt etiam ulcus, quod θηρίωμα Græci vocant. Id & per ſe naſcitur, & interdum ulceri ex alia cauſa facto ſupervenit. Color eſt vel lividus, vel niger: odor fœdus: multus, & muco ſimilis humor. Idipſum ulcus neque tactum, neque medicamentum ſentit: prurigine tantum movetur. circa dolor eſt, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex ulcere ſanguis erumpit. Atque id quoque malum ſerpit. quo omnia ſæpe intenduntur. Fitque ex his ulcus, quod [1] ἕρπηθα ἐσθιόμενον Græci vocant; quia celeriter ſerpendò, penetrandoque uſque ad oſſa, corpus vorat. Id ulcus inæquale eſt, † cœno ſimile; ineſtque multus humor glutinoſus; odor intolerabilis; majorque, quam pro modo ulceris, inflammatio. Utrumque, ſicut omnis cancer, fit maxime in ſenibus; vel his, quorum corpora mali habitus ſunt. 167,18.

Curatio utriuſque eadem eſt: ſed in majore malo major vis neceſſaria. Ac pri- 84, 9.
mum, à victus ratione ordinandum eſt: ut quieſcat in lectulo: ut primis diebus à cibo abſtineat: aquam quamplurimam aſſumat. Alvus quoque ei ducatur. Dein, poſt inflammationem, cibum boni ſucci capiat; vitatis omnibus acribus: potionis quantum volet, ſic, ut interdiu quidem aqua contentus ſit: in cœna vero etiam vini auſteri aliquid bibat. Non æque tamen fame in his, quos ἕρπης urgebit, atque in his, qui θηρίωμα adhuc habebunt, utendum erit.

Et

1 Actuar. M. M. II. 12. Aeginet. IV. 20.

Et victus quidem talis neceſſarius eſt.

Super ulcus vero inſpergenda eſt arida aloe contrita, &, ſi parum proficiet, chalcitis. At, ſi quis nervus, exeſa carne, nudatus eſt, contegendus ante linteolo eſt, ne ſub eo medicamento aduratur. Si validioribus etiam remediis opus eſt, ad eas compoſitiones veniendum eſt, quæ vehementius adurunt. Quicquid autem inſpergitur, averſo ſpecillo infundi debet. Superdanda cum melle ſunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium: eaque linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expreſſo. Circaque, qua tumor ex inflammatione eſt, imponenda, quæ reprimant, cataplaſmata. Si ſub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet; diligenter nervis, qui apparent, ante contectis. Aduſtum vel medicamentis vel ferro corpus, primum purgandum, deinde implendum eſſe, apparere cuilibet ex prioribus poteſt.

4. *De Sacro igne.*[1]

Sacer quoque ignis malis ulceribus annumerari debet. Ejus duæ ſpecies ſunt. Alterum eſt ſubrubicundum, aut miſtum rubore atque pallore; exaſperatumque per puſtulas continuas, quarum nulla altera major eſt, ſed plurimæ perexiguæ. In his ſemper fere pus, & ſæpe rubor cum calore eſt: ſerpitque id nonnunquam ſaneſcente eo, quod primum vitiatum eſt: nonnunquam etiam exulcerato, ubi, ruptis puſtulis, ulcus continuatur, humorque exit, qui eſſe inter

1 Aeginet. IV. 12. Seren. Sammon. XLI. Aëtius Tetrab. IV. Serm. 59.

ter ſaniem & pus videri poteſt. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueque in plantis. Alterum autem eſt in ſummæ cutis exulceratione, ſed ſine altitudine, latum, ſublividum, inæqualiter tamen; mediumque ſaneſcit, extremis procedentibus: ac ſæpe id, quod jam ſanum videbatur, iterum exulceratur. At circa, proxima cutis, quæ vitium receptura eſt, tumidior & durior eſt, coloremque habet ex rubro ſubnigrum. Atque hoc quoque malo fere corpora ſeniora tentantur, aut quæ mali habitus ſunt; ſed in cruribus maxime.

Omnis autem ſacer ignis, ut minimum periculum habet ex his, quæ ſerpunt; ſic prope difficillime tollitur. Medicamentum ejus [1] fortiſſimum eſt, uno die febris, quæ humorem noxium abſumat. Pus, quo craſſius & albidius eſt, eo periculi minus eſt. 289, 33. Prodeſt etiam infra ulcera locum cædi, quo plus puris exeat; & id, quo ibi corruptum corpus eſt, extrahatur. Sed tamen, ſi febricula acceſſit, abſtinentia, lectulo, alvi ductione opus eſt. In omni vero ſacro igni, neque lenibus & glutinoſis cibis, neque ſalſis & acribus utendum eſt; ſed his, quæ inter utrumque ſunt: qualis eſt panis ſine fermento, piſcis, hœdus, aves, exceptoque apro, omnis fere venatio. Si non eſt febricula, & geſtatio utilis eſt, & ambulatio, & vinum auſterum, & balneum. Atque in hoc quoque genere potio magis liberalis eſſe, quam cibus, debet.

X Ipſa

1 Edit. Aldi., Steph. aliæque *fortuitum*.

Ipsa autem ulcera, si mediocriter serpunt, aqua calida: si vehementius, vino calido fovenda sunt. Deinde acu pustulæ, quæcumque sunt, aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ putrem carnem exedant. Ubi inflammatio sublata, ulcusque purgatum est, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere, possunt proficere mala cotonea in vino cocta, atque
273,262. contrita: potest emplastrum vel Heræ, vel τετραφάρμακον; cui quinta pars thuris adjecta sit; potest nigra hedera ex vino austero cocta, ac si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato ulcere, quod in summa cute esse proposui, satis ad sanitatem eadem lenia medicamenta proficiunt.

5. *De Chironio ulcere.* [1]

† Chironium autem ulcus appellatur, quod & magnum est, & habet [2] oras duras, callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed tenuis: odor malus. neque in ulcere, neque in ejus tumore ulla est inflammatio: dolor modicus est. Nihil serpit, ideoque nullum periculum adfert; sed non facile sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, ulcusque renovatur. Fit maxime in pedibus & cruribus.

Super id imponi debet, quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimens habeat. Quale ejus rei causa fit ex his: squamæ æris, plumbi eloti combusti, singulorum p. VI. *. cadmiæ, ceræ, singulorum p. VIII. *. rosæ

1 Ægin. IV, 46. 2 Pollux IV. c. 25.

*. rosæ quantum satis est ad ceram simul cum eis molliendam.

6. *De Ulceribus, quæ ex frigore in pedibus & manibus oriuntur.*

Fiunt etiam † ex frigore hiberno [1] ulcera, maxime in pueris, & præcipue pedibus, digitisque eorum, nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri est. Interdum pustulæ oriuntur, deinde exulceratio. Dolor autem modicus: prurigo major est. Nonnunquam humor exit, sed non multus; qui referre vel pus, vel saniem videtur.

In primis multa calida aqua fovendum est, in qua rapa decocta; aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertum ulcus est, æs, quam maxime calidum quis pati potest, admovendum est. Si jam exulceratio est, imponi debet alumen, æqua portione cum thure contritum, tum vino adjecto; aut malicorium in aqua coctum, deinde contritum. Si summa detracta pellicula est, hic quoque melius lenia medicamenta proficiunt.

7. *De Struma*; [2]

Struma quoque est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipue fatigare medicos solent, quoniam & febres movent, nec unquam facile maturescunt; &, sive ferro, sive medicamentis curantur, plerunque iterum juxta cicatrices ipsas resurgunt; multoque post medicamenta sæpius. quibus id quoque accedit, quod

1 Æginet. III,79. 2 Aëtius Tetrab. IV. Serm.III. c.5. Actuar. Meth. Med. II. 12, Ægin. IV,33. Oribas. Synops. VII, 29.

longo ſpatio detinent. Naſcuntur maxime in cervice; ſed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum ſe reperiſſe, chirurgus Meges author eſt.

Propter hæc & album veratrum recte datur, atque etiam ſæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel diſſipent; quorum ſupra mentio facta eſt. Adurentibus quoque quidam utuntur, quæ exedunt, cruſtaque eum locum adſtringunt: tum vero ut ulcus curant. Quæcunque autem ratio curandi eſt, corpus, puro ulcere, exercendum atque alendum eſt, donec ad cicatricem perveniat. Quæ cum medici doceant, ab iis requirenda. Quorundam
383, 11. ruſticorum experimento cognitum, quem ſtruma male habet, eum, ſi anguem edit, liberari.

8. *De Furunculo.* [1]

Furunculus vero, eſt tuberculum acutum cum [2] inflammatione, & dolore; maximeque ubi jam in pus vergit. Qui ubi adapertus eſt, & exiit pus, ſubter apparet pars carnis in pus verſa, pars corrupta ſubalbida, ſubrubra; quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum eſt, etiamſi nulla curatio adhibeatur: matureſcit enim per ſe, atque erumpit. Sed dolor efficit, ut potior medicina ſit, quæ maturius liberet.

Proprium ejus medicamentum galbanum eſt. ſed alia quoque ſupra comprehenſa ſunt. Si cætera deſunt, imponi debet, pri-

1 Æginet. IV, 23. Seren. Sammon. XXXVIII.
2 Edit. Aldi & aliæ *inflatione*,

primum, non pingue emplastrum, ut id reprimat: deinde, si non repressit, quodlibet puri movendo accommodatum. si ne id quidem est, vel resina, vel fermentum Expresso pure, nulla ultra curatio necessaria est.

9. *De Phymate.* 326. 20.

Phyma vero nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, sæpe etiam majus. Nam furunculus ovi dimidii magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere consuevit: sed inflammatio dolorque sub eo minores sunt. Ubi divulsum est, pus eodem modo apparet: ventriculus qui in furunculo, non invenitur: verum omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & sæpius nascitur, & facilius tollitur: in juvenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Ubi ætas induravit, ne nascitur quidem. Quibus vero medicamentis discuteretur, supra propositum est. 258,

10. *De Phygethlo.* [1] 19.

Φύγεθλον autem est tumor, non altus, sed latus, in quo quiddam pustulæ simile est. Dolor distentioque vehemens est, & major quam pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula. Idque tarde maturescit, neque magnopere in pus convertitur. Fit maxime aut in cervice, aut in alis, aut in inguinibus. Panum, ad similitudinem figuræ, nostri vocant. Atque idipsum quo medicamento tolleretur, supra demonstravi. 255.

1 Seren. Samm. XL. Æginet. IV, 22.

11. *De Abscessibus.* [1]

Sed cum omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium, totum ad suppurationem spectans. Idque fere fit aut post febres, aut post dolores partis alicujus, maximeque eos, qui ventrem infestarunt. Sæpiusque oculis expositum est, siquidem latius aliquando intumescit ad similitudinem ejus, quod φῦμα vocari proposui, rubetque cum calore, & paulo post etiam cum duritia, magisque nocenter adolescit, & sitim vigiliamque exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi potest; maximeque, ubi altius pus movetur: sed cum siti vigiliaque sentiuntur intus aliquæ punctiones. Et, quod de subito durius non est, melius est: & quod, quamvis rubet, coloris tamen in album mutati est. quæ signa jam pure oriente nascuntur: tumor enim ruborque multo ante incipiunt.

Sed, si locus nobilis est, avertendus materiæ aditus est per cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & refrigerant: qualia & alias & paulo ante in erysipelate proposui. Si jam durior est, ad ea veniendum est, quæ digerant, & resolvant: qualis est ficus arida contusa: aut fex mista cum cerato, quod ex adipe suilla coactum sit; aut cucumeris silvestris radix, cui ex farina duæ partes adjectæ sint, ante ex mulso decoctæ. Licet etiam miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viscum, pondusque adjicere myrrhæ dimidio minus,

1 Aeginet. IV, 18. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 32. Oribas. Synops. VII, 28.

nus, quam in prioribus singulis erit. Atque emplastra quoque & malagmata idem efficiunt, quæ supra explicui.

Quod per hæc discussum non est, necesse est, maturescat. Idque quo celerius fiat, imponenda est farina ordeacea, ex aqua cocta. cui & olerum aliquid recte miscetur. Eadem aut hæc in minoribus quoque abscessibus, quorum nomina proprietatesque supra edidi, recte fiunt. Eademque omnium curatio: tantum modo distat. Crudum est autem, in quo major quasi venarum motus est, & gravitas, & ardor, & distentio, & dolor, & rubor, & durities; &, si major abscessus est, horror, atque etiam febricula permanet: penitiusque condita suppuratione pro his, quæ alioqui cutis ostendit, punctiones sunt. Ubi ista se remiserunt, jamque is locus prurit, & aut sublividus, aut subalbidus est, matura suppuratio est. Ex qua, ubi vel per se, vel per medicamenta, vel etiam ferro aperta est, pus debet emitti. Tum, si qua in alis, vel inguinibus sunt, sine linamento nutrienda sunt. In cæteris quoque partibus, si ima plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si non alte penetravit, si febris non est, si valet corpus, æque linamenta supervacua sunt. In reliquis, parce tamen, nec, nisi magna plaga est, imponi debent. Commode vero mel super linamenta, vel sine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctum. quæ & per se & mista idonea sunt.

Si qua circa duriora sunt, ad ea mollienda, vel malva contrita, vel fœni Græci linive semen ex passo coctum superdandum est. Quicquid deinde impositum est, non adstringi, sed modice deligari debet. Illo neminem decipi decet, ut in hoc genere cerato utatur. Cætera, quæ pertinent ad purgandum ulcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conveniuntque vulneribus, exposita sunt.

12. *De Fistulis.* [1]

412,413. Nonnunquam autem ex ejusmodi abscessibus, & ex aliis ulcerum generibus, fistulæ oriuntur. Id nomen est ulceri alto, angusto, calloso. Fit in omni fere parte corporis: habetque quædam in singulis locis propria. Prius de communibus dicam. Genera igitur fistularum plura sunt, siquidem aliæ breves sunt, aliæ altius penetrant: aliæ recta intus feruntur, aliæ multoque plures transversæ: aliæ simplices sunt, aliæ duplices triplicesve; quæ ab uno ore orsæ intus tres fiunt, aut etiam in plures sinus dividuntur: aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuosæ sunt: aliæ intra carnem desinunt, aliæ ad ossa aut cartilaginem penetrant; aut, ubi neutrum horum subest, ad interiora perveniunt: aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur, atque etiam quædam insanabiles reperiuntur.

Expedita curatio est in fistula simplici, recenti, intra [2] carnem. Adjuvatque ipsam corpus, si juvenile, si firmum est. Inimica contraria his sunt: itemque, si fistula os, vel

1 Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. 55. 2 Hippocr. Coac. Præn. III, 394.

vel cartilaginem, vel nervum, vel musculos læsit; si articulum occupavit; si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vulvam, vel ad grandes venas arteriasve, vel ad maxillas, guttur, stomachum, thoracem penetravit. Ad intestina quoque eam tendere, semper periculosum, sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est.

Ante omnia autem demitti specillum in fistulam convenit; ut, quo tendat, & quam alte perveniat, scire possimus. Simul etiam, prorsus humida, an siccior sit: quod extracto specillo patet. Id quoque dici potest, in osse vitium sit, necne: &, si jam eo fistula penetravit, quatenus nocuerit. Nam, si molle est, quod ultimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est: si magis id renititur, ad os ventum est Ibi deinde si dilabitur specillum, nondum caries est: si non dilabitur sede, qua innititur, caries quidem, verum adhuc levis est: si inæquale quoque & asperum subest, vehementius os exesum est. At cartilago ubi subsit, ipsa sedes docet: perventumque esse ad eam, ex renisu patet.

Ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, noxæ. Simplices vero hæ sint, an in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris. Cujus si plus fertur, quam quod simplici spacio convenit, plures sinus esse manifestum est. Cumque fere juxta sint caro, & nervus, & ali-

qua nervosa, quales fere tunicæ membranæque sunt, genus quoque puris docebit, num plures sinus intus diversa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne pus læve, album copiosius fertur: at ex nervoso loco, coloris quidem ejusdem, sed tenuius & minus: ex nervo, pingue & oleo non dissimile. Denique etiam corporis inclinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint, quia sæpe, cum quis aliter decubuit, aliterque membrum collocavit, pus ferri, quod jam desierat, iterum incipit; testaturque, non solum alium sinum esse, ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere.

Si in carne & recens & simplex est; ac neque sinuosa neque cava sede; neque in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, non nisi cum toto corpore movetur, satis proficiet emplastrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel salem vel alumen, vel squamam æris, vel æruginem, vel ex metallicis aliquid. Exque eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idque ea parte, qua tenuius est, antecedente demitti oportet in fistulam, donec purus sanguis se ostendat. quæ in omnibus fistularum collyriis perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo superimponendum; supraque injicienda spongia est, in acetum ante demissa: solvique quinto die satis est. Genus victus adhibendum est, quo carnem ali docui.

At,

At, ſi longius à præcordiis fiſtula eſt, ex intervallo jejunum radiculas eſſe, deinde vomere, neceſſarium eſt.

Quum vetuſtate calloſa fit fiſtula (callus 300, 9. autem neminem fallit, quia durus eſt, & aut albus, aut pallidus) tum validioribus medicamentis opus eſt. Quale eſt, quod habet papaveris lachrymæ p. I. *. gummi p. III. *. cadmiæ p. IIII. *. atramenti ſutorii p. VIII. *. ex quibus aqua coactis collyrium fit. Aut in quo ſunt gallæ p. I. *. æruginis, ſandarachæ, aluminis Ægyptii ſingulorum p. I. *. atramenti ſutorii combuſti p. II. *. Aut quod conſtat ex chalcitide, & è ſaxo calce; quibus adjicitur auripigmenti dimidio minus, quàm in ſingulis prioribus eſt; eaque melle cocto excipiuntur. Expeditiſſimum autem eſt ex præcepto Megetis, [1] æruginis raſæ p. II. *. conterere, deinde ammoniaci thymiamatis p. II. *. aceto liquare, eoque infuſo æruginem cogere. Idque ex primis medicamentis eſt. Sed, ut hæc maximi effectus ſunt, ſi cui iſta non adſunt, facile tamen eſt callum quibuslibet adurentibus medicamentis erodere: ſatiſque eſt vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrii adſtrictum eo illinere. Scilla quoque cocta & mixta cum calce, callum exeſt.

Si quando vero longior & tranſverſa fiſtula eſt, demiſſo ſpecillo, contra principium hujus incidi commodiſſimum eſt, & collyrium, [2] quod volueris demitti.

At ſi duplicem eſſe fiſtulam vel multiplicem

1 Oribaſ. Synopſ. VII, 30. 2 Edit. Aldi, Steph. *utrumque*, alii legunt *utrimque*.

cem exiſtimamus, ſic tamen ut brevis, intraque carnem ſit, collyrio uti non debemus; quod unam partem curet, reliquas omittat: ſed eadem medicamenta arida in calamum ſcriptorium conjicienda ſunt, iſque ori fiſtulæ aptandus, inſpirandumque, ut ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda ſunt; vel, ſi ſordidior fiſtula eſt, ex mulſo; ſi calloſior, ex aceto; atque intus infundendum, quicquid inditum eſt. Superponenda ſunt, quæ refrigerent & reprimant. nam fere, quæ circa fiſtulam ſunt, habent aliquid inflammationis. Neque alienum eſt, ubi quis reſolverit, antequam rurſus alia medicamenta injiciat, per oricularium clyſterem fiſtulam eluere; ſi plus puris fertur, vino; ſi callus durior eſt, aceto; ſi jam purgatur, mulſo, vel aqua, in qua ervum coctum ſit, ſic ut huic quoque mellis paululum adjiciatur.

Fere vero fit, ut ea tunica, quæ inter foramen & integram carnem eſt, victa tot medicamentis exeat, infraque ulcus purum ſit. Quod ubi contingit, imponenda glutinantia ſunt; præcipueque ſpongia melle cocto illita. Neque ignoro, multis placuiſſe linamentum in modum collyrii compoſitum & tinctum melle, implendi cauſa demitti. ſed celerius ſic glutinantur, quam impletur. Neque verendum eſt, ne purum corpus puro corpori junctum non coeat, adjectis quoque medicamentis ad id efficacibus; cum ſæpe exulceratio digitorum, niſi magna cura proſpeximus, ſaneſcendo in unum eos jungat.

13. *De Ulceris genere, quod κηρίον nominatur.*

Eſt etiam ulceris genus, quod à favi ſimilitudine κηρίον [1] Græcis nominatur. Idque duas ſpecies habet. Alterum eſt ſubalbidum, & furunculo ſimile; ſed majus, & cum magno dolore. Quod, ubi matureſcit, habet foramina; per quæ fertur humor glutinoſus, & purulentus; nec tamen ad juſtam maturitatem pervenit. Si diviſum eſt, multo plus intus corrupti, quam in furunculo, apparet, altiusque deſcendit. Raro fit niſi in capillis.

Alterum eſt minus, & ſuper caput eminens, durum, latum, ſubviride, ſubpallidum, magis exulceratum: ſiquidem ad ſingulorum pilorum radices foramina ſunt, per quæ fertur humor glutinoſus, ſubpallidus, craſſitudinem mellis, aut viſci referens, interdum olei: &, ſi inciditur, viridis intra caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens eſt, adeo ut acutam quoque febrem movere conſuerint.

Super id, quod minus crebris foraminibus exaſperatum eſt, recte imponitur & ficus arida, & lini ſemen [2] in mulſo coctum, & emplaſtra ac malagmata materiam educentia, aut quæ proprie huc pertinentia ſupra poſui.

Super alterum, & eadem medicamenta, & farina ex mulſo cocta, ſic ut ei dimidium reſinæ terebinthinæ miſceatur; & ficus in mulſo decocta, cui paulum hyſſopi contriti ſit adjectum; & uvæ taminiæ pars quarta fico adjecta. Quod ſi parum in utrolibet genere

1 Actuar. M. M. II, 12. & IV, 16. Æginet. III, 3. Trallian. I, 9. 2 Al. *quod in vino.*

genere medicamenta proficiunt; totum ulcus uſque ad ſanam carnem excidi oportet. Ulcere ablato, ſuper plagam medicamenta danda ſunt; primum, quæ pus citent; deinde, quæ purgent, tum, quæ impleant.

14. *De Acrochordone, & Thymio, & Myrmeciis, & Clavo.*

Sunt vero quædam verrucis [1] ſimilia; quorum diverſa nomina, ut vitia ſunt. Ἀκροχορδόνα Græci vocant, ubi ſub cute coit aliquid durius, & interdum paulo aſperius, coloris ejusdem; infra ad cutem tenue, ſupra latius. Idque modicum eſt, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix unum tantum eodem tempore naſcitur; ſed fere plura, maximeque pueris: eaque nonnunquam ſubito deſinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem excitant. ſunt, quæ etiam in pus convertuntur.

Ἀκροθύμιον [2] nominatur, quod ſuper corpus quaſi verrucula eminet, ad cutem latius, ſupra tenue, ſubdurum, & in ſummo peraſperum. Id, qua ſummum, colorem floris thymi repræſentat; unde ei nomen eſt; ibique facile finditur, & cruentatur; nonnunquam aliquantum ſanguinis fundit: fereque circa magnitudinem fabæ Ægyptiæ eſt, raro majus, interdum perexiguum. Modo autem unum, modo plura naſcuntur, vel in palmis, vel in inferioribus pedum partibus: peſſima tamen in obſcœnis ſunt; maximeque ibi ſanguinem fundunt.

Μυρμήκια [3] autem vocantur humiliora thymio

1 Æginet. IV, 15. VI, 87. 2 Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 3. Oribaſ. Synopſ. VII, 39. 3 Actuar. M. M. II, 11. Oribaſ. Synopſ. VII, 43.

thymio durioraque. quæ radices altius † exigunt, majoremque dolorem movent, infra lata, ſupra autem tenuia, minus ſanguinis mittunt: magnitudine vix unquam lupini modum excedunt. Naſcuntur ea quoque aut in palmis aut in inferioribus partibus pedum.

Clavus [1] autem nonnunquam quidem etiam alibi, ſed in pedibus tamen maxime naſcitur, præcipue autem ex contuſo, quamvis interdum aliter: doloremque, etiamſi non alias, tamen ingredienti movet.

Ex his Acrochordon & acrothymium ſæpe etiam per ſe finiuntur, &, quo minora ſunt eo magis. Myrmecia & clavi ſine curatione vix unquam deſinunt. Acrochordon, ſi exciſa eſt, nullam radiculam relinquit, ideoque ne renaſcitur quidem. Acrothymio clavoque exciſis, ſubrotunda radicula naſcitur, quæ penitus deſcendit ad carnem: eaque relicta, idem rurſus exit. Myrmecia latiſſimis radicibus inhærent: ideoque ne excidi quidem ſine magna exulceratione poſſunt. Clavum ſubinde radere, commodiſſimum eſt. nam ſine ulla vi ſic molleſcit. at, ſi ſanguinis quoque aliquid emiſſum eſt, ſæpe emoritur. Tollitur etiam, ſi quis eum circumpurgat, deinde imponit reſinam, cui miſcuit pulveris paululum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera vero genera medicamentis adurenda ſunt. Aliiſque id, quod ex fece vini: myrmeciis id, quod ex alumine & ſandaracha fit, aptiſſimum

1 Aeginet. III. 80. VI, 87.

ſimum eſt. Sed ea, quæ circa ſunt, foliis contegi debent, ne ipſa quoque exulcerentur: deinde poſtea lenticula imponi. Tollit acrothymium etiam ficus in aqua decocta.

15. *De Puſtularum generibus.*

[1] At puſtulæ maxime vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera ſunt. Nam modo circa totum corpus partemve aſpredo quædam fit, ſimilis his puſtulis, quæ ex urtica, vel ex ſudore naſcuntur: [2] ἐξανθήματα Græci vocant. eæque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures, ſimiles varis oriuntur, nonnunquam majores. Puſtulæ, lividæ, ſunt, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: ſubeſtque illis humor. Ubi hæ ruptæ ſunt, infra quaſi exulcerata caro apparet. φλύκταιναι [3] ἑλκώδεις Græce nominantur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis.

† Φλυζάκιον autem paulo durior puſtula eſt, ſubalbida, acuta. ex qua ipſa quod exprimitur, humidum eſt. Ex puſtulis vero nonnunquam etiam ulcuſcula fiunt, aut aridiora, aut humidiora: & modo tantum cum prurigine, modo etiam cum inflammatione ac dolore, exitque aut pus, aut ſanies, aut utrumque. Maximeque id evenit in ætate puerili: raro, in medio corpore: ſæpe, in eminentibus partibus.

Peſſima puſtula eſt, quæ [4] ἐπινυκτὶς vocatur. Ea colore vel ſublivida, vel ſubnigra, vel alba eſſe conſuevit. Circa hanc autem vehe-

1 Aphor. III, 20. 2 Actuar. M.M. II. 11. Trall. I, 5. 3 Actuar. M.M. VI, 8. 4 Actuar. M.M. II, 11. Oribaſ. Synopſ. VII, 37. 42.

vehemens inflammatio eſt; &, cum aperta eſt, reperitur intus exulceratio mucoſa, colore humori ſuo ſimilis. Dolor ex ea ſupra magnitudinem ejus eſt: neque enim ea faba major eſt. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & fere noctu. unde nomen quoque à Græcis ei ἐπινυκτὶς eſt impoſitum.

In omni vero puſtularum curatione primum eſt, multum ambulare, atque exerceri: ſi quid iſta prohibet, geſtari. Secundum eſt, cibum minuere: abſtinere ab omnibus acribus [1] & extenuantibus. eademque nutrices facere oportet, ſi lactens puer ita affectus eſt. Præter hæc, is, qui tam robuſtus eſt, ſi puſtulæ minutæ ſunt, deſudare in balneo debet; ſimulque ſuper eas nitrum inſpergere; oleoque vinum miſcere, & ſic ungi; tum deſcendere in ſolium. Si nihil ſic proficitur, aut ſi majus puſtularum genus occupavit, imponenda lenticula eſt; detractaque ſumma pellicula, ad medicamenta lenia tranſeundum. Ἐπινυκτὶς poſt lenticulam, recte herba quoque ſanguinali, vel viridi coriandro curatur.

Ulcera vero ex puſtulis facta tollit ſpuma argenti cum ſemine fœni Græci mixta ſic, ut his invicem roſa atque intubi ſuccus adjiciatur, donec mellis craſſitudo ei fiat. Proprie ad eas puſtulas, quæ infantes male habent, lapidis, quem πυρίτην Græci vocant, P. VIII. *. cum quinquaginta amaris nucibus miſcetur, adjiciunturque olei cyathi tres. Sed prius ungi ex ceruſſa puſtulæ debent, & tum hoc illini.

1 Oribaſ. de Morb. Curat. III. 54.

16. *De Scabie.*[1]

Scabies vero eſt durities cutis rubicundior. ex qua puſtulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam ſicciores. Exit ex quibuſdam ſanies; fitque ex his continuata exulceratio pruriens; ſerpitque in quibusdam cito. Atque in aliis quidem ex toto deſinit, in aliis vero certo tempore anni revertitur. † Quo aſperior eſt, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur. Itaque
340,14. eam, quæ talis eſt, *ἀγρίαν* Græci appellant, id eſt feram.

In hac quoque victus ratio eadem, quæ ſupra, neceſſaria eſt. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum eſt; quod fit ex ſpodii, croci, æruginis, ſingulorum P. I. *. piperis albi, omphacii, ſingulorum P. I. *. cadmiæ P. VIII. *. At, ubi jam exulceratio eſt, id, quod fit ex ſulphuris P. I. *. ceræ P. IV. *. picis liquidæ hemina, olei ſextariis duobus. quæ ſimul uſque ad craſſitudinem mellis incoquuntur. Eſt
255,16. etiam, quod ad Protarchum authorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum ſextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, reſinæ humidæ ſelibram, aceti cyathos tres. Crocum quoque, lyrium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus recte miſcentur, & ex paſſo coquuntur. Idque omnem utique ſcabiem ſanat. Ac, ſi nihil aliud eſt, amurca ad tertiam partem decocta, vel ſulphur pici liquidæ miſtum, † ſicut de pecoribus propoſui, hominibus quoque ſcabie laborantibus opitulantur.

17. *De*

1 Oribaſ. de Morb. Curat. III. 58.

17. *De Impetiginis ſpeciebus.* [1]

Impetiginis vero ſpecies ſunt quatuor. Minime mala eſt, quæ ſimilitudine ſcabiem repræſentat. nam & rubet, & durior eſt, & exulcerata, & rodit. Diſtat autem ab ea, quæ magis exulcerata eſt, & varis ſimiles puſtulas habet; videnturque eſſe in ea quaſi bullulæ quædam, ex quibus interpoſito tempore quaſi ſquamulæ ſolvuntur, certioribuſque hæc temporibus revertitur.

Alterum genus eſt pejus & ſimile papulæ fere, ſed aſperius rubicundiuſque, figuras varias habens: ſquamulæ ex ſumma cute decidunt, roſio major eſt, celerius & latius procedit, certioribuſque etiam, quam prior, temporibus & fit, & deſinit. Rubra cognominatur.

Tertia etiamnum deterior eſt, nam & craſſior eſt, & durior, & magis tumet; in ſumma cute finditur, & vehementius rodit. Ipſa quoque ſquamoſa, ſed nigra eſt: proceditque & latet, nec tardat: minus vero errat in temporibus, quibus aut oritur, aut deſinit; neque ex toto tollitur. Nigræ cognomen eſt.

Quartum genus eſt, quod curationem omnino non recipit, diſtans colore. nam ſubalbidum eſt, & recenti cicatrici ſimile; ſquamulaſque habet pallidas, quaſdam ſubalbidas, quaſdam lenticulæ ſimiles: quibus demptis, profluit ſanguis nonnunquam. Alioqui vero humor ejus albidus eſt, cutis dura atque fiſſa eſt, proceditque latius.

Hæc vero omnia genera maxime oriuntur in pedibus, & manibus; atque un-

1 Oribaſ. de Morb. Curat. III, 59. Synopſ. VII, 49.

gues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quam quod ad scabiem quoque pertinere † sub authore
338, 23. Protarcho retuli. Serapion autem, nitri p. II. * sulphuris p. IV. * excipiebat resina copiosa, eoque utebatur.

18. *De papulis.*

Papularum vero duo genera sunt. Alterum est, in quo per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leviterque roditur, medium habet pauxillo levius: tarde serpit. idque vitium maxime rotundum incipit, eademque ratione in orbem pro-
338. 11. cedit. Alterum est, quam ἀγρίαν Græci appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, exulceraturque, ac vehementius & roditur, & rubet, & interdum etiam pilos remittit.

Quæ minus rotunda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginem vertitur. Sed levis papula etiam, si jejuna saliva quotidie defricetur, sanescit. Major, commodissime murali herba tollitur, si super eadem trita est. Ut vero ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tanto valentius in his est, quanto minus in his vitii est. Alterum ad idem, Miconis; nitri rubri, thuris, singulorum p. I. *. cantharidum purgatarum p. II. *. sulphuris ignem non experti tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ p. XX. farinæ lolii sext. III. git cyathi tres, picis crudæ sext. unum.

19. *De*

19. *De Vitiliginis speciebus, id est, de Alpho, & Melane, & Leuce.* [1]

Vitiligo quoque, quamvis per se nullum periculum adfert: tamen & fœda est, & ex malo corporis habitu fit. Ejus tres species sunt. Ἄλφος vocatur, ubi color albus est, fere subasper & non continuus, ut quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus serpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, & umbræ similis. cætera eadem sunt. Λεύκη habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, & altius descendit; in eaque albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpunt: sed in aliis celerius, in aliis tardius. Alphos & Melas in quibusdam variis temporibus oriuntur & desinunt. Leuce, quem occupavit, non facile dimittit.

Priora curationem non difficillimam recipiunt: ultimum vix unquam sanescit; ac, si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Utrum autem aliquod horum sanabile sit, an non; experimento facile colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pungi. si sanguis exit, quod fere fit in duobus prioribus, remedio locus est: si humor albidus, sanari non potest. Itaque ab hoc quidem abstinendum est.

Super id vero, quod curationem recipit, imponenda lenticula mixta cum sulphure & thure, sic, ut ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Irenæum authorem refertur. Alcyonium, nitrum, cumi-

1 Actuar. M.M. II, 11. VI, 8. Oribas. de Morb. Cur. III, 58. Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 132.

num, fici folia arida paribus portionibus contunduntur, adjecto aceto. His in sole vitiligo perungitur: deinde non ita multo post, ne nimis erodatur, eluitur. Proprie quidem, Micone authore, eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi vero, quos Melanas vocari dixi, curantur, cum simul contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba, eaque sine oleo in balneo ante sudorem insperguntur, ac tum genus id vitiliginis defricatur.

LIBER SEXTUS.

CAPUT I.

De Vitiis singularum corporis partium.

DIxi de his vitiis, quæ per totum corpus orientia, medicamentorum auxilia desiderant. nunc ad ea veniam, quæ non nisi in singulis partibus incidere consueverunt, orsus à capite.

1. *De Capillis fluentibus.* [1]

In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem sæpe radendo succurritur. Adjicit etiam vim quandam ad continendum, ladanum cum oleo [2] mistum. Nunc de his
334,27. capillis loquor, qui post morbum fere fluunt. Nam, quo minus caput quibusdam ætate

[1] nu-

1. Trallian. I,2. Actuar. M. M. II,5. IV,9. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV,5. 2 Scil. myrteo. Th. Prisscian. I. 2.

[1] nudetur, ſuccurri nullo modo poteſt.

CAP. II.

De Porrigine. [2]

PORRIGO autem eſt, ubi inter pilos quædam quaſi ſquamulæ ſurgunt, eæque à cute reſolvuntur; & interdum madent, multo ſæpius ſiccæ ſunt. Idque evenit, modo ſine ulcere, modo exulcerato loco Huic quoque modo malo odore, modo nullo accedente. Fereque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in ſupercilio. Ac neque ſine aliquo corporis vitio naſcitur, neque ex toto inutile eſt. Nam bene integro capite, non exit: ubi aliquod in eo vitium eſt, non incommodum eſt, ſummam cutem potius ſubinde corrumpi, quam id, quod nocet, in aliam partem magis neceſſariam verti.

Commodius eſt ergo ſubinde pectendo repurgare, quam id ex toto prohibere. Si tamen ea res magis offendit (quod nimium humore ſequente fieri poteſt, magiſque, ſi is etiam mali odoris eſt (caput ſæpe radendum eſt; dein id ſuper adjuvandum aliquibus ex leviter reprimentibus. quale eſt nitrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo & vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus uti licet; cum eo, ut ſciamus, utique in recenti vitio id inutile eſſe.

1 Priſcian. I. 2. 2 Æginet, III, 3. Trallian, I. 4. Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. IV, 9, 10.

CAP. III.

De Sycoſi. [1]

EST etiam ulcus, quod à fici ſimilitudine σύκωσις à Græcis nominatur, quia caro in eo excreſcit: & id quidem generale eſt. Sub eo vero duæ ſpecies ſunt. Altera, ulcus durum & rotundum eſt: altera, humidum & inæquale. Ex duro exiguum quiddam & glutinoſum exit: ex humido plus, & mali odoris. Fit utrunque in iis partibus, quæ pilis conteguntur: ſed, id quod calloſum & rotundum eſt, maxime in barba; id vero, quod humidum, præcipue in capillo.

Super utrunque oportet imponere elaterium, aut lini ſemen contritum & aqua coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplaſtrum tetrapharmacum ex aceto ſubactum. Terra quoque Eretria ex aceto liquata recte illinitur.

CAP. IV.

De Areis

AREARUM quoque duo genera ſunt. Commune utrique eſt, quod, emortua ſumma pellicula, pili primum extenuantur; deinde excidunt: ac, ſi ictus is locus eſt, ſanguis exit liquidus, & mali odoris: increſcitque utrumque in aliis celeriter, in aliis tarde. Pejus eſt, quod denſam cutem, & ſubpinguem, & ex toto glabram fecit. Sed ea, quæ ἀλωπεκία [2] nominatur, ſub qualibet figura dilatatur. Fit & in capillo, & in barba.

1 Aeginet. III, 3. Actuar. M.M. II, 5. Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. IV, 52. Trall. I, 5. 2 Trallian. I. 1. Priſcian. L. 1. c. 6.

barba. Id vero, quod à ſerpentis ſimilitudine ὀφίασις [1] appellatur, incipit ab occipitio: duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus ſerpit; quibuſdam etiam ad frontem, donec ſe duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate eſt: hoc fere in infantibus. Illud vix unquam ſine curatione: hoc per ſe ſæpe finitur.

Quidam hæc genera arearum ſcalpello exaſperant. quidam illinunt adurentia ex oleo; maximeque chartam combuſtam. quidam reſinam terebinthinam cum thapſia inducunt. Sed nihil melius eſt, quam novacula quotidie radere: quia, cum paulatim ſumma pellicula exciſa eſt, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neque ante oportet deſiſtere, quam frequentem pilum naſci apparuerit. Id autem, quod ſubinde raditur, illini atramento ſutorio ſatis eſt.

CAP. V.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide. [2]

PENE ineptiæ ſunt, curare varos, & lenticulas, & ephelidas: ſed eripi tamen fœminis cura cultus ſui non poteſt. Ex iis autem, quæ ſupra propoſui, vari lenticulæque vulgo notæ ſunt; quamvis rarior ea ſpecies eſt, quam φακίαν Græci vocant, cum ſit ea lenticula rubicundior, & inæqualior. Ἐφηλὶς vero à pleriſque ignoratur: quæ nihil eſt, niſi aſperitas quædam & durities mali coloris. Cætera non niſi in fa-

1 Oribaſ. de loc, Affect. Cur. IV. 42. Actuar. M. M. V. 13. 2 Æginet. III. 1.

cie: lenticulæ etiam in alia parte nonnunquam naſci ſolent. de qua per ſe ſcribere alio loco, viſum operæ pretium non eſt.

Sed vari commodiſſime tolluntur impoſita reſina, cui non minus quam ipſa eſt, aluminis ſciſſilis, & paulum mellis adjectum eſt. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent, contritaque ex aceto ſunt, donec ad mellis craſſitudinem venerint. His corpus illinendum eſt, &, interpoſitis pluribus horis', mâne eluendum, oleoque leviter ungendum.

Ephelidem tollit reſina. cui tertia pars ſalis foſſilis & paulum mellis adjectum eſt. Ad omnia vero iſta atque etiam ad colorandas cicatrices, prodeſt ea compoſitio, quæ ad Tryphonem patrem authorem refertur. In ea pares portiones ſunt myrobalani, crocomagmatis, cretæ cimoliæ ſubceruleæ, nucum amarum, farinæ hordei atque ervi, ſtruthii albi, ſertulæ campanæ ſeminis. quæ omnia contrita, melle quam amariſſimo coguntur, illitumque à veſpere uſque mane eluitur.

CAP. VI.

De oculorum morbis: & primo de his, qui lenibus medicamentis curantur. [1]

SEd hæc quidem mediocria ſunt. [2] Ingentibus vero & variis caſibus oculi noſtri patent. Qui cum magnam partem ad vitæ ſimul & uſum & dulcedinem conferant, ſumma cura tuendi ſunt.

Pro-

1 Actuar. M. M. IV, 11. VI, 5. III, 22.
2 Trallian. II, 1.

Protinus autem orta lippitudine, quædam notæ ſunt, ex quibus, quid eventurum ſit, colligere poſſimus. Nam, ſi ſimul & lacryma & tumor & craſſa pituita cœperint; ſi ea pituita lachrymæ miſta eſt; neque lachryma calida eſt, pituita vero alba & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non eſt. At ſi lachryma multa & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in uno oculo eſt; longum id ſed ſine periculo, futurum eſt. 331.411. Idque lippitudinis genus minime cum dolore eſt; ſed vix ante vigeſimum diem tollitur; nonnunquam per duos menſes durat, quandoque brevius finitur.

Si pituita alba & mollis eſſe incipit; lachrymæque miſcetur, aut, ſi ſimul hæ utrumque oculum invaſerunt, poteſt eſſe brevior, ſed periculum ulcerum eſt. Pituita autem ſicca & arida dolorem quidem movet, ſed maturius deſinit; niſi quid exulceravit.

Tumor magnus ſi ſine dolore eſt, & ſiccus, ſine ullo periculo eſt: ſi ſiccus quidem, ſed cum dolore eſt, fere exulcerat; & nonnunquam ex eo caſu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Ejuſdem exulcerationis timor in palpebris pupillisve eſt; ubi, ſuper magnum dolorem, lachrymæ ſalſæ calidæque eunt; aut etiam, ſi tumore jam finito, diu lachryma cum pituita profluit.

Pejus etiamnum eſt, ubi pituita pallida aut livida eſt, lachryma calida aut multa profluit, caput calet, à temporibus ad oculos

los dolor pervenit, nocturna vigilia urget. ſiquidem ſub his oculus plerumque rumpitur, † votumque eſt, ut tantum exulceretur. Intus ruptum oculum febricula juvat. Si foras jam ruptus procedit, ſine auxilio eſt. Si de nigro aliquid albidum factum eſt, diu manet. At, ſi aſperum, & craſſum eſt, etiam poſt curationem veſtigium aliquod relinquit.

Curari vero oculos ſanguinis detractione, medicamento, balneo, fotu, vino, vetuſtiſſimus author Hippocrates [1] memoriæ prodidit. Sed eorum tempora & cauſas parum explicuit: in quibus Medicinæ ſumma eſt. Neque minus in [2] abſtinentia & alvi
69,21. ductione ſæpe auxilii eſt. Hos igitur interdum inflammatio occupat: ubi cum tumore in his dolor eſt; ſequiturque pituitæ curſus, nonnunquam copioſior vel acrior, nonnunquam utraque parte moderatior. In
114,20. ejuſmodi caſu prima omnium ſunt quies
298,15. & abſtinentia. Ergo primo die, loco obſcuro cubare debet ſic, ut à ſermone quoque abſtineat: nullum cibum aſſumere; ſi fieri poteſt, ne aquam quidem; ſin minus, certe quam minimum ejus.

Quod ſi graves dolores ſunt, commodius ſecundo die; ſi tamen res urget, etiam primo [3] ſanguis mittendus eſt; utique ſi in fronte venæ tument, ſi firmo corpore materia ſupereſt: Si vero minor impetus, minus acrem curationem requirit. Alvum non niſi ſecundo tertiove die duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxi-

1 Aphor. VI, 31. 2 Marcell. de Medic. c. 8.
3 Idem ibid.

auxilium deſiderat: ſatiſque eſt, uti quiete & abſtinentia.

Neque tamen in lippientibus longum jejunium neceſſarium eſt, ne pituita tenuior atque acrior fiat: ſed ſecundo die dari debet id, quod leviſſimum videri poteſt ex iis, quæ pituitam faciunt craſſiorem; qualia ſunt ova ſorbilia: ſi minor vis urget, pulticula quoque, aut panis ex lacte. In ſequentibus diebus, quantum inflammationi 360,15. detrahetur, tantum adjici cibus poterit; ſed generis ejuſdem: utique ut nihil ſalſum, nihil acre, nihil ex his, quæ extenuant, ſumatur; nihil potui præter aquam. Et victus quidem ratio talis maxime neceſſaria eſt.

Protinus autem primo die, [1] croci p. I. *. & farinæ candidæ quam tenuiſſimæ p. II. *. excipere oportet ovi albo, donec mellis craſſitudinem habeat: idque in linteolum illinere, & fronti agglutinare, ut, compreſſis venis, pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non eſt, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil intereſt. Superinungi vero oculi debent ſic, ut croci quantum tribus digitis comprehendi poteſt, ſumatur, myrrhæ ad fabæ, papaveris lachrymæ ad lentis magnitudinem, eaque cum paſſo conterantur, & ſpecillo ſuper oculos inducantur. Aliud ad idem: mirrhæ p. I. *. [2] mandragoræ ſucci p. II. *. papaveris lachrymæ p. II. *. foliorum roſæ, cicutæ ſeminis, ſingulorum p. III. *. acaciæ p. IV. *. gummi p. VIII. *. Et hæc quidem interdiu:

1 Marcell. de Medic. c. 8.
2 Idem ibid.

diu: noctu vero, quo commodior quies veniat, non alienum eſt, ſuperimponere candidi panis interiorem partem ex vino ſubactam. nam & pituitam reprimit, &, ſi quid lachrymæ proceſſit, abſorbet, & oculum glutinari non patitur.

Si grave id & durum, propter magnum oculorum dolorem, videtur, ovi & album & vitellus in vas defundendum eſt; adjiciendumque eo mulſi paulum, idque digito permiſcendum; ubi facta unitas eſt, demitti debet † lana mollis bene carpta, quæ id excipiat, ſuperque oculos imponi. Ea res & levis eſt, & refrigerando pituitam coercet, & non exareſcit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoque hordeacea cocta, & cum malo cotoneo cocto mixta, commode imponitur. Neque ab ratione abhorret, etiam penicillo potiſſimum uti expreſſo, ſi levior impetus eſt, ex aqua; ſi major, ex poſca. Priora faſcia deliganda ſunt, ne per ſomnum cadant: at hoc ſuperimponi ſatis eſt, quia & reponi ab ipſo ægro commode poteſt: & quia, cum inaruit, iterum madefaciendum eſt Si tantum mali eſt, ut ſomnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum eſt, quæ ἀνώδυνα Græci appellant: ſatiſque eſt puero, quod ervi; viro, quod fabæ magnitudinem impleat. † In ipſum vero oculum primo die, niſi immodica inflammatio eſt, nihil recte conjicitur: ſæpe enim potius concitatur eo pituita, quam minuitur. At ſecundo die, gravi quoque lippitudine per indita medica-

men-

menta recte ſuccurritur, ubi vel jam ſanguis miſſus, vel alvus ducta eſt; aut, neutrum neceſſarium eſſe, manifeſtum eſt.

2. *De diverſis oculorum collyriis.*

Multa autem multorumque collyria ad id apta ſunt; noviſque etiamnum miſturis temperari poſſunt; cum lenia medicamenta, & modice reprimentia, facile & varie miſceantur. Ego autem nobiliſſima exequar.

3. *Philonis collyrium.*

Eſt igitur Philonis, quod habet ceruſſæ elotæ, ſpodii, gummi, ſingulorum p. I. *. papaveris lachrymæ combuſtæ p. I. *. Illud ſcire oportet, hæc quoque omnia medicamenta, ſingula primum per ſe teri, deinde miſta iterum, adjecta paulatim vel aqua, vel alio humore. Gummi cum quaſdam alias facultates habeat, hoc maxime præſtat, ut, ubi collyria diu facta inaruerunt, glutinata ſint, neque frientur.

4. *Dioniſii collyrium.*

Dionyſii collyrium eſt: papaveris lachrymæ combuſtæ, donec tenereſcat p. I. *. thuris combuſti, gummi, ſingulorum p. II. *. ſpodii p. IIII. *.

5. *Cleonis collyrium.* [1]

Cleonis nobile admodum: papaveris lachrymæ frictæ p. I. *. croci p. I. *. gummi p. *. V. quibus, cum teruntur, adjicitur roſæ ſuccus. Aliud ejusdem valentius; ſquamæ ferri, quod στόμωμα [2] adpellant, p. I. *. croci p. II. *. ſpodii p. IV. *. plumbi & eloti, & combuſti p. I. *. gummi tantun-

1 Oribaſ. Synopſ. LIII. *de Collyriis*. Æginet. VII, 16.
2 Vide Sarracenum in Dioſcorid. L. V. c. 90.

tundem. Ejus aliud quoque ad idem est, maxime ubi multa pituita profluit: castorei p. *. I. aloes p.*. I. myrrhæ p.*. II. cadmiæ curatæ p. VIII.*. stibii tantundem, acaciæ succi p. XII. *. quod, cum miscueris, in pixidicula servetur. Theodotus vero huic compositioni adjecit papaveris lachrymæ combustæ p. *. I. æris combusti & eloti p. II. *. nucleorum palmarum combustorum p. X. *. gummi p. XII. *.

[1] 6. *Theodoti collyrium, Acharistum appellatum.*

At ipsius Theodoti, quod à quibusdam ἀχάριστον nominatur, ejusmodi est: castorei, nardi Indici, singulorum p. I. *. lycii p. *. papaveris lachrymæ tantundem; myrrhæ p. II. *. croci, cerussæ elotæ, aloes, singulorum p. III. *. cadmiæ botryitidis elotæ, æris combusti, singulorum p. VIII. *. gummi p. XVIII. *. acaciæ succi p. XX. *. stibii tantundem; quibus aqua pluvialis adjicitur.

7. *Cythion vel Thephrion collyrium.*

Præter hæc, ex frequentissimis collyriis est id, quod quidam Cythion, quidam à cinereo colore Tephrion appellant. Habet amyli, tragacanthæ, acaciæ succi, gummi, singulorum p. I.*. papaveris lachrymæ p. II.*. cerussæ elotæ p. IV. *. spumæ argenti elotæ p. VIII. quæ æque ex aqua pluviatili conteruntur.

8. *Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.*

Euelpides autem, qui ætate nostra maximus fuit [2] ocularius medicus, utebatur eo, quod ipse composuerat; & τρυγώδες nominabat,

1 Aeginet. VII, 16. Paulo aliter exstat apud Marcellum de Medic. c. VIII, pag. 267. Ed. Steph. Est & aliud Theodotion Dionysianum p. 274. eodem capite descriptum, nisi malis hoc referre ad mox antecedens Dionysii. Aliud exstat etiam pag. 281. 2 Marcell. de Medic. c. 8. p. 267. 274.

nabat. Habet autem hoc, caſtorei p. II. *. lycii, nardi, papaveris lachrymæ, ſingulorum p. I. *. croci, myrrhæ, aloes, ſingulorum p. IV. *. æris combuſti p. VIII. *. cadmiæ, & ſtibii, ſingulorum p. XII. *. acaciæ ſucci p. XXVI. *. gummi tantundem.

Quo gravior vero quæque inflammatio eſt, eo magis leniri medicamento debet; adjecto vel albo ovi, vel muliebri lacte. At, ſi neque medicus, neque medicamentum præſto eſt, ſæpius utrumlibet horum in oculos penicillo ad idipſum facto infuſum, id malum lenit. Ubi vero aliquis relevatus eſt, jamque curſus pituitæ conſtitit, reliquias fortaſſe leviores futuras diſcutiunt balneum & vinum, igitur lavari debet leviter, ante ex oleo perfricatus, diutiuſque in cruribus & feminibus; multaque calida aqua fovere oculos; deinde per caput prius calida, tum egelida perfundi: à balneo cavere ne quo frigore afflatuve lædatur: poſthæc cibo paulo pleniore, quam ex operum conſuetudine, uti; vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus: vinum bibere lene, ſubauſterum, modice vetus; neque effuſe, neque timide; ut neque cruditas ex eo, & tamen ſomnus fiat, lenianturque intus latentia acria. Sed, ſi quis in balneo ſenſit majorem oculorum perturbationem, quam attulerat (quod incidere his ſolet, qui, manente adhuc pituitæ curſu, feſtinarunt) quamprimum diſcedere debet: nihil eo die vini aſſumere; cibi minus etiam, quam pridie. deinde cumprimum

mum satis pituita substitit, iterum ad usum balnei redire.

Solet tamen evenire nonnunquam, sive tempestatum vitio, sive corporis, ut pluribus diebus neque dolor, neque inflammatio, & minime pituitæ cursus finiatur. Quod ubi incidit, jamque ipsa vetustate res matura est, ab his eisdem auxilium petendum est, id est balneo ac vino. Hæc enim ut in recentibus malis aliena sunt; quia concitare ea possunt, & accendere: sic in veteribus, quæ nullis aliis auxiliis cesserunt, admodum efficacia esse consuerunt.
videlicet hic quoque, ut alibi,[1] cum secun-
19,18. da vana fuerint, contrariis adjuvantibus.
Sed ante tonderi ad cutem convenit: dein-
de in balneo aqua calida quamplurima ca-
put atque oculos fovere: tum utrumque
penicillo detergere, & ungere caput irino
unguento: continereque in lectulo se; do-
nec omnis calor, qui conceptus est, finia-
tur; desinatque sudor, qui necessario in
capite collectus est. Tum ad idem cibi vi-
nique genus veniendum est sic, uti potiones
meracæ sint; obtegendumque caput, &
quiescendum. Sæpe enim posthæc gravis
somnus, sæpe sudor, sæpe alvi dejectio pi-
348.15. tuitæ cursum finit. Si levatum est malum
368,28. (quod aliquando serius fit) per plures
dies idem fieri oportet, donec ex toto sa-
nitas restituatur. Si diebus eisdem alvus
nihil reddit, ducenda est; quo magis supe-
riores partes leventur.

Nonnunquam autem ingens inflamma-
tio

1 Lib. II. c. 9.

tio tanto impetu erumpit, ut oculos è sua sede propellat. πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His utique, si vires patiuntur, sanguinem mitti: si id fieri non potest, alvum duci, longioremque mediam induci, necessarium est. Opus autem lenissimis medicamentis est. Ideoque Cleonis collyrio quidam, quod ex duobus ante positum est, utuntur. Sed opti- 351,27.
mum est Nilei: neque de ullo magis inter omnes authores convenit.

9. Nilei collyrium, omnium optimum.

Id habet nardi Indici, papaveris lachrymæ, singulorum P *. gummi P. I. *. croci P. II. *. foliorum rosæ recentium P. IV. *. quæ vel aqua pluviatili, vel vino levi subaustero coguntur. Neque alienum est, malicorium, vel sertulam campanam ex vino coquere, deinde conterere: aut myrrham nigram cum rosæ foliis miscere: aut hyoscyami folia cum ovi vitello cocta: aut farinam cum acaciæ succo, vel passo, aut mulso. Quibus si folia quoque papaveris adjiciuntur, aliquanto valentiora sunt. Horum aliquo præparato, penicillo fovere oculos oportet, ex aqua calida expresso, in qua ante vel myrti vel rosæ folia decocta sint: deinde, ex illis aliquid imponi. Præter hæc, ab occipitio incisa cute, cucurbitula adhibenda est.

Quod si per hæc restitutus oculus in sedem suam non est, eodemque modo prolapsus permanet, scire oportet, lumen esse amissum: deinde futurum, ut induresçat

is, aut in pus vertatur. Si suppuratio se ostendit, ab eo angulo, qui tempori propior est, incidi oculus debet; ut, effuso pure, inflammatio ac dolor finiatur, & intus tunicæ residant, quo minus fœda postea facies sit. Utendum deinde vel iisdem collyriis ex lacte aut ovo; vel croco, cui album ovi misceatur. At, si induruit, & sic emortuus est, ut ne in pus verteretur; quatenus fœde prominebit, excidendum erit sic, ut hamo summa tunica apprehendatur, atque infra id scalpellus incidat: tum eadem medicamenta erunt injicienda, donec omnis dolor finiatur. Iisdem medicamentis in eo quoque oculo utendum est, qui primum procidit, deinde per plura loca fissus est.

10. *De Carbunculis oculorum.* [1]

Solent etiam carbunculi ex inflammatione nasci, nonnunquam in ipsis oculis, nonnunquam in palpebris: & in his ipsis, modo ab interiore, modo ab exteriore parte. In hoc casu alvus ducenda est: cibus minuendus: lac potui dandum; ut acria, quæ læserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata & medicamenta pertinet, his utendum, quæ adversus inflammationes proposita sunt. Atque hic quoque Nilei Collyrium optimum est. Si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte est, ad cataplasmata aptissimum est lini semen ex mulso coctum; aut, si id non est, tritici farina eodem modo cocta.

11. *De*

1 Scribon. Larg. III. c.25. Marcell. de Medic. C. VIII. Trallian. II. 7.

11. *De Pustulis oculorum.*

Pustulæ quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod si inter initia protinus incidit, magis etiam servanda sunt, quæ de sanguine & quiete supra proposui; sin serius, quam ut sanguis mitti possit, alvus tamen ducenda est. Si id quoque aliqua res inhibet, utique victus ratio servanda est. Medicamentis autem hic quoque lenibus opus est; quale Nilei, quale Cleonis est.

12. *Philetis collyrium, ad pustulas oculorum.*

Id quoque, quod Philetis vocatur, huic aptum est. Habet enim myrrhæ, papaveris lachrymæ, singulorum p. I. *. plumbi eloti, terræ Samiæ, quæ ἀςὴρ vocatur, tragacanthæ, singulorum p. IV. *. stibii cocti [1], amyli, singulorum p. VI. *. spodii eloti, cerussæ elotæ, singulorum p. VIII. *. quæ aqua pluviatili excipiuntur. Usus collyrii, vel ex ovo, vel ex lacte est.

13. *De Ulceribus oculorum, & de διὰ λιβάνου collyrio.* [2]

Ex pustulis ulcera interdum fiunt; eaque recentia æque lenibus medicamentis nutrienda sunt, & iisdem fere, quæ supra in pustulis proposui. Fit quoque proprie ad hæc, quod διὰ λιβάνου vocatur. Habet æris combusti, & eloti, papaveris lachrymæ frictæ singulorum p. I. *. spodii eloti, thuris, stibii combusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum p. II. *.

14. *De Imminutione oculorum.*

Evenit etiam, ut oculi, vel ambo, vel sin-

1 Scribon. Largus Comp. XXIII. Rhodius in notis pag. 63. 2 Trallian. II, 5. Longè aliter describitur à Marcello de Medic. Cap. VIII. pag. 280. Eâdem paginâ paulo inferius aliud ejusdem nominis depromitur.

singuli, minores fiant, quam esse naturaliter debeant. Idque & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit, & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoque iisdem lenibus medicamentis ex muliebri lacte utendum est: cibis vero his, qui maxime corpus alere, & implere consuerunt: vitandaque omni modo causa, quæ lachrymas excitet, & cura domesticorum. quo-
127, 25. rum etiam, si quid forte incidit, ejus [1] notitiæ subtrahendum: atque acria quoque medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quam quod lachrymas movent.

15. *De Pediculis palpebrarum.* [2]

Genus quoque vitii est, qui inter pilos palpebrarum pediculi nascuntur. id φθειρίασιν Græci nominant. Quod cum ex malo corporis habitu fiat, raro non ultra procedit: sed fere, tempore interposito, pituitæ cursus acerrimus sequitur; exulceratisque vehementer oculis, aciem quoque ipsam corrumpit.

His alvus ducenda est: caput ad cutem tondendum, diuque quotidie jejunis perfricandum. His, ambulationibus aliisque exercitationibus diligenter utendum: gargarizandum ex mulso, in quo nepeta & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fovendum caput: vitandi acres cibi; lacte pingui vinoque utendum: bibendumque liberalius, quam edendum est. Medicamenta vero intus quidem lenia danda sunt; ne quid acrioris

pitu-

1 Hippocr. de Dec. Orn. XI, 15. 2 Actuar. M. M. II, 7. & IV, 11. Aëtius Tetr. II. Serm. III, 65. Oribas. de Loc. Aff. IV, 32.

pituitæ concitent: super ipsos vero pediculos alia, quæ necare eos, & prohibere, ne similes nascantur, possint. Ad idipsum spumæ nitri P. I. *. sandarachæ P. I. *. uvæ taminæ, P. *. I. simul teruntur, adjiciturque vetus oleum pari portione, atque acetum, donec eis mellis crassitudo sit.

16. *De Oculorum gravioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicamentis curantur, & de Andreæ collyrio, & de διὰ κέρατος.*

Hactenus oculorum morbi, qui lenibus medicamentis nutriuntur. Genera deinde alia sunt, quæ diversam curationem desiderant; fere ex inflammationibus nata, sed finitis quoque his manentia. atque imprimis in quibusdam perseverat tenuis pituitæ cursus. Quibus alvus ab inferiore parte evocanda est, demendumque aliquid ex cibo. Neque alienum est, illini frontem ex compositione Andreæ. Quæ habet gummi P. I. *. cerussæ, stibii, singulorum P. II. *. spumæ argenti coctæ & elotæ P. IV. *. sed ea spuma ex aqua pluviatili coquitur; & arida hæc medicamenta ex succo myrti conteruntur. His illita fronte, cataplasma quoque superinjiciendum ex farina, quæ frigida aqua coacta sit, cuique aut acaciæ succus, aut cupressus adjecta sit. Curcubitula quoque, inciso vertice, recte accommodatur: aut ex temporibus sanguis emittitur. Inungi vero eo debet, quod habet squamæ æris, papaveris lachrymæ; singulorum P. *. cervini cornu combusti & elo-

ti, plumbi eloti, gummi, singulorum P. IV. *. thuris P. XII. Hoc vero collyrium quia cornu habet, διὰ κέρατος nominant. Quotiescunque non adjicio, quod genus humoris adjiciendum sit, aquam intelligi volo.

17. Μεμιγμένον, *Euelpidis collyrium.*

Ad idem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. in eo papaveris lachrymæ, & albi piperis, singulæ unciæ sunt, gummi libra, æris combusti P. I. *. Inter has autem curationes, post intermissionem aliquam, prosunt balneum & vinum. Cumque omnibus lippientibus vitandi cibi sint,
349,7. qui extenuant; tum præcipue, quibus tenuis humor diu fertur. Quod si jam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorem reddunt, sicut in hoc genere materiæ maxime promptum est; confugiendum est ad ea, quæ, quia ventrem, corpus quoque adstringunt.

18. *De Oculorum ulceribus supercrescentibus, sordidis, cavis, veteribus.*

At ulcera, si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut certe vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod μεμιγμένον vocatur, optime reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo, quod Smilion nominatur.

19. *Smilion collyrium.*

Habet æruginis P. VI. *. gummi tantundem, ammoniaci, minii sinopici, singulo-

lorum P. XVI. *. quæ quidam ex aqua; quidam, quo vehementiora ſint, ex aceto terunt.

20. *Phynon collyrium Euelpidis.*

Id quoque Euelpidis, quod Phynona appellabat, hic utile eſt: croci P. I. *. papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum P. II. *. æris combuſti & eloti, myrrhæ, ſingulorum P. IV. piperis albi P. VI. *. Sed ante litum, hoc ungendum eſt.

21. *Sphærion collyrium Euelpidis.*

Id quoque ejuſdem, quod Sphærion nominabat, eodem valet Lapidis hæmatitis eloti P. II. *. piperis grana ſex, cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. III. * croci P. IV. *. gummi P. VIII. *. quæ cum vino aminæo conteruntur.

22. *Liquidum Euelpidis collyrium.*

Liquidum quoque medicamentum ad idem componebat. in quo erant hæc: æruginis P. *. minii combuſti, atramenti ſutorii, cinnamomi, ſingulorum P. III. *. croci, nardi, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. I. *. myrrhæ P. II. *. æris combuſti P. III. *. cineris ex odoribus P. IV. *. piperis grana XV. Hæc ex vino auſtero teruntur: deinde cum paſſi tribus heminis decoquuntur, donec corpus unum ſit Idque medicamentum vetuſtate efficacius fit.

23. *De cavis oculorum ulceribus.*

Cava vero ulcera commodiſſime implent ex his, quæ ſupra poſita ſunt, Sphærion, & id quod Philetis vocatur. Idem

Sphærion vetustis ulceribus & vix ad cicatricem venientibus optime succurrit.

24. *Hermonis collyrium.*

Est etiam collyrium, quod cum ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his ulceribus videtur. Refertur ad Hermonem authorem. Habet piperis longi p. I. Z. *. albi p. *. cinnamomi, costi, singulorum p. I. *. atramenti sutorii, nardi, casiæ, castorei, singulorum p. II. *. gallæ p. V. *. myrrhæ, croci, thuris, lycii, cerussæ, singulorum p. VIII. *. papaveris lachrymæ p. XII. *. aloes, æris combusti, cadmiæ, singulorum p. XVI. *. acaciæ, stibii, gummi, singulorum p. XXV. *.

25. *De cicatricibus oculorum, quæ ex ulceribus factæ sunt, & de Asclepia, & Canopite, & Pyxino, collyriis.*

Factæ vero ex ulceribus cicatrices duobus vitiis periclitantur; ne aut cavæ, aut crassæ sint. Si cavæ sunt, potest eas implere id, quod Sphærion vocari dixi; vel id, quod [1] Asclepias nominatur. Habet hoc papaveris lachrymæ p. II. *. sagapeni, opopanacis, singulorum p. III. *. æruginis p. IV. *. gummi p. VIII. *. piperis p. XII. *. cadmiæ elotæ, cerussæ, singulotum p. XVI. *. At, si crassæ cicatrices sunt, extenuat vel Smilion, vel Canopite collyrium, quod habet cinnamomi, acaciæ, singulorum p. I. *. cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaveris lachrymæ, gummi, singulorum p. II. *. piperis albi, thuris, singulorum p. III. *. æris combusti p. IX. *. cum aqua pluviatili.

1 Marcell. de Medic. Lib. cap. 8. p. 266.

tili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his conſtat: ſalis foſſilis p. IV. *. ammoniaci thymiamatis p. VIII. *. papaveris lachrymæ p. XII. *. ceruſſæ p. XV. *. piperis albi, croci Ccilicii, ſingulorum p. LII. *. gummi p. XIII. *. cadmiæ elotæ p. IX. *. Maxime tamen tollere cicatricem videtur id, quod habet gummi p. III. *. æruginis p. I. *. crocomagmatis p. IV.

26. *De alio genere Inflammationis oculorum.*

Eſt etiam genus inflammationis, in qua, ſi cui tument ac diſtenduntur cum dolore oculi, ſanguinem ex fronte mitti neceſſarium eſt: multaque aqua calida caput atque oculos fovere: gargarizare ex lenticula, vel ex fici cremore: inungi acribus medicamentis, quæ ſupra comprehenſa ſunt; ma- 361$_3$
ximeque eo, quod Sphærion nominatur, quodque lapidem hæmatiten habet. Atque alia quoque utilia ſunt, quæ ad extenuandam aſpritudinem fiunt; de qua protinus dicam.

Hæc autem inflammationem oculorum fere ſequitur; interdum major, interdum levior. Nonnunquam etiam ex aſpritudine lippitudo fit, atque ipſam deinde aſpritudinem auget, fitque ea in aliis brevis, in aliis longa, & quæ vix unquam finiatur.

In hoc genere valetudinis quidam craſſas, duraſque palpebras, & ficulneo folio, & aſperato ſpecillo, & interdum ſcalpello eradunt; verſaſque quotidie medicamentis ſuffricant. Quæ neque niſi in magna vetu-

vetustaque aspritudine, neque sæpe facienda sunt. Nam melius eodem ratione victus & idoneis medicamentis pervenitur. Ergo exercitationibus utemur, & balneo frequentiore; multaque oculorum palpebras aqua calida fovebimus: cibi autem sumendi sunt acres & extenuantes.

27. [1] *Cæsarianum collyrium.*

At medicamentum id, quod Cæsarianum vocatur, habet atramenti sutorii p. I. *. misyos p. *. piperis albi p. V. *. papaveris lachrymæ, gummi, singulorum p. II. *. cadmiæ lotæ p. III. *. stibii p. VI. *. Satisque constat, hoc collyrium adversus omne genus oculorum valetudinis idoneum esse; exceptis his, quæ lenibus nutriuntur.

28. *Hieracis collyrium.*

Id quoque, quod Hieracis nominatur, ad aspritudinem potest. Habet myrrhæ p. I. *. ammoniaci thymiamatis p. II. *. æruginis rasæ p. IV. *. cum aqua pluviatili. Ad idem idoneum est etiam id, quod Canopite, & id quod Smilion vocatur, & id quod Pyxinum, & id quod Sphærion. Si autem composita medicamenta non adsunt, felle caprino, vel quam optimo melle satis commodo aspritudo curatur.

29. *De arida lippitudine.*

Est etiam genus aridæ lippitudinis, quod ξηροφθαλμίαν [2] Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, sed rubent tantum, & cum dolore quodam fere levi ac prurigine graves sunt, & palpebræ

citra

1 Forte à Cæsare Augusto ita dictum, si illud inde dictum, quod refert Marcell. de Med. c. 8. p. 266.
2 Actuar. M. M. II, 7. Æginet. III. 22. Aëtius Tetr. II. Serm. III, c. 75, 77.

citra duritiem ullam noctu prægravi pituita inhærescunt : quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior est.

In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lavari sæpe, ibique desudare, multaque fricatione uti necessarium est. Cibi neque qui implent, neque nimium acres, apti sunt, sed inter hos medii. Mane, ubi concoxisse manifestum est, non est alienum ex sinapi gargarizare, tum deinde caput atque os diutius perfricare.

30. *Rhinion collyrium.*

Collyrium vero hoc aptissimum est, quod Rhinion vocatur. Habet myrrhæ p. I. *. papaveris lachrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singulorum p. I. *. lapidis hæmatitis, lapidis Phrygii, Lycii, lapidis scissilis, singulorum p. II. *. æris combusti p. IV. *. Ac Pyxinum quoque eidem accommodatum est.

31. *De Scabris oculis.*[1]

Si vero scabri oculi sunt, quod maxime in angulis esse consuevit, potest prodesse Rhinion, id quod supra positum est. Potest similiter prodesse id, quod habet æruginis rasæ, piperis longi, papaveris lachrymæ, singulorum p. II. *. piperis albi, gummi, singulorum p. IV. *. cadmiæ lotæ, cerussæ, singulorum p. VI. *. Nullum tamen melius est, quam Euelpidis, quod βασιλικὸν nominabat. Habet papaveris lachrymæ, cerussæ, lapidis Asii, singulorum p. II. *. gummi p. XIII. *. piperis albi p. IV. *. croci

1 Aëtius Tetr. II, Serm. III, c. 76.

croci p. VI. *. psorici p. XIII. *. Nulla autem per se materia est, quæ Psoricum nominetur; sed chalcitidis aliquid, & cadmiæ † dimidio plus ex aceto simul conteruntur, idque in vas fictile inditum, & contectum ficulneis foliis sub terra reponitur diebus viginti, & rursus sublatum teritur, & sic appellatur psoricum. Verum de basilico quoque collyrio convenit, ad omnes affectus oculorum id esse idoneum, qui non lenibus medicamentis curantur.

At, ubi non sunt medicamenta composita, scabros angulos lævant & mel & vinum. Succurritque & his & aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit. Nam, cum fere sit humor aliquis, qui modo ipsum oculum, modo angulos, aut palpebras exasperat, sic &, si quid prodit humoris, extrahitur; &, si quid juxta est repellitur.

32. *De Caligine oculorum.*

Caligare vero oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac, propter senectutem, imbecillitatemve aliam, consueverunt. Si ex reliquiis lippitudinis id vitium est, adjuvat collyrium, quod Asclepias nominatur. Adjuvat & id, quod
362,23. ex crocomagmate fit.

33. *Διὰ κρόκου collyrium.* [1]

Proprie etiam ad id componitur, quod Διὰ κρόκου vocant. Habet piperis p. I. *. croci Cilicii, papaveris lachrymæ, cerussæ, singulorum p. II. *. psorici, gummi, singulorum p. IV. *.

34. *De*

1 Trallian. II, 1.

34. *De Caligine propter senectutem, aut aliam imbecillitatem.* [1]

At, si ex senectute aliave imbecillitate id est, recte inungi potest, & melle quam optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodissimum tamen est, balsami partem unam, & olei veteris, aut ciprini partes duas, mellis quam acerrimi partes tres miscere. Utilia quoque huic medicamenta sunt, quæ ad caliginem proxime, quæque ad extenuandas cicatrices supra comprehensa sunt.

Cuicunque vero oculi caligabunt, huic 362.
opus erit multa ambulatione, atque exercitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus perfricandum est, præcipue tamen caput ex irino, donec insudet; velandumque postea, nec detegendum, antequam sudor & calor domi conquierint. Tum cibis utendum acribus, & extenuantibus: interpositisque aliquibus diebus, ex sinapi gargarizandum.

35. *De Suffusione oculorum.* [2]

Suffusio quoque, quam Græci ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi pupillæ, qua cernit, se opponit. Quod si inveteraverit, manu curandum est. Inter initia nonnunquam certis observationibus discutitur. 348, 29.
Sanguinem ex fronte vel naribus mittere; in temporibus venas adurere; gargarizando pituitam evocare; suffumigare; oculos acribus medicamentis inungere, expedit. Victus optimus est, qui pituitam extenuat.

36. *De resolutione oculorum.*

At ne resolutio quidem oculorum (quam

1 Oribas. de Loc. Affect. IV, 16. 2 Actuar. M. M. II, 7. IV, 11. Aëtius Tetr. II, Serm. III, 49. Æginet. lib. 3, 22.

(quam παράλυσιν Græci nominant) alio victus modo, vel aliis medicamentis curanda est. Exposuisse tantum genus vitii satis est. Igitur interdum evenit, modo in uno oculo, modo in utroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex distentione nervorum, qua vehementer ipse oculus convulsus est, ut is neque quoquam intendi possit, neque omnino consistat; sed huc illucve sine ratione moveatur, ideoque ne conspectum quidem rerum præstet.

37. *De Mydriasi oculorum.* [1]

Non multum ab hoc malo distat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla diffunditur & dilatatur, aciesque ejus hebescit, ac pene caligat. Difficillime genus id imbecillitatis eliditur. In utraque vero, id est paralysi & mydriasi, pugnandum est per 366,21. eadem omnia, quæ in caligine oculorum præcepta sunt paucis tantum mutatis: siquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrum adjiciendum est; oculos vero melle inungi satis est. Quidam in posteriore vitio calidis aquis usi relevatique: quidam sine ulla manifesta causa subito obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli, cum 69,21. aliquandiu nihil vidissent, repentina [2] pro- 354,27. fusione alvi, lumen receperunt. Quo minus alienum videtur, & recenti re & interposito tempore, medicamentis quoque moliri dejectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

38. *De imbecillitate oculorum.*

Præter hæc imbecillitas oculorum est, ex

1 Cœl. Aurel. II. 1. p. 344. Actuar. M.M.II, 7. & IV, 11. Æginet. III, 22. 2 Aph. VI, 17.

ex qua quidem interdiu ſatis, [1] noctu nihil cernunt. quod in fœminam bene reſpondentibus menſtruis non cadit. Sed ſic laborantes inungi oportet ſanguine jocinoris (maxime hircini; ſin minus, caprini) ubi id aſſum coquitur, excepto: atque edi quoque ipſum jecur debet. Licet tamen etiam iiſdem medicamentis non utiliter uti, quæ vel cicatrices, vel aſpritudinem extenuant. Quidam contrito ſemine portulacæ mel adjiciunt eatenus, ne id ex ſpecillo diſtillet, eoque inungunt. Utendum vero eſt exercitationibus, balneo, & fricationibus.

39. *Ad Oculos, qui extrinſecus offenduntur, & ſanguine ſuffuſi ſunt.*

Et hæc quidem in ipſis corporibus oriuntur. Extrinſecus vero interdum ſic ictus oculum lædit, ut ſanguis in eo ſuffundatur. Huic nihil commodius eſt, quam ſanguine vel columbæ, [2] vel palumbæ, vel hirundinis inungere. Neque id ſine cauſa fit; cum harum † acies extrinſecus læſa, interpoſito tempore in antiquum ſtatum redeat, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus eſt, per parentes id herba reſtitui, quod per ſe ſaneſcit. Eorum ergo ſanguis noſtros quoque oculos ab externo caſu commodiſſime tuetur, hoc ordine, ut ſit hirundinis optimus, deinde palumbæ, minimum efficax columbæ, & ſibi ipſi, & nobis.

Supra percuſſum vero oculum, ad inflammationem leniendam, non eſt alienum

1 νυκτάλωπας vocant Æginet. III, 21. Actuar. M. M. II. 7. IV, 11. Trallian. II, 6. Aëtius Tetr. II. Serm. III, 46. 2 Æginet. III, 22.

imponere etiam cataplasmata. Sed sal armeniacus, vel quilibet alius quam optime teri debet, sic, ut ei paulatim oleum adjiciatur, donec crassitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cum hordeacea farina, quæ ex mulso decocta sit. Facile autem, recognitis omnibus, quæ medici quoque prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix ullum ex iis, quæ supra comprehensa sunt, oculi vitium esse, quod non simplicibus quoque, & promptis remediis subinde removeri possit.

CAP. VII.

De aurium morbis.[1]

HACTENUS in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimum possunt: ideoque ad aures transeundum est; quarum usum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquanto majus periculum est. nam vitia oculorum intra ipsos nocent: aurium inflammationes doloresque, interdum etiam ad dementiam mortemque præcipitant. Quo magis inter initia protinus succurrendum est, ne majori periculo locus sit.

Ergo, ubi primum dolorem aliquis sensit, abstinere & continere se debet. Postero die, si vehementius malum est, caput tondere, idque irino unguento calido perungere, & operire. At magnus cum febre vigiliaque dolor exigit, ut sanguis quoque mittatur. Si id aliquæ causæ prohibent, alvus solvenda est. Cataplasmata quoque calida,

1 Seren. Sammon. XII. Æginet. III, 23. Trallian. III, 1. Actuar. M. M. II, 6. IV, 10. Cæl. Aurelian. Tardar. Pass. L. II. c. 3.

calida, ſubinde mutata; proficiunt; ſive fœni græci, ſive lini, ſive alia farina ex mulſo decocta. Recte etiam ſubinde admoventur ſpongiæ, ex aqua calida expreſſæ. Tum, levato dolore, ceratum circumdari debet ex irino, aut cyprino factum. In quibuſdam tamen melius, quod ex roſa eſt, proficit. Si vehemens inflammatio ſomnum ex toto prohibet, adjici cataplaſmati debent papaveris cortices fricti atque contriti ſic, ut ex his pars dimidia ſit; eaque tum ſimul ex paſſo vel mulſo decoquuntur. In aurem vero infundere aliquod medicamentum oportet: quod ſemper ante [1] tepefieri convenit, commodiſſimeque per [2] ſtrigilem inſtillatur. ubi auris repleta eſt, ſuper lana mollis addenda eſt, quæ humorem intus contineat. Et hæc quidem communia ſunt.

Medicamentum vero eſt & roſæ, & radicum arundinum ſuccus, & oleum, in quo lumbrici cocti ſunt, & humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo mali perſici expreſſus. Compoſita vero ad inflammationem doloremque leniendum hæc fere ſunt: caſtorei, papaveris lachrymæ, pares portiones conteruntur, deinde adjicitur his paſſum. Vel papaveris lachrymæ, croci, myrrhæ par modus ſic teritur, ut invicem modo roſa, modo paſſum inſtilletur. Vel id, quod amarum in [3] Ægyptia faba eſt, conteritur, roſa adjecta. Quibus myrrhæ quoque paululum à quibuſdam miſcetur, vel papaveris lachrymæ, aut thus cum muliebri lacte, vel amararum nucum cum roſa ſuccus. Vel caſtorei,

1 Plin. de Re Med. L. 1. c. 9. 2 Formam exhibet Mercurial. in Art. Gymnaſt. 3 Marcell. p. 284.

storei, myrrhæ, papaveris lachrymæ pares portiones cum passo. Vel croci p. I. *. myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum p. III. *. quibus, cum teruntur, paulatim miscentur passi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idque ex primis medicamentis est. Vel papaveris lachryma ex aceto. Licet etiam compositione uti Themisonis; quæ habet castorei, opopanacis, papaveris lachrymæ ex aceto, singulorum p. II. *. spumæ nitri p. IV. *. quæ contrita passo excipiuntur, donec cerati crassitudinem habeant; atque ita reponuntur. Ubi usus requirit; rursus id medicamentum, adjecto passo, pistillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescunque crassius medicamentum est, quam ut in aurem instillari possit, adjiciendum eum esse humorem, ex quo id componi debet, donec satis liquidum sit.

2. *De Pure & malo odore aurium.* [1]

Si vero pus quoque aures habent, recte lycium per se infunditur; aut irinum unguentum; aut porri succus cum melle; aut centaureæ succus cum passo; aut succus mali punici in ipsius cortice tepefactus, adjecta myrrhæ exigua parte. Recte etiam miscentur myrrhæ, quam σακτὴν cognominant, p. I. *. croci tantundem, nuces amaræ XXV. mellis sesquicyathus. quæ contrita, cum utendum est, in cortice mali punici tepefiant. Ea quoque medicamenta, quæ oris exulcerati causa componuntur, æque ulcera aurium sanant. Quæ si vetustiora sunt, & multa sanies fluit, ap-
ta

1 Æginet. III. 23. Oribas. de Loc. Affect. IV, 37. Aetius Tetr. II, Serm. II. c. 83. Plin. de Re Medic. L. I. c. IX.

ta compositio est, quæ ad authorem Erasistratum refertur. habet piperis, croci, singulorum, p. I *. myrrhæ, misy cocti, singulorum p. II. *. æris combusti p. II. *. hæc ex vino teruntur : deinde ubi inaruerunt, adjiciuntur passi heminæ tres, & simul incoquuntur. Cum vero utendum est, adjicitur his mel & vinum. Est etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentisci, gallæ, singulorum p. I. *. omphacii p. I. *. succum punici mali. Est & Menophili validum admodum, quod ex his constat : piperis longi p. I. *. castorei p. II *. myrrhæ, croci, papaveris lachrymæ, nardi Syriaci, thuris, malicorii, ex Ægyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quam optimi, singulorum p. IV. * Quibus, dum conteruntur, adjicitur acetum quam acerrimum, donec crassitudo in his passi fiat. Est & Cratonis: cinnamomi, cassiæ, singulorum p. I. *. nardi, lycii myrrhæ, singulorum p I. *. aloes p. II. *. mellis cyathi tres, vini sextarius. Ex quibus lycium cum vino decoquitur; deinde his alia miscentur. At si multum puris, malusque odor est, æruginis rasæ, thuris, singulorum p. II. *. mellis cyathi duo, aceti quatuor simul incoquuntur. ubi utendum est, dulce vinum miscetur. Aut aluminis scissilis, papaveris lachrymæ, acaciæ succi par pondus miscetur, hisque adjicitur hyoscyami succi dimidio minor, quam unius ex superioribus, portio; eaque trita ex vino diluuntur. Per se quoque

que hyoſcyami ſuccus ſatis proficit.

3. [1] *Compoſitiones ad omnia aurium vitia.*

Commune vero auxilium adverſus omnes aurium caſus, jamque uſu comprobatum Aſclepiades compoſuit. In eo ſunt cinnamomi, caſiæ, ſingulorum p. I. *. floris junci rotundi, caſtorei, piperis albi & longi, amomi, myrobalani, ſingulorum ſcrupuli duo, thuris maſculi, nardi Syriaci, myrrhæ pinguis, croci, ſpumæ nitri, ſingulorum p. II. *. Quæ ſeparatim contrita, rurſus mixta, ex aceto conteruntur; atque ita condita, ubi utendum eſt, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus eſt Polybi ſphragis ex
268,28. dulci vino liquata. Quæ compoſitio priori libro continetur.

Quod ſi & ſanies profluit, & tumor eſt, non alienum eſt, mixto vino per oricularium clyſterem eluere; & tum infundere vinum auſterum cum roſa mixtum, cui ſpodii paululum ſit adjectum, aut lycium cum lacte, aut herbæ ſanguinalis ſuccum cum roſa, aut mali punici ſuccum cum exigua parte myrrhæ.

4. *De Ulcere ſordido aurium.*

Si ſordida quoque ulcera ſunt, melius mulſo eluuntur; & tum aliquod ex his, quæ ſupra ſcripta ſunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput utique tondendum, & multa calida aqua perfundendum, & gargarizandum; & uſque ad laſſitudinem ambulandum, & cibo modico utendum eſt. Si cruor quoque ex ulceribus

1 Scribon. Larg. c. V. Marcell. Empi. Cap. 9.

ceribus apparet, lycium cum lacte debet infundi; vel aqua, in qua rosa decocta sit, succo; aut herbæ sanguinalis, aut acaciæ adjecto.

Quod si super ulcera caro [1] increvit, eaque mali odoris, & sanguinem fundit, aqua tepida elui debet; tum infundi id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama quoque æris cum sandaracha contrita per fistulam recte instillatur.

5. *De Vermibus aurium.* [2]

Ubi vero vermes orti sunt, si juxta sunt, protrahendi oriculario specillo sunt: si longius, medicamentis enecandi; cavendumque, ne postea nascantur. Ad utrunque proficit album veratrum cum aceto contritum Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum sit. Sic emortui vermes in primam auris partem prolabuntur, unde facillime educi possunt.

9. *Ad Compressa aurium foramina.*

Si foramen auris compressum est, & intus crassa sanies subest, mel quam optimum indendum est. Si id parum proficit, mellis cyatho & dimidio, æruginis rasæ P. II. *. adjiciendum est, incoquendumque, & eo utendum. Iris quoque cum melle ad idem proficit. Item mellis & rosæ scrupuli duo. Item galbani P. II. *. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, singulorum P. II * vini quantum satis est ad myrrham diluendam.

7. *Ad Gravem auditum.* [3]

Ubi vero gravius aliquis audire cœpit

Aa 4 (quod

1 Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 84. 2 Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 85. de Locis Affect. IV. 40. 3 Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 79. Plin. de Re Medic. L. 1. c. 12.

(quod maxime post longos capitis dolores evenire consuevit) in primis † aurem ipsam considerare oportet. Apparebit enim, aut crusta, qualis super ulcera innascitur, aut sordium coitus. Si crusta est, infundendum est aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri succus aut cum mulso nitri paulum. Atque, ubi crusta ex auricula procidit, eluenda est aqua tepida; quo facilius ea per se diducta oriculario specillo protrahat. Si sordes eæque molles sunt, eodem specillo eximendæ sunt. At, si duræ sunt, acetum & cum eo nitri paululum injiciendum est; cumque emollitæ sunt, eodem modo elui aurem, purgarique oportet. Quod si capitis gravitas manet, attondendum idem; & leniter, sed diu perfricandum est, adjecto vel irino vel laureo oleo, sic ut utrilibet paululum aceti misceatur: tum diu ambulandum, leniterque post unctionem aqua calida caput fovendum: cibisque utendum ex imbecillissima & media materia; magisque assumendæ dilutæ potiones: nonnunquam gargarizandum est [1]. Infundendum autem in aurem castoreum cum aceto & laureo oleo & succo radiculæ corticis: aut cucumeris agrestis succus, adjectis rosæ foliis contritis. Immaturæ quoque uvæ succus cum rosa instillatus, adversus surditatem satis proficit.

8. *De Sonitu aurium.* [2]

Aliud vitii genus est, ubi aures intra se ipsæ sonant. Atque hoc quoque fit, ne exter-

1 Aceto scil. Marcellus de Medic. p. 287. 2 Actuar. M. M. II, 6. IV. 10. Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 77. Trall. III, 3.

ternum ſonum accipiant. Leviſſimum eſt, ubi id ex gravedine eſt: pejus, ubi ex morbo, capitiſve longis doloribus incidit: peſſimum, ubi, magnis morbis venientibus, maximeque comitiali, provenit. Si ex gravedine eſt, † purgare aurem oportet, & ſpiritum continere, donec, inde humor aliquis exſpumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, fricationem, perfuſionem, gargarizationemque pertinet, eadem facienda ſunt: cibis non utendum niſi extenuantibus: in aurem dandus radiculæ ſuccus cum roſa, vel cum ſucco radicis ex cucumere agreſti, vel caſtoreum ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoque cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & deinde collyrium factum in aurem demittitur. Si ſine his cœpit, ideoque novo metu terret, in aurem dari debet caſtoreum cum aceto, vel irino, vel laureo oleo; aut huic miſtum caſtoreum cum ſucco nucum amararum; aut myrrha & nitrum cum roſa & aceto. Plus tamen in hoc quoque proficit victus ratio: eademque facienda ſunt, quæ ſupra comprehendi, cum majore quoque diligentia: & præterea, donec is ſonus finiatur, à vino abſtinendum.

Quod ſi ſimul & ſonus eſt, & inflammatio, laureum oleum conjeciſſe abunde eſt aut id, quod ex amaris nucibus exprimitur; quibus quidam vel caſtoreum, vel myrrham miſcent.

9. *Ad ea, quæ in aurem inciderunt, extrahenda.*[1]

Solet etiam interdum in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquodve animal. Si pulex intus eſt, compellendum eo lanæ paululum eſt; quo ipſe ſi ſubit, & ſimul extrahitur. Si non eſt ſecutus, aliudve animal eſt, ſpecillum lana Involutum in reſinam quam glutinoſiſſimam, maximeque terebinthinam demittendum, idque in aurem injiciendum, ibique vertendum eſt. utique enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime eſt, ſpecillo oriculario protrahendum eſt, aut hamulo retuſo paululum recurvato. Si iſta nihil proficiunt, poteſt eodem modo reſina protrahi. Sternutamenta quoque admota id commode elidunt, aut oriculario clyſtere aqua vehementer intus compulſa. Tabula quoque collocatur media, inhærens capitibus utrinque pendentibus, ſuperque eam homo deligatur, in id latus verſus, cujus auris eo modo laborat, ſic ut extra tabulam non emineat: tum malleo caput tablæ, quod à pedibus eſt, feritur; atque ita concuſſa aure, id quod ineſt, excidit.

Cap. VIII.

De Narium morbis. [2]

Nares vero exulceratas fovere oportet vapore aquæ calidæ. Id & [3] ſpongia expreſſa atque admota fit, & ſubjecto vaſe oris anguſti, calida aqua repleto. Poſt id fomentum, illinenda ulcera ſunt, aut plumbi recremento, aut ceruſſa,

1 AëtiusTetr. II, Serm. II, c. 87. 2 Trallian. III, 2. Actuar. M.M.VI, 12. Aëtius Tetr. II, Serm. II, c. 90.
3 Marcell. de Medic. C. x. pag. 288.

ruſſa, aut argenti ſpuma. cum quodlibet horum aliquis conterit, ei, dum teritur invicem vinum & oleum myrteum adjiciat donec mellis craſſitudinem fecerit. Sin autem ea ulcera circa os ſunt, pluresque cruſtas & odorem fœdum habent, quod genus Græci [1] ὄζαιναν appellant; ſciri quidem debet, vix ei 442,16. malo poſſe ſuccurri. Nihilominus tamen hæc tentari poſſunt; ut caput ad cutem tondeatur, aſſidueque vehementer perfricetur, multaque calida aqua perfundatur: multa eidem ambulatio ſit; cibus modicus, neque acer, neque valentiſſimus. Tum in narem ipſam, mel cum exiguo modo reſinæ terebinthinæ conjiciatur (quod ſpecillo quoque involuto lana fit) attrahaturque ſpiritu is ſuccus, donec in ore guſtus ejus ſentiatur. Sub his enim cruſtæ reſolvuntur, quæ tum per ſternutamenta elidi debent. Puris ulceribus vapor aquæ calidæ ſubjiciendus eſt: deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphacium, aut menthæ, aut marrubii ſuccus; aut atramentum ſutorium, quod candefactum, deinde contritum ſit; aut interior ſcillæ pars contrita; ſic ut horum cuilibet mel adjiciatur. Cujus in cæteris admodum exigua pars eſſe debet; in atramento ſutorio tanta, ut ea miſtura liquida ſit; cum ſcilla utique pars major; involvendumque lana ſpecillum eſt, & in eo medicamentum tingendum, eoque ulcera implenda ſunt. Rurſusque linamentum involutum & oblon-

1 Oribaſ. de Loc. affect. IV, 45. Aëtius Tetrab. II. Serm. II, 91. Marcellus de Medic. Cap. x. *Odorem gravem* vertit. Vide H. F. ab Aquapendente Oper. Chir. P. I, c. 26.

longum eodem medicamento illinendum, demittendumque in narem, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idque per hiemem & ver bis die; per æſtatem & autumnum, ter fieri debet.

2. *De Carnoſis carunculis narium.*

Interdum vero in naribus carunculæ quædam ſimiles muliebribus mammis naſcuntur, hæque imis partibus, quæ cartilaginoſæ ſunt, inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus; ſub qui-
441,30. bus ex toto conſumuntur. Πολύπους [1] vero eſt caruncula, modo alba, modo ſubrubra, quæ narium oſſibus inhæret; & modo ad labra tendens narem implet, modo retro per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeo increſcit, ut poſt uvam conſpici poſſit; ſtrangulatque hominem, maxime auſtro aut euro flante; fereque mollis eſt, raro dura; eaque magis ſpiritum impedit, & nares dilitat; fereque καρκινώδης eſt, itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur; interdum tamen inareſcit; ſi addita in narem per linamentum aut penicillum ea compoſitio eſt, quæ habet minii ſinopici, chalcitidis, calcis, ſandarachæ, ſingulorum p. I. *. atramenti ſutorii p. II. *.

Cap. IX.

[2] *De Dentium dolore.*

In dentium autem dolore, qui ipſe quoque maximis tormentis annumerari poteſt, vinum ex toto circumcidendum eſt:

1 Æginet. III,24. VI,25. Actuar. M.M. II,8. Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 92. 2 Trallian. III, 10. Cœl. Aurelian. Morb. Chron. II, 4.

eſt: cibo quoque primo abſtinendum, deinde eo modico mollique utendum, ne mandentis dentes irritet; tum extrinſecus admovendus per ſpongiam vapor aquæ calidæ; imponendumque ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaque id comprehendendum, caputque velandum eſt. Quod ſi gravior dolor eſt, utiliter & alvus ducitur, & calida cataplaſmata ſuper maxillam injiciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, ſæpiusque mutatur. Cujus rei cauſa & [1] quinquefolii radix in vino mixto coquitur; & hyoſcyami radix vel in poſca, vel in vino mixto coquitur ſic, ut paululum his ſalis adjiciatur; & papaveris non nimium aridi cortices, & mandragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus utique vitandum eſt, ne, quod hauſtum erit, devoretur. Ex populo quoque alba cortex radicis in hunc uſum in vino mixto recte coquitur, aut in aceto cornu cervini ramentum & nepeta cum teda ac ficu pingui: item ficus pinguis vel in mulſo, vel in aceto & melle, ex quibus cum ficus diſcocta eſt, is humor percolatur. [2] Specillum quoque lana involutum in calidum oleum demittitur, eoque ipſe dens fovetur. Quinetiam quædam quaſi cataplaſmata in dentem ipſum induntur. in quem uſum ex malo punico acido atque arido malicorii pars interior cum pari portione & gallæ & pinei cortices conteritur, miſceturque his minium; eaque contrita aqua pluviatili coguntur: aut panacis, papaveris

1 Marcell de Medic. C. XII. p. 293, 297. 2 Auriſcalpium dicit Marcell. de Medic. Cap. XII. p. 293.

paveris lachrymæ, peucedani, uvæ taminiæ sine seminibus pares portiones conteruntur: aut galbani partes tres, papaveris lachrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum est, nihilo minus supra maxillam ceratum (quale supra posui) esse debet lana obtectum. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, singulorum p. I. *. croci, pyrethri, ficorum, piperis, singulorum p. IV. *. sinapis p. VIII. *. contrita linteolo illinunt, imponuntque in humero partis ejus, qua dens dolet; si is superior est, à scapulis; si inferior, à pectore: idque dolorem levat; &, cum levavit, protinus submovendum est.

Si vero exesus [1] est dens, festinare ad eximendum eum, nisi res coëgit, [2] non est necesse: sed tum omnibus fomentis, quæ supra posita sunt, adjiciendæ quædam valentiores compositiones sunt, quæ dolorem levant. quales hæ sunt, quæ habent papaveris lachrymæ p. I. *. piperis p. II. *. soreos p. X. *. quæ contrita galbano excipiuntur, idque circumdatur: aut Menemachi, maxime ad maxillares dentes, in qua sunt, croci p. I. *. cardamomi, thuris fuliginis, ficorum, piperis, pyrethri, singulorum p. IV. *. sinapis p. VIII. *. Quidam autem miscent pyrethri, piperis, elaterii, singulorum p. I. *. aluminis scissilis, papaveris lachrymæ, uvæ taminiæ, sulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, sinapis, singulorum p. II. *. Quod si dolor eximi eum cogit, piperis semen cortice liberatum, & eodem

1 Oribas. de Loc. Affect. IV, 58. Aëtius Tetrab. II. Serm IV. c. 33, 34. 2 Ita sentit Marcellus de Medic. Cap. XII, p. 293.

dem modo bacca hederæ conjecta in ejus foramen, dentem findit, isque per testas excidet. Plani quoque piscis (quem nos pastinacam, Græci τρυγόνα vocant) aculeus torretur, deinde conteritur, resinaque excipitur, quæ denti circumdata hunc solvit. Alumen quoque scissile in foramen conjectum dentem citat. Sed id tamen involutum in lanula demitti commodius est; quia sic & dentem servat, & dolorem levat. Hæc à Medicis accepta sunt: sed agrestium 324,18.
experimento cognitum est, cum dens doluerit, herbam [2] mentastrum cum suis radicibus evelli debere, & in pelvem mitti, supraque aquam infundi, collocarique juxta sedentem hominem undique veste contectum; tum in pelvem candentes silices demitti, sic, ut aqua tegantur, hominemque eum hiante ore vaporem excipere, ut supra dictum est, undique inclusum. Nam & sudor plurimus sequitur, & per os continens pituita defluit; idque longiorem, sæpe annuam valetudinem bonam præstat.

CAP. X.

De Tonsillis. [3]

445.
SI vero tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumescunt, caput quoque velandum est, & extrinsecus is locus vapore calido fovendus; multa ambulatione utendum; caput in lecto sublime habendum; gargarizandumque reprimentibus medicamentis. Radix quoque ea, quam dulcem appellant, contusa & in passo

mul-

1 Marcell. de Medic. Cap. XII. p. 296. 2 Idem eodem cap. p. 293. 3 Oribas. de Loc. Affect. IV, 70.

mulsove decocta, idem præstat. Leniterque quibusdam medicamentis eas illini non alienum est; quæ hoc modo fiunt. Ex malo [1] punico dulci succus exprimitur, & ejus sextarius ad lenem ignem decoquitur, donec ei mellis crassitudo sit; tum croci, myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum p. II. *. per se conteruntur, paulatimque his adjiciuntur vini lenis cyathi duo, mellis unus; deinde priori succo ista miscentur, & rursus leniter incoquuntur; aut ejusdem succi sextarius eodem modo coquitur, atque eadem ratione trita hæc adjiciuntur; nardi p. *. omphacii p. I. *. cinnamomi, myrrhæ, casiæ, singulorum p. I. *. Eadem autem hæc & auribus & naribus purulentis accommodata sunt. Cibus in hac quoque valetudine lenis esse debet, ne exasperet.

Quod si tanta inflammatio est, ut spiritum impediat, in lecto conquiescendum; cibo abstinendum, neque assumendum quicquam præter aquam calidam est: alvus quoque ducenda est: gargarizandumque ex fico & mulso: illinendumque mel cum omphacio. extrinsecus admovendus, sed aliquanto diutius, vapor calidus, donec ea suppurent, & per se aperiantur. Si pure substante non rumpuntur hi tumores, incidendi sunt. deinde mulso calido gargarizandum.

At, si modicus quidem tumor, sed exulceratio est, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adjiciendum est, illi-

1 Oribas. de Loc. Affect. IV, 73. Æginet. III, 26.

illinendaque ulcera hoc medicamento: passi quam dulcissimi tres heminæ ad unam coquuntur; tum adjicitur thuris p. I. *. croci, myrrhæ, singulorum, p. *. iterumque omnia fervescunt. Ubi pura ulcera sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atque hic quoque cibis lenibus opus est; quibus adjici dulce vinum potest.

CAP. XI.

De Oris Ulceribus. [1]

ULCERA autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac rubicunda sunt, optime his medicamentis curantur, quæ supraposita ex malis punicis fiunt. Continendusque sæpe ore reprimens cremor est, cui paulum mellis sit adjectum: utendumque ambulationibus, & non acri cibo. Cum vero pura ulcera esse cœperunt, lenis humor, interdum etiam quam optima aqua ore continenda est. Prodestque assumtum purum vinum, pleniorque cibus, dum acribus vacet: inspergique ulcera debent alumine scissili, cui dimidio plus gallæ immaturæ sit adjectum.

Si jam crustas habent, quales in adustis esse consuerunt, adhibendæ sunt compositiones, quas Græci ἀνθηρὰς nominant. [2] Ha- 388.
bent hæ junci quadrati, myrrhæ, sandarachæ, aluminis, pares portiones: aut croci, myrrhæ singulorum p. II. *. iridis, aluminis scissilis, sandarachæ, singulorum p. XV. *. junci quadrati p. VIII. *. aut gallæ,

1 Aëtius Tetrab. II. Serm. IV. c. 22. 2 Simile medicamentum vide apud Marcell. Cap. XI. p. 292. Plin. de Re Med. L. I. c. 31.

myrrhæ, singulorum p. II. *. aluminis scissilis p. II. *. rosæ foliorum p. IV. *. Quidam autem croci p. *. aluminis scissilis, myrrhæ, singulorum p. I. * sandarachæ p. II. *. junci quadrati p. IV. *. miscent. Priora arida insperguntur: hoc cum melle illinitur; neque ulceribus tantum, sed etiam tonsillis.

Verum ea longe periculosissima sunt ul-
46,17. cera, quas ἄφθαι [1] Græci appellant; sed in [2] pueris, hos enim sæpe consumunt. in viris & mulieribus idem periculum non est. Hæc ulcera à gingivis incipiunt; deinde palatum, totumque os occupant; tum ad uvam faucesque descendunt quibus obsessis, non facile fit, ut puer convalescat. ac
98,23. miserius etiam est, si lactens adhuc infans est; quo minus imperari remedium aliquod potest. Sed imprimis nutrix cogenda est exerceri ambulationibus, & his operibus, quæ superiores partes movent: mittenda in balneum, jubendaque ibi calida aqua mammas perfundere: tum alenda cibis lenibus, & his qui non facile corrumpuntur: potione, si febricitat puer, aquæ: si sine febre est, vini diluti. ac, si alvus nutrici subsistit, ducenda est. Si pituita in os ejus coit, vomere debet. Tum ipsa ulcera perungenda sunt melle, cui [3] † rhus quem Syriacum vocant, aut amaræ nuces adjectæ sunt: vel mistis inter se rosæ foliis aridis, nucleis pini, mentha, collectis cum melle: vel eo medicamento, quod ex moris fit: quorum succus eodem modo, quo punici mali, ad mellis

1 Æginet. I,10. Aretæus Morb. Acut. I,9. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV. c. 68. Actuar. M.M. II,10. IV, 14. Aët. Tetr. II, Serm. I, 39. 2 Aph. III, 24. 3 Salmas. de Homonym. Hyles Jatric. Cap. 58.

mellis craſſitudinem coquitur, eademque ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, & mel miſcetur. Neque quicquam dandum, à quo humor evocari poſſit. Si vero jam firmior puer eſt; gargarizare debet his fere, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Ac, ſi leniora medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda ſunt ea, quæ adurendo cruſtas ulceribus inducant. Valens quoque eſt ſciſſile alumen, vel chalcitis, vel atramentum ſutorium. Prodeſt etiam fames & abſtinentia, quanta maxima imperari poteſt. Cibus debet eſſe lenis. Ad purganda tamen ulcera, interdum caſeus ex melle recte datur.

CAP. XII.

De Linguæ ulceribus.[1]

LINGUAE quoque ulcera non aliis medicamentis egent, quam quæ prima parte ſuperioris capitis expoſita ſunt. Sed quæ in latere ejus naſcuntur, diutiſſime durant. Videndumque eſt, num contra dens aliquis acutior ſit, qui ſaneſcere ſæpe ulcus eo loco non ſinit, ideoque limandus eſt.

CAP. XIII.

De Parulidibus & ulceribus gingivarum.[2]

SOLENT etiam interdum juxta dentes in gingivis tubercula quædam oriri dolentia; παρουλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter ſale contrito perfricare oportet; aut inter ſe mixtis ſale foſſili combuſto,

1 Actuar. M. M. II, 10. 2 Oribaſ. de Loc. Affect. IV, 66. Actuar. M. M. II, 10. IV, 14. Aëtius Tetr. II. Serm. IV, 24. Æginet. VI. 27.

busto, cupresso, nepeta; deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituitæ satis profluat. In majore vero inflammatione iisdem medicamentis utendum est, quæ ad ulcera oris suprapo-sita sunt: & mollis linamenti paululum involvendum aliqua compositione ex his, quas ἀνθηρὰς [1] vocari dixi; demittendumque id inter dentem & gingivam. Quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admovendus erit spongiæ vapor calidus, imponendumque ceratum. Si suppuratio se ostendet, diutius eo vapore utendum erit: erit & continendum ore calidum mulsum, in quo ficus decocta sit. Idemque subcrudum incidendum, ne, si ibi diutius pus permanserit, os lædat. Quod si major is tumor est, commodius totus exciditur, sic ut ex utraque parte dens liberetur. Pure exemto, si levis plaga est, satis est ore calidam aquam continere, & extrinsecus fovere eodem vapore: si major est, lenticulæ cremore uti, iisdemque medicamentis, quibus cætera ulcera oris curantur.

Alia quoque ulcera in gingivis plerumque oriuntur, quibus eadem, quæ in reliquo ore, succurrunt. Maxime tamen mandere ligustrum oportet, succumque eum ore continere. Fit etiam interdum, ut ex gingivæ ulcere, sive παρουλίς fuit, sive non fuit, diutius pus feratur, dente aut corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato osse: maximeque id per fistulam evenire consuevit. Quod ubi incidit, locus aperiendus,

1 Scribon. Larg. C. XII, c. 61.

dus, dens eximendus; testa ossis, si qua decessit, recipienda est; si quid vitiosi est, radendum. Post quæ, quid fieri debeat, supra in aliorum ulcerum curatione comprehensum est. Si vero à dentibus gingivæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Uti- 385.
le est etiam pira aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idemque præstare non acre acetum in ore retentum potest.

CAP. XIV.

De Uvæ morbo. [1]

UVÆ vehemens inflammatio terrere quoque debet. Itaque in hac abstinentia necessaria est, & sanguis recte mittitur; &, si id aliqua res prohibet, alvus utiliter ducitur: caputque super hæc velandum, & sublimius habendum est: tum aqua [2] gargarizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa uva vel omphacio, vel galla [3], vel alumine scissili, sic ut cuilibet eorum mel adjiciatur. Est etiam medicamentum huic aptum, quod Andronium [4] appellatur. constàt ex his; alumine scissili, squama æris rubri, atramento sutorio, galla, myrrha, misy. quæ per se contrita, mixtaque rursus paulatim adjecto vino austero, teruntur, donec his mellis crassitudo sit. † Chelidoniæ quoque succo per cochlear illita uva maxime prodest. Ubi horum aliquo illita uva est, fere multa pituita decurrit: cumque ea quievit, ex vino calido gargarizandum.

1 Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV, 73. 2 Marcell. de Med. Cap. XIV. pag. 299. 3 Scribon. Larg. C. XVII. c. 71. 4 Scribon. Lagr. C. XIII. 63. Longe aliter exstat apud Marcell. de Medic. Cap. XI. pag. 292.

Quod ſi minor in ea inflammatio, laſer terere, eique adjicere frigidam aquam ſatis eſt, eamque aquam cochleari exceptam ipſi uvæ ſubjicere. Ac mediocriter eam tumentem aqua quoque frigida, eodem modo ſubjecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoque eſt, vel cum laſere, vel ſine eo. At curationis uvæ productæ per manum, ratio ſubjecta eſt.

Cap. XV.

De Cancro oris. [1]

SI quando autem ulcera oris cancer invaſit, primo conſiderandum eſt, num malus corporis habitus ſit, eique occurrendum: deinde ipſa ulcera curanda. Quod ſi in ſumma parte id vitium eſt, ſatis proficit anthera, humido ulceri arida inſperſa: ſicciori, cum exigua parte mellis illita. Si paulo altius, chartæ combuſtæ partes duæ, auripigmenti pars una. Si penitius malum deſcendit, chartæ combuſtæ partes tres, auripigmenti pars quarta aut pares portiones ſalis fricti, & iridis frictæ: aut etiam pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Neceſſarium autem eſt linamentum in roſa tingere, & ſuper adurentia medicamenta imponere; ne vicinum & ſanum locum lædant. Quidam etiam in acris aceti heminam frictum ſalem conjiciunt, donec tabeſcere deſinat; deinde id acetum coquunt, donec exſiccetur; eumque ſalem contritum inſpergunt. Quoties autem medicamentum injicitur, & ante & poſt

1 Scribon. Larg. c. XIII.

poſt os diluendum eſt vel cremore lenticulæ, vel aqua, in qua aut ervum, aut [1] oleæ, aut verbenæ decoctæ ſint, ſic, ut cuilibet eorum paululum mellis miſceatur. Acetum quoque ex ſcilla retentum ore, ſatis adverſus hæc ulcera proficit: & ex aceto cocto ſali, ſicut ſupra demonſtratum eſt, rurſus miſtum acetum ſed & diu continere utrumlibet, & id bis aut ter die facere, prout vehemens malum eſt, neceſſarium eſt. Quod ſi puer eſt, cui id incidit, ſpecillum lana involutum in medicamentum demittendum eſt, & ſuper ulcus tenendum; ne per imprudentiam adurentia devoret. At, ſi dolor in gingivis eſt, moventurque aliqui dentes, refigi eos oportet. nam curationem vehementer impediunt. Si nihil medicamenta proficient, ulcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non eſt neceſſarium, quoniam excidere commodius eſt. Et id quidem, æque aduſtum, atque exciſum, ſine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non poteſt. Gingivarum vero oſſa, quæ hebetia ſunt, in perpetuum uſtione nudantur. neque enim poſtea caro increſcit. Imponenda tamen aduſtis lenticula eſt, donec ſanitatem, qualis eſſe poteſt, recipiant.

CAP. XVI.

De Parotidibus. [2]

HÆC in capite fere medicamentis egent. Sub ipſis vero auribus oriri παρωτίδες ſolent; modo in ſecunda vale-

1 Marcell. de Medic. Cap. XI. pag. 292. 2 Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. c. 44. Trallian. III, 7.

valetudine, ibi inflammatione orta; modo poſt longas febres, illuc impetu morbi converſo. Id abſceſſus genus eſt. Itaque nullam novam curationem deſiderat: animadverſionem tantummodo hanc habet neceſſariam, ut, ſi ſine morbo id intumuit, primum reprimentibus experimentum fiat: ſi ex adverſa valetudine, illud inimicum eſt, maturarique & quam primum aperiri commodius eſt.

CAP. XVII.

De Umbilico prominente.[1]

AD umbilicos vero prominentes, ne manu ferroque utendum ſit, ante tentandum eſt, ut abſtineant. alvus his ducetur: imponatur ſuper umbilicum id, quod ex his conſtat; cicutæ & fuliginis, ſingulorum p. I. *. ceruſſæ elotæ p. IV. *. plumbi eloti p. VIII. *. ovis duobus; quibus etiam ſolani ſuccus adjicitur. Hoc diutius impoſitum eſſe oportet; & interim conquieſcere hominem; cibo modico uti, ſic ut vitentur omnia inflantia.

CAP. XVIII.

De Obſcœnarum partium vitiis.

PROXIMA ſunt ea, quæ ad partes obſcœnas pertinent. quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius ſe habent, & accepta jam uſu ſunt; cum in omni fere medicorum volumine atque ſermone jactentur: apud nos fœdiora verba, ne conſuetudine quidem aliqua verecundius loquen-

1 Æginet. VI, 51 Aëtius Tetr. I. Serm. IV, c. 26. & Tetr. IV. Serm. IV, 111. Oribaſ. de Loc. Affect. IV, c. 117.

quentium [1] commendata sunt: ut difficilis hæc explanatio sit, simul & pudorem, & artis præcepta servantibus. Neque tamen ea res à scribendo deterrere me debuit. Primum, ut omnia, quæ salutaria accepi, comprehenderem: dein, quia in vulgus eorum curatio etiam præcipue cognoscenda est, quæ invitissimus quisque alteri ostendit.

2. *De Colis morbis.*

Igitur si ex inflammatione [2] coles intumuit, reducique summa cutis, aut rursus induci non potest, multa calida aqua fovendus locus est. Ubi vero glans contecta est, oriculario quoque clystere inter 472,22a eam cutemque aqua calida inferenda est. si mollita sic & extenuata cutis reducenti paruit, expeditior reliqua curatio est: si tumor vicit, imponenda est vel lenticula vel marrubium, vel oleæ folia ex vino cocta, sic ut cuilibet eorum, dum teritur, mellis paululum adjiciatur: sursumque coles ad ventrem deligandus est: quod in omni curatione ejus necessarium est: isque homo continere se, & abstinere à cibo debet, & potione aquæ tantum à siti vindicari. Postero die rursus adhibendum iisdem rationibus aquæ fomentum est, & tum vi quoque experiundum, an cutis sequatur: Eaque, si non parebit, leviter summa scalpello concidenda erit. nam, cum sanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur.

Sive autem hoc modo victa erit, sive nunquam repugnaverit; ulcera vel in cutis ulte-

1 Alii *accommodata.* 2 Aetius. Tetr.IV. Serm.II, 16.

ulteriore parte, vel in glande, ultrave eam in cole reperientur: quæ necesse est, aut pura siccaque sint, aut humida & purulenta. Si sicca sunt, primum aqua calida fovenda sunt: deinde imponendum licium ex vino est, aut amurca cocta cum eodem, aut cum rosa butyrum. Si tenuis iis humor inest, vino eluenda sunt; tum butyro rosæ & mellis paululum, & resinæ terebinthinæ pars quarta adjicienda est, eoque utendum. At, si pus ex iis profluit, ante omnia elui mulso calido debent: tum imponi piperis p. I. *. myrrhæ p. II. *. croci, misyos cocti, singulorum p. II. *. quæ ex vino austero coquuntur, donec mellis crassitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, uvæ madenti, oris nariumque ulceribus accommodata est. Aliud ad idem, piperis p. I. *. myrrhæ p. I. *. croci p. II. *. misyos p. I. *. æris combusti p. II. *. quæ primum ex vino austero conteruntur; deinde, ubi inaruerunt, iterum teruntur ex passi tribus cyathis, & incoquuntur, donec visci crassitudinem habeant. Ærugo quoque cum cocto melle, & ea, quæ ad oris ulcera supra comprehensa sunt, curant. At Erasistrati compositio, aut Cratonis, recte super purulenta naturalia imponitur. Folia quoque oleæ ex novem cyathis coquuntur; his adjicitur aluminis scissilis p. IV. *. lycii p. VIII. *. mellis sesquicyathus: ac, si plus puris est, id medicamentum ex melle: si minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum est; post curationem, dum inflam-

matio

matio manet, quale suprapositum est, cataplasma super dare, & quotidie ulcera eadem ratione curare. Quod si pus & multum, & cum malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet, sic, ut ei mellis paululum adjiciatur: aut oleæ aut lentisci folia; vel marrubium decoquendum est, eoque humore eodem modo cum melle utendum: imponendaque eadem; aut etiam omphacium cum melle; aut id, quod ex ærugine & melle ad aures fit; aut compositio Andronis; aut antherà, sic, ut ei paululum mellis adjiciatur. Quidam ulcera omnia, de quibus adhuc dictum est, lycio ex vino curant.

Si vero ulcus latius atque altius serpit, eodem modo elui debet: imponi vero, aut ærugo, aut omphacium cum melle; aut Andronis compositio; aut marrubii, myrrhæ, croci, aluminis scissilis cocti, rosæ foliorum aridorum, gallæ, singulorum p. I. *. minii sinopici p. II. *. quæ per se singula primum teruntur; deinde juncta iterum, melle adjecto, donec liquidi cerati crassitudinem habeant; tum in æneo vase leniter coquuntur, ne superfluant; cum jam guttæ indurescunt, vas ab igne removetur: idque medicamentum tum prout opus est, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autem per se etiam ad fistulas utile est.

Solet etiam interdum ad nervos [1] ulcus descendere; profluitque multa pituita, sanies tenuis malique odoris, non coacta, at aquæ similis, in qua caro recens lota est: dolo-

1 I. e. cremasteras pag. 455. l. 30.

doloresque is locus, & punctiones habet. Id genus quamvis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curandum est; quale est emplastrum τετραφάρμακον ex rosa liquatum, sic, ut thuris quoque paululum ei misceatur: aut id, quod ex butyro, rosa, resina, melle fit; supra vero à me positum est. Præcipueque id ulcus multa calida aqua fovendum est, velandumque, neque frigori committendum.

Interdum autem per ipsa ulcera coles sub cute exesus est sic, ut glans excidat. Sub quo casu cutis ipsa circumcidenda est. Perpetuumque est, quoties glans, aut ex cole aliquid, vel excidit, vel abscinditur, illam esse servandam, ne considat, ulcerique agglutinetur, ac neque reduci possit postea, & fortasse fistulam quoque urinæ intercludat.

Tubercula etiam, [1] quæ φύματα Græci vocant, circa glandem oriuntur; quæ vel medicamentis, vel ferro aduruntur; & cum crustæ exciderunt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat.

3. *De Cancro, qui in Cole nascitur.*

Hæc citra cancrum sunt; qui cum in reliquis partibus, tum in his quoque vel præcipue ulcera infestat. Incipit à nigritie. quæ si cutem occupavit, protinus specillum subjiciendum, eaque incidenda est; deinde oræ vulsella prehendendæ, tum, quicquid corruptum est, excidendum, sic, ut ex integro quoque paulum dematur, idque adurendum. Quoties quid ustum est, id

1 Æginet. VI. 57.

id quoque ſequitur, ut imponenda lenticula ſit: deinde, ubi cruſtæ exciderunt, ulcera ſicut alia curentur.

At, ſi cancer ipſum colem occupavit, inſpergenda aliqua ſunt ex adurentibus, maximeque id, quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hic quoque ſcalpello, quicquid corruptum eſt, ſic, ut aliquid ſecum integri trahat, præcidi debet. Illud quoque æque perpetuum eſt; exciſo cancro, vulnus eſſe adurendum. Sed ſive ex medicamentis, ſive ex ferro cruſtæ occalluerint, magnum periculum eſt, ne his decidentibus, ex cole profuſio ſanguinis inſequatur. Ergo longa quiete & immobili pene corpore opus eſt, donec ex ipſo cruſtæ maturæ leniter reſolvantur. At ſi vel volens aliquis, vel imprudens, dum ingreditur immature, cruſtas diduxit, & fluit ſanguis, frigida 293,20. aqua adhibenda eſt. Si hæc parum valet, decurrendum eſt ad medicamenta, quæ ſanguinem ſupprimunt. Si ne hæc quidem ſuccurrunt, aduri diligenter & timide debet: neque ullo poſtea motu dandus eidem periculo locus eſt.

4. *De Phagedæna in Cole naſcente.*

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα à Græcis nominatur, oriri ſolet. In quo minime differendum, ſed protinus iiſdem medicamentis occurrendum eſt; &, ſi parum valent, ferro adurendum. Quædam etiam nigrities eſt, quæ non ſentitur, ſed ſerpit, ac, ſi ſuſtinuimus, uſque

ad

ad veſicam tendit: neque ſuccurri poſtea poteſt. Sed, ſi in ſumma glande circa fiſtulam urinæ eſt, prius in eam tenue ſpecillum demittendum eſt, ne claudatur; deinde id ferro adurendum: ſi vero alte penetravit, quicquid occupatum eſt, præcidendum eſt. Cætera eadem, quæ in aliis cancris facienda ſunt.

5. *De Carbunculo, qui in Cole naſcitur.*

Occalleſcit etiam in cole interdum aliquid; idque omni pene ſenſu caret. quod ipſum quoque excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, ut primum apparet, oriculario clyſtere eluendus eſt: deinde ipſe quoque medicamentis [1] urendus, maximeque chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle, aut ovillo ſtercore fricto & contrito cum eodem melle. Ubi is excidit, liquidis medicamentis utendum eſt, quæ ad oras ulceris componuntur.

6. *De Teſticulorum morbis.*

In teſticulis vero, ſi qua inflammatio [2] ſine ictu orta eſt, ſanguis ex talo mittendus eſt: à cibo abſtinendum: imponendum, quod eſt ex fabæ farina ex mulſo cocta, & cum cumino contrito ex melle coacta; aut contritum cuminum cum cerato ex roſa facto; aut lini ſemen frictum, contritum, & in mulſo coctum; aut tritici farina ex mulſo cocta cum cupreſſo; aut lilii radix contrita. At, ſi iidem induruerunt, imponi debet lini vel fœni Græci ſemen ex mulſo coctum; aut ex cyprino ceratum; aut ſimila ex vino contrita, cui paululum croci ſit adjectum.

1 Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 18. 2 Æginet. III, 54. Aëtius Tetr. IV, Serm. II, c. 21.

adjectum. Si vetustior jam durities est, maxime proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, deinde contrita.

Si ex ictu tument, sanguinem mitti necessarium est, magisque, si etiam livent. Imponendum vero utrumlibet ex his, quæ cum cumino componuntur, supraque posita sunt; aut ea compositio, quæ habet nitri cocti p. I.*. resinæ pineæ, cumini, singulorum p. II.*. uvæ taminiæ sine seminibus p. IV. * mellis quantum satis sit ad ea cogenda. Quod si ex ictu testiculus ali quidem desiit, fere quoque pus increscit; neque aliter succurri potest, quam si, inciso scroto, & pus emissum, & ipse testiculus excisus est.

7. *De Ani Morbis.*
De Rhagadiis.

Anus quoque multa tædiique plena mala recipit, nec à se multum abhorrentes curationes habet. Ac primum in eo sæpe, & quidem pluribus locis, cutis scinditur, [1] ῥαγάδια Græci vocant. Id si recens est, quiescere homo debet, & in aqua calida desidere. Columbina quoque ova coquenda sunt, &, ubi induruerunt, purganda: deinde alterum jacere in aqua bene calida debet, altero calido foveri locus, sic, ut invicem utroque aliquandiu utatur. Tum tetrapharmacum, aut rhypodes rosa diluendum est; aut œsypum recens miscendum cum cerato liquido ex rosa facto; aut eidem cerato liquido plumbum elotum adjiciendum; aut resinæ terebinthinæ myrrha; aut 493, 15.

1 Scribon. Larg. c. LXXXIX. 223.

aut spumæ argenti vetus oleum; & quolibet ex his id perungendum. Si, quicquid læsum est, extra est, neque intus reconditum, eodem medicamento tinctum linamentum superdandum est, & quicquid ante adhibuimus, cerato contegendum. In hoc autem casu, neque acribus cibis utendum, neque asperis, nec alvum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam satis utile est, nisi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinosa, meliora sunt. Vino leni uti nihil prohibet.

8. *De Condylomate.*[1]

494,5. Condyloma autem est tuberculum, quod ex quadam inflammatione nasci solet. Id ubi ortum est, quod ad quietem, cibos, potionesque pertinet, eadem servari debent, quæ proxime scripta sunt. Iisdem etiam ovis recte tuberculum id fovetur. sed desidere ante homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ sunt ex reprimentibus: tum recte imponitur lenticula cum exigua mellis parte, sertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex rosa facto; & cum eodem cerato contritum vel cotoneum malum, vel malicorii ex vino cocti pars interior: & chalcitis cocta atque contrita, deinde œsypo ac rosa excepta; & ex ea compositione, quæ habet thuris P. I *. aluminis scissilis P. I *. cerussæ P. III. *. spumæ argenti P. V. *. quibus, dum teruntur, invicem rosa & vinum instillatur. Vinculum autem ei loco linteolum aut panniculus quadratus est, qui

1 Aëtius Tetr. IV, Serm. II, c. 3. Scribon. Larg. C, XC. Æginet. VI, 80.

qui ad duo capita duas anſas, ab altera vero parte totidem faſcias habet: cumque ſubjectus eſt, anſis ad ventrem datis, à poſteriore parte in eas adductæ faſciæ conjiciuntur, atque, ubi artatæ ſunt, dexterior ſiniſtra, ſiniſterior dextra procedit, circumdatæque circa alvum inter ſe noviſſime nodo deligantur. Sed, ſi vetus condyloma jam induruit, neque ſub his curationibus deſiit, aduri medicamento poteſt, quod ex his conſtat; æruginis p. II. *. myrrhæ p. IV. * gummi p. VIII. *. thuris p. XII. *. ſtibii, papaveris lachrymæ, acaciæ, ſingulorum p. XVI. *. Quo medicamento quidam etiam ulcera, de quibus proxime dixi, renovant. Si id nondum in condylomate proficit, adhiberi poſſunt etiam vehementius adurentia. Ubi conſumptus eſt tumor, ad medicamenta lenia tranſeundum eſt.

9. *De Hæmorrhoidibus.*[1]

Tertium autem ani vitium eſt, ora ve- 494,15.
narum tanquam capitulis quibuſdam turgentia, quæ ſæpe ſanguinem fundunt; αἱμοῤῥοΐδας Græci vocant. Idque etiam in ore vulvæ fœminarum incidere conſuevit. Atque in quibuſdam parum tuto ſupprimi-
tur; qui ſanguinis profluvio imbecilliores 62,13.
non fiunt. habent enim purgationem hanc, non morbum. Ideoque curati quidam, cum ſanguis exitum non haberet, inclinata in præcordia ac viſcera materia, ſubitis & graviſſimis morbis correpti ſunt. Si cui vero id nocet, is deſidere in aqua ex ver-

1 Aeginet. III, 59. VI, 79. Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c. 5.

verbenis debet: imponere maxime malicorium cum aridis rosæ foliis contritum; aut ex his aliqua, quæ sanguinem supprimunt. Solet autem oriri inflammatio, maxime ubi dura alvus eum locum læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fovendum ovis, imponendi vitelli cum rosæ foliis ex passo [1] subactis: idque, si intus est, digito illinendum; si extra, superillitum panniculo imponendum est. Ea quoque medicamenta, quæ recentibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis vero in hoc casu iisdem, quibus in prioribus, utendum est. Si ista parum juvant, solent imposita medicamenta adurentia ea capitula absumere. At, si jam vetustiora sunt, sub authore Dionysio inspergenda sandaracha est: deinde imponendum, quod ex his constat; squamæ æris, auripigmenti, singulorum p. v. *. saxi calcis p. VIII. *. postero die acu compungendum. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinem fundi prohibet. Sed, quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda materia est: prætereaque & viris, & fœminis, quibus menstrua non proveniunt, interdum ex brachio sanguis mittendus est.

10. *Si Anus, vel Os vulvæ procidit, qua [2] curatione utendum sit.*

At, si anus ipse, vel os vulvæ procidit (nam id quoque interdum fit) considerari debet, purum ne id sit, quod provolutum est, an humore mucoso circumdatum. Si purum

1 Alii *subacto*. 2 Æginet, III, 89, Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 7.

purum est, in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cum verbenis vel malicorio incocta. Si autem humidum, vino austero sublavandum est, illinendumque fece vini combusta. Ubi utrolibet modo curatum est, intus reponendum est; imponendaque plantago contrita, vel folia sălicis in aceto cocta; tum linteolum & lana, eaque super deliganda sunt, cruribus inter se devinctis.

11. *De Fungo ani aut vulvæ.*

Fungo quoque simile ulcus in eadem sede nasci solet. Id, si hiems est, egelida; si aliud tempus, frigida aqua fovendum est; dein squama æris inspergenda, supraque ceratum ex myrteo factum, cui paululum squamæ, fuliginis, calcis sit adjectum. Si hac ratione non tollitur, vel aliis medicamentis similibus, vel vehementioribus, ferro adurendum est.

CAP. XIX.

De Digitorum ulceribus.

DIGITORUM autem vetera ulcera commodissime curantur, aut lycio, aut amurca cocta; cum utrilibet vinum adjectum est. In iisdem recedere caruncula ab unguibus cum magno dolore consuevit; † πτερύγιον [1] Græci appellant. Oportet alumen Melium rotundum in aqua liquare, donec mellis crassitudinem habeat: tum, quantum ejus aridi fuit, tantundem mellis infundere, & rudicula miscere, donec similis croco color fiat, eoque illinere. Quidam ad eundem usum deco-

1 Æginet. IV, 81. VI, 85. Aëtius Tetrab. IV, Serm. II, c. 74.

quere ſimul malunt, cum paria pondera aluminis aridi & mellis miſcuerunt Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda ſunt: deinde digiti fovendi aqua ex verbenis, imponendumque ſuper medicamentum ita factum: chalcitis, malicorium, ſquama æris excipiuntur fico pingui leviter cocta & melle; aut chartæ combuſtæ, auripigmenti, ſulphuris ignem non experti par modus cerato miſcetur ex myrteo facto; aut æruginis raſæ p. I. *. ſquamæ æris p. II. *. mellis cyatho coguntur; aut pares portiones miſcentur, ſaxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. Quicquid horum impoſitum eſt, tegendum linteolo aqua madefacto eſt. Tertio die digitus reſolvendus, &, ſi quid aridi eſt, iterum excidendum, ſimiliſque adhibenda curatio eſt. Si non vincitur, purgandum eſt ſcalpello, tenuibuſque ferramentis adurendum, &, ſicut reliqua uſta, curandum.

At, ubi ſcabri[1] ungues ſunt, circum aperiri debent, qua corpus contingunt: tum ſuper eos ex hac compoſitione aliquid imponi; ſandarachæ, ſulphuris, ſingulorum p. II. * nitri, auripigmenti, ſingulorum p. IV. *. reſinæ liquidæ p. VIII. *. tertioque id die reſolvendum eſt. Sub quo medicamento vitioſi ungues cadunt, & in eorum locum meliores renaſcuntur.

1 Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 79.

